

Sigmund Freud

Türkçesi: Kâmuran Şipal
Yayımlayan : SAY YAYINLARI /
Kapak : Derman Över /
İkinci basım 1993 / Baskı: Engin Matbaası
Genel Dağıtım : SAY YAYINLARI LTD. ŞTİ.
Ankara Caddesi No: 54 Sirkeci / İSTANBUL
Tel: 512 21 58 528 17 54

İÇİNDEKİLER

SIGMUND FREUD TJN YAŞAMÖYKÜSÜ VK PSİKANALİZİN

BAŞLANGIÇ EVRELERİ	7
I. Freud'a Karşı Yaşamöyküsl İlgı ve Özanallzin önemi.....	7
II. Friud'un Yaşamöyküsü (Biyografi) ve özyaşamöyküsü (Otobiyografi) Karşısındaki Tutumu	17
III. Kendini Gizleme ve Kendini Açığa Vurma Stratejisi	24
IV. Bu Kitaptaki Yazılar Üzerine	30
Notlar	32
I,.....	39
ÖZYAŞAMÖYKÜSÜ (1925 [1924])	«1
I.....	45
II.....	58
III.	68
IV.	77
V.....	«5
VI.....	»9
EK (1935).....	109
Notlar	113
2.....	121
EMİL FLUSS'A GENÇLİK MEKTUPLARI (1969 [187274]) ...	123
Notlar	152
CURRICULUM VİTAE (1960 [1885]).....	167
Notlar	161
PARİS VE BERLİN GEZİSİNE AİT RAPOR (1960 [1886])	163
Notlar	177
PSİKANALİZİN TARİHÇESİ.....	17«
1.....	183
İL	201
III.....	219
Notlar	246
PSİKANALİZİN KISA ÖZETİ (1924/1928 [1923])	258
I.	257
II.....	261
III.....	265
IV.	270
V.....	273
Notlar.....	279
PSİKANALİZE KARŞI DİRENİŞLER (1025 [1924])	281
Notlar	294
KİTAPTA GEÇEN BAZI KAVRAMLARIN KISA AÇIKLAMASI	297
KAYNAKÇA.....	312

Sigmund Freud'un Yaşamöyküsü ve Psikanalizin Başlangıç Evreleri

"Şahsımı kasten bir örnek diye öne sürdüm hep, asla model, hele en kutsal bir nesne değil.» O L Freud'a Karşı Yaşamöyküsel İlgil ve öcanalizin* önemi Henüz sağlığında, kurduğu psikanalizin öğretileriyle hesaplaşmalar sürüp giderken, Freud'un özyaşamına karşı da ilgi duyulmaya başlanmıştı. Aynı ilginin Freud'un yapıtlarıyla uğraşan, Freud'un yavaş yavaş gerisinde silinip gittiği bu yapıtlardaki nesnel dünya üzerine eğilen kişilerde de varlığını sürdürdüğünü tahmin edebiliriz. Böyle bir ilgi haklı nedenlere dayanmakta mıdır? Psikanalizin kurucusuna yönelik yaşamöyküsel sorgulama, bir sansasyon merakı ya da romantizm kokan bir dahi kültü gibi görülerek kolaycılık kaldırılıp bir kenara atılamaz. Daha çok, Freud'un yapıtlarının tarihçesinden ve psikanaliz yönteminin kendine özgü yapısından kaynaklanıp düpedüz ciddiye alınması gereken kimi nedenlerin böyle bir ilginin doğmasına yol açtığını söyleyebiliriz. Kuram, sayıblıllm (patoloji) ve sağaltım (tedavi) tekniğinde Freud'un ölümünden sonra başvuru alan değışiklik ve bütönlömleri bir yana bırakırsak, psikanaliz, bilim tarihinde kuşkusuz eşil görölmemiş bir kesinlikle

* özanalls, analiz yapan kişinin kendi üzerinde uyguladığı analiz karşılığı kullanılmaktadır. (Ç.N.) bir tek kişinin eseridir. Başlangıcını da yine kişisel ve bilimsel bunalımın tekil kişide varlığını sürdürüp birbirini karşılıklı etkilemesine borçludur. Bir bulucu (kâşif) olarak Freud'un çalışmalarındaki güçlük ve çetinliği öğrenmek İsteyenler, psikanalizin başlangıcındaki anahtar pozisyonu gözlerinin önünde canlandırmak zahmetine katlanmak zorunda kalacaktır; öyle bir pozisyon ki, zorunlu olarak parça pörçük rekonstrüksiyonu sırasında yaşamöyküsel ilgi sözcüğün gerçek anlamıyla bilimsel ilgiye dönüşecek ya da tersi olacaktır.

İlgili çaba zahmet vericidir, çünkü halk diliyle aktarılan psikanalitik düşünceler günlük yaşama damgasını vurmaya başladığı için, bugün uzman çevreler dışında bile Freud kuramları konusunda ayrıntılı bilgi edinmek, ilgili kuramları gerek düşünce tarihinden, gerek günümüzün düşünsel yaşamından düpedüz kapı dışarı etmekten daha kolaydır. Psikanalizin başlangıç pozisyonunun rekonstrüksiyonu (diriltim) yorucu bir iştir; çünkü söz konusu bilimin önem bakımından birbirine denk Uç sürecin alabildiğine karmaşık biçimde iç içe geçmesinden oluşması, böyle bir rekonstrüksiyon (diriltim) işlemini güçleştirir. Üç süreçten biri, Freud'un fizyolojiden psikolojiye geçişi ve bilinçdışı ruhsal yaşama egemen yasaları birer birer bulgulaması; ikincisi, sağaltımda bilinçdışı etkileme ve telkin yönteminin atılacak yerine serbest çağrışımın ve melodik yoldan sağlanan sağaltımsal özdeşleşimin* geçirilmesi; üçüncüsü de, Freud'un kendine yönelik gözlemlerinin giderek yoğunlaşıp bir özeanalize dönüşmesidir.

Geçen yüzyılın doksanlı yılları, yukarıda sözü edilen olayların gerçekleştiği zaman dilimidir, 1857 ve 1900 arasında doruk noktasına ulaşır. İsteri konusundaki araştırmalarının tıp fakültesince benimsenmemesi üzerine, Freud daha o zamanlar Viyana"daki üniversite yaşamından çekip alır kendini. Titizlikle uyduğu yoğun günlük çalışma programları yaparak muayenehanesine çeki düzen verir; ancak, ailesini bu yoldan sürekli geçindirebilleceği konusunda kuşkuludur. Masaj, hidroterapi ve elektroterapi, ayrıca klasik ipnotizma gibi sinir hastalıklarının geleneksel sağaltım yöntemlerinden hanidir vazgeçmiştir. Gerçi psikolojik

* Hastanın sağaltım (tedavi) sürecine bizzat düşünerek katılması. (Ç.N.)

bir kuramı ele geçirmiş olmaktan henüz uzaktır, ama nevrotik hastalıkların beyindeki bir hasara (lezyon) bağlanamayacağını ya da kalıtsal ve değışken bir sinir yapısından kaynaklanmadığını, söz konusu rahatsızlıktan hastalardaki belli yaşantıları «anımsamalardan» ileri geldiğini artık bilmektedir. Doksanlı yılların başında Josef Breuer'den devraldığı «katartik» yöntemle çalışır henüz; ilgili yöntemde ipnotizmadan yararlanırsa da hastanın davranışını kaba bir biçimde etkilemek amacıyla değil, şiddetli duygusal dışavurumlarla kendini belli eden sayıklamalarını (fantazy) ve belirtilerin oluşumunu araştırmak için ilgili yola başvurulur. Ama kısa bir süre sonra Freud ipnotizmadan da tümüyle el çeker, çokluk geçici sonuçlarından memnun değildir ipnotizmanın, onun yerine dikkatin belli nesneler üzerinde yoğunlaştırılması, yani «konsantrasyon tekniğini» geçirir; adı geçen teknikten yararlanarak hastanın anımsamalarını izlemeye çalışır, hastayı kendi hastalık belirtileri üzerinde konuşturur, ilgili yöntemi desteklemek üzere elini zaman zaman hastanın alınına kor. 1866'da nihayet bütün bilinçdışı etkilemelere yönelik öğelerden gücü yettiği kadar temizler başvurduğu yöntemi, hastaları serbest çağrışımında bulunmaya, akıllarına ne gelirse olduğu gibi açıklamaya çağırır. Bilinçli bir tutumla belli

anılar peşinde koşmanın çokluk başarısız kaldığını, dikkatin her şeyden önce karşıkoymalar üzerine yöneltmesi gerektiğini, hastaları da hastalık belirtilerine yol açan nedense) ilişkileri görmekten yine ilgili karşıkoymaların alıkoyduğunu anlamıştır. Serbest çağrışımın devreye sokulmasıyla sağaltım tekniğinde gerçekleşen yenilik, aynı zamanda hekimhasta ilişkisinin yeni •.« tanımını içerir. Freud, serbest çağrışımından yararlanarak hekimhasta ilişkisinde her şeyi bilip düzenleyen hekim ve kısıtlılık altına alınmış hasta arasında hekimin otoriter davranışından kaynaklanan yükseklik farkını ortadan kaldırır. Hastanın nevrotik rahatsızlığını onu küçük düşürücü temaruz (simulasyon) kuşkusundan kurtarır, birtakım anlamlı gizli ilişkilerin sayısal (patolojik) bir dışavurumu görür rahatsızlığı; hekimin her türlü aktif müdahaleden kendini uzak tutarak, yani bir hayli zaman harcayıp adeta «boşlukta süzülen, objesi henüz belirlenmemiş bir dikkate» başvurarak, hastanın bildirimlerinden söz konusu ilişkileri bulup çıkarması gerektiğini ileri sürer, böylece ilk kez hastaya bir işin kendisiyle ortak yürütüldüğü bir çalışma arkadaşı gözüyle bakar. Çevresinde egemen birçok geleneğe Freud'un doğal olarak bağlılığı, entellektüel düzeydeki yetersizlikten, kaynaklanan bocalamaları ve kendi içindeki pasif eğilimler karşısında takındığı son derece ambivalent (çelişik) tutum düşünülürse, Freud'un bu teknik yenilikleri hatm sayılır içsel karşıkoymaların yenerek gerçekleştirdiğini tahmin edebiliriz. Ne var ki, yaşamının en verimli yıllarında öz varlığındaki karşıkoymalarla da savaşmasını Öğrenmiştir Freud. Gençlik yıllarındaki yazışmalardan ve nişanlıya mektuplardan bildiğimiz kadar, yaşamının henüz erken döneminde kendini yoğun gözlemlere koryu etmiştir; bunu yalnız psikolojik olaylara karşı baştan beri içinde beslediği ilgiden yapmamış, kendi nevrotik bozuklukları da onu buna zorlamıştır. Daha seksenli ilk yıllarda nişanlisine yazdığı bir mektupta kendini delicesine çalışmaya vererek yatıştırırmaya çalıştığı «sinirsellikten» ve «aşırı duyarlılıktan» söz açar, ruhsal durumundaki dönemsel (periyodik) alçalıp yükselmelerden, şiddetli yorgunluktan, başağrılarından ve siyatikten yakını. Daha o zamanlar, özellikle beyin anatomisi mikroskop incelemeleriyle uğraşan ve zaten psikopatolojinin yetersiz terminolojisine pek aşına sayılmayan Freud, kendisinde «dört başı mamur bir nevrastenin»2 varlığından söz açar ve bunun ailesinden devraldığı kalıtsal bir özellik sayılacağını söyler. Ne var ki, geniş bir alana yayılan söz konusu belirtiler doksanlı yıllarda hayli güçlenir. Berlin'den doktor Wilhelm Fliess'e, kişisel ve bilimsel gelişimi için son derece nazik bu dönemdeki tek arkadaşına yazdığı mektuplar giderek artan bir bunalımın dışavurumlarıyla dolup taşar. Huh durumundaki dalgalanmalar kötüye gider zamanla, güçlü bir özgüven duygusu ve alabildiğine şiddetli bir ruh çöküntüsü dönemsel (periyodik) olarak hızla birbirini kovalar; gerçi Freud hekimlik uğraşını titizlikle sürdürür yine, ama hafif bilinç bulanıklığıyla kendini açığa vuran «komik durumlar —alacakaranlık düşünceleri— delirme kuşkuu»3 bilimsel çalışmalarını ağır biçimde engeller. Bilimsel araştırmalara ayırdığı akşamları böylesi durumlarda satranç ve İskambil oynamakla geçirir, antik kentlerin konum planlarını inceler, kitapların sayfalarını kesip açar vb. Fliess'e yazdığı mektuplarında şikâyetlerini açıkça «nevroz belirtileri» diye niteler, kendi «küçük isterisi*» diye gösterir bunları. Küçük isterisinin en belirgin dışavurumlarından biri de yolculukla ilgili korku nöbetleridir; hatta Freud'un kendisi bazan bir «tren fobisinden» dem vurur. İlgili şikâyetlere migrenler, gripal bir enfeksiyonun ardından akut kalp rahatsızlıkları, «en ağırından bir ritim bozukluğu (aritmî), kalp yöresinde sürekli gerilim sıkışma yanma, sol koldan aşağılara inen bir sıcaklık*» gibi bedensel (somatik) belirtiler de gelip katılır; ilgili belirtiler, vaktinden önce yaşlanma ve erkenden ölme konusunda Freud'un ruhundaki aşırı depresif sezgileri haklı çıkarır gibidir. Ne var ki, bu arada, nikotin düşkünlüğünün ve boyuna yeniden girilip başarısız kalan vazgeçme (abstinens) çabalarının da yer aldığı söz konusu şikâyetlerden bağımsız, nevrozların semptomatolojisi, hekim ve bilim adamı kimliğiyle sürdürdüğü çalışmaların ana konusunu oluşturmuştur. Dolayısıyla, bilimsel çalışmayı ve özgözlemi bağdaştıran Freud, nevroz belirtilerini sistemli biçimde kendi üzerinde incelemeye koyulur giderek; çünkü «günün bütün saatlerinde nevrozları anlayacağım diye kahrolan bir hekimin kendi ruhundaki depresyonun mantıksal? bir nedene mi dayandığını, yoksa hipokondrik (hastalık hastalarına özgü) bir durum mu sayılacağını bilmemesi tatsız bir şeydir".»

Ne var ki, asıl özeanalize, yani günün belli bir saatinde şaşmaz bir disipline uyularak sürdürülen metodik bir kendini deşme ve sorgulama işlemine, Freud ancak 1897 yazında kırk bir yaşındayken başvurur. Nedeni de durumundaki son bir kötüleşme, yani analizin çok sonradan gün ışığına çıkaracağı gibi babasının 1896'da ölümünün ruhunda estirdiği korkunç duygu kasırgasıdır. Geride bırakılması gereken yas günleri babasına karşı ilişkisine egemen o köklü ikili duygunun (ambivalens) savunusu mekanizmasında gedikler açmıştır. Beri yandan, yine babanın ölümünden kaynaklanan yas, kendisini Fliess'e karşı duyduğu bağımlılık sorunuyla yüz yüze getirmiştir; bu da, Freud'un ruh dengesinin sarsılmasına yol açan ikinci ana nedendir ve birincisiyle sıkı bir ilişki içindedir. özeanaliz, bir yandan son derece ıstırap verici bir sağaltım sürecinin tüm belirleyici özelliklerini içerir ve gerçekten Freud böyle bir yola başvurarak kendisindeki belirtilerin (semptom) bir bölümünden yakayı

siyirmayı, temel çatışmaları çözüme kavuşturmayı ve nihayet yeni bir ruhsal oturmuşluğa (stabilite) kavuşmayı başarır. Beri yandan, söz konusu analize çok geçmeden bilimsel uğraşlarında önemli ve «zorunlu bir ara parça» gözöyle bakmaya başlar. Özeanaliz, hastalar üzerinde pratik çalışmalar sonucu bilinçdışı ruhsal yaşama, savunma, geriye İtim, karsıkoyma mekanizmalarına, belirtilerin kompozasyon (giderimsel) karakterine, düşlerin İstekleri gerçekleştirci İşlevine vb. ilişkin bulgularını ard arda doğrular. Ne var ki, Freud'un o zamanki kuramsal görüşlerinin ana bölümünün gerçekliğini onaylamaya yanaşmaz bir türlü; bu da Freud'un, psikanalizin başlangıç evresi için özeanalizin taşıdığı gerçek önemi kavramasını sağlar. Hastaların sürekli anlatılanlarından yola koyulan Freud, daha önce, nevrozlara hastaların çocuk yaşta uğradıkları cinsel ayartıların yol açtığı görüşüne varmıştır. Ancak, yeni araştırmalar sonucu, hastaların ilgili sahneleri kafalarından uydurduklarını öğrenir. «Tüm değerlerdeki böyle bir çöküş» üzerine nevrozları aşağılamak gibi bir davranışa kaptırmaz kendini, ruhsal yaşamda sıkı bir gerekliliğin (determinizm) varlığını sürdürdüğüne şaşmaz biçimde inanmıştır bir kez, söz konusu uyduru ve sayıklamaların nedenlerini araştırır; oysa, geleneksel yöntemle çalışan her sinir hekimi, hastalardaki ilgili sayıklamaları «yalan» diye niteleyip bir kenara iterdi. Freud, kendi bilinçdışının tarihöncesini araştırmaya devam etmiş, «bir kez kesinlikle açılmış olup artık asla kapanmayacak yoldan» ilerlemesini sürdürmüş, çocuklardaki yoğun cinsel yaşam, libido gelişiminin değişik evreleri ve bu evrelere özgü erojen vücut bölgelerinin rolü, ayrıca ödipus kompleksi gibi hastalarında İfade bir doğrulandığını gördüğü gerçeklerle birbiri ardından yüz yüze gelmiştir. Kendi ailesindeki kişileri ve temel nitelikteki durumları, ayrıca çocukluğunda kesin önem taşıyıp duygusal yaşamına yön veren ve kendisindeki rahatsız edici yineleme zorunluluklarına yol açan olayları sıkı bir taramadan geçirir. «Hızla birbirine bağlanan düşünceler kavıyor beni, geçmiş zamanlar İçinden çekip götürüyor... Üzüntü kaynağı kimi yaşamsal giz, ilk kökenlerine gelip dayanıyor; kimi gurur ve üstünlük, alçakgönüllü kökenlerinin ayırımına varıyoruz.» Düşlerinin yorumundan çıkardığı, ama bilinçli bir anımsamayla yanlarına ulaşamadığı kimi özyaşamsal olayların doğruluk derecesini hisim akrabalarından soruşturup araştırır. Bu arada kendi nevrozu, normal olduğu kadar patolojik (sayısal) fenomenleri de kapsayan yeni ve genel bir psikolojiye açılacak bir kapı oluşturur giderek; çünkü ilgili nevroz sayesinde Freud bilinçdışı ruhsal yaşamın yasalarına, dolayısıyla psişik gelişimin pek uzun zaman derinlere İtilip kalmış erken dönemlerine erişkinlerden daha yakın bulunur. Aynı nedenle, nevrozların araştırılmasına paralel olarak sürdürülen düş yaşamının* yönelik çalışmalar da bilimsel araştırmalarının ana ırmağına açılır, böylece ruhsal fenomenlerdeki birlik ve bütünlük ilkesi açığa vurur kendini. İtless'e: «Çalışmalardaki düşünsel güzellikler konusunda bir fikir veremem sa», diye yazar bir mektubunda.

Burada bir kez daha şunu belirtmek gerekiyor ki, Freud önceden psikolojik bir kuram geliştirip bunu hastalarından İştiklerine ve kendi üzerinde uyguladığı psikanalize dayanarak bilimsel bir çerçeve İçine oturtmak istemiş değildir. Daha çok, HelmholtzOkulu'nun materyalizmiyle yetişmiş bu doğa bilgisinin dikkati, başlangıçta yalnızca belli nevroitik semptomların ayrıntılarına yönelmiştir. Yani bugün psikanalizde saygınlığımızı uyandıran o develleyn sistem karakteri, dile gelmeyecek kadar zahmetli bir deneysel (ampirik) araştırı sürecinin sonucudur. Freud'un devrimci nitelikteki radikalizmi, klinik çalışmalardan kaynaklanır. Freud, belirtilerden belirtilerin oluşumunun araştırılmasına geçmiş, oradan da hastanın yaşamöyküsünü araştırmalarına konu yaparak fizyolojiden adım adım el çekip psikolojiye yönelmiştir. Doğabilimsel geçmişine, dolayısıyla kimliğinin (identite) hatırı sayılır bir parçasına veda edişİ kendi nefsinin yenme bakımından kuşkusuz bütün sağaltımsal yeniliklerden daha kapsamlı bir çabayı gerektirmiş, her iki alanı birleştirmek için bir süre yoğun, ama başarısız kalan denemelere girişmiştir. Ama yine de fizyoloji, nöroloji ve beyin anatomisi alanındaki çok sayıda düşünce ve kavramlar psikolojide kendilerine benzer kullanım alanları bulmuştur. Daha önceleri beyin kesitlerini İncelerken canlıların fotal (dölütsel) başlangıçlardan şimdiye gelinceye kadar geride bıraktığı gelişim evrelerini araştıran Freud, psikanaliz çalışmalarını yürütürken bireyin geçmişini araştırmaya koyulmuş, daha önce nöronların İzlediğı yollar ve bu yollardaki hasarlarla İlgilenirken artık çocukluktaki travmatik yaşantıların arusal izleriyle İlgilenmeye başlamıştır.

Freud'un daha psikanaliz öncesi çalışmalarında, örneğin kokainin etkileri ve unutmama (afazi) konusundaki incelemelerinde kendi üzerindeki deney ve gözlemlerden söz açısından da böyle bir sürekliliğin belirtilerine rastlarız. Ne var ki, özeanaliz büsbütün değişik bir şeydir; Freud, kendi bilinçdışındaki malzemeyi İlk kez böyle bir özeanaliz sırasında yüz yüze gelmiş, geriye İtlimlerini ortadan kaldırmaya ve çatışma yüklü bilinçdışı İçerikleri bilinç alanına çekip almaya uğraşmıştı. Böyle bir çalışmanın ağırlığı altında özdenetimini yitirmesi İştenden değildir; çünkü anne babaçocuk ilişkisi ve cinsellik konusunda görüşlerinin o zamanlar çevrede egemen burjuvaviktarian ölçütlerine uygun bir özellik taşıdığını haklı olarak düşünebiliriz. Aynı şey, Freud'un beğenisi için de söz konusudur. Buna karşın, çocuk cinselliğı, anneye gönöl verilmesi, babaya karşı kıskançlıktan kaynaklanan bir kin

beslenmesi, kardeşlere karşı yasaksevi kapsamına giren saldırgan (agresif) içgüdüsel isteklerin duyulması, çiftcinselliğ* (biseksüalite) karşı yatkınlık gibi çağının anlayış ve kavrayış düzeyi bakımından tüyleri diken diken edecek korkunç gerçeklerin varlığını itiraf edişi ve beri yandan başıboş bir öznellik içine yuvarlanmayarak skandal niteliği taşıyan bu olgular karmaşasında genel geçerli yasaları araştırması, belki de eşsiz derecede gelişmiş, adeta kişinin kendisinden bağımsız bir bilimsel merak ve süblimasyon (yüceltme) yeteneğiyle açıklanabilir, çalışmalarda ortaya konan kesin nesnelliğe, yanılgılarına karşı her türlü duygusalıktan uzak amansızlığa, şahsıyla çalışmaları arasına koyduğu o doğal sayılamayacak uzaklığa akıl erdirilecek gibi değildir. Öyle ki, adeta iki ayrı kişi aynı işi sürdürmüştür. Kendi «içindeki dış ülkeye»* yapılacak bir yolculuğun akıl almaz zahmetini gözleri önünde canlandırmak isteyen kişinin, Freud'un sağaltım tekniğine yönelik yazılarını okuması yeterlidir; Freud, ilgili yazılarda psikanaliz sırasındaki duruma, hekimle hasta arasındaki kendine özgü iş bölümüne büyük önem vermiş, çünkü ancak böyle bir düzenlemeyle gerçekleştirebilecek aktarım sürecinin hastayı karşıkoymalarına karşı savaşta btr şans sahibi kılacağına inanmıştı. Başka kimsenin yardımı olmaksızın tek başına sürdürdüğü savaşın ne büyük acı ve ıstıraplara mal olduğu, Fliess'e yazılan mektuplarda ancak yer yer açığa vurulur. Düş Yorumu'nda düş oluşumunun kurallarını saptarken başvurduğu örnek düşlerden birinde özeleştirmenin ne çetin bir şey sayılacağını gösterip, Freud'un, bu yolda yorumladığı mükemmel bir simge yer alır. Olağanüstü bir yoğunluğu içeren düşün başında şöyle denir: «Yaşlı Brücke bana bir ödev vermiş; ne acayipse ödev benim gövdem alt bölümünün, pelvis (hazne) ve bacakların preparasyonu ile ilgiliydi, vücudumun ilgili parçaları bir anatomi salonundaymışım gibi gözlerimin önünde durmaktaydı; ama vücudumda herhangi bir eksiklik duymuyor, herhangi bir dehşet hissetmiyordum"!..»

Ancak, bu dizgünlenemeyen merak duygusu yalnız peşin yargılardan uzak bilinçdışı malzemeyi konu almıyor, ilgili malzemeauı kendini özellikle düşte açığa vurduğundaki ilk bakışta tüm mantık yasalarına taban tabana aykırı karmaşık ve görünürde düpedüz saçma biçim karşısında da elden bırakılmıyordu. Ama genel kaniya göre «darda kalıp acele kotarılmış keyfi doğmacalardan (improvizasyon) başka bir gözle bakılmayan şeyi biz kutsal bir metin gibi ele aldık!..» Dil konusunda eşsiz bir yetenekle donatılmış Freud, örneğin olumsuzlamayı tanımayan, karşıtlıkların özdeşliklerle, mantıksal ilişkinin eşzamanlılıkla anlatıldığı yabancı bir dil sistemini deşifre etmek isteyen bir ethnolinguist gibi çalışmış, konuşulan dilin yapısından büsbütün değişik, ama kendi içinde tutarlı bir lehçeyi konuşulan dile çevirmiştir. Bir doğa bilgisinde görmeye hiç alışmadığımız bir davranışla söz ve imge işaretlerine hastalık belirtisi statüsünü vermiş ve bunları aynı şekilde ciddiye almıştır. Başlangıçta kavranılmaz görünen simgesel ilişkilerin yorumu ilk kez bir sağaltım yöntemi olarak kullanılmış, geriye İtime başvurularak anımsamaların uzağında tutulan ve önemli yaşamöyküsel olguların işaretleri sayılan bu simgesel ilişkiler, pasif özne için yeniden anlaşılabilir kılınmıştır.

Burada kısaca ancak şöylece anlatabildiğimiz, özanaüz yıllarında eşzamanlı olarak gerçekleşmiş kişisel gelişim süreciyle düşünsel bulguların boyutlarını Freud'un şu yalın açıklamasında görebilmekteyiz: «Benim bilimsel çalışmam, ruh yaşamının olağanüstü, anormal ve sayırsal fenomenlerini açıklığa kavuşturmayı, yani ilgili fenomenleri onların gerisinde saklı yatan güçlere indirgemeyi ve böyle bir işlemden rol oynayan mekanizmaları gün ışığına çıkarmayı amaç edinmişti. Bunu da ilkin kendi üzerimde denedim?..»

Psikanalizin başlangıçları sorusunda Freud'a karşı gösterilen yaşamöyküsel ilgi, bir kez bilim tarihine yönelik bir ilgi olmaktan alır haklılığını. Freud'daki düşünsel arka planı ve onun belli bir bilimsel gelenekten nasıl çıkıp geldiğini araştırır, ayrıca düşünce tarihindeki orijinini açıklığa kavuşturur, öğretisinin «gökten düşmediği ve yerden fııkmadığını» söyleyen Freud' un bu sözünü doğrular. Ayrıca Freud'un kendini analizden geçirmesine olanak veren ve ruhçözüm (psikanalltik) bulgularını yapmasını sağlayan özellik ve yeteneklerin eşsiz birleşimine dikkati çeker. Her türlü duygusal yanıttutuculuğa kapılan kapayan yoğun, titiz ve sabırlı gözlem, «tekin sayılmayan» ve zamanın beğenisi açısından «yakışıksız» ruhsal fenomenlere karşı agresif (saldırgan) ilgi, en basit ruhsal dışavurumları bile incelenmeye değer bulan ayrıntı merakı, bir kez ele alınan konulardan uzun süre vazgeçmeyi? ve deneysel malzemeye daha sonra kuramsal yoldan yaklaşmadaki şaşmazlık, yufkayürekliğe karşı allerji, ahlaksal gerçekçilik ve fatihlere özgü mizaç, bütün iç ve dış direnmelere karşı bulgularını üzerinde yılmak bilmeyen amansız ısrar, sağlam ve son derece verimli bir ruh, bir çalışma ekonomisiyle kimi kavram sistemlerini tümüyle temellendiren sarsma yeteneği ve beri yandan başka alanlardaki bir sürü geleneksel görüş olduğu gibi bırakma gücü, en ince dışavurumca! nüansları bile algılayabilen bir dil duyarlığı bu özellik ve yeteneklerden birkaçıdır. Ve nihayet yaşamöyküsel ilgi bizi psikanalizin başlangıçtan üzerinde düşündürecek, Freud'un kurduğu yapının ayırıcı özelliğini ve onun devrimci çalışmasını yeniden ekrana getirecek, dolayısıyla kimi görüşlerin bütün eserden

koparılıp alabildiğine bir örneklik içinde günün ideolojik çekişmelerinde sürümlük mal gibi kullanılması sonucu Freud kuramlarının ayağa düşürülmesini önlemede etkili bir çare oluşturmaktadır.

Yaşamöyküsü ve psikanalizin doğuşu arasındaki gerek Freud, gerek psikanaliz için kendine özgü ve sıkı ilişki dışında, Freud'a karşı gösterilecek yaşamöyküsel ilginin daha başka nedenleri de vardır. Söz konusu nedenleri, yaşamöyküsel ve ruhçözümsele (psikanalitik) rekonstrüksiyon (yeniden inşa) tekniği arasındaki yapısal benzerliklerde aramak gerekmektedir. Bir kez' şunu anımsatalım ki, Freud, erken çocukluğu dönemini aydınlatmak ve ilgili dönemin gerek karakter oluşumu, gerek bireyin yazgısal serüveni için önem taşıyan felâketlere gebe bir sürü ruhsal fenomeni içerdiğini açıklığa kavuşturmakla yaşamöyküsel çalışmalara yepyeni boyutlar kazandırmıştır. Ayrıca psikanaliz, epe aldığı her vakada göçük altında kalmış yaşamöyküsel ilişkileri araştırması bakımından biyografik bir girişim, biyografik, bir yöntemdir. Freud'un öğretisi, aile içindeki temel durum ve çatışmaları saptayarak adeta her insanın yaşamöyküsünün izleyeceği seyir modelini belirleyip ortaya kor.

Her iki yöntemin ortak bir özelliği de, olayların başlangıç noktalarını araştırması ve kesinlikle geçmişe yönelmesidir. Freud'da sözcüğün gerçek anlamıyla bu doğuştan düşünür kişide «geçmişe yönelim», bir kez erken gençlik döneminde kendini açığa, vurması bakımından ilginçtir. 1882'de, yani, henüz psikanaliz öncesi dönemde şöyle yazar nişanısına: «Hal'in tadına varmak için onu anlamak, onu anlayabilmek için de geçmişini bilmek gerekirdi.» Freud, genellikle ilgi gösterilmeye değer her şeyin önemli, ve araştırılabilir bir geçmiş olması gerektiğine inanmıştı. Eserinin ana doğrultusu dışında görünürde ikincil önem taşıyan, bir sürü ipucu vardır ki, «tarih öncesinin tüm beşerî formlarına, karşı» güçlü bir eğilim duyduğunu gösterir, örneğin yaşam boyu Shakespeare'in kimliği konusunda ortaya atılmış değişik kuramları ince bir dikkatle izlemiştir. Kendi antika koleksiyonuna,, özellikle akdeniz ülkelerinin tarihine, yeni kazı haberlerine bilindiği üzere büyük bir ilgi duymuş, ruhsal bilimden çok kazıbilimle ilişkili kitaplar okumuştur*.». Dönüp dolaşıp kendi çalışmasını, değerli bir geçmiş katman katman kazıp gün ışığına çıkaran,, çoktan unutulmuş yazı işaretlerini deşifre eden, ele geçirdiği buluntulardaki güzellikten yola koyularak tüm bir uygarlığı diriltip göz önüne seren bir arkeologun çalışmasına benzetmişti.

II. Freud'un Yaşamöyküsü (Biyografi) ve özyaşamöyküsü (Otobiyografi) Karşısındaki Tutumu:

Freud, yaşamöyküsel ilgiye prensip olarak haklı bir gözle bakar,. Bir yapıyla onu yaradanın ruh yapısı arasında sıkı bir ilişkinin, varlığını savunmakla kalmamış, bilindiği gibi birçok kez, kimisi, ayrıntılı incelemelere başvurarak söz konusu ilişkiyi somut kişiler üzerinde araştırmışlar. Çalışma arkadaşlarının oluşturduğu çevrede yaşamöyküsü henüz erken bir dönemde temel araştırma, konularından birini oluşturur. Tarihsel malzemenin elden geldiğince özen gösterilerek gün ışığına çıkarılması dışında, Freud, yaşamöyküsünden özellikle iki şey bekler: Bir yaşamöyküsel deneme gerçekten bir insanın ruh yaşamını anlamak gibi bir amaç güdüyorsa, o kişinin cinsel özelliklerini suskunlukla geçiştirmemelidir. Bu ilk koşulun yerine getirilemezliği, ele alınan kişinin cinsel bünyesinin kolay, açıklığa kavuşturulamazlığı nedeniyle, Nietzsche'nin yaşamöyküsünü yazmak isteyen Arnold. Zweig'a tasarısından vazgeçmesini öğütlemiştir* ve Dostoyevski'nin yaşamöyküsünde erdemlilik taslama dolayısıyla ozanın önemli, bir çocukluk yaşantısının karanlık bırakıldığından yakınmıştır. Freud'a göre, sır saklama diye bir şey psikanalizin yaşamöyküsü anlayışıyla bağdaşmaz: «Sırları ele verme suçunu işlemeyen doğru dürüst bir iş ortaya konamaz^.» Freud'un yaşamöyküsünden yerine getirmesini istediği ikinci koşul ise, ilgili kişinin, yaşamöykücüler tarafından genel olarak bayağı görülüp bir kenara itilen yaşamsal dışavurumlarına yönelmesidir. Ama adı geçen iki koşul gerçekleştirilebilse de, ele alınan kişinin yaşamöyküsel yoldan anlaşılabilmesine temelde kuşkuyla bakar Freud; çünkü, ikide bir saptadığına göre, yaşamöykücüler çok tuhaf bir biçimde kahramanlarına bağlanmış durumdadır. Kahramanlarını inceleme konusu seçmelerinin sık karşılaşılan nedeni, onlara içendi duygu yaşamlarından kaynaklanan özel bir yakınlık göstermeleridir. Kahramanlarını idealize etmeye yönelik bir çalışmayı sürdürür, bu çalışmayla üzerine eğildikleri büyük insanı kendi çocukluklarındaki örnek aldıkları kişilerin arasına katmaya uğraşır, diyelim çocuksal baba tasarısını ilgili kişi üzerinde yeniden diriltmeye bakarlar. Böyle bir amacın hizmetinde davranarak özyaşamını kaleme alacakları kişinin fizyonomisindeki bireysel özelliklerin tümü üzerinden bir sünger, onun iç ve dış direnişlere karşı sürdürdüğü yaşam kavgasının izlerinin üzerinden de bir silindir geçerler, onda en ufak bir başarı güçsüzlüğe ya da kusura göz yummaz, sonunda kendisini bize uzaktan akraba hissedeceğimiz bir insan yerine gerçekten de soğuk ve yabancı bir 'deal kiş'yi çıkarıp önümüze korlarsn. Yaşamöykücülüğün mitsel yaratıcılıkla akrabalığını sergileyen ve Freud'un «furor biographicus» deyimini kullandığı böyle bir idealizasyon eğilimi, babalara ve örneklerle (imago) karşı ilişkinin zorunlu olarak ambivalent (çelişik) nitelik taşımasından ötürü bir demontaj çalışması biçiminde de kendini açığa vurabilir. «Yaşamöyküsel gerçek ele geçirilemez."» Daha çok teknik karakterdeki başka güçlükler, örneğin geçmişten günümüze ulaşan malzemedeki boşluklar, en basit ruhsal

olaylarda bile görülen karmaşıklık, çokluk birbirine karşıt süreçlerdeki eşzamanlılığın özyaşamsal anlatıda ancak ard arda verilebilmesi, birden çok motivasyon ilkesi, yani ruhsal aygıt ürünlerinin birden çok nedenlerden kaynaklanabileceği vb. güçlükler, Freud'un yaşamöyküsüne duyduğu kuşkulardan pekiştirir: «Bizim reproduksiyon çalışmalarımız ne berbat şeylerdir; psişik karakterdeki bu büyük yapıtları nasıl da acınacak biçimde didik didik eder, yolup atarız! 5*»

Ne var ki, yaşamöyküsel rekonstruksiyon denemelerine karşı Freud'un güvensizliği, şahsı söz konusu olunca saldırgan bir yadsımayla kendini belli etmiştir, özel yaşamının mahremiyetini savunarak, iç dünyasından ne kadarının açıklanacağı konusuna yalnız kendisinin karar verebileceği üzerinde ınatla diretmiş, rahat bırakılma isteğini yineleyip durmuştur. Sağlığında yayınlanan şahsıyla ilgili özyaşamsal incelemeleri hep kuşkuyla izlemiş, bunları sert bir biçimde eleştirmiştir. Stefan Zweig'm özenli karakter çizimine karşı, salt küçük burjuvazi için ilginç öğenin vurgulandığı eleştirisini yöneltmiş, «İnsanoğlu biraz daha karmaşıktır» demiştir.

«Davetsiz özyaşamöykücüsü» Fritz Wittels'e uzun bir mektup⁶ döşenerek, incelemesindeki birçok kusuru sayıp dökmüştür. Mektup şöyle başlamaktadır: «Kuşkusuz böyle bir kitabın yazılmış olmasını dilemez ve istemezdim. Bana göre, okuyucular önel yaşamım üzerinde bir hak sahibi değildir ve durumum —bazı nedenler dolayısıyla— tam bir saydamlığa kavuşturulmadığı süre benim yaşamöykümden de bir şey öğrenemezler.» Daha sonra mektup şu cümlelerle sürdürülür: «Yaşamöykünüzde ele aldığınız kişiye ilişkin pek bir bilginiz yok, bu yüzden de ruhçözömsel çalışmalarınızda kendisine karşı zor kullanmaktan kaçınamazsınız.» Arnold Zweig'a ısrarla rica ederek özyaşamöyküsünü yazma «tehdidinden» vazgeçmesini ister⁷.

Freud'un şahsını yapıtlarının gerisine itilmiş görmek istediğine kuşku yoktur. «Geride İz bırakma» gereksinimini başardığı İşlerle doyuma kavuşturmuş biridir, Freud öğrenim amacıyla kendisini psikanalizden geçiren Amerikalı birine şunları söyler: «People should Interest themselves In psychoanalysis, and not in may person».* Demek oluyor ki, kendi şahsı için istediği şey bir parça unutulmaktır.

Bu konudaki kesin cümleler özyaşamöyküsünün ek bölümünde bulunur: «Amatör Psikanalizi'nde birincisi kendi başımdan geçenler, ikincisi psikanalizin tarihçesi olmak üzere İki ayrı konu ele alınıyor ve bunlar birbirleriyle alabildiğine İçten dağlantılı biçimde okuyucuya sunuluyordu, özyaşam öyküsü İse psikanalizin nasıl giderek yaşamımın İçerİğini oluşturduğunu ortaya

* İnsanlar benim şahsıma değil, psikanalize karşı İlgi duymalıdır. (Ç.N.)

koyuyor ve bilimle İlişkimin başımdan geçen bütün kişisel olaylardan daha çok önem taşıdığı gibi haklı bir varsayıma uygunluk içinde bir akış izliyordu.»

Yazılarında Freud'un bilinçdışı malzemesine ve çocukluğuyla ilgili anlatılara, incelediği karmaşık ruhsal ilişkileri yalnızca örneklemek, yani söylediklerine bir somutluk kazandırmak için yer vermesi de, onun yukarıda değİndİğimiz tutumuna uygun İdüşmektedir. Yazılarına serpiştirdiğı bu ayrıntıları hiçbir zaman bir araya getirerek tutarlı bir vaka kimliğinde öne sürmez Freud; ilgili ayrıntılara asla bilinçli bir kendini anlatım, hele kendini sergileme İşlevini yüklemmez. Dolayısıyla, «mahrem» bir özyaşamöyküsünü kaleme almaktan hep kaçınmıştır. Bir Amerikalı yayımcı adına yeğeni Edward Bernays'in tekrar tekrar yaptığı bir öneriyi, kendi ifadesiyle «böyle bir bayağılığı» geriye çevirdiğı bir mektubunda şöyle yazar: «Yaşamım... dıştan bakıldığında sakın ve bir İçerikten yoksun geçti, birkaç açıklamayla dile getirilebilecek bir yaşam. Ne var ki, psikolojik bakımdan eksiksiz ve dürüst bir yaşamöyküsü aile konusunda, çoğu henüz hayatta bulunan dost ve düşmanlar konusunda o kadar çok mahremiyetlerin açığa vurulmasını gerektirecek ki... böyle bir şey düpedüz olanaksız. Bunca özyaşamöyküsünü değersiz kılan da onlardaki düzmecelliktir⁸»

özyaşamöyküsüne karşı beslenen bu çekingenliğin nedenleri araştırılırsa, kentsoyluların özel yaşama karşı duydukları saygıya İşaret etmek yetmeyecektir elbet. Gazeteciler ve eleştirmenler bakımından edindiğı kötü deneyimler, şimşekleri üzerine çeken İçerikleriyle kurduğı öğretinin çağdaşlarındaki sansasyon merakım büyük ölçüde kamçıladiğı ve öğretinin bulgulayıcısı olarak kendi şahsının da ilgili merakın hedef tahtasında yer aldığını kuşkusuz Freud'a göstermiş bulunuyordu. Freud, davranışım «kendini savunma» diye nitelemişti. Birçok mahremözyaşamsal olayın Düş Yorumu'nda yayınlanmasıyla ilgili anımsamalar da Freud'un tutumunda önemli bir rol oynamaktaydı: «Kendi düşlerini yorumlayıp başkalarına açıklamamın büyük bir nefia savaşımını gerektirdiğı de saklanamaz. İnsanın bir arada yaşadığı soylular arasında sanki tek kötü kişi gibi kendini sergilemesi gereklyorsr...» Freud, özel yaşamını başkalarının bilgisine sunmaktan duyduğu ürkekliği düşönsel dürüstlüğüyle alt ederek yaptığı özyaşamsal açıklamalardan dolayı Düş Yornmu'nun gördüğü alaylı anlayışsızlık karşısında çokluk pişmanlık duymuştur. Özyaşamsal açıklamalara bundan böyle yanaşmayışında onurunun altından kalkılamayacak kadar büyük bir yara almasının da kuşkusuz payı vardır. Kimbillr, belki de ölümünden sonra psikanalzin özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nde ne gibi çarpıtmalara

konu edileceğini, alabildiğine sığ bir popülerizasyonun psikanalizi toplumca oynanan bir maske düşürme oyunu düzeyine indirgeyeceğini, özyaşamsal olayları astığı astık kestiği kestik bir tutumla kamuoyu önünde sergilemede bir araç gibi kullanılacağını Freud önceden sezmişti biraz. Dolayısıyla, bizim burada da giderek kendini beili eden söz konusu eğilimlerden yakasını sıyırmaya çalışmıştı. Ama kendisini ilgili davranışa iten başlıca neden, psikanalizin kişisel kaynaklarını ele vermesi durumunda kuramlarının bilimsellik niteliğini yadsımak isteyen düşmanlarının bundan yararlanacaklarından tasa etmesiydi kuşkusuz. Kendisinin aslında bir sanatçı olduğu yolunda ileri sürülen sava karşı son dereea büyük bir allerji duyması ve ilgili savı o meydan okuyucu bulgulamalarına karşı yöneltilen protestonun gayet ustalıkla bir kamufleji gibi görmesi de bir rastlantı değildi. Bu gibi yanlış anlamalara yol açmamak için, psikanalizi kendi kişiliğinin deneyimlerinden bağımsız kılmak, kurduğu yapıtı kendisinden ilip uzaklaştırmak istemişti.

Bu kitapta bir araya toplanmış yazılar, içlerinden özellikle Özyaşamöyküsü ve Psikanalizin Tarihçesi gibi en önemli iki tanesi genellikle Freud'un «özyaşamöyküsel» yazılan diye nitelendirilirse de, bunlar hiçbir zaman ruhçözümsel özportreler değillerdir, psikanalizin doğuş tarihçesini, Freud'un bilimsel kariyerine ilişkin açıklamaları, aynı zamanda psikanalize giriş niteliğinde bilgileri kapsarlar. Her şeyden önce «Kitabı Hazırlayanın Açıklamasında» belirtilen amaçların damgasını üzerlerinde taşıyan ve bu amaçlar uğrunda kaleme alınmış incelemelerdir. İlgili yazıların içgüdüsel dinamizmi içeren karakter tabloları gibi düşünülüp planlanmadığını, bir kez erken çocukluk dönemi üzerinde ayrı bir dikkatle durulması ortaya kor. Gerçi özyaşamöyküsü'nde —«ben bu yazıyı içten gelen bir dürtüyle değil, yayımcının ısrarı üzerine yazdım»— söz konusu döneme ilişkin bazı ufak tefek açıklamalara yer verilir, ama kişiliğindeki birçok özelliği Freud'un götürüp dayandırdığı aile içindeki durumlara ve çatışmalara değinilmez. Bilinçsiz yazgisal serüveni açısından önemli olaylar dizisinin, yani özanalizin Tarihçe'de şöylece adı geçer, Özyaşamöyküsü'nde ise hiç söz açılmaz kendisinden. Demek oluyor ki, kuramsal çalışmalarının başlangıç evresini konu edinen yazıda, Freud'un bu evreyle sıkı sıkıya ilişkili bilinçdışı deneyiminin anlatımına başvurulmaz.

Ama yine de Freud, psikanalitik anlamda mahremözyaşamsal açıklamaları, 1898 yılında kaleme aldığı Unutmanın Ruhsal Mekamması'ndan başlayıp Romain Rolland'a yazılarak 1936'da yayınlanan ve Akropolis'de Bir Anımsama Tcklemesi'ni konu alanmektuba kadar yapıtlarının dört bir yanına serpiştirerek yayınlamaktan geri kalmamıştır. Ne var ki, ilgili açıklamalardaki sıklık, Freud'un uzun psikanalitik araştırmacı yaşamının ayrı ayrı evrelerinde birbirinden hayli farklılık gösterir. Freud'un özyaşamı konusunda en çok bilginin okuyucuya sunulduğu yazılar, kişisel gelişimle bulgulama alanındaki gelişimin sıkı bir ilişki içinde bulunduğu o «güzelim yüce dönemin» bu belgeleri yirminci yüzyılın başlarında yazılır. «Güzelim yüce dönem» ile anlatılmak, istenen, yine özanaliz evresidir; bu evrede Freud'un ilgi ve dikkati giderek artan bir ölçüde «normal» ruh yaşamının fenomenlerine, öMilikle düşler ve yanılgılara yönelir. 1905'len sonra, yani psikanalizin sağlam bir yapıya kavuşup giderek kurumlaştığı dönemde özyaşamsal örnekler göze çarpar derecede seyrekleşir. Sanki Freud başlangıçtaki o «dört başı mamur yalnızlığından» dışarı çıkarak kendi bilinçdışının yeniden özel mülkiyet statüsüne kavuşmasını amaçlamıştır. Ancak ileride, yaşlılık döneminde kendi üzerindeki gözlemlerden sık olarak örnekleme amacıyla, yararlandığı görülür.

«Gerçek anlamda» özyaşamöyküsel yapıtlarının, yani bilinçdışı malzemeyi içeren yazılarının hangileri olduğu araştırılırsa, hiç kuşkusuz en başta Düş Yorumu'nu saymak gerekir. Doğrusu bu büyük yapıt, özellikle ilk yarısındaki Freud'un kendisine ait örnek düşlerin yorumuyla son derece özgün bir nitelik taşır; bir mozalke benzeyen ruhçözümsel bir portre, bir ailenin tarihsel öyküsüdür (kronik) adeta. Babasının ölümüne karşı bir tepki ola. rak«> kitabın «öznel önemi»ni, Freud ancak kitabın ilk baskısından sonra kavrar, ama özyaşamöyküsel karakterinin daha baştan beri farkındadır: «Şimdi okuyucudan uzun bir süre benim sorunlarıma kendi sorunları gibi bakmasını ve yaşamımın en küçük ayrıntılarına kadar beni izlemesini rica edeceğim**.» Berggasse'deki evin titizlikle çizilmiş topografisinden, sakal ve bıyığının giderek kırışmasından, enginar düşkünlüğünden çocukların yapıtaş kasasına kadar uzanan değişik ayrıntılardır bunlar. Ağır nevrozların beraberinde getirdiği kompUkasyonlar nedeniyle nevroslu hastaların düşlerini normal ruh yaşamının fenomenleriyle düş yorumunun genel kurallarını örneklemeye elverişli görmeyen Freud, kendi düşsel ürünlerine başvurur. Eskiden olduğu gibi bugün de Düş Yorumu, Freudözyaşamöyküsünün başlıca kaynağıdır^.

Günlük Yaşamın l'sikopatolojisinde'3
Freud, yanılgılarının bilinçdışı nedenlerini araştırır. Paravana Anılar'da*» ise çocukluğu ve gençliğiyle ilgili en uzun ve tutarlı açıklamaları okuyucuya sunar»»; ancak ilgili açıklamalar, hayali bir hastanın anlatımıyla kamufle edilmiştir. Başlıca, bu üç yazısında özyaşamıya ilgili olarak Freud'un kendi verdiği bilgilerden yola koyulan özyaşamöykücüier, onun yaşamındaki «tarihöncesi» dönemi, yani çocukluğunun ilk üç yaşını yeniden inşa etmişlerdir»B. Üç yazı dışında bir sürü küçük yazı daha vardır

ki, bunlarda Freud ruhsal yasaları kesinlikle özdeneyimlerjinden yararlanarak çözümlemeye çalışır. Asla şahsından söz açmamasına karşın başka yerlerde kendileriyle içsel bir akrabalığın varlığını benimsediği ruhsal lenomenleri konu alan yazıları da özelliikle yaşamöyküsel önem taşır. «Başarıda yıkılan», yani güçlü bir isteğin yerine getirilmemesi değil, tersine yerine getirilmesinin kendisini hasta yaptığı insan tipi üzerindeki incelemesini buna örnek gösterebilir.Z'11'.

XII. Kendini Gizleme ve Kendini Açığa Vurma Stratejisi

Anlatıldığına göre, Freud bir ara kitaplığındaki 143 ciltlik Goethe'nin bütün eserlerinin önünde dikilirken, bu yapıtların ozanın kendisini gizlemesine hizmet ettiğini belirtmiştir. Frankfurt'taki Goethearmanın konuşmasını ise şu saptamayla bitirir: Goethe yalnız «büyük bir itirafçı değil, beri yandan yapıtlarındaki o bir sürü özyaşamsal açıklamalara karşın kendini titizlikle gizleyip saklayan biriydi». Burada Mephisto'nun şu sözlerini anımsamamak elde değildir:

«Sersemlere söyleme sakın Bilebileceğin en iyi şeyi l »2»

Bu alıntı Freud'un yazı ve mektuplarında bir laytmotif gibi dönüp dolaşıp karşımıza çıkar, ne zaman Freud bilihiçdişi malzemesinin belli içeriklerini ifşa edemeyeceğini açıklamaya kalksa söz konusu alıntıya başvurur. Örneğin, kendi vücudunun preparasyonunu* konu alıp özealiz için başvuru daha önce sözünü ettiğimiz düşünle ilgili olarak da aynı alıntıyı kullanırsa. Kendini kaçırma ve gizlemeye yalnız erken gençlik yıllarında ve nişanlısıyla «gizil bir günlük» tuttukları nişanlılık döneminde eğilim göstermez Freud, daha sonraları kendi aile çevresinde bile özellikle çocukluk yaşantıları konusunda «fazla konumuz»¹; İleri yaşlara kadar, İnceden inceye kafasında geliştirdiği taktiklerden yararlanarak kendi özel yaşamını sürekli gizil tutmaya çalışır.

Freud, yaşamında birçok kez mektuplarının, manüskrillerinin ve kitap özetlerinin büyücek bölümlerini yocketmiştir. Bu yokedişlerden ilki 1885 nisanına rastlar: «... Isfenks'in çevresinde kumların oluşturduğu yığınlar gibi sarıyorlar insanı, o bir sürü kağıt ortasında çok geçmeden burun deliklerimden başka görünen bir yerim kalmayacak; bu eski kağıtların ileride kimlerin eline geçeceğinden tasa etmeksizin ne yaşayabilir, ne ölebilirim... Ancak, özyaşamöykücüler istedikleri kadar kıvransın, yiyip bitirsin kendilerini, işlerini kolaylaştırmaya niyetimiz yok. Herkes ela aldığı 'kahramanın*' gelişim serüveni konusundaki görüşlerinde haklı sayılsın, onların nasıl yanılmış olacaklarını düşün

* Anatomi çalışmaları için hazırlama (Ç.N.).

dükçe doğrusu şimdiden seviyorum»»»» Bundan yirmi beş yıl sonra oturlan konuttaki mekân bölümlenmesinde başvuru bir değişiklik nedeniyle birincisinden daha az köklü sayılamayacak İkinci bir belge yok etme olayıyla karşılaşırız. Ne var ki, 1938'de başvuru üçüncü bir girişim, Freud'un kendi isteğiyle değil, bir dış göç öncesindeki hazırlıkların zoru altında yapılmıştır.

Bilimsel bakımdan önemli yazışmaları içerse bile mektupların yayınlanmasına Freud'un bir çok kez karşı çıktığını görmekteyiz. Kendisi tarafından kocasına yazılmış mektupları Fliess'in dul eşinin sattığını duyunca, buna büyük bir öfkeyle tepki gösterir. Mektupları satın alan öğrencisi Marie Bonaparte'a şöyle yazar: «Bizim Fliess'le birbirimize yolladığımız mektuplar düşünebileceğiniz en mahrem mektuplardı. Yabancı ellere geçseydi, son derece tatsız bir şey olurdu benim için... Benden sonra geleceklerin ilgili mektuplardan hiç birini okumasını istemem doğ

Freud'un kendini gizlemede başvurduğu bir başka taktik de, kişisel bildirim ve görüşlerini ya anonim (ismini açıklamadan) yayınlamak ya da hayali kişilerin ağzından dile getirmek ya da alıntılarla açığa vurmaktan oluşmaktaydı. Örneğin ilk kez 1914'te yayınlanan Mikelanj'in Musa heykeli^ üzer.ündeki yorum çalışmasına ancak 1924 yılında Toplu Eserler'de kendi adıyla yer verir. Aşağı yukarı Psikanalizin Tarihçesi'nin yazıldığı tarihte kaleme alınan inceleme, Alfred Adler ile C. G. Jung'un psikanalizden kopuşlarının ruhunda estirdiği duygu fırtınalarını, öğretisinin geleceğini düşünerek susturma yolunda

Freud'un kendi kendine yönelttiği bir çağrı niteliğini taşıyor. Serbest çağrışım yönteminin geliştirilmesiyle ilk gençlik yıllarında Börbe'yi okuyuşu arasında varolup unutulmuş olabilecek bir bağlantı kurduğu, beri yandan başlangıç bölümünde bir sanatçı sayılacağı savına karşı bir kez daha karşı çıktığı Analitik Tekniğin Tarihçesi adlı küçük yazısının altına ilkin yalnız F. harfini kor ve metinde de kendisinden Prof.'Freud diye söz açar. Daha sonra 1938'de yayınlanan Antisemitizm Üzerine Bir Söz» adlı makalesinde Yahudi olmayan birinin ağzından dile getirilmesi durumunda daha etkili olacağına inandığı görüşlerini, kaynağını anımsayamadığını ileri sürdüğü uzun, çok büyük olasılıkla uydurma bir alıntıyla özetler. Nihayet 1895'da yayınlanıp ancak 1946'da özyaşamöyküsel niteliği gerçekten saptanan Paravan» Anılar yazısındaki çocukluk ve gençlik yaşantılarının bir bildirimi niteliğini her ne pahasına olursa olsun tanınmaz duruma sokmak Üzerine sistemli biçimde çalışır, örneğin bunun için Düş. Yorumu'nun çeşitli baskılarında karakteristik değişikliklere başvurmadan kaçınmaz», özellikle Düş Yorumu'nda yer alan çok sayıdaki özyaşamöyküsel açıklamalar üzerinde Freud bir sürü gizleme taktikleri uygulamıştır. «Bazı yerlerin metinden çıkarılıp, bazı yerlerin yeniden yazılarak kimi mahrem açıklamaların, gözden kaçırılması gereğinin doğduğunu helirtir Freud ve şöyle der: «Ne zaman böyle davrandıysa, başvurduğum örneklerin değeri bundan kesinlikle zarar görmüştür*!'.» Birçok düşünyle ilgili olarak ele geçirdiği eksiksiz yorumları hemen hiç bir vakit tüm çıplaklığıyla yazıya dökmemiş, gerek açık (manifest) düş. içeriğini, gerek bunu izleyen serbest çağrışımları okuyucuya sunarken somut yorumunu bir çırpıda açıklamayarak bütün kitaba serpiştirmiş, birbirinden alabildiğine değişik pasajlarda örnek, düşlerden her birinin farklı öğelerini ele alarak düş oluşumunun yoğunlaştırma, kaydırma, ikincil işlem vb. çeşitli mekanizmalarını incelemiştir. Bir düş birleşimine (sentez) başvurmasının, özellikle nedeni, böyle bir birleşimin düşün kimi parçalarının dışarıda bırakılmasına izin vermeyişidir; çünkü Freud'a göre «analiz düşün tümünü içermese de bir değer taşıyabilir, yeter ki bizim düş dokusunun içine biraz girmemizi sağlasın^». Freud'un kendini gizlemede başvurduğu bir yol da özel kısaltma tekniğidir; yani düşlerinde adeta inanılmayacak kadar bol karşılaşılan mitoloji, tarih ve edebiyatla ilgili imaları, düş ürünlerindeki bu adeta alıntı diye nitelenebilecek nesneleri açıklamaya gitmediği gibi, sonradan açık düş içeriği çevresinde örülen çağrışımlarda benzeri sıkıştırmalara (kompresyon) başvurarak ilgili imaları çoğaltır. Hani Oskar Panizza'nın Llebeskonzil (Aşk Meclisi) adlı dramında ya da Henry Rider Heggard'ın She (O) isimli romanında örülen bilinçdışı neden ve davranışlar ağını bir zamanki okuyucuların bugünkülerden çok bileceklerinin varsayıldığını düşünebiliriz; ancak, Freud'un başvurduğu kısaltmaların, yani isim, unvan ve yerin vb. yalnızca adını edip açıklamadan bırakmasının nedeni, bir yandan örnek düşlerindeki içgüdüsel arka planı okuyucuya sunmayı amaçlaması, beri yandan bunları açıklığa kavuşturması için okuyucunun kendisinden, çağrışımsal ve yorumsal çaba göstermesini istemesidir»3. Freud'un sözünü ettiğimiz gizleme taktiklerine Dilş Yorumu'nda başvurduğu yerlerde hemen her vakit cinsel konular söz konusudur. Gerçi davranışına neden olarak «henüz açıklığa kavuşturulmamış sapıklık (perverzlyon) ve çiftcinsellik (biseksüalite) sorunlarının iyice içine girmeden cinsel düşlerin yorumlanamayacağınıM» gösterir, dolayısıyla cinsel konudaki malzemeyi ileride yapacağı çalışmalar için sakladığını söyler; ancak, Fliess'e yazdığı mektuplardan anlaşıldığına göre, FUess, en başta aksi bir tutumun karşılaşabileceği eleştirel tepkiyi dikkate alarak Freud'a etki yapmış, protestoları davet edecek ve ayrıca şahsını küçük düşürecek konulara Düş Yorumu'nda yer vermekten elden geldiğince kaçınmasını sağlamıştır». Söz konusu kaçınmaların cinselliğin düş yaşamındaki baskın rolüyle ilgili olarak okuyucu yeterli bir fikir edinmekten alıkoymasını, Freud kitabının açıkça bir eksikliği sayar«o. Hatta bir süre, sonunda gerçekleşmeden kalan bir plan tasarlar kafasında, Düş Yorumu'nu bundan böyle ilk baskıdaki şekliyle yayınlamayacak, halk arasında tanınmayan kişilere ait olup zamanla bir araya topladığı ve eksiksiz yorumlayabildiği düşlere başvuracak, düş yorumunu en iyisi bu yoldan açıklığa kavuşturacaktır". Ne var ki, cinsel konulan bir yana bırakırsak, »üş Yorumu'nda Freud, uyanıkken tamamen denetim altında tuttuğu ve düşlerinin yorumunda kendileriyle yüz yüze geldiği bencil istekler, büyüklük sevdası ve hırsı, sosyal bakımdan pek üstün konumdaki bir aileden gelmeyişinden duyduğu hoşnutsuzluk, yaşanan bir kimsenin kendi oğullarının gençliklerine kıskançlıklarla bakışı gibi bazı özelliklerini aman tanımayan bir tutumla açığa vurmuştur. Hekimliğinin ilk yıllarında kuşkusuz biraz düşüncesizce yazıp uzman çevrelerin sert eleştirisine uğrayan kokain reçetelerinden, kendini geçici bir süre Alman milliyetçiliğine yakın hissedişinden, bir dayısının yasalara aykırı davranışından, antisemitizm .(Yahudi düşmanlığı) korkusundan, bir profesörlük elde ederek toplumla bütünleşme özleminde kendini hiç gözetmeksizin söa açmıştır.

Ancak özel yaşamıyla ilgili bu dolaysız açıklamaların dışında»», Freud, özyaşamsal anlatımlar için daha başka biçimler de dener. Kuşkusuz nevrozların sağaltımında izlenmesi gereken amaç, onun herkes hesabına, yani kendisi için de savunup önerdiği bir yaşam modelini kapsar ve çatışmalarla başa çıkmak için nasıl bir yol tutulacağı ortaya kor. Ancak, daha da önemlisi, Freud'un gerek bilinçli olarak düş

yaşamında ve hayalde başvurduğu bir dizi özdeşleşmedir. Yalnız gençlik yıllarında kişiliğini bulmaya çalışırken değil, kendinde gerekli düzeltmelere başvurmak, kendini bir sağlamlık ve oturmuşluğa kavuşturmak amacıyla gerçekleştirir ilgili özdeşleşmeleri. Sürekli bir tarihselliği içlerip antik yaşam biçiminin araştırılmasıyla eğitildiği kuşku götürmeyen benduygusunun, geçmişin rekonstrüksiyonunun büyüleyici etkisinin yaşamöyküsel bakımdan gayet aydınlatıcı bir varyantıdır. Kendini götürüp «yaşanmış vita»⁹ içine koyması, yalnız tarih ve mitolojideki örnek kişilerin yaşamöykülerinin salt yinelenmesi anlamını taşımaz Freud için, o bunu zengin hayallere yer veren bir uğraş görür, seyrek olmayarak bir ironi eda. sıyla sürdürür ilgili uğraşı, geleneği anımsama yoluyla benliğini ^zenginleştirmeye çalışır. Freud'da. zamanla gerçekleştiğini gördüğümüz özdeşleşmelerdeki çağrışım duraklarının dolambaçlı ve çapraşık yollarını burada izlemek olanaksızdır. Bunların orta yerinde çok değişik kişilerin karakter özellikleri ve yaşamöyküleri yer alır. Tevrat'tan Yusuf, Echnaton, Büyük İskender, Hannibal, Sezar, ayrıca Brutus, Wilhelm der Eroberer, Polonya kralı Sigismund III., Cromwell, Fransız devriminin büyük kişileri, Napolyon, Masse'na ve Garibaldi, Schliemann ve Nansen, beri yandan adeta yazar imagolan olarak Sophokles, Horaz, Lessing ve Goethe söz konusu kişiler arasındadır. Freud'un Musa ve Leonardo'ya ilişkin o geniş yaşamöyküsel İncelemelerinde de yine özdeşleşme ve dışyansıtım (projeksiyon) mekanizmalarının nedensel bir rol oynadığı, bu konudaki çok sayıda inceleme tarafından kanıtlanmıştır. Mektuplarda Musa ile özdeşleşme, dönüp dolaşıp bütün açıklığıyla karşımıza çıkar, örneğin Jung'a şöyle yazar Freud: «Ben Musa isem, siz de Joshua olarak benim yalnızca uzaktan görebileceğim vadedilmiş toprakları ele geçirecek kişisiniz'».¹⁰ Ferenczi'ye de şöyle yazar örneğin: «Şu anda Viyana'daki durum öyle ki, kendimi Leonardo'nun Musa'sı değil, tarihteki Musa gibi hissediyorum daha çıkTi.» Leonardo'nun heykellerinde Freud'u kendine bağlayan özellik, tutkuların tarihsel Musa'nın gazabından sapma gösterir biçimde denetim altına alınışı, ömeksel bir yüceltmenin (sublimasyon) dile getirilişiydi. Musa incelemesinden yirmi beş. yıl sonra bile, yani 1938 haziranında, ölmeyen yaklaşık bir yıl önce Salvador Dali ile bir konuşmasında Freud'un nerdeyse coşkuyla şöyle söylediği anlatılır: «Musa ete tene bürünmüş bir yüceltmedir (sublimasyon) Tz.» Besbelli ilgili konuşmada ele alınmış yüceltme konusu^, özyaşamsal bakımdan son derece önemlidir. Leonardo incelemesini de egemenliği altında bulundurur ilgili konu. «Bu büyük ve bilmecemsi adamdan kaynaklanan büyüye ben de kaptırdım kendimi; varlığında güçlü içgüdüsel tutkular sezilir gibidir, ama enikonu dizginlenmiş biçimde kendilerini açığa vuruyor hepsi?*.» Burada, Freud'un gençlik yıllarından itibaren yaşadığı bir mektupta kendisini nasıl karakterize ettiğini anımsamak yerinde olacaktır: «Ve her zaman öylesine güçsüz kalırdım ki, içimi yakıp kavuran tutkuları... dışı vuramazdım. Dolayısıyla, hep baskılıydım kendimi, sanırım bu da halimden belli oluyor?».¹¹ Freud'daki belli karakter özellikleriyle Leonardo'da saptanıp bir baskılamayı ele veren özellikler, ayrıca. Leonardo'nun «primitif» içgüdülerinden büyük bölümünü yücelterek doymak bilmez bir bilme tutkusuna dönüştürme yeteneği arasındaki yakınlık da bu dış paralelliğe uygun düşmektedir.

Ne var ki, Freud yalnız belli somut kişilerle özdeşleşmemiş, tipik. bazı karakter ve meslekler konusunda da böyle bir özdeşliği gerçekleştirmiştir, örneğin 16. yy.'da Güney Amerika'nın İspanyol fâtipleri, yeryüzü kaşifleri, arkeologlar bunlar arasındadır. Dilin kendisinin de Freud'da bir özdeşleşme ve özyaşamsal anlatım aracı işlevi gördüğünü de unutmamak gerekiyor. Bazı alıntıları, örneğin bu bölümün başına koyduğumuz Mephisto'nun sözlerini Freud yapıtlarında dönüp dolaşıp bir özdeyiş gibi kullanmış, kişisel konuşmalarında ve psikanaliz çalışmalarında da yine ilgili alıntılardan yararlanmıştır. Hepsisi de belleğine temel yasalar gibi nakşolup bir daha kaybolmamıştır. Freud'un düzyazısın* üslup açısından inceleyen Walter Schönau», yazarın yaşamöyküsel önem taşıyan düşünce ve tasarımlarından kaynaklanan, bölü istiare, mecaz ve benzeti öbekleri saptamıştır, örneğin, çağdaş literatürde seyrek karşılaşılmayan «ebedi kent» ile ilgili benzetiler bunlar arasındadır; bu benzetilerle, Freud nevroük Roma korkusunu ya da Roma özlemini gayet etkili biçimde açığavurur.

Freudözyaşamsal yaşamöyküleri zamanla çığ gibi büyümüş olup, burada salt adlarını vermek bile düşünülecek gibi değildir. Freud'un. yapıtları içine serpiştirdiği özyaşamsal açıklamalar ilgili kitaplarda bir araya toplanmış, kronolojik düzenlemeden geçirilmiş", böylelikle Freud'un kendini gizleme taktiklerinin kaleleri düşü

rülmüştür. Ne var ki, kendisinden sonra gelen kuşakların arşivlerde sürdürdüğü tüm aramalara ve hayal gücünün tüm çabalarına karşın Freudportresi ne tuhaftır ki zamanla silikleşip netliğini yitirmiştir. Daha açık söylemek istersek, olaylara' tanık olanların bazı renkli anlatıları ve içlerinde Freud'un hareket ettiği, konuştuğu ve yaşadığı bazı çağdaş anekdotlar bir yana, günümüz okuyucusu birbirine karşıt, aynı derecede gerçekdışı ve şematik iki görüş karşısında bulunmaktadır. Özyaşamsal yaşamöykülerden bazıları ruhlarındaki «idealleştirme eğilimlerinin» dizginlerini koyvermiş, kendi içinde uyumlu sığ bir kahraman portresi yaratıp ortaya koymuştur; öyle bir portre ki, muazzam bir cephe zenginliğini içeren, «dört bir doğrultuda dinamik bir devingenlikle donatılmış^» gerçek Freud'u okuyuculara vermekten çok

uzaktır. Öte yandan analiz öncesi bu tekboyutluluk, baba dostu yaşamöykücülerin Freud'da saptadıklarını ileri sürdüğü ve tekdüze bir aşağılama havasıyla yineleyip durduğu özellikleri karakterize etmektedir. Böylece, yaşamöyküsel bir gerçekliğin varolabileceği konusunda Freud'un duyduğu kuşku kendi üzerinde doğrulanmış olmaktadır.

JV. Bu Kitaptaki Yazılar Üzerin*

Freudyaşamöyküsü alanındaki çalışmalar, daha başka belgeler ele geçirilmediği, şimdiye kadar tamamı yayınlanmamış mektuplar bütünlenmediği, henüz yayınlanmamış yazışmalar, «gizli günlük» vb. basılmadığı, bu sayılanların hepsi kuşkusuz Freud'un isteğine aykırı olarak yapılmadığı süre pek ilerleyeceğe benzemektedir. İlgili çalışmalar için şimdilik tek çıkar yol, bütün dikkatin Freud'un yapıtlarında bugüne kadar araştırılmamış özyaşamsal önem taşıyan ayrıntılar üzerine yöneltilmesi ve yakın bir tarihte Freud'un tüm kişiliğini yansıtacak bir portrenin iddialı bir çiziminden el çekilmesidir. Bu arada okuyucuların yaşamöyküsel ilgisinin de dönüp dolaşıp Freud'un kendi kaleminden çıkmış yaşamöyküsel açıklamalara yöneldiğini belirtmeliyiz.

Kitaptaki iki büyük yazı olan özyaşamöyküsü ve Psikanalizin Tarihöncesi daha önce belirtildiği gibi Freud'un adeta resmi özyaşamöyküsel açıklamalarını, ortaya koyduğu yapıtın doğuşuna ilişkin bilgileri ve en önemli kuramlarına giriş niteliğinden anlatılan içermektedir, özeleştiri «nemi konusunda her iki yazıdan da bir şey öğrenilememektedir. Kitabın girişinde öz analizden ayrıntılı biçimde söz açılmasının nedeni de işte budur. Ayrıca yine girişte, okuyucuya Freud'un başka yapıtlarında özyaşamsal açıklamalar bulabileceğine ilişkin bazı ipuçları sunulmak, birincil kaynakları okumaları önemle salık verilmek istenmiştir.

Özyaşamöyküsü bu derlemenin ilk bölümünü oluşturmakta ve derlemeye adını vermektedir; nedeni de, en büyük zaman kesitini içermesidir. Freud'un çocukluğuyla ilgili bazı bilgileri okuyucuya iletmekte, «ek» bölümle 1935 yılına kadar uzanmaktadır. Beri yandan, Psikanalizin Tarihöncesi gibi polemik bir karakter taşımamakta, dengeli bir geriye bakışı sergilemektedir. En azından geleneksel özyaşamöyküsü anlayışını kuşkusuz hepsinden çok yansıtan bir yazıdır. Amerika'da ikinci kez zaten "Autobiographic" adıyla yayınlanmıştır. Derlemenin ikinci bölümündeki yazılar kronolojik olarak düzenlenmiştir. Son iki yazı Psikanalizin Kısa Üzoti ile Psikanalize Karşı Direnişler, psikanalizin tarihçesine ayrılmış bir ciltte rahatlıkla yer alabilecek niteliktedir; ayrıca ilgili yazıları şimdiye kadar kitapevlerinden ucuza edinme olanağı yoktur. Buna karşılık, öbür küçük belgelerin kitaba alınışını açıklamak gerekiyor.

İlgili yazılar, şimdiye kadar Bütün EserlerTne girmeyen psikanaliz öncesine ve psikanalizin ilk evresine ilişkin edinilmesi güç yazılardır. Bu konuda ayrıntılı bilgiler, her yazının başındaki açıklamada verilmektedir. Söz konusu belgeler, gelişiminin belli dönemleriyle ilgili olarak Freud'un slmultan (eş zamanlı) açıklamalarını içermekte, dolayısıyla retrospektif büyük incelemeler için başvurulmaya değer nitelik taşımaktadır. Şu sırada S. Fischer Yayınevi'nce hazırlanan on ciltlik FreudStudienausgabe'ye alınmadıkları için, ilgili metinleri Almanca, baskılarında ilk kez bazı açıklamalarla donatma yoluna gidilmiştir. Psikanalizin tarihçesinin çeşitli evreleri kitaptaki yazılarda birden çok yerde ele alınmaktadır; bu paralel yerlerden, bazılarında dip notlarda işaret edilmiştir. Metinlerin okunabilirliği düşünülerek yazım ve noktalama işaretleri günümüzdekineuydurulmuş, kısaltmalar çokluk kısaltma niteliğinden kurtarılmış, bölümler arasına boş aralıklar yerleştirilmiş, eski baskılardaki küçük puntoyla dizilmiş pasajlar normal karakterde verilmiştir. Baskıya hazırlayanın tüm açıklamaları köşeli ayraç içinde yer almaktadır»!.

ilse GrubrlchSlmltla

NOTLAR:

1. Freud'un Oskar Pfister'e yazdığı 10 Mayıs 1909 tarihli bir mektuptan.
2. Freud, Brief e 1873/1939 (Mektuplar 1873/1939), s. 205 vd.
3. Freud, S., Ana den Anfängen der Psychoanalyse; Briefe an Wilhelm Fliess, Abhandlungen und Notizen aus den Jahren 1887/1902, (Psikanalizin Başlangıç Evreleri; Wilhelm Fliess'e Mektuplar, 1887/1902 Yıllarına İlişkin Notlar ve İncelemeler), Frankfurt a. M. 1962, s. 182, (Kitap ilk kez 1950'de Londra'da çıktı. Ancak, bu derlemede kitapla ilgili sayfa numaraları verilirken daha kolay sağlanabilen 1962 baskısı göz önünde tutulmuştur.)
4. Aynı yer, s. 185.
5. Aynı yer, s. 262
6. Aynı yer, s. 75.
7. O zamanlar sözcük «organik kökenli» anlamında kullanılmaktaydı.
8. Aynı yer, s. 75.
9. Aynı yer, 185.
10. Freud, S., Aus den Anfängen der Psychoanalyse, s. 188.
11. Freud, S., Traumdeutung (Düş Yorumu), Bütün Eserleri, c. 2/3, s. 558 dipnot.
12. Freud, S., Aus den Anfängen der Psychoanalyse, s. 195.
13. Aynı yer, s. 190.
14. Freud, S., Neue Forderung der Vorlesungen zur Einführung in die Psychoanalyse (Psikanalize Giriş Üzerine Yeni Dersler), Bütün Eserleri, c. 15, s. 62.
15. Freud, S., Traumdeutung (Düş Yorumu), Bütün Eserleri, c. 2/3, s. 455.
16. Aynı yer, s. 518.
17. Freud, S., Brief an Romain Rolland: Eine Erinnerungsstörung auf der Akropolis (Romain Rolland'a mektup: Akropolis'te Anımsamada Bir Tekleme), Bütün Eserleri, c. «16. s. 250. vd.
18. 8 Haziran 1882 tarihli bir mektuptan. Şimdiye kadar yalnız Jones'in Freud Yaşamöyküsü'nde (s. 141) mektubun bazı bölümleri yayınlanmıştır.
19. Freud, S., Aus den Anfängen der Psychoanalyse, s. 236.
20. Freud, S., Briefe 1873/1939 (Mektuplar 1873/1939), s. 399.
21. Arkeolojinin Freud üzerindeki yaşam boyu süren büyüleyici etkisinin, zamanın aşın tarih düşkünlüğü (historian) ve arkeoloji modasıyla açıklanamayacağını en başta Suzanne Cassirer Bernfeld < Freud and Archaeology, çıktığı yer: The American Imago, c. 8. s. 107 vd.) göstermiştir. Yazar çalışmasında Freud'un arkeolojiye duyduğu merakın nedenlerini onun ilk çocukluk yıllarında arar, bu ilgiyi Freud'un ölüm sorunuyla hesaplaşması ve ölüm sorununa bağlı yoketme korkularının yüceltilmesi (sublimasyon) olarak yorumlar.
22. Freud, S. ve Zweig, A., Briefwechsel (Mektuplaşma), çıkaran: L. Freud, Frankfurt a. M. 1968, s. 96.
23. Freud, S., Dostoyevski and die Vaterstörung (Dostoyevski ve Baba Katli), Bütün Eserleri, c. 14, s. 309 vd.
24. Freud, S. ve Pfister, O., Briefe 1909/1932 (Mektuplar 1909/1932), çıkaran: E. L. Freud ve H. Meng, Frankfurt a.M. 1963, S. 36.
25. Freud, S., Elne Kindheitserinnerung des Leonardo da Vinci (Leonardo da Vinci'nin Bir Çocukluk Anısı), Bütün Eserleri, c. 8, s. 222 vd.
26. Sachs, H., Freud: Master and Friend (Freud: öğretmen ve Dost). Londra 1945, s. 108.
27. Freud, S. ve Zweig, A., Briefwechsel (Mektuplaşma), çıkaran: E. L. Freud. Frankfurt a.M. 1988, s. 137.
28. Freud'un C. O. Jung'a yazdığı 30 Haziran 1909 tarihli yayınlanmamış bir mektuptan.
29. Freud, S., Mektuplar 1873/1939, s. 398.
30. Freud, S., Düş Yorumu, s. 219 dipnot.
31. Freud, S., Mektuplar 1873/1939, s. 345. Ch. E. Maylan'ın (Freud's Tragischer Komplex (Freud'un Trajik Kompleksi, Münih 1929) ve A. A. Roback'ın (Jewish Influence in Modern Thought = Çağdaş Düşüncede Yahudiliğin Etkisi, Cambridge, Mass. 1939) yaşamöykülerini Freud sert bir biçimde eleştirir.
32. Freud, S. ve Zweig, A., Briefwechsel (Mektuplaşma), s. 137. Zweig, o zamanlar Freud'un üzerinde çalıştığı «özyaşamöyküsü»nü bütünlemek amacıyla böyle bir isteği dile getirmişti.
33. Wortis, J., Fragments of Analysis with Freud, New York 1954.
34. Freud, S., Briefe 1873/1939 (Mektuplar 1873/1939), s. 387.
35. Freud, S., Traumdeutung (Düş Yorumu), s. 387.

36. Çok yakın bir zamandaki bir olay Freud'un bu korkusunu doğrulayan yeni bir kanıt oluşturmuştur. Freud'un Yahudi gizemciliğiyle ilgisi ve psikanalizde söz konusu geleneğin etkisini gösteren bazı özellikler konusunda David Bakan tarafından polemikten uzak düşüntarihsel incelemelerin, verilerinden (Sigmund Freud and the Jewish Mystical Tradition = Sigmund Freud ve Yahudi Gizemcilik Geleneği, New York, Toronto, Londra 1958), Percival Baileys, Freud kuramlarının bilimselliğine yöneltilmiş bir eleştiride kanıt olarak yararlanmıştır.
37. Groddeck'e yazılan 26 Nisan 1925 tarihli mektup (Groddeck, G., Der Mensch und sein Es (İnşan ve Ks'i), Wiesbaden 1970.
38. Freud, Sigmund, Zum Psychischen Mechanismus der Vercgsslichkeit (Unutkanlığın Ruhsal Mekanizması), Bütün Eserleri, c. 1, s. 519 vd.
39. Freud, S., Brief an Itomain Holland: Eine Erinnerungsstörung auf der Akropolis (Romain Rolland'a Mektup: Akropolis'te Anımsamada Bir Tekleme), Bütün Eserleri, c. 16, s. 250 vd.
40. Freud, S., Traumdeutung; Bütün Eserleri, c. 2/3, S. X.
41. Aynı yer, s. 110.
42. Über den Traum (Düş Üzerine) adındaki küçük yazısı da (1901) Freud'un kendi düşleriyle bunların yorumlarını içerir.
43. Freud, S., Zur Psychopathologie des Alltagslebens (Günlük Yaşamın Psikopatolojisi Üzerine), Bütün Eserleri, c. 4.
44. Freud, S., Über Deckerinnerungen (Paravana Anılar), Bütün Eserleri, c. 4.
45. Siegfried Bernfeld bunu 1946'da An Unknwon Autobiographical Fragment by Freud) adlı yazısında inandırıcı biçimde saptamıştır.
46. Bu konuda en önemli çalışmayı Siegfried Bernfeld ve Suzanne Cassirer Bernfeld Freud's Early Childhood (1944) (Freud'un İlk Çocukluk Yılları) adlı incelemeleriyle yapmıştır.
47. Freud, S., Einige Charakertypen aua der psychoanalytischen Arbeit (Psikanaliz Çalışmalarından Birkaç Karakter Tipi), Bütün Eserleri, c. 10, s. 370 vd.; krş. Eine Erinnerungsstörung aaf der Akropolis (Akropolis'te Bir Anımsama Teklemesi (Bütün Eserleri, c. 16, s. 252 vd.
48. Freud, S., Eine Teufelsneurose im siebzehnten Jahrhundert (On Yedind Yüzyılda Bir Şeytan Nevrozu), Bütün Eserleri, c. 13, s. 317 vd.
49. Freud, S., Aus den Anfängen der Psychoanalyse; Briefe an WiUelm Fliess, Abhandlungen und Notizen aus den Jahren 1887-1902, Frankfurt a.M. 1962.
50. Fliess'e yazılan mektuplar gibi özetler halinde yayınlanmış Nişanlıya Mektuplar da günlük karakteri gösterir. Ernst ve Lucie Freud tarafından çıkarılan mektup cildindeki birçok mektup gibi yaşamöyküsel bakımdan büyük önem taşır.
51. Hans Sachs'ın çok iyi anımsadığı sözler (Freud: Master and Friend, Londra 1945) ne yazık ki Almanca olarak elde bulunmamaktadır.
52. Freud, S., Ansprache im Frankfurter GoetheHaus (FrankfurtGoethe Evinde Konuşma), Bütün Eserleri, c. 14, s. 647 vd.
53. Freud, S., Püş Yorumu, Bütün Eserleri, c. 2/3, s. 456.
54. Martin Freud, babasıyla ilgili çok somut anımsamalarında bunu belirtir (Sigmund Freud: Man and Father (İnsan ve Baba Olarak), Sigmund Freud, New York 1958.
55. Freud, S., Mektuplar 1873-1939, S. 136.
56. 3 Ocak 1937 tarihli mektup; Jones'in FreudYaşamöyküsü'nde özet olarak yayınlanmıştır (s. 253). Mektupların yayınlanması konusunda Freud'un yadsıyıcı tutumu için krş. Loewenstein, R. M., (Freud: Man Bulletin of the New York Academy of Medicine, 951, c. 27, s. 624 vd.) ve Meng, H. (Sigmund Freud in Brief, Gespr&ch, Begegnung und Werk = Mektup, Konuşma, Karşılaşma ve Yapıtlarında Sigmund Freud, çıktığı yer: Pysche, 1956, c. 10, s. 518).
57. Freud, S., Der Moses des Michelangelo, Bütün Eserleri, c. 10, s. 172 vd.
58. Freud, S., Zur Vorgeschichte der Psychoanalyse (Psikanalizin Ontarlıhçesi), Bütün Eserleri, c. 12, s. 309 vd.
59. Freud, S., Ein Wort zum Antisemitismus (Antisemitizm Üzerine Bir Söz), çıktığı yer: Die Zukunft, Paris 1938U syi 7 (Kasım), s. 2. (Bu yan Bütün Eserlerinde bulunmamaktadır, ama Angela Rich&rd's'ın hazırladığı bir ek cilde alınması planlanmıştır.
60. Krş, Grcensbein, A., On Stgmnd Freud's Dreams (Sigmund Freud'un Düşleri Üzerine), Detroit 1908. s. 57 vd.
61. Freud, S., Düş Yorumu, Butun Eserleri 2/3, s. VIII.
62. Aynı yerde. s. 315.

63. A. Greenstein (Sigmund Freud'un Düşleri, Detroit 1968* Düş Yorumu'ndaki yorumlarda karşılaşılan kopukluktan,, özellikle mitos, tarih ve edebiyat konusundaki imaları incelemiş ve bunları bir düzene sokarak latent, (gizli) düş malzemelerini saptamayı başarmıştır.
64. Freud, S., Düş Yorumu, s. 612, dipnot.
65. Freud. S.. Mektuplar 1873-1939, örneğin s. 250.
66. Krş. Nunberg, H. ve Federn, E., Minutes of the Vienna Psychoanalytic Society, c. 2, 1908-10, New York 1907, s. 218 vd.
67. Freud'un C. G. Jung'a yazdığı 17 Şubat 1911 tarihli mektup.
68. Kuşkusuz birçok mektup cildinde Freud'un kendi kendini anlattığı yerler bulunmaktadır. Ancak, bunlara, mektupların yayınlanmasına karşı Freud'un takındığı yadsıyıcı tutum, nedeniyle, okuyucular düşünülerek kaleme alınmış bir gözle bakılamaz.
69. Ernst Kris'in kullandığı bir deyim (Zur Psychologie des Erer Biographik Eski Yaşamöykü Yazarlığının Psikolojisi Üzerine, çıktığı yer: Imago, c. 21, s. 320 vd.
70. Freud'un şimdiye kadar yayınlanmamış 17 Şubat 1909 tarihli bir mektubundan.
71. Victorius, Kütke, Der «Moses des Michelangelo» von Sigmund Freud (Sigmund Freud'un Mikelanjnm Musa«»), çıktığı yer: Psyche, c. 10, s. 1 vd.
72. Dali, S., The Secret Life of Salvador Dali (Salvador Dali'nin Gizli Yaşamı), New York 1942 (Çeviri: Haakon M. Chevalier), s. 398.
73. «I remember with what fervor he uttered the word 'sublimation' on several occasions» (Ayn: yer).
74. Freud, S.. Leonardo da Vinci'nin Bir Çocukluk Anısı. Bütün Eserleri, c. 8, s. 128 vd.
75. Freud, S., Mektuplar 1873-1939, s. 197.
76. Schönauf, W., Sigmund Freud's Prosa; Litcrarlsche F.lernerte seines Stiis. Stuttgart 1968.
- 77.
78. 79.
- 81.

Siegfried Bernfeld'in daha önce adı edilen yapıtı dışında bu konuda Wittelsin (1924), Sachs'm (1945), Pünerin (1949) ve JonesIn (1960. 1962) yaşamöykülerini sayabiliriz. Bu klaplardaki bilgiler, o zamandan bu yana yazılan FreudYaşamöykülerine mektupların yanı sıra temel oluşturmuştur.

Freud, S., Düş Yorumu, s. 626.

15 Ağustos 1924 tarihli mektupta (Mektuplar 18731939, s. 352): «...Gizlerim benimle birlikte mezara gömülecek» diye yazar.

Bu yoldaki çalışmaların en güzel örnekleri, W Schönauf'ın (1968) ve A. Greunstein'm (1968) aydınlatıcı bilgileri içeren yapıtlarıdır.

Freud'un yazılarını baskıya hazırlayan herkes, Ernest Jones ile James Strachey'In yıllar yılı süren araştırmalarına karşı büyük bir şükran borcu hissedecek, iki araştırmacının adını ne kadar ansa da bu şükran borcunu yine ödeyemeyecektir.

«Öz yaşam öyküsü»

(1925 [1924])*

Kitabı Baskıya Hazırlayanın Açıklaması:

Yukarıda Özyaşamöyküsü tırnak içine alınmıştır; çünkü Freud tarafından Uonmayıp bir antolojiden alınmış bir ad bu; Leipzig teki Felix Meiner Yayınevi. Freud'u. L. R. Crote'nin 1923/1929 yılları arasında hazırladığı sekiz ciltlik Özyaşamöyküleriyle Çağdaş Tıp Antolojisi için psikanaliz üzerine bir yazı yazmaya çağırmıştı. Söz konusu antolojide ileri gelen tıp otoriteleri, çağdaş tıp tarihine katkıları konusunda bilgi veriyordu. Ernest Jones'in bir açıklamasına göre, Freud, ilk taslağını daha temmuz ayında Karl Abraham'a gösterdiği manüskriyi 1924 yılının ağustos ve eylül aylarında tamamlamıştı. Sonradan manüskri, Crote tarafından hazırlanan antolojinin dördüncü cildinde yer alarak 1925 yılında çıktı. Yayınevinden sağladığı ayrı basımları, Freud, mektuplaşmalarında okunacağı üzere, dostlarına ve çalışma arkadaşlarına dağıtmıştır. Özyaşamöyküsü'nün, 12 Ciltlik Freud Toplu Eserleri' nin 1928'de yayınlanan on birinci cildinde yeniden basıldığını görüyoruz. 1934'de ise Viyana'da Freud tarafından kurulan Uluslararası Psikanaliz Yayınevi yapının yayın hakkını satın almış ve «Özyaşamöyküsü» adıyla ayrı bir kitap olarak çıkarmıştır.

- Yuvarlak parantez içindeki tarih kitabın ilk yayınlandığı tarihi, köşeli parantez içindeki ise kitabın yazıldığı tarihi belirtmektedir.

New York'ta Brentano Yayınevi yapısı James Strachey'e çevirterek, Freud'un Amatör Psikanalizi (Die Frage der Laienanalyse, 1962) ile beraber The Problem of LayAnalysis isimli bir kitapta Özyaşamsai Bir İnceleme (En autobiographical Study) adıyla yayınlamıştır. Sonradan kitabın yayın hakkı New York'taki Norton Yayınevi'ne geçmiş ve 1935'de Autobiography adı altında kitabın ikinci baskısını hazırlayan yayınevi, Freud'dan 1925 yılındaki ilk metni, aradan geçen on yıllık sürede psikanalizdeki gelişimleri dikkate alarak gözden geçirmesini rica etmiş, Freud da yalnız sondaki ek bölümü yazmakla yetinmeyerek, incelemesini bir yığın önemli bütünlemeler ve bir hayli yeni dip notuyla zenginleştirmiştir. Ancak dikkate değer bir nokta varsa, gözden geçirilmiş metnin ilk kez Amerilza'da çıkması değil, 1940'tan bu yana yayınlanmaya başlayan 18 ciltlik FreudBütün Eserleri' ne (c. 14 ve c. 16) ek'in ve sonradan metne katılmış dip notlarının alınmasına İtarşın, herhalde bir dalgınlık nedeniyle bütünlemelerin hepsinin metin bilimindeki son cümleye varıncaya kadar Bütün Eserleri dışında bırakılmasıdır. Şimdi bu kitapta ise metne yapılan eklemeler olduğu gibi verilmekte ve gerektiği gibi belirtilmektedir. İncelemenin tam bir baskısı, henüz 1936'da Uluslararası Psikanaliz Yayınevi'nce çıkarılmıştır; sonradan hiç değiştirilmeksizin, yalnız daha başka resimlerle donatılarak 1936'da Imago Publishing Company (Imago Yayınevi) tarafından ikinci kez basılmıştır.

Özyaşamöyküsü'nün bu kitaba salt adını vermekle kalmayıp, içindeki yazıların başında yer almasına gelince, nedeni kitaba yazdığımız girişte açıklanmıştır; Freud'un yaşam ve yapıtlarını incelemede başvurulması gereken en önemli kaynaklardan biridir ilgili yazı; Freud'un kendi kaleminden çıkmış ve ayrıntılı bir anlatıdır. Grote tarafından hazırlanan antolojinin güttüğü amaca ve Freud'un kendi tasarısına göre, «Özyaşamöyküsü», daha çok psikanalizin gelişimine, onun ana kavramları ve tekniğine, 'içsel gelişimi' ile dışsal serüvenine ilişkin bir özet, yaşanmış bir yaşamın sonradan dile getirilişi olmakla beraber insanı şaşırtacak kadar kişisel ayrıntıları kapsamakta, örneğin William James'le Freud'un karşılaşmasından, Amerika gezisinin izlenimlerinden söz açıldığı, Freud'un kendi yetenekleri ye kendi yapıtları üzerinde verdiği yargıların burada yer aldığı görülmektedir. Beri yandan, söz konusu yazının başında çocukluk, gençlik ve üniversite yılları, özellikle Brücke ve Charcot gibi büyük hocalar üzerinde az da olsa bilgiler sunulmaktadır.

Bu da, Özyaşamöyküsü'nü yine aynı kitapta yer alıp 1914'de yazılmış Psikanalizin Tarihçesi'nden ayıran bir özelliktir. Freud, Özyaşamöyküsü'nün başında iki yazı arasındaki ilişkiye ısrarla dikkati çeker ve bunların uzun bir yolu ister istemez birlikte yürüyüp aynı konuları işlediğini belirtir. Ne var ki, Özyaşamöyküsü, Freud'un çocukluğuna, gençliğine, ilk üniversite yıllarına, ayrıca yaşlılık dönemine değinmekle Psikanalizin Tarihçesi'nden ayrılmaz yalnız, vurgulama yönünden de bir başkalık getirir; 'öznel ve nesnel anlatım biçimlerinin karışımı» o türlü düzenlenir ki, sakin serinkanlı bir üslup ağır basar, ön plana geçer*. Örneğin Alfred Adler'le Jung'un psikanalizden kopuşları. Psikanalizin Tarihçesi'nde ateşli bir öfkenin ana konusunu ve nedenini oluştururken, duyulan öfke zamanla yenilir ve özyaşamöyküsü'nde ilgili kopuşlara ancak birkaç sözle değinildiği görülür.

Freud, Özyaşamöyküsü'nde, özellikle psikanalizin gelişimine katkısından söz açmaya çağırılmıştı. Dolayısıyla, en çok 20. yüzyılın ilk on yılının, Freud'un tam bir yalnızlık içinde uğraşlarını sürdürüp ileride çalışma arkadaşlarıyla kuracakları binanın temelini atmaya savaştığı dönemin anlatımına ağırlık

verilir bu yazıda. Sonundaki «efe» ile 1935 yılına kadar sürdürülen anlatı, aynı zamanda okuyucuya psikanalizin içeriğine açılan bir kapı sunar; libido, karşıkoyma, geriye itim, geriye dönüş, çocuk cinselliği deyimlerini bir açıklığa kavuşturur, içgüdü kuramının geçirdiği çeşitli evreleri göz önüne serer.

Freud yazısında özgür davranmış. Grote Yay ineci'nce çıkarılmak istenen antolojinin doğrultusu dikkate alındığı zaman haklı olarak bekleneneği gibi. yaşam öyküsünde yalnız işin tıp yönüyle yetinmemiştir. Gerçi psikanalizin tıbbi kaynaklara dayandığını ve kurduğu öğretinin nevrozlarla psikozların kuram ve tedavisi bakımından ne büyük önem taşıdığını hiç kuşkuya yer bırakmayacak gibi belirtir; ama beri yandan bu öğretinin 'psikopatolojinin yardımcı bir dalı» olmaktan çoktan çıktığını, bundan böyle ilgili öğretiye *normaV in de anlaşılabilmesi için başvurulacak» yeni ve köklü bir ruhbilimin başlangıcı gözüyle bakılması gerektiğini ileri sürer.

Ayrıca psikanalizin sanat, mitoloji, din. eğitim vb. alanlardaki çeşitli uygulama olanaklarını okuyuculara açıklar ve bunların ruhbilimsel olanaklar kadar zenginliğine kendilerini inandırmaya çalışır.

Bu Özyaşam Antolojisi'ne katkıda bulunanlardan çoğunun yazılarına başlarken, yüklendikleri ödevin başka ödevlere benzemediği, bunun çetin bir ödev olduğu gibi kimi düşündürücü sözlerle başvurduğu görülüyor. Sanırım adı geçen Antolojiye katkıda bulunmayı kabullenmekle benim üstlendiğim ödev daha da çetin; çünkü söz konusu antoloji için benden istenen yazının benzeri birçoğunu şimdiye dek çeşitli yerlerde yayınlattım, ele aldığım konunun bir gereği olarak bunlarda kendimle ilgili söz ve açıklamalar normalde uyulan sınırın ya da gereken ölçünün ötesine taşıdı.'

Psikanalizin ne olduğu ve nasıl geliştiği konusundaki ilk toplu bakışı, 1909'da yirminci kuruluş yıldönümü dolayısıyla çağrıldığı Masecute eyaletindeki Worcester kentinin Clark Üniversitesi'nde verilmiş beş konferansta dinleyicilere sundum.³ Benzer içerikli bir başka yazıyı ise. Amerika'da çıkarılan bir antoloji için hazırlamak ayartısına karşı duramadım; çünkü yirminci yüzyılın başındaki «nemli olayları kapsamına almayı öngören antoloji, kendisine ayrı bir bölüm ayırmakla psikanalizin önemini benimsediğini kanıtlamıştır.⁴ Bu iki yazı arasında bir üçüncüsü var ki, o da Psikanalizin Tarihçesi (1915) adını taşıyor ve şimdi bu yazıdaki bütün önemli noktaları sunuyor okuyucuya. Kendi kendimle gelişkiye düşüneceğimdcn ve daha önce anlattıklarımı olduğu gibi yinelemek istemediğimden, bu incelemede öznel ve nesnel anlatım yolları,, özyaşamsal ve tarihsel bakış açıları arasında yeni bir bireşime başvurmam gerekiyor.

6 Mayıs 1856'da Moravya'da, bugünkü Çekoslovakya'ya küçük bir kenti Freiberg'te dünyaya geldim. Anne ve babam Musevi idi, ben de Musevi kaldım. Baba tarafım, bildiğim kadar, uzun süre Ren dolayında, Köln kentinde yaşadıkten sonra, 15. ya da 16. yüzyılda girilen bir Yahudi kıyımından ötürü Dogu'ya kaçmış, 19. yüzyılda ise Litvanya' dan ayrılarak dönüş yolunu tutmuş, Galiçya üzerinden geçerek Avusturya'nın Almanca konuşulan bölgesine gelip, yerleşmiş. Viyana'ya göçtüğümüzde ben dört yaşındaydım. Bütün okulları burada okudum, lisede yedi yıl sınıf, birinciliğini elden bırakmadım; arkadaşlar arasında ayrıcalıklı bir durumum vardı, öğretmenlerim beni sınava çekmek, gereksinmesini adeta hissetmezdi. Ailemizin maddi duruma hiç de pek iyi olmamasına karşın, babam şu ya da bu mesleği seç diye asla zorlamadı, bu konuda tamamen kendi, gönlümün dileğiyle başbaşa bıraktı beni. İlk gençlik yıllarımda hekimliğe karşı pek bir yakınlık duymadım, hatta, dana sonraları bile böyle bir yakınlığı duymuş değilim. İçimde doğal nesnelerden çok insan ilişkilerini konu alan. bir bilip öğrenme tutkusu yaşıyordu ve kendisine doyum sağlamada başlıca araçlardan biri olarak gözlem denen, şeyin değerini kavramamıştı henüz. Erken yaşta, daha okumasını öğrenir öğrenmez dört elle sarıldığım Kutsal Kitap'taki anlatılar, çok sonraları farketliğime göre, ilgi doğrultumu kesinlikle belirlemişti.⁵ Lisede, ileride politikaya, atılarak ün yapan benden biraz büyük bir arkadaşım vardı;" onunla açamdaki dostluğun güçlü etkisi altında ben; de hukuk öğrenimi yapmayı ve toplumsal alanda etkinlik göstermeyi tasarlamıştım. Ama yine de, o zamanlar günün konusu sayılan Darwin kuramı beni enikonu kendisine çekiyor, çünkü dünyayı anlamada alabildiğine ileri bir adım. izlenimi uyandırıyordu üzerimde. Şu kadarını biliyorum ki, olgunluk sınavından az önce Prof. Cari Brühl'ün⁷ o» popüler konferansında dinlediğim Goethe'nin «Doğa» adındaki nefis denemesi tıp fakültesine yazılmamda kesin rolü* oynadı.

a873'te başladığım üniversite öğrenimi, hatırı sayılır bir sürü düş kırıklığıyla karşı karşıya bıraktı beni. Bunlar arasında en ağırı, kendimi değer bakımından başkalarından .aşağı hissetmeye ve içinde yaşadığım ulusun bireylerinden ayrı bir kimse gibi görmeye zorlanmam oldu. Bunlardan birincisine bütün kesinliğimle karşı koydum; çünkü soyum sopumdan, genel bir söyleyişle kendi ırkımdan ne diye utanç duymam gerektiğine bir türlü akıl erdiremiyordum. Benden esirgenen ulusdaşığa gelince, pek fazla üzülmeyen gözden çıkardım bunu; böyle bir ulusdaşlık bağı olmaksızın da çalışkan bir kimsenin insanlar arasında kendine küçük bir yer sağlayabileceği kanısındaydım. Ancak, t>u ilk yaşantılardan doğup benim için ileride önem kazanan bir sonuç vardı ki, o da henüz çok erken bir dönemde

muhalefet safında yer almaya itilmek ve «dört başı mamur» çoğunluk tarafından afaroz edilmiş durumda tutulmak gibi bir yazgıyla karşı karşıya bırakılmıyordum. Böylece bir çe4}it bağımsız yargı gücünün tohumları henüz erken yaşlarda içimde filizlenmeye başlamıştı.

Üniversite yıllarında edindiğim bir başka deneyim de şuydu: Kendine özgü bir karakter taşıyan yeteneklerim yayMm bir alanı kapsayamıyor, gençliğin o aşırı hamaratlılığıyla üzerine atıldığım birçok bilim dalında hiç bir başarı elde edemiyordum. Böylece, Mephisto'nun şu sözlerle dile getirdiği uyarmanın doğruluğunu bizzat yaşayarak anladım.

«Boşuna bilim dallarında gezinip dolaşmanız Herkes öğrenebileceği kadar öğrenir yalnız.»

Nihayet Ernest Brücke'nin fizyoloji laboratuvarı bana tam bir huzur ve doyum sağladı; beri yandan, kişiliklerini) saygı besleyebileceğim ve kendime örnek alacağım kimseler buldum burada: Üstat Brücke ile asistanları Sigmund. Exner ve Ernst von Fleisch Marxov; hatta üstün bir kişi olan Marxov ayrı bir yakınlık göstererek beni kendine dost edindi. Sinir sisteminin histolojisine ilişkin olarak hocam Brücke'nin verdiği bir laboratuvar ödevini onu memnun bırakacak gibi yapıp çıkardım ve bu konudaki çalışmaları ileride tek başıma sürdürdüm. Aradaki kısa boşluklar sayılmazsa, 1876'dan 1882'ye kadar ilgili enstitüde çalıştım; ilk açılacak asistanlık kadrosuna herkes tarafından aday gözüyle bakılıyordum. Tıbbın psikiyatri dışındaki dalları beni kendine pek çekmiyor, bu yüzden tıp öğrenimim hayli ağır bir tempoyla ilerliyordu; ancak 1881'de, yani enikonu bir gecikmeyle sınavları verip hekimlik unvanını kazandım.

1882 yılı benim için bir dönüm noktası oldu; her şeyden, çok kendisine saygı duyduğum hocam Brücke, babamın o yücekalpliikten doğan hatasını düzeltmek isteyip, maddi durumumun kötülüğünü ileri sürerek, beni tıbbın kuramsal yönü üzerinde çalışmaktan ısrarla vazgeçmeye çağırdı. Hocamın öğüdüne uyup fizyoloji laboratuvarından ayrıldım, stajyer hekim olarak Genel Hastane'ye girdim, bir süre sonra iç hastalıkları kliniğinde asistan hekimliğe yükseldim, çeşitli servislerde çalıştım; altı ayı aşkın bir süre, yapıtları ve kişiliği henüz öğrencilik yıllarımda beni kendine bağlayan Meynert'in yanında bulundum. Ama yine de başlangıçta izlediğim çalışma doğrultusuna bir bakana sadık kalmıştım. Brücke, daha önce bana, en ilkel balıklardan Ammocetes Petromyzoriun omiriliğini inceleme ve araştırma konusu vermişti. Şimdi çalıştığım yerde ise, insandaki merkezi sinir sistemine geçtim. Mechsig'in kademeli omirilik kılıfı oluşumuna ilişkin bulgularını, o zamanlar merkezi sinir sisteminin çapraşık lif yapısına enikonu bir açıklık getirmişti. Benim de ilkin yalnızca omirilik soğanını (Medulla oblongaü) kendim incelemeye konusu seçmem, başlangıçta izlediğim çalışma doğrultusunun bir bakıma sürdürülmesinden başka bir şey değildi. İlk üniversite yıllarında karmakarışık bir öğrenimde bulunmuş, şimdi ise bunun tam tersine çabalarımı bir tek konu ya da bir tek sorun üzerinde yoğunlaştırmak gibi bir eğilimin içimde gelişmesini sağlamıştım. Bu eğilim, ileride de kaybolmadan kalarak benim tekyanhlıkla suçlanmama yol açtı.

Daha önce fizyoloji laboratuvarında olduğu gibi. beyin anatomisi enstitüsünde de harıl harıl çalışmaya koyuldum. Omirilik soğanı'ndaki liflerin izlediği yollara ve çekirdeklerin kaynaklandığı yerlere ilişkin küçük çaptaki incelemelerim, bu hastane yıllarında doğdu ve Edinger¹⁰ tarafından literatüre alındı, ki bu da küçümsenerek bir şey değildi. Yanında çaişmiyorken bile bana anatomi laboratuvarının kapısını açık tutan Meynert, günün birinde bir öneride bulundu, uğraşlarımı kesinlikle beyin anatomisine yöneltmemi istedi benden; bu alanda en son yöntemleri izleyecek kadar kendisini artık genç hissetmediğini belirtip., ileride kürsüsünü bana bırakacağını söyledi. Ben, orauzuma yüklenmek istenen görevin büyüklüğünden ürkerken Meynert'in isteğini geri çevirdim; belki bu dâhi adamın hakkımda hiç iyilik düşünmediğini daha o zamanlar sezmiştim.

Beyin anatomisi, pratik bakımdan fizyolojiye göre elbet, ilori bir adım oluşturmaktan uzaktı. Derken maddi zorlukları dikkate alarak, sinir hastalıkları öğrenimine başladım. Bu uzmanlık dalının o zamanlar Viyana'da pek rağbet gördüğü söylenemezdi. Sinir hastaları, iç hastalıkları kliniğinin çeşitli servislerine yatırılıyordu. Yani bir kimsenin bu alanda yetişmesi için hiç de parlak koşulların varlığından söz açılmazdı, insanın kendi kendisine hocalık yapması gerekiyordu. Beyin merkezlerinin lokalizasyonu konusunda yazdığı bir kitaptan ötürü kısa süre önce Viyana'ya çağrılan Nothnagel¹¹ de sinir hastalıklarına iç hastalıkların öbür dallarından ayrı bir önem kazandıramamıştı. Uzaklarda ise Charchot'un¹² (Şarko) o büyük ismi ışı ışı parlayıp durmaktaydı; dolayısıyla, kurduğum plana göre, Viyana'da nöroloji doçentliğini elde edip bilgi ve görgümü arttırmak üzere Paris'e gidecektim. Genel Hastane'deki hekimlik hizmetinin ilerki yıllarında, sinir sistemindeki organik bozuklukların nedenleriyle ilgili birden çok inceleme yayınlatarak, yavaş yavaş bu alana karşı bir aşinalık kazandım; omirilik soğanında bir hastalık odağının yerini o kadar kesinlikle belirleyebiliyordum ki, patolog buna ekleyecek bir şey bulamıyordu. Polyneuritis acuta* tanısıyla bir vaka üzerinde otopsi yapılmasını isteyen ilk hekim ben olmuştum. Otopsi tarafından tanılarımin doğrulanmasından ötürü Amerikalı hekimlerin saldırısına uğradım; çalıştığım servisteki hastalar üze

- Birden çok sinirin akut iltihaplanmasıyla oluşan hastalık tablosu. (Ç.N.)

jinde kınk dökük bir İngilizceyle kendilerine kurs yollu dersler verdim. Nevrozlar konusunda hiçbir bilgim yoktu. Bir gün sürekli başağrılıyla bir nevrozluyu kronik ve lokal bir menenjit vakası diye takdim edince, dinleyicilerimin hemen hepsi haklı olarak itirazlar yöneltip yüz çevirdi benden, vaktinden önce başlayan hocalığım da böylelikle sona erdi. Kendimi bağışlatmak için şunu söyleyeyim ki, Viyana'daki büyük otoritelerin bile nevrasteniye beyin tümörü tanısı koydukları bir dönemdi bu. 1885 ilkbaharında histoloji ve patoloji konusundaki çalışmalarım dolayısıyla nöropatoloji doçentliği payesini elde ettim. Çok geçmeden de hocam Brücke'nin ısrarla beni önermesi üzerine, maddi açıdan hayli dolgun bir gezi bursuna kavuştum. Aynı yılın sonbaharında kalkıp Paris'e gittim. Burada Salpetriere Hastanesindeki dersleri izledim. Benim gibi dışardan gelmiş bir sürü hekim daha vardı, bunlar arasında bana pek aldırın çıkmadı ilkin. Bir gün Üstat Charcot, derslerini Almancaya çeviren kişiden savaştan beri hiç haber alamadığını üzülenek açıkladı, aramızdan biri vereceği Yeni Dersleri Almancaya çevirirse pek memnun kalacağını belirtti. Ben de bir mektupla kendisine başvurarak, bu işe istekli olduğumu bildirdim. Hâlâ anımsarım: konuşma bakımından (Aphasie sensorielle du français) değilse bile, anlama bakımından (Aphasie motrice) Fransızca'ya vâkıf olduğum gibi bir cümle yer alıyordu mektupta. Charcot beni çevirmenliğe kabul etti ve kendisine yakın bir çalışma arkadaşı yaptı. Bundan böyle klinikteki bütün çalışmalara ben de tam bir katkıda bulunmaya başladım.

Bu satırları yazdığım şu an, Fransa'dan çok sayıda yazılar ve gazetelerde çıkmış makaleler yollanıyor tarafıma; hepsinde de psikanalize karşı şiddetli bir direniş kendini açığa vuruyor ve benim Fransız ekolüyle ilişkim üzerine en yersiz iddialar ortaya atılıyor. Örneğin gözüme çarpan bir iddiaya göre, güya ben Paris'te kaldığım zamandan yararlanarak Janet'nin öğretilerine aşinalık kazanmış, derken zorla kendime malettiğim bilgilerle, sırta kadem basmışım.

Bu konuda şu kadar söyleyeyim ki, ben Salpetrier'de iken Janet'nin henüz adı bile geçmiyordu. Charcot'nun yanında gördüklerim içinde beni en çok etkileyen, isteri konusunda bazısını benim gözümün önünde yaptığı en son araştırmalar olmuştur; bu araştırmalarla Charcot, isteri vakalarının gerçekliğini ve belli yasalara uygunluğunu («Introite et hic dil sun»), isteriye erkeklerde daha sık rastlandığını, ipnotik telkinle (Suggestiyon* isteri felçlerine ve kasılıp kalmalara (Kontraktür) yol açılabileceğini, böylelikle ortaya çıkarılan yapay isterilerin çok vakit travmaların doğurduğu doğal isterilerle ayrıntılara dek aynı karakter özelliklerini paylaştığını kanıtlamaya çalışmıştı. Charcot'nun araştırmaları, başlangıçta gerek benim, gerek dersleri izleyen diğer birçok hekim üzerinde yadırgatıcı bir izlenim uyandırmış, kendisine çeşitli itirazlar yöneltmemize yol açmış, bu itirazları da o zamanlar egemenliğini sürdüren kuramlardan birine dayandırmaya çalışmıştı. Charcot, bu gibi kuşkularımızı her vakit güler yüzle ve sabırla, beri yandan pek kararlı bir tutumla karşılamıştır; yaptığımız tartışmaların birinde ağzından çıkan «Ça n'em peche pas d'exister»* cümlesi kafama nakşolup sonradan bir türlü unutamamışımdır.

Bilindiği üzere, Charcot'nun bize o vakit öğrettiği şeylerden, hepsinin ayakta kaldığı, varlığını koruyabildiği ileri sürülemez. Bunlardan bazıları sağlamlığını yitirmiş, bazıları zamanın sınamasına karşı koyamamıştır; ama yine de hayli büyük bir bölümü eskimeden kalmış ve bilimin hiç elden çıkmayacak bir mülkünü oluşturmuştur. Paris'ten ayrılmadan önce Üstat Charcot'yla konuşmuş, isteri felçlerinin organik felçlerle karşılaştırılmasına ilişkin bir çalışma üzerinde kendisiyle anlaşılmıştım. Bu çalışmada, isteride görülen felçler ve hissizliklerin (anestezisi), anatomik olmayan bir görüşe göre birbirinden ayrıldığı kuralını ortaya koyacaktım. Charcot planımı kabul etti, ama nevrozların psikolojisine daha bir derinliğine girme konusunda doğrusu fazla bir istek duymadığı kolaylıkla görülüyordu; ne de olsa. anatomik patolojiden gelmiş biriydi.

Viyana'ya dönmeden birkaç hafta Berlin'de kalarak, genel çocuk hastalıkları konusunda biraz bilgi edindim. Viyana'da bir devlet çocuk hastalıkları kliniğini yöneten Kassowitz, benim için burada bir çocuk sinir hastalıkları servisi Açacağına söz vermişti. Berlin'de Ad. Baginsky dostlukla karşıladı, çalışmalarında destekledi beni. Bunu izleyen yıllar, Kassowitz Enstitüsünde¹⁷, çocuklarda görülen tek ve çift taraflı beyin felçlerine ilişkin geniş kapsamlı birden «çok inceleme yayınladım. İlgili araştırmalarım dolayısıyla 1897'de Nothnagel, yayınlayacağı büyük çaptaki Genel ve Özel Tedavi El Kitabı için ilgili maddenin yazılması işini bana verdi¹⁸.

1886'da Viyana'da hekimliğe başlayıp, dört yılı aşkın bir «üredir uzak bir kentte beni bekleyen bir kızla evlendim¹⁷. Yaşamöykümün burasında geriye dönerek, o gençlik yıllarında üne kavuşmamışsam, bunun nişanlının yüzünden ileri geldiğini belirtmek isterim¹⁸. İçimdeki sapa, ama güçlü bir ilgiye uyarak o zamanlar henüz pek tanınmamış bir alkaloid olan kokain'i 1884'te Merck firmasından getirtmiş, fizyolojik etkilerini araştırmaya koyulmuştum ki, bir gezi fırsatı çıktı; iki yıldır kendisini

görmediğim nişanlımı gidip dolaşabilecektim. Kokain üzerindeki incelememi çarçabuk sonuçlandırdım; buna ilişkin bir yazı yazıp, çok .geçmeden kokainin kendine yeni birçok uygulama alanı bulacağı gibi bir kehaneti dile getirdim. Ama Viyana'dan ayrılmadan, dostum göz hekimi L. Königstein'a, kokainin anestezi etkisinden tıpta ne dereceye kadar yararlanılabileceğini araştırmasını söylemiştim. Tatilden döndüğümde baktım ki o değil, kendisine kokainden bir ara söz açtığım ve şimdi New York'ta yaşayan Cari Collier adında bir başka dostum, hayvan gözü üzerinde bu maddeyle ilgili pek önemli deneyler yapmış ve sonuçları Heidelberg'teki oftalmoloji kongresine sunmuş. Dolayısıyla, Collier, haklı olarak, küçük çaptaki cerrahi girişimlerde sonraları büyük önem kazanan koksine lokal anestezinin bulucusu diye biliniyor bugün. Ama beni söz konusu ünden ettiği için de .herhangi bir kin bağlamadım nişanlıma¹⁸.

Bu olayı anlattıktan sonra, yine 1886'da sinir hekimi olarak Viyana'ya yerleştiğim zamana döneceğim. Paris'te Char<cofnun yanında görüp öğrendiklerime ilişkin bir raporu Hekimler Derneğine sunmayı bir ödev bildim kendime.

Ancak raporum hiç de iyi karşılanmayıp, anlattıklarım dernek başkanı dahiliyecisi Bamberger gibi otoriteler tarafından inanılmaz şeyler diye nitelendi. Hocam Meynert ise cesaretlendirdi beni, raporda sözünü ettiğim vakaları Viyana'da arayıp bularak dernek üyeleri önüne çıkarmamı öğütledi. Ben de öyle yapmaya çalıştım; ancak, bu çeşit vakalara rasladığım kliniklerin direktörleri, ilgili vakaları gözlemlene ve üzerlerinde çalışma olanağını benden esirgediler. Bunlar arasında eski bir cerrah yüzüme karşı şöyle haykırdı: «Aman rica ederim. Sayın Meslekdaşım! Nasıl böyle saçma konuşabilirsiniz! Hysteron (gerçekten böyle) rahim demektir, bir erkek hiç isterik olabilir mi?» Bu sözlerle karşı, kendisinden ricamın, hastalıklara tanı koyma izninin değil, yalnızca hastaları gözlemlene fırsatının tarafıma verilmesi olduğunu belirtmem kâr etmedi. Sonunda hastane dışında klasik bir isteri hemianestezisi* vakası ele geçirip. Hekimler Derneği'ne sundum. Bu kez alkışlarla karşıladılar beni, ama bundan böyle do bana karşı ilgi göstermekten kaçındılar; savunduğum yeniliklerin büyük otoriteler tarafından benimsenmediği yolunda bir izlenim, sarkılmadan varlığını sürdürdü, kamuoyunda. İsteriye erkeklerde do Taşlanabileceği ve telkine başvurularak bu hastalığın ortaya çıkarılabileceğine ilişkin tezlerimle ister istemez muhalefet safında yer almaya zorlandım. Çok geçmeden beyin anatomisi laboratuvarının kapısı yüzüme kapatılıp, birçok sömestre boyu derslerimi verecek salon bulamayınca, akademik kariyerden vo Hekimler Derneğinden •ayrıldım. Yıllar vo yıllar var ki, bir daha derneğe ayak atmış değilim.

Madem ki sinir hastalıklarının tedavisiyle geçimini sağlamak istiyordum, hastalara kuşkusuz bir hizmette bulunmam gerekirdi. Hastalıkları tedaviye çalışırken kullandığım silahlar ise ikiye geçmiyordu: Elektroterapi ve ipnotizma. Çünkü bir kez muayeneden geçirip hastayı bir kaplıcaya yollamak, yeteri kadar kazanç sağlayan bir yol değildi. Elektrik tedavisinde W. Erb'in²¹ el kitabına daya

- Organizmanın bir yarımında, çokluk beynin karşı yarımındaki bir tahribat sonucu ortaya çıkan guyersizlik durumu. (Ç.N.)
-

niyordum. Sinir hastalıklarıyla ilgili bütün semptomların (belirtilerin) tedavisinde ayrıntılı bilgileri kapsıyordu, kitap. Ne yazık ki, çok geçmeden bu bilgilerin asla bir iş@ yaramadığını, titiz gözlemlerin sonuçları gibi gördüğüm kuralların birtakım uydurulardan başka bir şey sayılamayacağını farkettilim. Alman nöropatoloji isinin en tanınmış kişisinin imzasını taşıyan bir yapıtın, bizim halk kitapları satan kitabevlerinden sağlanabilecek bir Mısır rüya tabirnamesinden daha çok gerçekle ilişkisi bulunmadığını anlamam doğrusu acı bir şeydi; ama söz konusu otoritelere karşı beslediğim o salça inançtan bir parçasının daha yıkılıp gitmesini sağlamıştı; hani böyle bir inançtan kendimi henüz büsbütün kurtarabilmiş değil i dim. Dolayısıyla, sinir hastalıklarında elektrik tedavisinden elde edilecek başarıların —böyle başarılar elde eaiiebUi yorsa kuşkusuz— hekimin telkin çabasından kaynaklandığını Mooiusun ileri sürmesinden önce, ben eiektroterapi aygıtını tutup rafa kaldırmıştım.

ipnotizmada daha çok umut vardı. Henüz öğrenciyken manyatizmacı Hansenin herkese açık bir gösterisinde oulunmuş, deney konusu kişilerden birinin katelepsi durumunda benzinin ölü gibi sarardığını ve katelepsi süresince öyle kaldığını görmüştüm. Bu da, ipnotizma olaylarının gerçekliğine inancımı iyice pekiştirmişti. Çok geçmeden, ipnotizma görüşü, Heidenhain'in şahsında bilimsel bir temsilci buldu kendine. Ancak ilgili durum psikiyatri profesörlerini ipnotizmaya bir aldatmaca ve tehlikeli bir oyun gözüyle bakmaktan, ipnotizmacıları ise küçümsemekten daha uzun bir süre alıkoymadı. Paris'teyken ipnotizmanın hiç kuşkusuz bir tedavi yöntemi gibi kullanıldığını, bu yoldan insanlarda çeşitli hastalık belirtileri ortaya çıkarılıp belirtilerin yine ipnotizmayla gider ile bildiğini görmüş, derken Nancy'de bir ekolün kurulduğunu ve ekol mensuplarının ipnotizmalı ya da ipnotizmasız telkiden tedavide geniş çapta yararlanıp büyük başarılar elde ettiklerini işittim. Bu

yüzden, düzenli denemeyecek, daha çok gelişigüzel psikoterapi yöntemlerini saymazsam, ipnotik telkinin hekimlik faaliyetimin ilk yıllarında en başta gelen tedavi silahım olması pek doğaldı. Gerçi böylelikle organik kökenli sinir hastalıklarının tedavisinden el çekiyordum; ama bu, pek önemli değimi. Çünkü kü bir kez ilgili hastalıkların tedavisinde zaten pek memnurluk verici bir başarı sağlandığı yoktu; öte yandan, organik kökenli sinir hastalıklarına pek rastlanmamaktaydı; bir kentte hastane dışındaki kendi ozei muayenesinde çalışan bir hekimin karşılaştığı öbür sinir hastalıklarına göre hiç denecek kadar azdı sayıları; üstelik şita peşinde doktor doktor dolaşmaları yüzünden, ikinci gruba giren hastaların sayısı dana da kaoarık bir durum gösteriyordu, beri yandan, ipnotizmayla tedavi gerçekten cazip ve ayartıcıydı. İpnotizma, Hastalar karşısındaki çaresizliğini ilk kez yendiği gibi bir duygu uyandırıyordu hekimde; mucizeler yaratan bir hekim oiaarak ün yapmak insanı gururunu okşuyordu. İpnotik yöntemin eksik yanlarını ise, ancak daha ileride bulup ortaya çıkardım. Şimdilik takıldığım iki nokta vardı; birincisi: yaşlı hastaların ipnotize edilemeyişi; ikincisi: nastaiarin gereği kadar derin bir ipnotik uykuya daidınlamayışıydı. İpnotizma tekniğimi geliştirmen için, ia«9 yazında kalkıp wancyye gittim, tsirkaç hafta burada kaldım. Çalışmasıyla insanı duygulandıran yaşlı Liebaut u, işçi kesiminden kadın ve çocuKlar üzerinde ipnotik tedavi denemelerinde bulunurken izledim. Ayrıca, hastanesindeki hastalar üzerinde berriheim'in yaptığı şaşılacak deneylere tanık oldum. İnsanın ruhunda üirtakım .güçlü olayların geçtiği, ama bunların bilincine vanlamadığı konusunda alabildiğine güçlü izlenimler edindim. Kendisini bu konuda aydınlatmak üzere kadın hastalarımın birini Nancy'ye çağırdım. Dâhice yetenekleri olan isterili kibar bir hanımdı; öbür hekimler tedavisinde başarısız kalmış, hastayı bana yollamışlardı. Ben, ipnotizmaya başvu . rarak kadım insan onuruna yaraşır bir yaşama kavuşturmuş, kendisini sık sık içerisine yuvarlandığı acınacak dujumdan her seferinde çekip almayı başarmıştım. Ancak her seferinde tedaviden bir süre sonra kadının rahatsızlığı nüksetmiş, ben de bunu o zamanki bilgisizliğimle ipnotik •durumun asla amnezi'li uyurgezerlik (somniaambulizm) aşamasına vardiirilememesinde görmüştüm. Bu kez Bernheim' in kendisi hastam üzerinde tekrar tekrar tedavi denemesijae girişti, ama o da fazla bir başarı sağlayamadı. Bana açık yüreklilikle itirafta bulunarak, telkinle tedavi konusunda, önemsenmeye değer başarıları ancak hastanesindeki hastalar üzerinde elde edebildiğini, özel hastalar bakımından böyle bir başarıya ulaşamadığını açıkladı. Bernheim'la benim için yararlı birçok söyleşi yaptık, sonunda onun telkin ve telkinin sağaltıcı (terupötik) etkisi konusundaki iki yapıtının Almanca'ya çevirisini üzerime aldım. 18881891 arasında bilimsel fazla bir çalışma yapmış, pek bir şey yayınlamış değilim. Yeni mesleğime alışmam, beri yandan gerek kendimin, gerek sayısı hızla artan aile bireylerinin maddi gereksinimlerini karşılama işi butun vaktimi aldı bu dönemde. 1801de ise, dostum ve asistanım Dr. Oskar ilio3 ile ortak kaleme aldığımız çocuksal beyin felçlerine ilişkin incelemelerden ilki yayınlandı. Aynı yıl, hazırlanmakta olan bir t.p el sözlüğü*4 için konuşma ve konuşulanı unlama gücünün yitimi talazı) maddesini yazma önerisini kabul ederek işe koyuldum, ü zamanlar afazilerin, salt beyindeki Dit' bölgenin nasara uğramasından kaynaklandığını ileri suren YVernickeLichtheim'in görüşü egemendi. Alazi konusundaki çalışmalarımın ürünü olarak Afaziler Üzerineı adındaki eleştirelkuramsal kitap doğup çıktı. Dolayısıyla, şimdi, bilimsel araştırının nasıl yeniden yaşamımın ballica uğraşı durumuna geldiği konusu üzerine eğileceğim.

II

Daha önce anlattıklarımın eksik bir taraf kalmaması için şunu da ekleyeyim ki, tedavi çalışmalarımın baştan beri ipnotizmadan ipnotik telkin dışında bir başka şekilde daha yararlanıyordum".

Bu da bana, hastadan, hastalığının oluşumu konusunda çokluk kendisinin ayılvken hiç ya da gereği gibi anımsayamadığı bilgileri edinmemi sağlıyordu. İzlediğim yöntem, hastaya yalnız yapması ya da yapmaması gereken şeyin telkininden daha etkili bir yol olmakla kalmayıp, hekimsel bilip öğrenme merakımı da gideriyordu; çünkü monoton telkin

çabalarıyla yoketmeye çalıştığı hastalığın nasıl doğduğunu bilmek, bir hekimin nihayet hakkıydı.

İpnotik yöntemi uygulamaya başlamam ise şöyle olmuştu: Henüz Brücke'nin laboratuvarında çalışırken Dr. Josef Breuer'le tanıştım; kendisi Viyana'nın en hatırı sayılır ev doktorlarından biriydi. Beri yandan, geçmişte bir sürü bilimsel araştırida bulunmuş, solunum fizyolojisi ve denge organıyla ilgili kalıcı değerde birden çok yapıt vermişti. Benden on dört yaş büyük olağanüstü derecede zeki bir adamdı. Çok geçmeden aramızdaki ilişki bir içtenlik kazanarak dostluğa dönüştü ve Breuer zor durumlarda bana hep yardım elini uzatan biri oldu. Bilimsel alandaki çabalarımızın ürünlerini birbirimizle paylaşmaya alışmıştık. Bunda da kazançlı ç.kan kuşkusuz bendim. Ne var ki, sonradan psikanalizi geliştirip ortaya koymam, Breuer'in dostluğunu yitirmeme yol açtı. Doğrusu böyle bir başarının karşılığını bu kadar ağır ödemek kolay olmadı benim için. Ancak, ister istemez katlanmam gerekiyordu7.

Breuer, henüz Paris'e gitmemden önce bana bir isteri vakasını konu alan açıklamalarda bulunmuştur" vaka üzerinde kendisi 1880-1882 yılları arasında özel bir tedavi yöntemi uygulayarak, isteri belirtilerinin neden ve anlamları konusunda derinliğine birtakım bilgiler edinmişti. Yani Janefnin isteri incelemelerinden henüz söz açılmayacağı bir döneme rastlıyordu çalışması. Dostum, bana sık sık, kız hastasına ilişkin hastalık öyküsünden parçalar okumuş, bunlar bende, nevrozlar konusunda o zamana kadar yapılmış tüm çalışmaları aşan bir araştırı faaliyetiyle karşı karşıya bulunduğum izlenimini uyandırmıştı. Paris'e varınca, Breuer'in başarısından Charcot'ya söz açmaya karar verdim ve öyle de yaptım.

Ancak, Üstat benim bu konudaki değinmelerime ilgi göstermedi, ben de bir daha aynı konuya dönmedim ve kendim de bunu bir süre unuttum.

Ne var ki, Viyana'ya gelince yine Breuer'in gözlemleriyle ilgilendim ve kendisinden bu gözlemler konusunda daha ayrıntılı bilgi aldım. Breuer'in hastası olağanüstü derecede kültürlü ve yetenekli bir kızdı; içten bir sevgiyle bağlı bulunduğu hasta babasına bakarken rahatsızlanmıştı. Breuer tedavisini üzerine aldığı anda, kasılıp kalmalar (kontraktür) r felçler, tutukluklar ve ruhsal kontuzyonlardan oluşan zengin bir hastalık tablosu gösteriyordu. Tesadüfi bir gözlem,, kendisini egemenliği altında tutan duygu ve heyecanları söz halinde dışa vurması durumunda kızın böyle bir bilinç bulanıklığından kurtanlabileceğini ortaya koymuş, bu da. Breuer'in yeni bir tedavi yöntemini ele geçirmesini sağlamıştı. Breuer, kızı bir çok dei'a derin bir ipnoz, durumuna sokarak, kendisini bunaltıp sıkın olayları anlatmasını istemiş, ruhsal çöküntülere ldepresyonJ Dağlı konluzyonların böylece önünü aldıktan sonra aynı yöntemle kızdaki tutuklukları ve bedensel bozuklukları gidermeye koyulmuştu. Ayık durumda kız, tıpkı öbür hastalar gibi, kendindeki bozuklukların nasıl geliştiğine ilişkin bir bilgiden yoksundu,, bunlarla yaşantıları arasında bağlantı kuramıyor, oysa ipnotik durumda hemen aranan ilişkiyi bulup çıkarıyordu. Böylece, bütün hastalık belirtilerinin hasta babasına bakarken yaşadığı olaylardan kaynaklandığı, yani bir anlam taşıyıp söz konusu heyecanların kalıntıları ya da anımsamaları sayılacağı anlaşılmıştı. Belirtilerin başgöstermesinde genellikle izlenmiş yol şuydu: Kız, babasının yatağının başucunda aklına gelen bir düşünceyi ya da ruhunda uyanan, bir içtepiyi baskı altına alarak geriye itmiş, söz konusu düşünce ya da içtepinin yerine de sonradan onları temsil eden. bir belirti geçmişti. Ancak belirti bir tek «travmatik» sahnenin çökeltisi ciegü, üst üste biriken çok sayıda benzer durumların bir ürünüydü. Hasta uyutulup böyle travmatik bir sahne sanrı (hallusinasyon) yoluyla kendisine anımsatılarak, bir zaman baskı altına alınmış içtepinin boşalırma kavuşması ve. ona eşlik eden duyguların serbestçe açığa vurulması sağlandığında söz konusu belirti silinip gidiyor ve artık görülmüyordu. Bu yöntemle Breuer, uzun ve zahmetli bir çalışmasonucu hastasını bütün hastalık belirtilerinden kurtarmayı başarmıştı.

Kız şifaya kavuşmuş, bundan böyle bir daha da hastalanmamış, hatta iyileştikten sonra önemli çalışmalarda bulunabilme gücünü göstermişti. Ancak, ipnotik tedavinin ilerki seyri karanlık bir perde gerisinde kalmış, Breuer bu perdeyi bana aralamaya bir türlü yanaşmamıştı. Ayrıca kavrayamadığım bir şey, bilim hazinesini böyle baha biçilmez bir bilgiyle zenginleştirmek dururken, Breuer'in bu bilgiyi gizleyip açığa vurmamasıydı. Ama hemen akla şu soru gele, bilirdi: Jtiir tek vakada ele geçirilen bulguyu genelleştirmek doğru muydu acaba? Breuer'in bulguladığı gerçekler öylesine temel nitelikte görünüyordu ki, bir tekinde varlıkları kanıtlandıktan sonra her isteri vakasında bunlarla yüzde yüz karşılaşılacağına inanıyordum. Ancak bu konuda kesin ve son sözü hiç kuşkusuz deneyimler söyleyebilirdi. Dolayısıyla, Breuer'in yöntemini kendi hastalarını üzerinde uygulamaya Koyuldum. lüt>9 yılında Bernheim'in yanında ipnotik telkin gücünün sınırlılığını gördüğümde beri Breuer'in yönteminden ayrı bir yola asla rağbet etmedim. Birçok yıl boyu yapağını incelemelerin, böyle bir yöntemle açık bütün isteri vakalarında Breuer'in bulgulamalarının doğruluğunu Kanıtlamasından ve elimin altında Breuer'inkilere benzer hiç de azımsanmayacak bir gözlem malzemesinin birikmesinden sonra, kendisine ortak bir yayında bulunmamızı önerdim. Breuer, ilkin öneriye şiddetle karşı çıktı. Ama sonunda razı oldu; hele ele geçirdiği gerçeklerden kimini Janefnin de bulgularıyla, isteri belirtilerine bazı yaşantıların yol açtığını ve ipnotizmaya başvurulup hastanın bunları yeniden yaşamasıyla (reprodüksiyon) söz konusu belirtilerin in status nascendi* giderilebileceğini ileri sürdüğünü görünce önerimi benimsedi. İsteri Olaylarının Ruhsal Mekanizması (1893) (Über den psychischen Mechanismus der hysterischen Phänomene) adıyla bir bildiri yayınladık. 1895' de ise bunu isteri üzerinde İncelemeler (Studien über Hysterie) adındaki kitap izledi".

Şimdiye kadar anlatılanlar okuyucuda, İsteri Üzerinde İncelemeler'in maddi içeriği ana hatlarıyla Breuer'in düşünsel çabasının ürünüdür gibi bir izlenim uyandırdıysa, bu benim hep savunageldiğim ve şimdi burada da vurgulamak istediğim bir şeydir. Ortaya konulmak istenen kuram bakımından kitapta bugün artık pek belirlenemeyecek ölçüde katkım olduğumu söylemeliyim. Kendi halinde, fazla iddialı

olmayan bir kuramdır bu; gözlemlerin doğrudan açığa vurduğu bilgilerin pek ötesine taşar yanı yoktur. İsterinin ne

- Doğum halinde (Ç.N.)

olduğunu araştırmayıp, isteri belirtilerinin salt etiyolojisini açıklığa kavuşturmayı amaçlar. Bu arada duygusal yaşamın, isteri bakımından taşıdığı önem üzerinde durur; bilinçsiz ve bilinçli, daha yerinde bir deyimle bilinç yetenekli ruhsal olaylar arasında bir ayırım yapılmasını önemine değinir, belirtilerin (septom) bir duygu birikimi sonucu ortaya çıktığını söyleyerek dinamik faktörü, bunların normalde bir başka tarafta kullanılacak enerjinin dönüşümünden (konversiyon) doğduğunu ileri sürerek de ekonomik faktörü işin içine katar. Birlikte uyguladığımız yöntem Breuer tarafından katartik yöntem adı verilmiş, yöntemin amacının, yanlış yollara saparak orada sıkışıp kalan duygu yüklerinin normal yollara iletilmesi ve bu yollardan boşalmalarının sağlanması olduğu açıklanmıştır. Katartik yöntemin pratikteki başarısına hiç diyecek yoktu. Yöntemin sonradan görülen kusurları ise, bütün ipnotik tedavilerde rusiunan şeylerdi. Hâki günümüzde Breuer'inki gibi bir kulartik yöntemle çalışan ve bundan övgüsünü esirgemeyecek olan hayli psikoterapist bulunmaktadır. Dünya Savaşının ortaya çıkardığı savaş nevrozlarının tedavisinde katartik yöntemin E. Simmel tarafından başarıyla uygulandığı ve hastaların kısa sürede şifaya kavuşturulduğu bir gerçektir. Katarsis kuramında cinsellikten pek söz açılmaz. Kitapta yer ulan benim çeşitli hastalık öykülerinde cinsel yaşamla ilgili etkenler hastalığın ortaya çıkışında belli bir rol oynamaktaysa da, bunlara öbür duygusal içtepilerden değişik bir gözle bakılmamaktadır. Breuer, kitabın bir yerinde, cinselliğin o ünlü ilk kız hastasında şaşılacak ölçüde gelişmediğini açıklar. Dolayısıyla İsteri Üzerinde İncelemeler'den, nevrozların oluşumunda cinsel etkenlerin taşıdığı önemi anlamak kolay değildir.

Katarsis yönteminde bundan sonraki gelişim sürecini, yani katarsis'ten asıl psikanalize geçiş dönemini şimdiye kadar birçok kez o kadar uzun boylu anlattım ki, artık söylediklerime yeni bir şey katmak benim için güç. Bu dönemin başında karşılaşılan bir olay, Breuer'in aramızdaki işbirliğinden çekilmesi oldu; bu da kendisinden devraldığım bilimsel mirası tek başıma zenginleştirip geliştirme görevini yükledi omuzuma. Hayli önceleri de düşünce bakımından Breuer'le ayrıldığımız birçok nokta bu göstermiş, ama bunlar Hiçbir vakit aramızda bir bozuşmaya yol açmamıştı. Ruhsal bur olayın akışının no zaman hastalandırıcı (patojen) karakter taşıyacağı, yani normal bir sonuca ulaşmasının engelleneceği konusunda, Breuer daha çok fizyolojik denebilecek bir kuramı benimsemişti. Kanısınca, olağandışı (ipnoid) ruh durumlarında başgösteren olaylar, normal bir akış izleme gücünden yoksundu. Bu da, söz konusu ipnoid durumların nasıl ortaya çıktığı gibi yeni bir sorunun doğmasına yol açmaktaydı. Ben, ruhsal bir olayın hastalandırıcı bir akış izleme gücünü, daha çok, çeşitli güçlerin ortak bir etkinliği, çeşitli amaç ve eğilimlerin bir ürünü görüyordum ki, bu durum normal yaşamda da gözlenebilmekteydi. Böylece Breuer'in «ipnoid isteri» görüşüyle benim «savunu nevrozu» görüşüm,, birbirine karşıt iki görüş kimliğiyle belirip ortaya çıktı. Ancak araya başka nedenler girmeseydi, sanırım bu ve benzeri karşıtlıklar, üzerinde çalıştığımız bilimsel konudan onu. çekip alamazdı. Kuşkusuz bu nedenlerden biri de, bir dahiliyecisi ve aile doktoru olarak sürdürdüğü çalışmaların Breuer'in hayli vaktini alması, dolayısıyla benim gibi bütün gücünü katartik tedaviye yöneltememesiydi. Ayrıca, ortak, yayınladığımız kitabın gerek Viyana'da, gerek Viyana dışında karşılaştığı ilgisizliğin etkisinde kalmıştı Breuer. Kendine güven duygusu ve direnme gücü düşünsel yapısındaki mükemmelliğe göre pek üstün düzeyde değildi. Örneğin, kitap Strümpel'in*o sert eleştirisine uğrayınca, ben, işin özünü anlamaktan uzak bu eleştiriye gülüp geçebilmiş, Breuer ise kırılıp incinerek çalışma hevesini yitirmişti. Ama ortak bilimsel incelemelerimizi yarıda bırakmasında, benim uğraşılarımın bundan böyle bir türlü sempati duyamadığı bir yöne yönelmesinin hepsinden büyük rol oynadığını söylemeliyim.

İsteri Üzerine İncelemeler'de oluşturmaya çalıştığımız kuram, nihayet bütünlükten pek yoksundu; özellikle isteri belirtilerinin nedenlerine (etiyooloji) adeta değinmemiş, patolojik olayın ne gibi bir zemin üzerinde doğup geliştiği sorununu ele almamıştık. Derken yaptığım incelemelerden nevrozlara rasgele içtepilerin değil, bunlardan cinsel karakterde kilerin, yani ya aktüel (güncel) bir cinsel çatışmanın ya da geride kalmış cinsel yaşantılardan kaynaklanan etkilerin her vakit yol açtığı görüşüne vardım ve ilgili görüş giderek içimde güçlendi. Böyle bir sonuçla karşılaşacağımı doğrusu aklımdan geçilmemiştin, önceden hiç beklemediğim bir şeydi bu. Böyle bir sonucu düşünmeksizin nevrozlular üzerinde incelemelere girişmiştim. 1914'de Psikanalizin Tarihçesi'ni yazarken, bir ara Breuer'in, Charcot'nun ve Chrobak'ın bazı sözlerini anımsadım; doğrusu bu sözlerden yola koyularak çok daha önce ilgili sonuca varabilirdim. Ancak, o zamanlar, adı geçen otoritelerin ne demek istediklerini kavrayamamıştım; bana^kendi bildikleri ve kendi savunabileceklerinden daha fazla bir şey söylemişlerdi. İşittiklerim bir süre uyuklayıp kaldı içimde; ne zaman ki katartik araştırmalara koyuldum, o zaman özgün (orijinal) bilgiler kılığında kendilerini açığa vurdu. İsteriyi cinselliğe dayandırmakla tıbbın en eski çağlarına

döndüğümden ve Plato'ya yaslandığımdan da yine o zamanlar habersizdim. Bunu, ancak daha sonraları Havelock Ellis'in bir yazısından öğrendim³¹.

Yaptığım şaşırtıcı bulgulamanın etkisi altında çok önemli bir adım atarak isteri dışına çıktım, tedavi için muayenehaneme çok sayıda başvuran nevrastenililerin cinsel yaşamlarını incelemeye koyuldum. Gerçi böyle bir şeye kalkışmam, hekim olarak çevrede gözden düşmeme yol açtı; ama bugün, .yani otuz yıl sonra bile gücünden bir şey yitirmeyen kanılara ulaştım. Söz konusu incelemelerde hastaların gerçek ıdışı bir sürü açıklamasına, bir sürü gizli ve saklılığı karşın •doğruyu ele geçirmem gerekiyordu. Ama bunu başarinca gördüm ki, inceleme konusu yaptığım bütün kişilerin cinselliklerinde ağır boyutlara varan kötüye kullanımlar söz konusuydu. Bu kötüye kullanımların nevrastenilerle çokluk bir arada görülmesinden elbet fazla bir şey çıkarılacak gibi •değildi. Ancak bu dar gözlemlerle sınırlı kalmadı uğraşlarım; •titizlikle yürüttüğüm araştırmalar, nevrasteni diye nitelenen hastalık tablolarının renkli karmaşasında iki ana tipin varlığını saptamamı sağladı. Bunlara birbiriyle her türlü bileşim içinde rastlanmakla beraber, her biri yalın olarak da .gözlenebilmekteydi. Söz konusu iki tipten birinde eşdeğerleri (Aequivalent), rudimenter şekilleri ve kronik yerdeş belirtileriyle korku nöbeti hastalığının asıl çekirdeğini oluşturuyordu, dolayısıyla korku nevrozu diye niteledim bunu ve nevrasteni deyimini yalnız öbür tip için kullandım. Buradan yola koyulup, nedensel (etiyojik) faktör olarak her tip için cinsel yaşamda ayrı bir anormalliğin varlığının gerektiğini saptamakta zorluk çekmedim. Nevrastenide söz konusu anormallik, gebeliğin önlenmesi amacıyla cinsel birleşmede meninin (sperma) dışarı akıtılması (coitus interruptus), amacına varması engellenmiş içtepler, cinsel perhiz, korku nevrozunda ise aşın istimna (mastürbasyon) ve sık sık ihtilâm (pollusyon) gibi durumlardı. Ayrıca, hastalık tablosundaki şaşırtıcı bir değişiklik sonucu bir tipin diğer tipe dönüşmesine, hasta tarafından izlenen cinsel rejimdeki bir değişikliğin yol açtığını ortaya koyabilmişim. Cinsel işlevdeki kötüye kullanımlar giderilip yerine normal bir cinsel etkinlik geçirildiği zaman, hastanın durumunda enikonu bir düzelme başgösteriyordu.

Bu yoldaki incelemelerim, sonunda beni nevrozlara pek genel olarak cinsel fonksiyon bozuklukları gözüyle bakmaya zorladı; aktüel nevrozları bu bozuklukların toksik, psikonevrozları ise ruhsal dışavurumları diye benimsedim. Söz konusu sınıflandırmadan ötürü hekimlik vicdanım bir rahatlık içindeydi. Biyolojik bakımdan bu kadar önemli bir fonksiyonda enfeksiyonların yol açacağı tahribat ya da kaba anatomik lezyonlar (hasar) dışındaki tehlikeleri görmezden gelen tıbbın bir boşluğunu böylelikle doldurduğumu sanıyordum. Beri yandan, cinselliğin yalnız ruhsal bir nesne olmadığı savı tıbbın görüşüne de uygun düşmekte, onu desteklemekteydi. Yani bedensel bir yanı da bulunuyordu cinselliğin; kendisine ayrı bir kimyasal nitelik verilebilir, henüz neler oldukları bilinmese bile organizmadaki bazı maddelere cinsel uyarılmanın kaynağı gözüyle bakılabilirdi. Kendiliğinden oluşan gerçek nevrozların, bazı toksik maddelerin vücuda girmesi ya da bazı toksik maddelerden vücudun yoksun kalması durumunda ortaya çıkan zehirlenme ve abstinens belirtilerine ya da tiroid guddesine bağlılığı bilinen. Basedow hastalık tablosuna diğer hastalık belirti ve tablolarından daha çok benzerlik göstermesi de yine nedensiz değildi.

Ama daha sonraları aktüel nevrozlar üzerindeki araştırmaları sürdürmek fırsatı bulamadım.

Çalışmalarımın bu bölümünü kaldığı yerden yürütecek bir başka kimse de çıkmadı. O zamanlar ilgili konuda vardığım sonuçlara şimdi bir göz attığımda, bunların belki sandığımdan çok daha çapraşık bir alanda başvurduğum ilk kaba ve şematize çalışmalar sayılacağını anlıyorum. Ama genellikle bugün de bana doğru gibi görünüyor hepsi. Hani gençlerde rastlanan saf nevrasteni vakalarından birçoğunu da psikanaliz sınavından geçirmek isterdim, olmadı. Yanlış anlamalara yer vermemek için şurasını belirtiyim ki, nevrastenide ruhsal çatışmanın ve nevrotik komplekslerin varlığını yadsımak aklımdan geçmez. Bu konuda benim savım, nevrasteni belirtilerini ruhsal nedenlerin ortaya çıkarmadığı ve bunların psikanalitik yoldan giderilemeyeceği, ilgili belirtilere cinselkimyasal bir bozukluğun doğrudan toksik sonuçları gözüyle bakılması gerektiğidir.

İsteri Üzerinde İncelemeler'in yayınlanmasını izleyen yıllar, nevrozların oluşumunda cinselliğin rolüyle ilgili yukarıdaki .gerçekleri bulguladıktan sonra, bu konuda hekim derneklerinde bazı konferanslar verdim; ama hep inançsızlık ve itirazla karşılaştım. Breuer, birkaç kez ağırlığını lehimde ıortaya koymak istedi, ancak onun bu davranışı da sonuç vermedi. Beri yandan, nevrozları cin;cl nedenlere dayandırmanın Breuer'in eğilimlerine aykırı düştüğü kolayca görülmekteydi. Doğrusu o ünlü kız hastasında cinsel etkenlerin hastalığın doğuşunda hiç rol oynamadığını öne sürerek, Breuer beni yenilgiye uğratabilir ya da zihnimi bulandırabilirdi. Ancak buna kalkışmadı hiç, neden böyle davrandığını, ancak uzun zaman sonra, adı geçen isteri vakasını gereği gibi açıklayabilecek ve bana daha önce söylediği bazı sözlere dayanıp uyguladığı tedavi yönteminin sonucunu kafamda canlandırabilecek duruma gelince kavradım. Katartik tedavi bitmiş görüldüğü bir sırada, kızda ansızın «aktarım sevgisi» kendini açığa vurmuş, Breuer ise söz konusu sevgiyle hastalık arasında bir bağ

kuramayarak kızıdan uzaklaşmıştı. Başarısızlık gibi görünen bu olayı anımsamak, besbelli kendisi için hoş bir şey değildi. Bana karşı davranışında bir süre takdir ile buruk yergi arasında bocalayıp durdu; derken gergin durumlarda kendini i.jiii etmekte gecikmeyen birtakım teradüfi tatsızlıklar girdi araya; böylece birbirimizden ayrıldık.

Genel nevrozlar grubuna giren çeşitli vakalarla uğraşmalarım, katarsis tekniğinde bazı değişikliklere başvurmak gibi bir sonucun ortaya çıkmasını sağlamıştı. İpnnotizmadan vazgeçerek yeni bir yöntem uygulamaya koyuldum; tedavinin yalnız isteri vakalarıyla sınırlı kalmasını istemiyordum. Ayrıca deneyimlerimin artmasıyla, ipnotizmanın katarsis hizmetinde kullanılmasının iki büyük sakıncayı içerdiğini gördüm. Bunlardan birincisi, tedaviden sağlanan en parlak sonuçların bile, hekimin hastayla ilişkisinde bir bozulma başgösterir göstermez ortadan silinip gitmesiydi. Gerçi bu ilişki düzene sokulduğu zaman söz konusu basanlar yeniden varlığını hissettirmekte gecikmiyordu. Ama yine de hekimle hasta arasındaki duygusal bağın bütün katartik çabalardan çok daha güçlülüğü anlaşılmıştı; oysa özellikle bu faktör denetim altına alınabilmekten uzaktı. Derken günün birinde karşılaştığım bir durum, o zamana kadar yalnızca tahmin ettiğim bir şeyin gerçekliğini tüm çıplaklığıyla gözlerimin önüne serdi. Pek uysal kadın hastalarımın birinin tedavisinde ipnotizmaya başvurarak alabildiğine dikkati çeken başarılar sağlamış, acı ve ıstıraplarının nedenlerini gün ışığına çıkararak kendisini rahatsızlığından kurtarmıştı. Bir defasında, ipnotik durumdan uyanıp kendine gelen hastam, kollarını boynuma doladı. Allahtan ki o sırada yanımda çalışan personelden biri odaya girdi de bizi tatsız bir çekişmeden kurtardı. Ama ilgili olay üzerine hastayla adeta sözsüz bir anlaşmaya uyarak, ipnotik tedavinin sürdürülmesinden vazgeçtik. Hani olup biteni şahsımdaki karşı durulmaz bir cazibeyle açıklamaya kalkmayacak kadar aklım basımdaydı ve söz konusu olaydan sonra, ipnotizmada varlığı hissedilen gizemsel (mistik) öğenin içyüzünü ele geçirmiş gördüm kendimi. Bu öğeyi ortadan kaldırmak ya da hiç değilse yalıtma (tecrit etmek) için, ipnotizmayı ister istemez bırakmam gerekiyordu. Ancak ipnotizma, hastaların bilinç alanında bir genişleme sağlamak ve ayık durumda sahip bulunmadıkları bir bilgi dağarcığını ellerine teslim etmek bakımından katartik tedaviye olağanüstü yararlar sağlamıştı. Dolayısıyla, ipnotizmanın yerini tutacak bir başka yol bulmam kolay değildi. Bu güç durumda, ansızın aklıma gelen bir deney imdadıma yetişti. Bernheim'in yanında çalışırken sık sık görmüştüm; denek ayıkıp kendine geldiğinde uyurgezerlik (somnambulizm) durumunda yaşadığı bütün'olayları unutmışa benziyordu. Ama Bernheim hastaya bunları bileceğini söylüyor, kendisinden ilgili olayları anımsamasını istiyor, beri yandan elini hastanın alınına koyarak hiç bir şeyi unutmadığım, her şeyi açıklayabileceğini kesinlikle belirtiyordu, derken yaşanmış olayların anıları ilkin kesik kopuk, sonra bir sel gibi ve alabildiğine duru bir biçimde akmaya başlıyordu. Ben de Bernheim gibi davranmaya karar, verdim. Nihayet benim hastalarımın da, normal olarak ipnotizma yardımıyla anımsadıkları bilgileri bu yoldan açığa vurabilmeleri gerekiyordu. Örneğin elimi alınlarına koymakla destekleyeceğim uyarmalar ve güven vermeler, daha öncesine ilişkin olay ve sahneleri hastaların bilinç alanına çekip getirebilecekti. Gerçi hastayı ipnotize etmekten daha zordu bu, ama belki çok daha öğreticiydi. Dolayısıyla, ipnotizmadan el çektim ve ilgili yöntemden yalnız bir tek şey aldım: hastanın bir şezlongta arka üstü yatması. Ben hastanın gerisinde oturuyor, hasta tarafından görülmüyor, ama kendim onu görebiliyordum.

Ve umduğum çıktı, ipnotizmadan kurtuldum; ama teknikteki değişikliğe paralel olarak katartik çalışmaların çehresinde de bir değişiklik başgöstermişti. İpnnotizma ruhsal alandaki çeşitli güçlerin etkinliğini g(z önüne sermekte, bu da katartik kurama güvenilir bir temel sağlamaktaydı, oysa ipnotizmanın bırakılmasıyla, ilgili güçlerin etkinliği yine bir sır perdesi arkasına gizlenmişti. Nasıl olup da hastalar iç ve dış yaşama ilişkin bu kadar çok olayı unutabiliyor, ama daha önce anlatılan teknik uygulandığı zaman bunları yine anımsayabiliyordu. Yaptığım gözlemler, ilgili sorulara pek doyurucu yanıtlar almamı sağladı. Hastanın unuttukları, herhangi bir nedenle onun tarafından tatsız görülen, korku uyandırıcı, üzüntü verici ya da utandırıcı şeylerdi. Derken bir düşünce doğdu kafamda: Unutulmalarının, yani bilinçli kalmamalarının nedeni de işle unutilan nesnelerdeki ilgili özelliklerdi. Bunları yine bilinçli duruma getirmek için hastanın direnişinin yenilmesi, unutilmuş nesneleri bilinç düzeyine çıkarması için hekimin hastayı zorlayıp, bu konuda çaba harcaması gerekiyordu. Hekimin göstereceği çaba, değişik koşullarda değişik boyutlarda gerçekleşecekti, yani anımsanacak nesnenin hasta için taşıdığı önemle doğru orantılıydı ve besbelli hastanın karşıkoyma gücünün bir çeşit Ölçüsüylü. Benim için kala kala sezdiklerimi kelimelere dönüştürmek kalmıştı; böylece geriye itim kuramını ele geçirdim.

Patojen olayın izlediği yol, şimdi kolaylıkla çizilebilirdi. Yalın bir örneğe dayanarak bunu şöylece açıklayabiliriz: Ruhsal yaşamda bir eğilim belirmiş, ama onun karşısına daha başka birtakım zorlu eğilimler dikilmişti. Böylece başgösteren ruhsal çatışmanın şu seyri izlemesi gerekiyordu: İlgüdü ve karşıkoyma diye nitelemeyi uygun gördüğümüz iki dinamik etken, bilincin de enikonu katıldığı bir

boğuşmayı bir vakit sürdürüyor, sonunda içgüdü kapı dışarı edilerek içerdiği enerji yükü kendisinden çekilip alınıyordu. Normalde izlenecek seyir işte böyleydi. Ancak nevrozlarda bilinmedik nedenlerden ötürü ruhsal çatışma bir başka sonuca ulaşmaktaydı: Ben, hoş gitmeyen içtepiyle adeta iik karşılaşmasında kendini geriye çekerek ona kapılarını kapıyor, onun bilinç alanına ayak atmasını ve doğrudan devinsel (motorik) bir boşalma kavuşmasını engelliyordu. İşte bu olaya geriye itim (refoulement) adını verdim. Bu yeni bir şeydi, şimdiye kadar ruhsal yaşamda bir benzeri gözlenmemişti. Besbelli geriye itim, bir kaçış denemesine benzetilebilecek birincil (primer) savunma mekanizmasıydı, sonradan başvurulacak normal bir işlemin öncüsüydü. Derken ilk geriye itim, ardı sıra daha başka eylemleri çekip getiriyordu. En başta «Ben», geriye itilmiş isteğin giderek güçlenen saldırısına karşı alabildiğine çaba harcayarak bir karşı istekle kendini korumak zorunda kalıyor, giderek yitiriyor gücünü, derken bilinçsiz karakter kazanan geriye itilmiş içtepişel istek dolambaçlı yollardan kendisine bir boşalım (deşarj) olanağı ve yerdeş (substitutive) doyumlar sağlayarak, geriye itimle güdülen amacı başarısızlığa uğratabiliyordu. Dönüşüm isterisinde (konversiyon isterisi) bu dolambaçlı yol organizmanın sinirlenmesinden (innervasyon) geçiriyor, geriye itilmiş içtepi vücudun herhangi bir yerinde kendini açığa vuruyor, kendine birtakım semptomlar (hastalık belirtileri), yani uzlaşma ürünleri sağlıyordu.

Uzlaşma ürünleri yerdeş doyumlar olmakla beraber, Ben'm karşı koymasıyla biçim değişikliğine uğruyor ve amacından saptırılıyordu.

Böylece, geriye itim kuramı, nevrozların anlaşılmasını sağlayan temel taşlarından biri oldu. Hekimo düşen sağaltıcı (terapötik) ödev şimdi bir başka yerde aranacaktı, tedavinin amacı ters yollara saptırılmış duygulara serbest boşalım olanağının sağlanması değildi artık; geriye itimler üzerindeki örtünün kaldırılıp, bir vakit geriye itilmiş içtepilerin yadsınması ya da benimsenmesiyle sonuçlanacak bir yargılamanın egemen kılınması gerekiyordu. Bunu dikkate alıp, hastalar üzerinde uyguladığım muayene ve sağaltım (tedavi yöntemini artık katartik değil, psikanalitik diye niteledim, böylelikle ortaya çıkan yeni durumun hakkını vermeye çalıştım.

Geriye itime bir merkez diye bakıp buradan yola koyulabilir ve psikanalitik öğretinin bütün parçalarıyla bu merkez arasında bağlantı kurabiliriz. Ancak, daha önce tartışma niteliğinde birkaç söz söylemek isterim. Janefnin kanısına göre isterililor, bünyesel güçsüzlükten ötürü ruhsal edimlerini bir birlik ve beraberlik içinde tutamayan zavallı kimselerdi. Dolayısıyla, bu kimselerde ruhsal bir bölünmeye ve bilinç kapsamında bir daralmaya raslanıyordu. Oysa psikanalitik araştırmalar, isterilerin dinamik etkenlere dayandığını ve ruhsal çatışmalarla bu çatışmalar sonunda başvurulacak geriye itimlerin ürünü sayılacağını kanıtlamıştı. Öyle sanıyorum ki, bu da benim görüşümü Janefnin görüşünden ayıran önemli bir noktadır ve Janefden alıntılar çıkarılırsa psikanalizin hiç bir değeri kalmayacağı söylentilerine son verecek güçtedir. Şimdiye kadar anlattıklarım, psikanalizin Janefnin buluşlarından zaman bakımından bütünüyle bağımsız geliştirildiğini, içerik bakımından da yine Janet'nin buluşlarından ayrılarak onların çok ilerisine geçtiğini okuyucuya göstermiştir sanıyorum. Beri yandan, Janefnin çalışmaları, psikanalizi manevi bilimler için pek önemli kılacak ve bilime alabildiğine geniş bir ilgi .gösterilmesini sağlayacak sonuçları asla veremezdi. Janet'nin şahsına her vakit saygı besledim; çünkü yaptığı bulgular, daha önce yapılmalarına karşın kendisinininkilerden sonra yayınlanan Breuer'in bulgularına hatırı sayılır ölçüde benzerlik göstermekteydi. Ama Fransa'da da artık psikanalizin sözü edilmeye başladığı zaman Janet hiç iyi davranmadı, soruna gereği gibi anlayış göstermedi, hoş gitmeyecek birtakım kanıtlamalara başvurup psikanalize karşı çıkı. En sonunda, bilinçsiz eylemlerden söz açmakla belli bir şey kastetmediğini, bunun une fa on de parler' den*32 başka bir şey olmadığını açıklayarak kendi kendisini gözümde gülünç duruma soktu, ilgili konudaki çalışmalarını bizzat değerdan düşürdü.

Psikanalize gelince, hastalandıncı (patojen) geriye itimlerin ve ilerde sözünü edeceğimiz diğer bazı olayların incelenmesinin bir sonucu olarak, «bilinçsiz» kavramı üzerine ciddiyle eğilme zoruni ğünün doğmasına yol açtı. Psikanaliz için bütün ruhsal olaylar ilkin bilin sizdi, bilinçlilik özelliği sonradan ilgili olaylara gelip katılıyor, ama bazan da kalkmayabiliyordu. Ancak bu noktada, bilinçli ile ruhsai'a özdeş göz yle bakıp, «bilinçsiz ruhsallık» gibi bir saçmayı düşünemeyeceklerini ileri süren filozofların itirazlarıyla karşılaşılmaktaydı. Geldim yapılacak bir şey yoktu, bu filozofların allerjilcrine ister istemez omuz silkererek geçmek gerekiyordu. Filozofların yabancı ı bulunduğu patolojik malzeme, ayrıca üzerlerinde hiçbir şey bilinmeyip dış dünyadaki bir olay oibi gün ışığına çıkarılması gereken içtepilerin zenginli iyle gücü konusunda edinilen bilgi ve deneyimler başka çıkar yol bırakmıyordu. Söz konusu filozofların itirazlarına karşı, öteden beri başkalarının ruhsal yaşamı üzerinde yapageldi imiz bir şeyi, şimdi kendi ruhsal yaşamımız üzerinde yaptığımız söylenebilirdi. Nihayet, varlıklarından doğrudan doğruya haberimiz bulunmayıp, sözlerle davranışlardan çıkardığımız birçok ruhsal olayı da

bizim dışımızdaki kimselere mal etmekto duraksamıyorduk. Dolayısıyla, başkalarına reva gördüğümüz bir davranışa kendimiz için de başvurmanın sakınılacak yanı olmasa gorekti. Filozofların öne sürdüğü itirazı daha da ileriye götürüp buradan, insanın içinde geçen gizli olayların ikinci bir bilinç kapsamına girdiği çıkarılırsa, bu bizim kendisiyle ilgili hiç Sözün gelişi söylenen bir laf. (Ç.N.)

bir şay bilmediğimiz bir bilincin, yani bilinçsiz bir bilincin varlığını benimsemek anlamına gelir ki, bunun da bilinçsiz ruhsal olayların varlığını benimsemeye göre üstün yanı yoktur. Beri yandan, diğer bir grup filozofun görüşü dikkate alınıp, sayısal (patolojik) olayların varlığı kabul edilir, ancak bunlara yol açan edimleri ruhsal değil, psikoid diye nitelemenin uygun düşeceği savunulmak istenirse, bu durumda da psişik ruhsal ve psikoid deyimleri arasındaki ayrılık kısır bir çekişmeye zemin hazırlayacak, dolayısıyla «bilinçsiz ruhsal olaylar deyimine en elverişli deyim gözüyle bakılması yerinde bir davranış sayılacaktır. Bilinçsiz ne olduğu sorusu, bilinçli'nin ne olduğu sorusundan daha akıllıca sorulmuş, bizi daha ileriye götürecek bir olgu değildir. Psikanalizin varlığını benimsediği bilinçdışını, bir önbilinç ve asıl bilinçdışı olmak üzere nasıl ikinci bir sınıflandırmadan geçirdiğimi burada kısaca anlatmak enikonu güç bir iştir. Onun için, deneyimlerden çıkan kuramları, dolaysız gözlemlenemeyecek olaylara ilişkin ve konuyu gereği gibi eie aiaume bakımından elverişli varsayımlarla bütünlemenin haklılığını belirtmekle yetineceğim. Nihayet, psikanalizden daha eski bilim kollarında da başka türlü davranıyor değildir. Biiinçdışının yukarıdaki gibi sınıflandırılması, ruhsal mekanizmanın bir sürü merci ve sistemlerden kurulduğu düşüncesine dayanmaktadır; bu merci ve sistemler arasındaki ilişkiden gerçi uzamsal (mekânsal) bir anlatımla söz açılmakta, ancak gerçek beyin anatomisine de yaslanılmak istenmeyerek ütöpik bir bakış açısı savunulmaktadır. Bu ve benzeri düşünceler psikanalizin üst yapısını ilgilendiriyor; yetersizliği gprülürse, ilgili yapının ilgili parçası herhangi bir sakınca doğurmadan rahatlıkla elden çıkarılabilir ya da bir başka görüşle değiştirilebilir. Gözlemlere açık konularda ise, anlatacak yeteri kadar malzeme bulunuyor.

Nevrozlara yol açan neden ve durumlarla ilgili incelemelerin, dikkatimizi giderek geniş ölçüde kişinin cinsel içtepüeri ve cinselliğe karşı direnişleri arasındaki çatışmalara çektiğini daha önce belirtmiştim. Cinsel geriye ilimlere başvurulmasına yol açan ve geriye itilmiş nesnelerin yerdeş ürünleri olarak semptomları doğuran hastalandırıcı durumları ararken, hastanın yaşamının gittikçe daha öncelerde kalmış dönemlerine el atmak zorunlugu ortaya çıkmış, sonunda ilk çocukluk yıllarında gelip dayanılmıştı. Böylece ozanların ve insan ruhunu tanıyan daha başka kişilerin ileri süregeldikleri sav, yani bu ilk yaşam döneminin çokluk sonradan unutulup gitmesine karşın bireyin gelişiminde silinmez izier bıraktığı, özellikle ileride başgösterecek nevrotik hastalıklar için bireyde bir yatkınlık yarattığı görüşü doğrulanıyordu. Ancak, çocukluk yaşantılarında cinsel dürtülerin ve ilgili dürtülere karşı gösterilen tepkilerin söz konusu olduğunun anlaşılması, bizi bir çocuk cinselliği gerçeğiyle karşı karşıya biraiaıştı; bu da bir başka yenilikti ve insanlardaki en güçlü önyargılardan biriyle çatışıyordu. Çünkü genellikle çocuklara «masum» yaratıklar gözüyle bakılmakta, onların cinsel isteklerden özgür yaşadıkları, «şehvet» ifritiyle savaşın ancak erinliğin loulugj o fırtınalı döneminde uaşladığı sanılmaktaydı. Çocuklarda bazan gözlemlenen cinsel eylemler ise soysuzlaşma belirtileri, vaktinden önce yoldan çıkmalar ya üa doğanın garip cilveleri diye nitelendiriliyordu. Psikanalizin bulgularlarından hiçbir, cinsel fonksiyon mekanizmasının msancia dana doğuştan işlemeye başladığı ve çocuklarda önemli belirtilerle kendini açığa vurduğu bulgulası kadar genel bir yadsımayla karşılaşmamış, onun kadar sert bir gazap fırtınasının ortalıkta esmesine yol açmamıştır. Gelgelelim, doğruluğu bunun kadar kuiay ve bunun kadar eksiksiz kanıtlanabilecek bir başka psikanalitik bulgulama da yoktur.

Çocuk cinselliğini daha bir yakından ele almadan, araştırmalarıım şurasında bir süre saplanıp kaldığım ve nerdeyse bütün çalışmalarıım çıkmaza sokan bir yanılgı üzerinde biraz durmak isterim. O zamanlar başvurduğum teknik yöntem, hastalarımın çoğunun çocukluklarıyla ilgili olay ve sahneleri yemden yaşamasını sağlıyor, bunların konularını da bir yetişkin taraf nidan cinsel ayartılmalar oluşturunuyordu. Kadın hastalarda baştan çıkarıcı rolünü hemen her vakit baba oynamaktaydı. Ben de hastalarım tarafından yapılan açıklamaların doğruluğuna inanmış, ileride başgösteren nevrozların kökenlerinin çocuklukta geçen cinsel ayartılarda aranması gerektiği kanısına varmışım. Baba, amca, dayı vo ağabeyle hasta arasındaki cinsel ilişkilerin, anımsamalarda bir açıklık ve kesinliğe ulaşıldığı yıllara dek sürdüğünü gösteren kimi vakalar ise bu kanımı pekiştirmişti. Eğer bu saflığımdan ötürü gülere başını sallayacaklar çıkarsa, hani hiç de pek haksız görmem davranışlarım; ancak, kendilerine şunu söylemek isterim ki, konuya eleştirel yönden yaklaşımı bile isteye geri plana ittiğim bir dönemdi, bu; böylelikle hergün önüme çıkıp duran bir sürü yenilik karşısında tarafsız kalmayı ve yeniliklere kendimi açık tutmayı amaçlıyordum. Ne var ki, sonradan söz konusu ayartı sahnelerinin asla gerçeklik taşımadığını,

bunların hastaların uydurulan ya da belki benim tarafımdan hastalara telkinsel yoldan benimsetilmiş hayali şeyler olduğunu anlayınca, bir süre çaresizliğe kapıldım. Tedavide uyguladığım teknik ve sağladığı sonuçlar ağır bir darbe yemiştir, çünkü ilgili ayartı sahneleri dört başı mamur gördüğüm bir yöntemle başvurularak ele geçirilmişti ve içerikleri, araştırmamda çıkış noktası oluşturan belirtilerle yadsınamayacak bir ilişki içinde bulunuyordu. Kendimi toparlar toparlamaz, karşılaştığım durumdan gereken sonuçları çıkardım, nevroz belirtilerinin gerçek yaşantılara değil, düşümlere dayandığı, nevrozlar için ruhsal realitenin maddî realiteden çok daha büyük önem taşıdığı kanısına vardım. Hani bugün de ayartı sahnelerini hastalanma kendimin benimsettiğine, yani telkin (suggestiyon) yoluyla kendilerinde ilgili sanıyı benim uyandırdığıma inanıyor değilim. Yine o zamanlar ilk kez Odişus kompleksi'yle karşılaşmış, ama sonradan pek büyük bir önem kazanacak kompleksi acayip «tebdili kıyafeti» içinde henüz tanıyamamıştım. Beri yandan, çocukluktaki ayartıların, nevrozların nedenleri arasında yor alması gerektiği görüşüm değişmeden sürdürdü varlığını; ancak bunları nevrozların doğuşuna öyle fazla katkısı olan bir neden gözöyle görmüyordum artık ve ayartıcı rolünü de çokluk büyük çocukların oynadığı kanısına varmıştım.

Livius'un* yazdıklarını okuyup. Roma krallık döneminin efsanevi öyküsüne tarihsel bir olgu gözöyle bakan, bunu gerçek niteliğiyle görmeyen, yani tümöyle göğüş kabartıcı de

• Llvius Tltus (M.ö. 59M.S. 19). Romalı tarih yazarı, yazdığı Roma Tarihinde olayları idealize eden romantik bir tutumla geçmiş üzerine eğilir. (Ç.N.)

nemeyecek kötü zaman ve durumların anılarına karşı tepkisel bir ürün açısından değerlendirmeyen bir kimse gibiydim, benim de içerisine düştüğüm yanılgı tıpkı böyleydi. Yanılgımın farkına vardıktan sonra, çocuklardaki cinsel yaşamın incelenmesine götüren yolu önümde açılmış buldum. Bu da beni psikanalizi bir başka bilim alanına uygulama, psikanalizin verilerinden yararlanıp biyolojik olayların şimdiye kadar karanlık kalmış bir parçasını aydınlatma olanağına kavuşturdu. Cinsel işlev daha doğuştan vardı insanda; başlangıçta hayati önem taşıyan diğer işlevlere bağılı olarak kendini açığa vuruyor, sonradan bunlardan bağımsız duruma kavuşuyor, yetişkinlerdeki normal cinsel yaşam niteliğini elde edene kadar uzun ve çapraşık bir gelişim yolunu geride bırakıyordu. İlkın bu işlev, vücudun erojen (sevisel) bölgelerine bağılı bulunan ve sadizmmasozizm, röntgencilikteşhircilik gibi kısmen birbirine karşıt ciltler kimliğinde ortaya çıkan ve birbirlerinden özgür olarak kendilerine haz sağlamaya çalışıp, objelerini çokluk bireyin kendi vücudunda arayan bir dizi içgüdü bileşeninin etkinliği biçiminde kendilerini açığa vuruyordu. Yani söz konusu işlev, başlangıçta bir merkezde toplanmayarak bensevisel (otoerotik) karakter gösteriyordu. Sonraları ise cinsel işlevde kümeleşmeler başlıyor, bu yöndeki örgütlenmenin ilk basamağı da oral (ağızsız) bileşenlerin egemenliği altında bulunuyordu. Bunu sadistikanal dönem izliyor ve ancak ilerde cinsel organları başa geçirmesiyle cinsel işlev üreme etkinliğinin hizmetine giriyordu. Söz konusu gelişim sürüp giderken, cinsel içgüdü'nün bazı parçaları bu son amaç için işe yaramaz görülerek bir yana bırakılıyor ya da daha değişik amaçlar uğrunda kullanılmak üzere başka yerlere aktarılıyor, bazı parçaları ise yönedikleri amaçlardan saptırılarak genital örgütlenme içerisinde toplanıyordu. Cinsel, ama yalnızca cinsel içgüdülerde saklı enerji yüküne libido adını verdim. Bu durumda, libido'nun daha önce anlattığım gelişim yolunu her vakit gerektiği gibi izlemediğini kabul etmem gerekiyordu. Cinsel içgüdü bileşenlerinden kiminin aşırı güçte oluşu ya da bireyin vaktinden önce yaşadığı cinsel doyumlar, ruhsal gelişimin bazı noktalarında libido takılıp kalmalarına (fiksasyon) yol açıyordu. İlerde başgösterecek geriye' itimlerde ise, libido söz konusu takılıp kalmalara gerisin geri dönüş yapıyor (regresyon), bu takılıp kalmalardan da hastalık belirtileri doğup çıkıyordu. Derken bulgularan kimi gerçekler, libido' nun laKuip kaldığı objelerin ileride başgösterecek nevrozun türü ve kendini açığa vuruş biçimi için kesin önem taşıdığı kanıtladı. Libido'daki örgütlenmeyle sonradan bireyin ruhsal yaşamında büyük roi oynayacak obje seçiminin bir arada yürüdüğünü söyleyeouuz: bensevi (otoerotizm) evresini izleyen dönemde ilk libido objesi gerek kızlar, gerek oğlanlar için anne olmakta, kendisini besleyip doyuran anne memesini ço^uui ua^ıaıgıçta keudi vucuauııdan ayırt edememektedir. Dana iieiüe, ıııç çocukluk yuannaa ise udişus kompleksiyle karşılaşılıyor; bu kompleks, oğlanlarda cinsel isteklerin anne üzerinde yoğunlaşmasına, K>ir rakip gözöyle bakılan babaya ise düşmanca duyguların beslenip açığa vurulmasına yol açıyor. ıvuçuk kızlarııa ise yine oenzer bir duruma rastlıyoruz;3* doğuştan varolan çiitcinsellik ibiseksüalite) sesini duyarak, çocuğun ruhunda aynı zamanda etkisini gösteren eğilim ve isteklerin sayısını arttırıyor. Ancak uzun süre geçuKten sonra çocuk değişik cinsiyetler arasındaki ayırım konusunda bir açıklığa kavuşuyor ve bu cinsel araştırı döneminde tipik cinsel kuramlar yaratıyor kalasında; söz konusu kuramlar, çocukta cinsel örgütlenme tamamlanmadığı için doğru yanlış birtakım bilgieri kapsıyor ve cinsel yaşam sorunlarını, çocuklar nereden geliyor? gibi Sphinks,* bilmecesini çözme gücünü gösteremiyor bir türlü. Dumek oluyor ki, çocuğun seçtiği ilk lioido objesi, Yasaksevi (inzest) karakteri

taşıyor. Burada anlatılan gelişim yolu, çocuklar tarafından hızla yürünüp geride bırakılmaktadır. İnsandaki cinsel yaşamın en dikkati çeken özelliği, bir molayla birbirinden ayıran iki zamanlı bir akış izlemesidir; çocuklar dört, beş yaşındayken, cinsel gelişimin ilk doruğuna ulaşır, ama sonra cinsellik alanında açan erken çiçek

- Yunan mitolojisinde yoldan gelip geçenlere bilmece soran ve sorduğu bilmeceyi bilemeyenleri öldüren belden yukarısı kadın, belden aşağısı aslan efsanevî bir yaratık; sonunda ödipus sorduğu bilmeceyi bilince, kendini uçurumdan aşağı attı. (Ç.N.)

ler solar, o vakte dek canlılığını koruyan cinsel eğilim ve içtepiler geriye itilerek buluğla son bulacak bir uyuklama dönemi (periode de latence) başgösterir; ahlâk, utanç, ve tiksinti duyguları gidi tepkisel ürünler bireyin ruhunda hep bu dönemde oluşur. a6 Cinsel gelişimin iki zamanlılığı bütün yaratıklar arasında ancak insana özgü görünmekte, belki de insandaki nevroza yatkınlığın biyolojik koşulunu oluşturmaktadır. Buluğla birlikte çocukluğun ilk dönemindeki cinsel eğilimler ve obje yönelimleri yeniden etkin duruma geçer, Odipus kompleksinin içerdiği duyguların yine canlanıp dirildiği görülür. Buluğ döneminin cinsel yaşamında, ilk çocukluktaki içtepiilerle uyuklama döneminin tutuklukları birbiriyle boğuşmaya başlar. Gerçi çocuklardaki cinsel gelişimin daha ilk doruğunda bir çeşit genital örgütlenme açığa vurur kendini; ancak, bu örgütlenmede oğlanlardaki erkeklik organı bir rol oynar, kızlardaki dişilik organı ise henüz keşfedilmemiş durumdadır. Söz konusu donemi, lailik dönem (penis dönemi) diye nitelendirmektedir. İlgili dönemde cinsler arasındaki ayrılığa, erkek ve dişi yönünden değil, bir penisi olma ya da iğdiş eadılmış bulunma yönünden bakılmaktadır. Bu dönemin hemen arkasından üşgösteren iğdiş (kastasyon) kompleksi ise, insanıruaki karakter ve nevrozların etiyojisinde alabildiğine büyük önem taşır.

İnsandaki cinsel yaşama ilişkin gerçeklerin bu kısa anlatımında, anlatılanların kolaylıkla kavranabilmesi için, baskılan boyuna birbirini izleyen Cinsel Kuram Üzerine Üç Deneme'60 kitabıma alınarak buradaki bilgileri bütünleyen ya da içlerinden bazılarını düzelteren değişik zamanlarda ele geçirilmiş bulgularını çokluk bir araya sıkıştırarak sundum. Umarım, anlattıklarımın cinsellik kavramına getirilip sık sık önemi vurgulanan ya da yergilere konu yapılan genişliğin içyüzü kolaylıkla anlaşılacaktır. Cinsellik kavramında iki bakımdan bir genişlik sağlanmıştır. Birincisi, bu kavram üreme organlarıyla pek dar ilişki çerçevesinden çıkarılmış, ancak ikincil (sekunder) olarak üreme işlevinin hizmetine sokulup haz amacı güden daha geniş kapsamlı organik bir fonksiyon niteliğine kavuşturulmuş, ikincisi ise. dilimizin çok anlamlı «sevgi sözcüğüyle karşıladığı bütün sevecenlik ve dostluk duyguları cinsel içtepiler arasına ahnmıştır. Ancak şunu söyleyeyim ki, cinsellik kavramına getirilen bu genişlikler yeni buluşlar değil, eskiden beri varolan gerçeklerin diriltmesi ve zamanla ilgili kavramın kapsamında girilen kısıtlamaların ortadan kaldırılmasıdır. Cinselliğin üreme organlarından koparılıp alınışının bir başka yararı, çocuklar ve cinsel sapı klordaki cinsel etkinliğe, tıpkı normal yetişkinlerdeki etkinlik gözüyle bakma olanağının ele geçirilmesidir. Oysa şimdiye kadar çocuk cinselliği üzerinde hiç durulmamış, cinsel sapıklardaki cinsel yaşam ise kaynağını ahlâk görüşlerinden alan bir hırçnlık ve bunun sonucu anlayışsız bir tutumla inceleme konusu yapılmıştır. En anormal ve en çok nefretle karşılanan sapıklıkları bile psikanaliz, ilerde üreme organlarının egemenliğine girmeyip cinsel gelişimin ilk anlarından beri haz peşinde koşan cinsel içgüdü bileşenlerindeki (komponent) etkinliğin dışavurumu diye açıklar. İlgili sapıklıklardan en önemlisi homoseksüelliğe sapıklık demek pok doğru değildir, bünyesel bir çiftcinseliik (biseksüalito) ve penis döneminin, kendilerine özgü süre dışında da etkinliğini sürdürmesinden başka bir şey değildir eşcinsellik (homoseksüellik). Bugün psikanaliz yardımıyla, her insandaki libido obje seçiminin biraz homoseksüel nitelik taşıdığını ortaya koyabilmekteyiz. Eğer psikanaliz dilinde çocuklar «çok yönlü sapık» (polymorph pervers) diye nitelenmiş, bu yalnız, dilimizde kullanılan genel doyimlerle bir tanıma gidilmesinin sonucudur; söz konusu deyimle asla ahlâk bakımından bir değer yargısına varılmak istenmemiştir. Zaten böylesi değer yargılarına rağbet etmek, psikanalizin düpedüz uzağında bir davranıştır.

Sevecenlik bildiren bütün duygusal içtepilerin başlangıçta tam anlamıyla cinsel nitelik taşıyıp, sonradan «amaçlarına varmaları engellenmiş» ya da «yüceltilmiş» (sublime) içtepiler olduğunun psikanaliz tarafından bulgulandığı düşünülürse, cinsellik kavramında sağlanan ikinci genişliğin de haklı bir nedene dayandığı görülür. Cinsel içgüdülerin çeşitli uygarlık amaçları uğrunda kullanılabilip, uygarlık başarılarına alabildiğine önemli katkılarda bulunabilmelerini sağlayan da, işte onlardaki etki altında tutulabilme ve amaçlarından saptırılabilme özelliğidir.

Çocuk cinselliğine ilişkin şaşırtıcı gerçekler, önce yetişkinler üzerinde uygulanan psikanaliz sonucu ele geçirilmiş, ancak daha sonra 1908 yılından başlayarak çocuklar üzerinde dolaysız yapılan gözlemler, ilgili bulguların doğruluğunu ayrıntılara varıncaya dek ve istenilen boyutlarda kanıtlamıştır.»7 Çocuklarda etkinliğini düzenli sürdüren bir cinselliğin varolduğu kanısını edinmek hani öyle kolay ki,

insanların ilgili gerçekleri nasıl bunca zaman görmeden .geçebildiğine ve çocukların cinsellik dışı (aseksüel) yaratıklar sayılacağı inancını bunca zaman nasıl ayakta tutabildiklerine şaşmamak elde değil. Bunun nedeni, erişkinlerden çoğunun kendi çocukluklarını unutmaları olsa gerektii*.

IV

Karşıkoyma'da, geriye itim'de, bilinçdışında, nevrozların ortaya çıkışında cinsel yaşamın oynadığı büyük nedensel role ve çocukluk yaşantılarının önemine ilişkin öğretiler, psikanaliz yapısının temel taşlarıdır. Ama ne yazık ki bu yazıda söz konusu öğretileri ancak ayrı ayrı ele alabildim, bunların nasıl bir araya gelip iç içe geçerek çeşitli bileşimler (Kombinasyon) oluşturduğu sorununa değinemedim. Şimdi psikanaliz tekniğinde yavaş yavaş gerçekleşen değişiklikler üzerine eğilmek sanırım yerinde olacaktır. Hastanın gösterdiği direnmeyi ısrarlı ve güven verici sözlerle yenmek, hekime aradığı ilk yönelti (oryantasyon) noktalarını sağlama bakımından kaçınılmaz bir davranıştı. Ancak, sürekli başvurulamayacak kadar da iki tarafı yorucu bir yöntemdi ve akla yakın itimi sakıncaları içerir gibiydi. Dolayısıyla, ilgili yöntemi bir bakıma onun karşıtı bir başka yöntemle değiştürme yoluna gidildi, hasta belli bir konuda konuşturulmayarak serbest çağrışım yolunu izlemeye, yani bilinçli bir amaç gözetmeksizin aklına geleni söylemeye çağrıldı. Ancak bu yöntemde hastanın, kendini algılama yolunda çaba harcayarak ele geçirdiği bilgileri olduğu gibi hekime açıklama yükümlülüğünü benimsemesi, yeterince önem taşıyıp konuyla ilgisi bulunmadığını öne sürerek aklına gelenleri kaldırıp bir kenara atmasını isteyen içindeki itirazlara boyun eğmemesi gerekmektedir. Hastanın açıklamalarında dürüst davranması gerçekte psikanalitik tedavinin ön koşulu olduğundan, daha fazla bu nokta üzerinde durmanın gereği yoktur sanıyorum.

Psikanalitik ana kural'a. uyularak başvurulacak serbest çağrışımın beklenen sonucu vereceği, yani karşıkoymayla uzakta tutulan malzemenin bilinç düzeyine çıkarılmasını sağlayacağı savı yadırgatıcı görülebilir. Ancak unutulmamalıdır ki, serbest çağrışım gerçekte sanıldığı gibi serbest değildir; çünkü hasta, düşüncelerini belli bir konu üzerine yöneltmek zorunda olmasa bile, içinde yaşadığı psikanalitik tedavi atmosferinin etkisi altındadır. Dolayısıyla, aklına gelecek her şeyin bu atmosferle ilişkisi bulunacağını haklı olarak düşünebiliriz. Hastanın bilinçdışına itilmiş olayları yeniden yaşaması, bu durumda iki yoldan belli eder kendini. Birincisi: hastadan gelen ve psikanalitik ana kuralın konmasına yol açan itirazlardır. Hasta psikanalitik kurala uygun davranarak içinden yükselen itirazları alt edebilir mi, söz konusu karşıkoymamın bir başka kılıkta kendini açığa vurduğu görülür. Karşıkoymamın başarısı sonucu, hastanın aklına gelen asla bilinçdışına itilmiş nesnenin kendini defni, bunu ima yoluyla anımsatan bir başka şeydir ve karşı koyma ne kadar güçlüyse, hastanın aklına gelecek nesne de ele geçirilmesine çalışılan gerçek nesneye o kadar yabancı kılığa bürünür. Bütün dikkatini toplayarak, ama kendini zorlamaksızın hastanın anlattıklarını dinleyen ve deneyimleri dolayısıyla, olup biteceklerle genellikle hazırlıklı bir hekim için, hastanın gün ışığına çıkardığı malzemeyi değerlendirmede izlenecek iki yol vardır: Ya karşıkoyma o kadar güçlü değildir, dolayısıyla hastanın ima niteliğindeki açıklamalarından kalkarak, geriye itilmiş nesnenin kendisini bulup çıkarabilir, ya da karşıkoyma hayli güçlüdür, bu durumda hastanın aklına gelen ve konuya uzak düşüyor görünen nesnelerden ilgili karşıkoymamın niceliği üzerinde bir fikre vararak bunu hastanın kendisine açıklar. Karşıkoymamın ortaya çıkarılması ise, onun yenilmesi uğrunda atılan ilk adım demektir. Böylece, psikanalitik çalışmada bir yorum tekniği'nin gerekliliği anlaşılır. Doğru, bu tekniğin başarıyla uygulanması, hekimde bir incelik duygusunun varlığına ve bu yoldaki deneyimlerinin zenginliğine bakar, ama öğrenilmesi de güç değildir. Serbest çağrışım yöntemi, psikoterapide daha önceden uygulanan yönetime göre büyük bir üstünlüğü içerir; bu üstünlük, daha az zahmeti gerektirmesinden kaynaklanmaz yalnız, hasta yönünden de elden geldiğince az zorlayıcı bir karakter taşır, hastanın içerisinde yaşadığı zamanla asla bağlantısını yitirmez, nevrozların oluşumunda rol oynayan hiç bir etkenin gözden kaçırılmaması, hiç bir etkenin yersiz bir beklenti sonucu ilgili yapıya mal edilmemesi konusunda geniş çapta güvence sağlar. Psikanalitik tedavinin izleyeceği seyrin belirlenmesini ve üzerinde durulacak konuların düzenlenmesini büyük ölçüde hastanın kendisine bırakır. Dolayısıyla, kompleks ve semptomları (hastalık belirtisi) sistematik olarak ele alma olanağı yoktur bu yöntemde. İpotik ya da güdümsel yöntemin tersine, serbest çağrışım'da birbiriyle ilgili öğeler, tedavi sürecinin çeşitli zaman ve yerlerinde öğrenilir hastadan. Dolayısıyla, dışardan psikanalitik tedavi sürecine tanık olacak biri —her ne kadar böyle bir kimsenin olabileceği gerçekten düşünülemezse de— ilgili yöntemin açık seçiklikten düpedüz uzak bulunduğu gibi bir izlenime kapılabilir. Yöntemin bir diğer üstünlüğü, başarısızlık diye bir şeyle asla karşılaşmayışıdır. Belli aklagelimler ardında koşulmadı mı, her vakit bir aklagelim olanağının kuramsal bakımdan varlığı gerekir. Belli bir vakada bu yöntem sürekli başarısız kalıyorsa, söz konusu vaka ilgili başarısızlık açısından yine yorum ve değerlendirme konusu yapılabilir. Şimdi psikanaliz tablosuna önemli bir katkıda bulunup, gerek teknik, gerek kuram bakımından taşıdığı önem haklı olarak

alabildiğine büyük bir ögeye değineceğim. Her psikanalitik tedavide, hekimin hiçbir rolü bulunmaksızın, psikanalistle hasta arasında, ortadaki durumla açıklanamayacak içten bir duygusal ilişkinin kurulduğu görülür. Olumlu ya da olumsuz karakter taşıyabilir bu ilişki; ateşli ve düpedüz cinsel bir tutkunlukla aşırı direniş, Öfke ve kin arasında değişimler gösterebilir. Kısaca aktarım (transfer!) diye nitelenen söz konusu ilişki çok geçmeden hastadaki iyileşme isteğinin yerine geçer ve kararlı bir ölçüde kalıp sevecenlik duygularım kapsadığı süre, hekimin sağaltıcı etkisinin kaynağını, hasta ile hekimin ortak sürdürdükleri psikanalitik sağaltım çabalarının can damarı rolünü oynar. Daha sonra tutkusal bir niteliğe bürünüp düşmanca bir nitelik kazandı mı, karşıkoymanın başlıca silahını oluşturur. Ayrıca, hastadaki aklagelim etkinliğini felce uğrattığı, tedavi çalışmalarının başarısını tehlikeye soktuğu da yine rastlanan bir durumdur. Bu ilişkiden kaçmaya çalışmak da saçmadır ancak; çünkü aktarımsız bir psikanaliz düşünülemez. Ama psikanalitik tedavinin aktarımı doğurduğu, bu aktarımın yalnız psikanalizde görüldüğü de sanılmamalıdır. Psikanalizde yapılan, bu aktarımın bulunup çıkarılarak bir yalıtmadan geçirilmesidir. Aktarım, insanlarda genellikle rastlanan ve her tedavi girişiminin başarısını belirleyen bir olaydır; hatta denebilir ki, aktarımsal ilişki, kişinin, içinde yaşadığı çevreyle bağlantılarına egemen bir özelliktir. İpnözizmacıların telkine açıklık adını verdiği, ipnotik bağlantının taşıyıcısı olan ve katartik tedavi yönteminin bir türlü içyüzünü kavrayamadığından yakındığı dinamik bir faktörün söz konusu ilişkide etkinliğini görmek güç değildir.

Erken bunama (Dementia praecox) ve paranoya gibi, duygusal aktarıma rastlanmayan ya da bunun düpedüz olumsuz bir karakter gösterdiği durumlarda, hastayı ruhsal bakımdan etkileme olanağı da silinip gider.

Öbür psikoterapi yöntemleri gibi psikanalizin de telkin yoluyla çalıştığı pek doğrudur. Yalnız arada bir fark varsa, tedavi çalışmalarının başarı ve başarısızlığı üzerindeki son sözü, psikanalizin telkin ya da aktarımın eline bırakmayışıdır. Psikanalizde telkin ve aktarıma daha çok, hastanın iyileşme konusunda ruhsal çaba göstermesini, içinde uyandıracak aktarımsal karşıkoymaların üstesinden gelmesini, dolayısıyla ruhsal ekonomisinde sürekli değişimlerin ortaya çıkmasını sağlamak için başvurulur. Psikanalist tarafından söz konusu aktarıma hastanın dikkati çekilir, hasta alabildiğine gerilerde kalmış obje yönelimlerini ve çocukluğun bilinçdışına itilmiş dönemine ilişkin duyguları 'yeniden yaşadığına' inandırılarak aktarım ortadan kaldırılır. Böyle bir yolun izlenmesiyle aktarım, karşıkoymanın en güçlü silahı olmaktan çıkarılır ve psikanalitik tedavinin en uygun aracı durumuna sokulur. Ancak, bunun üstesinden gelmek, psikanaliz tekniğinin en çetin ve en önemli sorunlarından bizidir.

Serbest çağrışımla buna bağlı yorum tekniği, psikanalizin, i pratik önemi yok görünen, ama bilim için yeni olan bir yere ve öneme kavuşmasını sağlamıştır. Yani ilgili yöntemle düşlerin bir anlam taşıdığı kanıtlanmış ve bu anlam saptanıp ortaya konabilmiştir. Daha çok eskiden, klasik çağda geleceğin habercisi sayılıp düşlere üstün bir değer verildiğini görürüz. Çağdaş bilime gelince, düşlerden düpedüz yüz çevirmiş, düşlerle uğraşmayı batıl inanç sahiplerine bırakmış, düşlere salt organik bir olay açısından, normalde uyku durumundaki ruhsal yaşamın bir çeşit kasılması gözüyle bakmış, ciddi bir bilim adamının düş yorumu konusunda çalışmasını adeta akıl almayacak bir şey gibi karşılamıştır. Me var ki, sağdan soldan gelecek lânetlerneler umursanmayarak, düşler anlaşılamamış nevroz belirtileri diye kabul edilip bir sayıklama (hezeyan) ya da saplantı (obsesyon) diye ele alındığında ve görüntüleri tek tok serbest çağrışım konusu yapıldığında bir başka sonuca varılmıştır. Düşü görenin aklına gelen bol sayıdaki çağrışımlardan yola çıkıldığı zaman, saçma ya da karmakarışık olmayıp tastamam ruhsal etkinliğin bir ürünü diye nitelendirilebilecek bir düşünce yapısıyla karşı karşıya bulunulduğu, bu yapının ise bir biçim değişikliği ve kısaltma işleminden geçerek açık (manifest) düşe, çokluk görsel tablolara dönüştüğü anlaşılmış, ilgili konuda çeşitli bilgiler ele geçirilebilmiştir. Gizli (lalen) düş düşünceleri, bu bilgilere göre, düşün anlamını oluşturmaktaydı. Açık düş içeriği ise bir yanıltmacaydı hepsi; kendilerinden yola koyularak birtakım çağrışımlara varılabilecek, ama bir yoruma temci yapılmayacak bir dış görünüş, bir maskeydi. Ancak bu durumda akla gelen bir dizi sorunun yanıtlanması gerekiyordu. Bunlar arasında en önemlileri, düş oluşumu için bir nedenin bulunup bulunmadığı, hangi koşullar altında bir düş oluşumunun gerçekleşebileceği, her vakit bir anlam taşıdığı görülen gizli düş düşüncelerinin hangi yolları izleyerek çokluk saçma düşlere dönüştüğü vb. sorulardı. 1900'de yayınlanan Düş Yorumu adlı kitabımda bütün bu sorulara, i yanıtlamaya çalıştım; ama kitaptan ancak pek kısa bir özeti burada sizlere sunabileceğim. Düşün çözümlenmesinden, ele geçirilecek gizli (latent) düş düşünceleri incelenirse, içlerinden bir tanesinin, düşü gören için yadırgatıcı sayılmayan öbür düşüncelerden kesinlikle ayrıldığı görülür. Öbür düşünceler uyanık yaşamın kalıntılarıdır (günlük kalıntılar); oysa o tek gizli düş düşüncesinde, düşü görenin uyanık yaşamına yabancı ve onun çokluk biçim de pek hoş karşılayamayacağı bir isteğin varlığı sezilir, dolayısıyla, ilgili düşünce, düş gören tarafından hayret ve öfkeyle yadsınır. Ama söz konusu istek, gerçekte bütün düşü oluşturan nedendir; düşün doğması için gerekli enerjiyi sağlar ve yine aynı amaçla günlük yaşamın

kalıntılarını malzeme diye kullanır, bu yoldan ortaya çıkan düş, söz konusu içtepinia bir doyuma ulaşır. Bu, >au içtejpme saklı meyın gerçeltleşimidir. Uyku durumundaki bir özellik olumlu bir zemin hazırlamasa, böyle düş gibi bir olay ortaya çıkamazdı. Bir uyku durumunun varlığı için gerekli önkoşul, ben'de uyuma isteğinin doğması ve ben'in günlük yaşamla bağlarını üzerinden sıyrıp; bu arada motilite kapıları da kapatıldığı için, «ben», bilinçdışma itimleri ayakta tutmak için geneltie nai'vadiğı caujayi azalıma olanağına kavuşmuş görür kendini. Böylece, bilinçdışı üzerindeki baskıda geceleyin başgosterecek gevşemeden yararlanan geriye itilmiş içtepi, düş aracılığıyla bilinç alanına sızar. Ne var ki, ben'in bilinçdış*na itilmiş nesnelere karşıkoyması uykuda tümüyle ortadan kalkmaz, ancak zayıflar biraz. Bilinçdışma itici gücün bir parçası uykuda da etkinliğini koruyarak düş sansürü'nü oluşturur, bilinçdışmdaki içtepisel istekleri kendilerine özgü biçim ve kılıklar altında gün ışığına çıkmaktan alıkor. Düş sansürünün sıklığı dolayısıyla gizli düş düşünceleri bazı biçim değişikliklerine ister istemez boyun eğer, güçlerinde belirecek bazı azalmalara çaresiz rıza gösterirler. Bu değişiklik ve güç azalmaları da, normal olarak düşün yakışksız bir gözle bakılan anlamını tanınmaz duruma sokar. Düşsel biçim değişikliği'nin nedeni işte budur ve açık düş en belirgin özelliklerini ilgili değişiklikten alır. Bu yüzden, düş (blinçaltına itilmiş) bir isteğın (maskeli) gerçekleşimidir, cümlesi haklı bir temele dayanmaktadır. Bu bilgilerden sonra, düşün nevroitik semptomu benzer bir yapı gösterdiği, bilinçdışma itilmiş bir içtepinin ben'e yönelteceğı istekle ben'deki sansür edici güç arasında varılan bir uzlaşmanın ürünü sayılacağı ortaya çıkar. Semptomlara benzer biçimde oluştukları için de, onlar gibi anlaşılmayan ve çözümü gerektiren bir karakter taşırlar. Düşün genel işlevini kolaylıkla saptayabiliriz. Uyuyan kimseyi uyandırmak isteyecek dış ve iç uyaranlara, bir çeşit yatıştırma yoluna başvurarak karşı kor ve uykunun sürekliliğini güven altına alır. Dış uyaranlara karşı savunma,, ilgili uyaranları olduğundan başka türlü yorumlayarak uyku için zararsız bir sahne içine yerleştirmektedir. İçtepisel uyaranlar ise, gizli (latent) düş düşünceleri düş sansürü, taralıdan denetim altında tutulabildiğı süre uyuyan kimse tarafından benimsenir ve düşsel ürüne başvurarak kendilerine doyum sağlamalarına izin verilir. Ama gizli düş, düşüncelerinin denetim altından çıkma tehlikesi belirip, düş pek açık bir nitelik kazanmaya yüz tuttu mu, düş görümü kesintiye uğrar ve uyuyan kimse korkuyla uykudan, uyanır (korkulu düş). Düş işlevinde bazen görülen bu başarısızlık, dış uyaranların geride tutulamayacak kadar güçlendiğı durumlarda da ortaya çıkabilir (uyandırıcı düş). Düş sansürünün de etkisiyle gizli düş düşüncesinin açık düş içeriğine dönüştürülmesini düş oluşumu diye niteledim. Amacı önbilinçteki malzemenin kendine özgü bir yoldan, işlenmesini sağlamaktır bu oluşumun; söz konusu işlenişte önbilinçteki malzeme parçaları bir yoğunlaşmadan geçirilip, ruhsal ağırlık noktalarında yer değiştirmeleri'ne başvurulur ve söz konusu malzeme bütünüyle görsel imajlara, çevrilip sahneye aktarılır ve düş içeriğinin doğru dürüst anlaşılmasını önleyen ikincil (sekunder) bir işlem den geçirildikten sonra düş oluşum süreci tamamlanıp sona erer. Düş oluşumu, ruhsal yaşamın bilinçsiz derin katmanlarında geçip bilinçli düşüncelerimizden önemli ayrılıklar gösteren olaylara en güzel örnektir. Bu oluşumda bir yığın arkaik özellikten de yararlanıldığı, örneğın düşünsel etkinliğin diğer alanlarında rasladığımız özellikle cinsel simgelerin düşlerde de yer aldığı görülür. Düşte bilinçsiz içtepilerin* günlük yaşamın bir kalıntısıyla, uyanık yaşamın henüz kapanmamış bir olayıyla bağlantı kurması, bu içtepilerin yol açtığı düşe psikanaliz açısından iki ayrı önem kazandırır. Bunlardan birincisi, düşün geriye itilmiş bir isteğın gerçekleşimi olduğunun anlaşılması, ikincisi düş gününe ilişkin önbilinçsel düşünü etkinliğini sürdürüp rasgele bir olayı kendisine içerik diye benimseyebilmesi, bir uyarmayı, bir karan, bir düşünceyi vo yine bir istek gerçokleşimini dile getirebilmesidir. Psikanaliz, çözümleme konusu kişideki gerek bilinçli, gerek bilinçsiz olguları ele geçirmek için düşü her iki bakımdan da değerlendirmeye çalışır. Bunu yaparken yararlandığı gerçeklerden biri, çocukluktaki unutulmuş olayların da düşlere açık bulunduğı, dolayısıyla çocukluk dönemine ilişkin unutmaların düş yorumu sonucunda ortaya çıkarılabileceğidir. Böylelikle düş, daha önce uyutmanın (ipnotizma) omuzlarına yüklenen bir işi yerine getirir. Ancak şurasını da belirtelim ki, bütün düşlerin cinsel bir içeriğı olduğu ya da bütün düşlerin cinsel nedenlerden kaynaklandığı gibi bana mal edilen bir savı asla öne sürmüş değilim. Açlık, susuzluk ve boşaltım gibi içgüdülerin do bilinçdışma itilmiş cinsel ya da ben'sel içtepiler gibi doyumsal düşlere yol açacağı kuşkusuzdur. Ortaya attığımız kuramın doğruluğunu çocuklar üzerinde kolaylıkla kanıtlayabiliriz, çeşitli ruhsal sistemleri henüz kesinlikle birbirinden ayrılmayan, bilinçdışma ilimlerinde henüz dorinlemesine bir duruma raslanmayan çocukların gördüğü düşler, çok vakit, düş gününden artakalmış isteklerin açıktan açığa gerçokleşiminden başka bir şey değildir. Beri yandan, erişkinler de, zorlayıcı gereksinmelerin etkisiyle çocuksal tipte düşler görebilmektedirler.30

Psikanaliz düşler gibi, günlük yaşamda sık karşılaşılan küçük çapta yanılgı ve semptomatik davranışlardan da yararlanır. Bu yanılgılarla semptomatik davranışları, ilk baskısı 1005'do yayınlanan *Günlük Yaşamın Psikopatolojisi*** adlı kitabımda ele aldım ve çok okunan bu kitapta yanılgılarla hatalı

davranışların rasgele bir karakter göstermediğini, fizyolojik açıklamaların ötesine taşıdığını, bir anlam taşıyıp yorumlanabileceğini ve nihayet geride tutulan ya da bilinçdışına itilen istek ve içtopilerden kaynaklandığını göstermeye çalıştım. Ama gerek Düş Yorumu ve gerek söz konusu inceleme, üstün önemini psikanalize sağladığı destekten değil, bir başka özellikten almaktadır. O zamana kadarki psikanaliz, sayısal fenomenlerin aydınlatılması üzerinde durmuş ve bunları açıklayabilmek için, çokluk, üzerine eğildiği konunun önemiyle kıyas kabul etmeyecek varsayımları öne sürmek zorunda kalmıştır. Oysa daha sonraları ele aldığı düğmeler patolojik belirtiler değil, normal ruh yaşamını ilgilendiren ve her sağlıklı insanda raslanarı olaylardı. Bu durumda, eğer düş de semptom gibi bir yapıyı gösteriyor, düşün açıklanması da ruhta goriye itim, yerdeş doyum ve uzlaşma ürünü, bilincin ve bilinçdışının içerisine yerleştirilebileceği değişik ruhsal sistemler gibi varsayımları gerektiriyorsa, o zaman psikanaliz, psikopatolojini yardımcı dalı durumundan çıkıyor, normal olayların anlaşılması için de zorunlugu su götürmeyen yeni ve daha köklü bir ruhsalbilimin temelini oluşturuyor demektir. Böylelikle, psikanalizin varsayım ve verilerini ruhsal ve düşünsel olayların diğer alanlarına da aktarabilmekteyiz; yani psikanalizin izlediği yol bir açıklık ve genişliğe çıkmış, bütün dünyanın ilgi kapısı kendisine açılmıştır. Burada anlatıyı yarıda keserek psikanalizin iç gelişiminden ayrılacak, onun dışta izlediği serüven üzerine eğileceğim. Psikanalizin ele geçirdiği başarılarından şimdiye kadar size bildirdiklerim, genellikle kendi uğraşlarımın bir sonucuydu; ama bunu yaparken ileride sağlanan birtakım başarıları da açıklamadan durmadım, öğrencilerimle beni destekleyen daha başka kişilerin psikanaliz çalışmalarına katkılarını da sundum sizlere. Breuer'den ayrıldıktan sonra on yılı aşkın bir süre tarafımı tutan kimse çıkmadı. Büsbütün yalnız kalmıştım. Viyana'da herkes benimle ilişkisini koparmıştı, dış ülkelerin ise beni umursadığı yoktu. Düş Yorumu kitabım, mesleki dergilerde pek üzerinde durulmadan geçildi. Psikanalizin Tarihçesi adlı incelememde, Viyana'daki psikiyatri çevrelerinin tutumuna örnek olarak. Düş Yorumu'nu okumaksızın öğretilerimi çürütmek üzere kitap yazan bir asistanla41 konuşmamızdan söz açmıştım. Klinikte, benim Düş Yorumu için okunmaya değmez demişti kendisine. Zamanla ordinaryüslük payesini elde eden bu kişi, bir vakit kendisiyle yaptığımız konuşmamızın içeriğini sonradan yadsımış, kısaca benim anımsama gücüne güvensizliğini belirtmişti. .

Çalışmalarımda karşılaştığım tatsız durumların nasıl şöyle olduğunu öğrenir öğrenmez, bunlara karşı alınganlığım enikonu azaldı. Beri yandan, yalnızlığım giderek son buldu. İlk küçük bir öğrenci grubu toplandı çevremde; 1906'dan sonra Zurih'teki psikiyatriatlerin, E. Bleulerle42 asistanı C. G. Jung'un ve daha başkalarının canla başla psikanaliz, üzerine eğildikleri haberleri ortalıkta dolaşmaya başladı. Çeşitli kişiler arasında ilişkiler kurulup geliştirildi ve nihayet 1908'de Salzburg'ta bu körpe bilimin taraftarları bir araya geldiler, konuşup görüştüler, benzeri özel toplantıların ileride de düzenli yapılmasını ve bu arada bir de dergi çıkarılmasını karar altına aldılar. Psikanalitik ve Psikopatolojik Araştırmalar Yıllığı adı verilen derginin yazı işleri müdürlüğüne Jung getirildi, yayımlayıcıları olarak da Bleuler ve ben seçildim. Ama dünya savaşı patlak verince, dergi faaliyetini tatil zorunda kaldı. Bir yandan İsviçreli benim taraflıma geçerken, beri yandan Almanya'nın dört bucağında psikanalize karşı bir ilginin doğduğu görülüyor, artık bu konuda çok sayıda yazı yazılıyor, bilimsel toplantılarda psikanaliz ateşli tartışmalara konu yapılıyordu. Ama hiç bir yerde ona karşı takınılan tutumun dostane ve sabredici bir nitelik taşıdığı söylenemezdi. Derken bu bilimle kısa bir tanışmadan sonra, Almanya'daki otoriteler, psikanalize karşı çıkılmasında birleşti. Elbet ben bugün de, benden sonrakilerin psikiyatri, psikoloji ve manevi bilim dalları açısından psikanalizin taşıdığı değer konusunda nasıl bir yargıya varacaklarını bilemem. Ama Öyle sanıyorum ki. bizim geride bıraktığımız dönem üzerine eğilecek bir tarihçi, sözü geçen dalların bir zamanki temsilcilerinin Alman bilimi., adına hiç de övünülecek gibi davranmadığını ister istemez itiraf edecektir. Bunu söylerken, psikanalize karşı gösterilen sırt çevirmeyi ve bu sırt çevirişteki kararlı tutumu kastediyor değilim; her ikisinin de nihayet anlaşılmayacak yanı yoktu, zaten beklenen durumları ve hiç değilse psikanalize karşı çıkanların karakterlerine gölge düşürecek şeyler olmaktan uzaktı. Ancak, ilgili konuda takınılan kibirli tutumdaki aşırılığa ve mantık kurallarının insafsızca çiğnenmesine, girilen saldırılardaki kabalık ve zevksizliğe gelince, bağışlanacak bir yanı bulunmuyordu hiçbirinin. Hani on beş yıl sonra bile bu gibi duygusallıkları dışı vurmadan çocuksu bir davranış gözüyle bakanlar çıkacaktır; bir başka olaydan daha söz açmak istemesem, ben de zaten bu yola sapmayacaktım. Yıllar sonra. Dünya Savaşı'nda bir düşmanlar korosu Alman ulusuna barbarlık suçlamasını43 yöneltip, bu suçlamada benim daha önce değindiğim tutum ve davranışlar söz konusu edildiği zaman, insanın kendi olumlu yaşantılarından kalkarak bu suçlamaya karşı çıkmaması, doğrusu üzücü bir şeydi.

.Psikanalizin öncülüğünü yapanlardan biri, cinsel. konuda konuşmaya başlar başlamaz hastalarının ağızlarını tıkadığını açıktan açığa övünerek ileri sürebiliyor, besbelli böyle bir davranışla nevrozların oluşumunda cinselliğin rolüne ilişkin bir yargı verebileceğini sanıyordu. Psikanalitik kuramdan kalkarak pek kolay açıklanabilen, dolayısıyla insanı şaşkınlığa sürüklemekten uzak bulunan duygusal

karşıkoymalar bir yana, öyle sanıyorum ki, bizi uirbirimizle anlaşılmaktan alıkoyan başlıca engel, karşı taraftakilerin psikanalize hayal gücünün urunu ol>e bakmas», uuuun hiç bir önkoşula dayanmayan uzun ve sabırlı bir çalışmanın sonucu olduğuna, psikanalizin kuruluşunda böyle bir çabanın harcadığına inanmamasıydı. Gözlem ve deneyle hiç bir ilişkisi olmadığını düşündüklerinden, kendileri de bir »deneye başvurmaksızın psikanalizi afaroz etme hakkını ellerinde bulundurdıkları kanısındaydılar. Böyle bir kanıyı pek o kadar kesinlikle içlerinde taşımayan daha başkaları ise, varlığını yadsıdıkları nesneyi görmekten korktukları ,için mikroskopla bakmaya yanaşmama gibi o klasik direniş .taktiğini uyguluyorlardı. Zaten ne tuhafsa, yeni bir sorun karşısında kendi yargıları söz konusu oldu mu, insanların pek uygunsuz davranışlara başvurduğu görülür. Birçok yıldan beri hep işitmişimdir ve bugün de hâlâ işitir dururum, «dost» eleştirmenler, psikanalizin şu ya da bu noktaya ka ıdar haklı görülebileceğini, ancak o noktadan sonra işin aşırılığa vardırılıp haksız bir genellemeye kalkışıldığını ileri sürerler. Oysa biliyorum ki, böyle bir sınırın saptanması kadar güç bir şey yoktur; ayrıca, söz konusu eleştirmenler, birkaç gün ya da birkaç hafta öncesine kadar ele aldıkları konunun da düpedüz yabancıları bulunmuşlardır.

Psikanalize karşı açıktan açığa başvuru olan afarozun sonuçlarından biri, psikanalistlerin daha sıkı bir dayanışma içine girmesidir. 1910'da Nürnberg'te j'apılan ikinci kongrede, Ferenczi'nin önerisine uyularak Uluslararası Psikanalistler Derneği adı altında bir araya toplanılmış, dernek çeşitli ülkeler düşünülerek şubelere ayrılmış, her biri bir başkanın yönetimine verilmiştir. Dünya Savaşı'nı atlatmış olan Psikanalistler Derneği bugün de varlığını sürdürmekte ve Viyana, Berlin, Budapeşte, Zürih, Londra, Hollanda, New York,, PanAmerika, Moskova ve Kalküta şubelerini kapsamaktadır. Uluslararası derneğin ilk başkanlığına, harcadığım çabalar sonucu C. Jung'un seçilmesini sağlamıştım;; ama bunun pek talihsiz bir girişim olduğu somadan anlaşıldı. Derken psikanaliz, Adler ve Stekel'in yönettiği Psikanaliz Merkez Dergisi adında ikinci ve çok geçmeden psikanalizi manevi bilim dallarına uygulama amacı güdüp hekimlikle ilgisi bulunmayan H. Sachs ve O. Runk'ın yönettiği Imago adında bir üçüncü yayın organına kavuktu Az sonra da Bleuler'in psikanalizi savunan Freud Psikanalizi (1910) adındaki kitabı yayınlandı. Psikanaliz konusundaki sürüp gelen tartışmalarda hakkaniyetin ve dürüstlikle uyulan mantık kurallarının söz sahibi olması her ne kadar sevindiriciyse de, Bleuler'in kitabı beni memnun etmemişti. Fazlasıyla yantutmazlık izlenimi uyandırmaya çalışan uir incelemeydi ve özellikle yazar tarafından psikanalize o önemli ikili duygu (ambivalenz) deyiminin kazand nlnasının bir rastlantı sayılamayacağım gösteriyordu. Daha sonraki yazılarında Bleuler, psikanaliz öğretisine karşı öylesine yadsıyan bir tutum takındı, bunun önemli parçalarına karşı öylesine kuşkular öne sürerek onları önemsiz şeyler gibi gösterdi ki, bu bilimi takdirle karşılaşmasını haklı gösterecek geriye ne kaldığını şaşırarak kendi kendime .sormadan duramadım. Ancak, Bleuler ileride yine derinlik psikolojisini savunan en atak açıklamalarda bulunduğu gibi, yazdığı ayrıntılı bir kitapta şizofreni görüşünü ilgili psikolojiye dayandırdı44. Zaten Uluslararası Psikanaliz Derneğ't'nde de uzun süro kalmadı, bir ara Jung'la arası açılarak ayrıldı dernekten, böylelikle Burghölzli'yi psikanaliz kaybetti.

Psikanalize karşı açıkça ileri sürülen itirazlar, ne Almanya' da, no başka ülkelerde bu bilimin yayılmasını durdurabilmişti. Psikanalizin Tarihçesi adındaki bir başka yazımda bu yayılma ve ilerlemenin çeşitli. aşamalarına değinmiş psikanalizin temsilcileri olarak rol oynayan kişilerin isimlerini vermiştim. 1909'da Jung'la ben Massacut eyaletinin Worcester kentindeki Clark Üniversitesinin rektörü Stanley Hail tarafından Amerika'ya çağırıldık; üniversitenin yirminci kuruluş yıldönümü dolayısıyla burada Almanca konferanslar verecektik. Stanley Hail, daha yıllar öncesinden başlayarak derslerinde psikanalize yer ayıran, kendisine haklı olarak ün sağlamış bir psikolog ve pedagog idi; otoriteler yaratan vo yarattığı otoritelerin yine kellesini uçuran «kralvâri» bir tutumu vardı. Ayrıca Amerika'da, yaşına bakmayıp psikanalizo hayranlık duyan ve saygın kişiliğinin bütün ağırlığını koyarak psikanalizci kültürel değerini ve amaçlarındaki dürüstlüğü savunan Harvard Üniversitesi nörologu James J. Putnam'la tanışmıştık. Varlığındaki saplantı nevrozu yatkınlığına karşı tepkisel ürün olarak ahlaksal bir yönelim gösteren bu mükemmel kişido hoş karşılamadığım tek şey, psikanalizi belli bir filozofik sisteme yaslamak ve ahlaksal amaçların hizmetine almak istemesiydi. Beri yandan, Amerika'da Filozof William James'le buluşmamız yine bende kalıcı bir izlenim bırakmıştı. Unutamadığım ve unutamıyacağım küçük bir olay da şu oldu: Birlikte bir gezinti yapıyorduk; ansızın durdu William James, bana el çantasını vererek önden yürümemi rica etti, yaklaştığını sezdiği Angina pectoris nöbetini atlatır atlatmaz arkadan bana yetişeceğini söyledi. Bir yıl sonra da öldü; o gün bugün, ister istemez yakında karşılaşacağım öiüm bakımından onunkisine benzer bir pervasızlık içinde yaşamayı hep özlemişimdir.

O zamanlar 53 yaşındaydım, kendimi enikonu genç ve sağlam hissediyordum; kısa süreli Amerika gezisi, şahsıma karşı beslediğim güven duygusunu hayli güçlendirmişti. Avrupa'da kendimi hep afaroz edilmiş görmüşüm; oysa Amerika'da ülkenin en seçkin kişileri, bana kendilerine eşdeğer biri gözüyle bakmıştı. Psikanaliz Üzerine Beş Konferansımı vermek üzere kürsünün başına geçişim, benim için

inanılmaz bir düşün gerçekleşmesi gibi bir şeydi. Anlaşılan psikanaliz, hayali bir öğretimi kimliğinden sıyrılıp geleceğin önemli bir parçasına dönüşmüştü. Bizim ziyaretimizden sonra bu bilim, Amerika'da ayağının altındaki sağlam zo

.....

lerden kaynaklandığı konusunda nihayet hekimlerin gözlerini açmıştı. Hastalık ürünü, hastalığa sığınan gibi bizim kullanageldiğimiz ruhbilimsel terimlerden bazısı kısa sürede tutuldu Savaşın yitirilmesinden önce 1910'de Budapeşte'de yapılan kongreye itilaf devletleri resmen delege yollamış ve bu delegeler savaş nevrozlularının tedavisi için hastanelerde psikanaliz servislerinin açılmasına çalışacaklarına söz vermişlerdi. Ne var ki vakit kalmadı buna. Ayrıca, en seçkin üyelerimizden Dr. Anton von Freud'un Budapeşte'de psikanaliz öğretimi ve psikanalitik tedavi için bir öğretim' merkezi açma konusundaki pek zengin tasarıları, çok geçmeden karşılaşılan siyasal değişiklikler ve bu eşi bulunmaz adamın erken ölümü dolayısıyla uygulanamayan kaldı. Sonradan Max Eilingon, Dr. Anton von Freud'un planlarından bir bölümünü 1920 yılında Berlin'de bir psikanalitik polikliniği açarak gerçekleştirdi. Ayrıca I'erenczi, Bolşeviklerin Macaristan'daki kısa süren egemenliği sırasında, psikanalizin açıkça bir temsilcisi olarak üniversitede başarılı bir öğretim faaliyetinde bulundu. Savaştan sonra ise bize karşı olanlar, savaş nevrozlularının, psikanalizin ileri sürdüğü savları çürüten bir durumu kesinlikle ortaya çıkardığını, nevrotik hastalıkların etiyolojisinde cinsel nedenlerin hiç de yer alması gerekmediğini kanıtladığını açıkladılar. Ancak sağlam temellere dayanmayan bir zaferdi bu, suyu görmeden paçaları sıvamak gibi bir şeydi; çünkü henüz hiçkimse bir savaş nevrozlusunu doğru dürüst psikanalizden geçirmiş değildi, yani bu tip nevrozun nedenleri üzerinde kesin bir şey bilinmiyordu. Böyle bir durumda da bir sonuca varılamazdı kuşkusuz. Oysa psikanaliz çoktan bir bensevi (narsizm) ve bensevisel nevroz (narsistik nevroz) deyimine kavuşmuştu; bu deyim, libido'nun dışta bir nesneye yönelmeyerek, bireyin ben'ine takılıp kalma durumunu anlatıyordu. Diyeceğim geneMiHe psikanalize cinsel deyimini yersiz olarak genişlettiği suçlaması yöneltilmekteydi; ama tartışmalarda bir rahatlık sağladığı zaman psikanalizin bu kusuru unutuluyor, bu kez ona cinselliği pek dar anlamda kullandığı için yüklenilmekten çekinilmiyordu.

Psikanalizin tarihçesi, katartik ön dönem sayılmazsa iki döneme ayrılır. Birincisi, benim yalnız olup bütün i.'i tek başıma yürütmeye çalıştığım dönemdir ve 1905-1906'dan 1906-1907 yıllarına kadar bir süreyi kapsar. İkinci dönemde ise, yani bu dönemin başından şimdiye kadar öğrenci ve çalışma arkadaşlarımla psikanalize katkılarının giderek daha büyük bir önem kazandığı görülür; dolayısıyla, çektiğim ağır hastalığı ölümümün yaklaştığını haber verdiği şu an. bir iç huzuruyla psikanaliz çalışmalarımın sona erişini düşünebilmekteyim. Ama işte bu neden, benim Özyaşamöyfcüsü'nde, psikanalizin ikinci dönemde gerçekleştirdiği ilerlemeleri, tek başına benim çalışmalarımın doldurduğu birinci dönemde psikanalitik öğretisinin yavaş yavaş gelişip ortaya çıkışı gibi inceden inceye gözden geçirmemi önüyor. Dolayısıyla, bu ikinci dönemle ilgili olarak, ancak gerçekleştirilmesinde enikonu büyük katkı bulunan yeniliklerden, yani bensevi'den (narsizm), içgüdü öğretisinden ve psikanalizin psikozlar üzerinde uygulanışında elde edilen başarılarından söz açmak halikını kendimde görmekteyim. Geriye dönerek şunu ekleyeyim ki, deneyimler arttıkça, Ödipus kompleksinin nevrozların çekirdeğini oluşturduğu giderek daha açık seçik görülmeye başlamıştı. Adı geçen kompleks hem çocukta cinsel yaşamın doruğu, hem bütün ilkeri gelişimlere kaynaklık eden bir düşün noktasıydı. Ama bu da, psikanaliz yardımıyla yalnız nevrozlar için söz konusu bir faktörün ortaya çıkarılabileceği umudunu silip götürmüştü. Psikanaliz çalışmalarının ilk döneminde Jung'un pek yerinde belirttiği gibi, nevrozların yalnız kendilerine özgü bir içerikleri bulunmadığını, normal kişilerce başarıyla üstesinden geline durumların nevrotiklerde nevrozlara yol açtığını ister istemez kabul etmek gerekiyordu. Böyle bir gerçek de asla bir düşün kırıklığı anlamını taşımamakta, derinlik psikolojisinin normal ruhsal yaşamın psikolojisi olduğu yolunda psikanalizin bulguladığı bir başka gerçekle düpedüz bağdaşmaktaydı. Nitekim bizim karşılaştığımız durumla kimyagerler de karşılaşmış, kimyasal deneyler sonucu ortaya çıkan ürünlerdeki niteliksel (kalitatif) değişikliklerin, aynı elementler arasındaki bileşim ilişkilerindeki değişimlerden kaynaklandığını anlamışlardı.

Ödipus kompleksinde libido'nun anne ve baba objesine bağlılığı ortadaydı. Ancak daha önce bütün bu obje yönelimlerinden bağımsız bir dönem geçirilmekteydi. Buradan da.

libido'nun özben'i kaplayarak onu kendi objesi yapan »bir durumun varlığı gibi, libido kuramı için temel önemde bir görüş doğdu. Bu duruma da narsizm ya da bensevi adı verilebilirdi. Daha sonraki çalışmalar, bensevi'nin ileride •de bireyin varlığından asla tümüyle silinip gitmediğini gösterdi; bütün ömür boyu »ben, libido deposu niteliğini koxumakta, obje yönelimleri bu depodan kaynağını almakta ve objelerden dönüp gelen libido boyuna obje libidosuna dönüşmekte ya da bunun tersi olmaktadır. Bu dönüşümün jle büyük boyutlara ulaşabileceğine en güzel örnek, insanın kendi kendisini feda etmesine kadar varabilen cinsel ya da yüceltilmiş (sublime) bir tutkunluktur. Şimdiye kadar bilinçdışma

itim olayının incelenmesinde salt bu olaya konu edilen nesneler üzerinde durulmasına karşın, elde edilen yeni görüşler bilinçdışma itici güç üzerinde gerektiği gibi durma olanağını sağlamıştır. Daha önceleri, bilinçdışma itimin, ben'de etkin özyaşamı sürdürme içgüdüleri («benseel içgüdüler») tarafından gerçekleştirildiği ve kendilerine libido içgüdülerini konu aldığı söylenmişti hep. Şimdi ise, özyaşamı sürdürme içgüdülerinin de libido karakteri taşıdığı, bensevisel (narsistik) libido niteliği .gösterdiği anlaşıncı, bilinçdışma itim'e libidonun kendi içinde geçen bir olay gözöyle bakılmaya başlandı; obje libidosuna karşı bensevisel libido bulunuyor, özyaşamı sürdürme çabası obje sevgisine, yani dar anlamda cinselliğe karşı kendini savunuyordu.

Üzerine çıkılmakta olan yapının yeni yüklerini çekebilecek güçte bir içgüdü öğretisinin eksikliği gibi hiç bir eksiklik, ruhbilimde kendini bu kadar şiddetle duyurmuş değildir. Ortada böyle bir öğreti yoktu; dolayısıyla, psikanaliz emekleyici denemelerle yeni bir içgüdü öğretisine ulaşmak zorundaydı; bu yolda ilk adım olarak, benseel içgüdülerle (özyaşamı sürdürme içgüdüğü, açlık içgüdüğü) libido içgüdüleri (sevgi) arasında bir karşıtlık bulunduğu görüşü benimsendi, sonradan da ilgili karşıtlığın yerine bensevisel (narsistik) libido ve obje libidosu karşıtlığı geçirildi. Bununla son söz söylenmiş değildi kuşkusuz; biyolojik görüşler, tek bir çeşit içgüdüün benimsenmesini yasaklar gibiydi. Haz İkesinin Ötesi,*" Kitle Psikolojisi ve Ben Analizi,*7 Ben ve Es*" gibi incelemelerimde, uzun bir süre içimde bas ki altında tuttuğum kuramsal düşünö eğilimini tümöyle özgür bırakarak içgüdü sorununa yeni bir çözüm aramayı göze aldım. Özyaşamı ve soyyaşamı sürdürme içgüdülerini sevgi (eros) deyimi altında topladım ve bunun karşısına da sessiz sedasız etkinliğini sürdüren ölüm ya da yoketme içgüdüünün koydum. Kurmaya çalıştığım öğretide içgüdü yaşamın bir esnekliği diye ele alınmakta, bir zaman varolup dış engeller dolayısıyla ortadan kalkmış bir durumu diriltme amacı güden bir çaba olarak pek genel açıdan görölmekteydi; içgüdülerdeki bu tutucu karakteri de yineleme zorunluğ'yla, açıklamaktaydım; sevgi ile ölüm içgüdüünün bir arada birbirine karşıt etkinliği ise, yaşam denilen tablonun doğmasını sağlıyordu.

İlerde yapılacak çalışmaların böyle bir görüşün doğruluğunu onaylayıp onaylayamayacağını bir yana bırakalım. Gerçi beni böyle bir görüşü ortaya koyma çabasında bulunmaya götüren, psikanalizde alabildiğine önemli bazı kuramsal düşönceleri sağlam bir zemine oturtabilmek kaygısı olmuştur; ancak, benim bu içgüdü görüşü, psikanalizin hayli ötesine geçmektedir. Libido ve içgüdü gibi başlıca kavramları kesinlikten yoksun bir bilim üzerinde durmaya değmez yollu psikanaliz için söylenen küşümseyici çok söz iaitmişimdir. Ancak, bu tür suçlamalar, gerçek durumu asla bilmemekten kaynaklanıyor. Manevi bilimlerde açık seçik temel kavramların ve sınırları kesinlikle belirlenmiş tanımlamaların varlığı, ancak bu bilimlerin akla dayalı bir sistem öne sürmek ve bir olgular topluluğunu ilgilil sistem kapsamına almak istemeleri durumunda mümkündür. Ne var ki, ruhbilimin de aralarında bulunduğu doğal bilimler için üst kavramlarda böylesine bir açıklık gereksiz, hatta olanaksızdır. Örneğin hayvanbilim (zooloji) ile bitkibilim (botanik) dört başı mamur ve yeterli hayvan ve bitki tanımlamalarından yola koyulmuş değildir; hatta yaşambilim (biyoloji) bugün de canlılık kavramını kesin bir içerikle doldurabilmekten uzaktır. Mzik bile madde, yer çekimi vb. kavramları istenilen bir açıklık ve kesinliğe kavuşturayım diye bekleseydi, aştığı gelişim yolunu geride bırakmaktan bütünüyle uzak kalırdı. Doğal bilimlerde başvurulun en üst. kavramların ana içerikleri başlangıçta her vakit belirsizlik durumunda tutulur, ilgili kavramlara kaynaklık eden olay

lar dünyasına işaretle bulunularak geçici açıklamalara girilir; ancak gözlemlenen malzeme üzerindeki çözümleyici çabalar ilerledikçe, söz konusu kavramlar içerik bakımından zenginleşip gelişiklerden arınır. Psikanalize4" başka bir doğabilim gibi bakıimamasını, her zaman göze batır bir haksızlık saymışım. Psikanalizi bir doğabilim gibi ele almaya yanaşmama tutumu, alabildiğine inatçı itirazlar kılığında açığa vurmuştur kendini. Gözlem temeline dayalı bir bilimin, elde edeceği sonuçları parça parça ortaya sürmekten ve üzerine eğildiği sorunların çözümünde adım adım ilerlemekten başka türlü davranamayacağı düşün öimeksizin, görölen her eksiklik ve kusurdan ötürü psikanalize durmadan suçlamalar yöneltilmektedir. Dahası var: Çalışmalarımızda cinsel işlevi uzun suredir yoksun kaldığı bir öneme kavuşturmaya uğraştık, bu da psikanalize tümcinsellik (panscksüaizm) damgasının vurulmasına yol açtı; ilk kez, çocukluk yıllarındaki tesadüfi izlenim ve yaşantıların bireyin Herki gelişimi için taşıyıp şimdiye kadar gözden kaçan önemi üzerinde durduk; o zaman da psikanalizin bünyesel ve kalıtımsal etkenleri yadsıdığını söylediler, gelgeldim böyio bir şeyi hiç aklımızdan geçirmemiştik. Yani ne pahasına olursa olsun, her türlü çareye başvurularak psikanalize karşı çıkmaktı amaç.

Daha öncö yayınladığım birçok yazıda da psikanalitik gözlemden kalkarak, genel anlamda birtakım bakış açıları ele geçirmeye çalışmışım. 1911'de Ruhsal Olayın İki ilkesine İlişkin Tanımlamalar adındaki küçük yazımda, kuşkusuz orijinal denemeyecek bir yoldan hazelem ilkesinin ruhsal yaşamı egemenliği altında tuttuğunu, ilerde ise bunun yerini gerçeklik ilkesi'nin aldığını belirtmişim. Daha sonraları bir «metapsikoloji» denemesine giriştim. Mülapsikoloji diye, bütün ruhsal olayların dinamik, topik ve

ekonomik olmak üzere üç koordinat açısından ele alındığı bir inceleme türüne diyor ve buna psikolojinin ulaşabileceği en ileri bir amaç gözüyle bakıyordum. Ancak giriştiğim deneme yarıda kaldı, İçgüdüler ve Yazgıları/’ı Geriye İtme’, Bilinçdışı™, Hüzün ve Melankoli’7 gibi birkaç yazıdan sonra çalışmalara ara verdim ve iyi de ettim; çünkü bu gibi kuramsal saptamaların vakti gelmemiştir henüz. En son kuramsal incelemelerimde, hastalandıncı olayların psikanalitik açıdan değerlendirilebilmesi için ruhsal mekanizmayı bir bölümlenmeden geçirdim, bir ben, bir es ve bir de üstben⁵⁶ olmak üzere üçe ayırdım. Üstben, Ödipus kompleksinden miras kalmakta ve insandaki ahlaksal yönelimlerin temsilcisi rolünü oynamaktaydı.

Hani uğraşılarımın son döneminde sabırlı gözlemlere yüz çevirip kendimi büsbütün kuramsal çalışmaların eline bıraktığım gibi bir izlenimin okuyucularda uyanmasını istemem. Tersine, her vakit psikanalitik malzemeye içten bir bağlantıyı korudum; özel hekimliğimin ve klinikteki çalışmalarımın önüme çıkardığı ya da psikanaliz tekniği konusunda karşılaştığım sorunlar üzerine eğilmekten asla vazgeçmedim. Gözlemden uzaklaştığım zamanlarda bile, felsefeye yaklaşımdan titizlikle kaçındım. Beri yandan, felsefeye karşı kendimde gördüğüm bir yeteneksizlik, ondan uzakta durmamı pek kolaylaştırdı. G. Th. Fechter’in düşüncelerine hep bir yakınlık duydum ve uğraşılarımın önemli noktalarında hep bu düşünüşe yaslandım. Psikanalizle Schopenhauer’in felsefesi arasında göze çarpan geniş çaptaki uygunluklar —Schopenhauer ruhsal yaşamda duyguların egemenliği ve cinselliğin pek büyük bir önem taşıdığı görüşünü savunan bir filozof olmakla kalmamış, insanda bir geriye itim mekanizmasının varlığını da sezmişti—, benim bu filozofun öğretisini daha önceden bilip tanımamla açıklanamaz. Hayatımda Schopenhauer’i pek geç okumak kısmet olmuştur. Bir başka filozofa, se*ziş ve görüşleri psikanalizin güçlülükle vardığı sonuçlara alabildiğine şaşırtıcı bir uygunluk gösteren Nietzsche’ye ise salt bu yüzden uzun süre yaklaşımdan alıkoydum kendimi; hani benim için böyle bir davranışın önemli nedeni, bir buluşu önce kimin yaptığından çok, tarafsız gözlem gücümü yitirebilme korkusuydu.

Nevrozlar psikanalitik araştırmaların ilk konusunu oluşturmuş ve uzun süre de öyle kalmıştır. Hiç bir psikanalist çıkmamıştır ki, nevrozları psikozlardan uzak tutan ve organik sinir bozuklukları arasına katan pratisyen hekimlerin davranışını kuşkuyla karşılamamış olsun. Psikiyatrinin öğretim kapsamı içine sokulması gereken nevrozlar, bu bilime girişte mutlaka ele alınması zorunlu bir bölümdür. Psikozlarla ilgili psikanalitik araştırmalarda bulunmak ise, psikozların psikoterapi yoluyla şifaya kavuşturulamayışından ötürü böyle bir zahmete değmez görünmektedir. Psikozlular genellikle olumlu bir aktarım gücünden yoksun bulunmakta, dolayısıyla psikanaliz tekniğinde başvurulmuş bu temel tedavi yöntemi kendileri üzerinde uygulanamamaktadır. Ama psikozlar konusunda da psikanalitik araştırma ve tedavi bakımından bazı açık kapıların varolduğunu söyleyebiliriz. Çünkü söz konusu aktarım kendisiyle bir boy birlikte yürünemeyecek kadar da olumsuz değildir. Periyodik ruhsal çöküntülerde (periyodik depresyon), paranoyanın yol açtığı hafif değişikliklerde ve hafif şizofreni vakalarında psikanalize başvurularak her türlü kuşkunun üzerinde başarılarla ulaşılabilmektedir. Beri yandan, birçok vakanın teşnisiinde bir psikonevroz ile bir Dementia praecox arasında bocalama hiç değilse bilimin yararına olmuş, uygulanan tedavi yönteminden, yöntemin başarısızlığı görülüp vazgeçilinceye kadar yapılan çalışmalar sonucu ilgili konuda çok önemli bilgilerin elde edilmesi sağlanmıştır. Ama en önemli konulardan biri, psikozlarda ancak güç belâ hastanın ruhundaki derinliklerden sağlanan birçok bilginin, psikonevrozlarda herkesin görebileceği gibi ortaya çıkarılabilmesiydi. Bu yüzden, psikanalizin savlarını en güzel kanıtlayacak hasta malzemesine, psikiyatri kliniklerinde raslanmaktadır. Dolayısıyla, psikanalistlerin çok geçmeden bir yol bulup psikiyatrik gözlem konusu hastalara yönelmesi kaçınılmaz bir durumdu. Çok önceleri (1896) paranoid demenz’li bir hasta üzerinde yaptığım inceleme sonucu, burada da tıpkı nevrozların oluşumunu hazırlayan nedenlerin rol oynadığını ve aynı duygusal komplekslere rastlandığını saptadım.⁶ Derken Jung, hastaların yaşam öykülerine dayanarak, bunamalarda görülen o muammamsı tekdüzelikleri (stereotipi) aydınlığa kavuşturmuş,⁷ Bleuler psikanaliz yardımıyla nevrozlularda ele geçirilen birçok mekanizmanın psikonevrozlularda varlığını ortaya koymuş⁵, bundan böyle de psikanalistlerin psikozları anlama yolundaki çabaları durup dinlenmeden sürüp gitmiştir. Özellikle bensvi (narsizm) kavramı yer yer perdeyi aralayıp, arkalarda geçenleri görebilmemizi sağlamıştır. Kuşkusuz bu yolda en büyük başarıyı, melankolinin aydınlığa kavuşturulmasında Abraham elde etmiştir⁸. İlgili konuda sağlanan tüm bilgiler şu anda tedavide başvurulacak bir güce dönüşme*«i»* işse de, salt kuramsal başarıların önemini küçümsemek ve bunlardan yararlanılabilecek anı beklemek gerekmektedir. Psikiyatristler de nihayet üzerine eğildikleri hasta malzemesinin karşısına çıkaracağı gerçeklere sürekli gözlerini kapayamaz. Alman psikiyatristi günümüzde psikanalitik görüş açılarının bir penetration pacifique’ine* konu olmaktadır. Genç araştırmacıların çoğunluğu bir yandan psikanalistler gibi davranmak istemediklerini, «katı» bir ekole mensup bulunmadıklarını, hele cinsel etkenin psikanaliz tararından savunulan o aşırı güçlülüğü savına

inanmadıklarını aralıksız öne sürüp dururken, bir yandan da psikanalitik öğretinin şu ya da bu parçasını benimsemekte ve bunları hastaları üzerinde kendilerine özgü bir biçimde uygulamaktadır. İlgili doğrultuda ileride de, birtakım gelişmelerle karşılaşılacağını gösteren ortada yeteri kadar belirti bulunmaktadır.

VI.

Şimdi, uzun süredir psikanalize inatla karşı koyan Fransa'ya bu bilimin ne gibi tepkiler altında girdiğini uzaktan izlememe iznini rica edeceğim. Gerçi öncelerde kalmış olayların yeniden yaşanması gibi bir şey bu, ama yine de çekici bir yanı var. Psikanalizin şu ya da bu olaya ad takarken başvurduğu kılıkçıyaraklık ve kabalığın i*ransızlardaki incelik duygusuna aykırı düştüğü yolunda (Lessing'in o ölümsüz Chevalier Kiccut de la Mariiniere'ini düşünelim öl** neğin, inanılmayacak kadar saf dil itirazlar yükseliyordu bu ülkede. Bir başka itiraz daha ciddi bir karakter taşıyor, Sorbonne Üniversitesi'ndeki bir psikoloji profesörü böyle bir itirazda bulunmayı pekâlâ şanına yakıştırebiliyordu. Bu profesör, Genie latin'in (Latin dehâsı) psikanalizin düşünüş tarzına katlanamayacağını ileri sürmekteydi. Bu arada, psikanalizi tutan Anglosakson müttefiklere tabii açıktan açığa sırt çevriliyordu, Söz konusu »itirazları işiten kimse kuşku Pasif sızma (Ç.N.)

söz sanır ki, güya GĞlne teutonique (Cermen dehâsı) psi>kanalizi daha doğar doğmaz alabildiğine büyük bir sevgiyle» bağrına basmıştır.

Fransa'da psikanalize ilk ilgiyi gösteren edebiyatçıları olmuştur. Düş Yorumu'yla psikanalizin salt tıp çevrelerini ilgilendiren bir konu sınırlarını aştığı anımsanırsa, bunun öyle şaşılacak bir şey sayılmayacağı kolayca görülür. Psikanalizin ilkin Almanya'da, sonra Fransa'da kendini kabul ettirisi arasında geçen süreyi, edebiyat, sanatbiiim, din tarihi, tarihöncesi bilim, mitoloji, halkbilim, pedagoji vb. alanlardaki çeşitli uygulamaların doldurduğunu görmekteyiz.60/ Bütün bu sayılan bilimlerin tıgla pek bir ilişkisi yoktur,. onunla yalnız psikanaliz aracılığıyla bir bağlantı içindedir. Dolayısıyla, adı geçen uygulamaları burada inceden inceyeye almam hakkını kendimde görmüyorum. Ancak, bunlara, bütün bütün değinmezlik de yapamayacağım; çünkü bir kez psikanalizin değer ve özü bakımından okuyucuya doğru dürüst bir fikir verebilmek için zorunlu bir davranış bu; ikincisi bu yazıda özyaşamımı anlatma ödevini yüklenmiş* bulunuyorum. Söz konusu alanlardaki psikanaliz uygulamalarının çoğunda ilk adımların atılması benim araştırmam ve incelemelerime dayanır. Tıp dışı çevrelerin psikanalize gösterdiği ilgiye cevap verebilmek için, yürüdüğüm yoldan kimi bir adım sağa, kimi bir adım sola saptığım oldu. İçlerinde yalnız hekimlerin değil, kendi alanlarında uzman, kişilerin de yer aldığı bir grup daha sonradan beni izledi. Ancak, bu yazıda göz önünde tutmam gereken plana uygun olarak, psikanalizi öbür bilim dallarına uygulama konusunda yalnız kendi çalışmalarımın söz açacağım; dolayısıyla,, okuyucuya adı geçen uygulamaların önemi ve bu yolda sağlanan gelişmelerle ilgili olarak yeterliliği pek söylenemeyecek bir özet sunabileceğim.

Benim kendi çalışmalarımın söz konusu olan uyarılardan çoğu Ödipus kompleksi'nden aldığı kaynağını; bu kompleksin, her yerde karşıma çıkacağını yavaş yavaş sezmeye başlamıştım. Dehşet verici temalar üzerine eğilip bunları sanat yaratılarına konu yapmada, sanatsal yoldan bunları sarsıcı bir etki gücüne kavuşturmada, genellikle yazgı tragedyalarında öteden beri esrarengiz bir hava esegelmisse, söz konusu yaratılarda ruhsal yaşama ilişkin bir yasanın bütün duygusal ağırlığıyla ele alınmasıyla açıklanabilirdi, bu. Kehanetle (Orakel) ileride kahramanın başına çullanacak felâket, bir içsel kaçınılmazlığın maddi kılığa bürünmesinden başka bir şey değildi; tragedya kahramanının kendi bilgisi ve istemi dışında suç işlemesi, ruhunda barındırdığı canice yönelimlerdeki bilinçsiz karakterin katıksız bir dışavurumuydu. Yazgı tragedyalarını böyle anladıktan sonra, üç yüz yıldır hayranlık konusu yapılmasına karşın anlamı ve yazarının göz önünde tuttuğu motivasyonları bir türlü ele geçirilemeyen yazgı tragedyası Hamlet'i aydınlığa kavuşturmak bir an sorunuydu." Bu nevroitik karakterdeki kahramanın, gerçek dünyada raslanan bir sürü benzeri gibi Ödipus kompleksine çarparak yıkılıp gitmesi pek dikkati çekicidir; çünkü Hamlet, Ödipus kompleksinin konusunu oluşturan iki eylemin intikamını bir başkasından almak ödeviyle karşı karşıya kalır, ama içindeki karanlık suçluluk duygusu elini kolunu bağlar. Hamlet'i, Shakespeare, babasının ölümünden pek az sonra kaleme almıştır."3 Benim bu tragedyanın çözümlemesine ilişkin değinmelerimi, sonradan Ernest Jones enine boyuna işleyip geliştirmiş bulunuyor.04 Aynı örnekten yola koyulan Otto Bank da, tiyatro yazarlarındaki konu seçimine ilişkin araştırmalara girişmiş,"5 yasaksevi (İnzest) sorununa eğildiği o büyük kitabında ozanların Ödipus kompleksiyle ilgili motifleri kendilerine ne sık konu aldığını ortaya koymuş, konunun dünya edebiyatında geçirdiği başkalaşım, değişim ve yumuşamaları aydınlığa çıkarmıştır. Dolayısıyla, ilgili motiften kalkarak, sanat çözümlemesine çalışmak akla yakın bir yoldur. Sanatçıları hayal ülkesinin, haz

ilkesinden gerçeklik ilkesine o acı geçişte kurulan ve gerçek yaşamda ister istemez el çekilmiş içgüdüsel doyumların yerine tutacak giderimsel doyumlar sağlayan bir ülke olduğunu sezmışlerdi. Sanatçı da, bu" nevrozlu gibi, içgüdülerine doyum sağlayamadığı gerçek dünyadan hayal dünyasına çekilmekte, ancak nevrozluann üstesinden gelemediği bir eylemle sonradan yine gerçeğe dönüp orada yaşamını sürdürebilmektedir. Sanatçının yaratıları ve sanat yapıtlarının işlevi, tıpkı düşler gibi, bilinçdışı istekleri hayali doyumlara kavuşturmaktan başka bir şey değildir.. Ayrıca sanat yapıtlarıyla düşlerin ortak bir yanı, her ikisinin de uzlaşma ürünü niteliği taşımasıdır; çünkü düşlerin de nihayet bilinçdışına Kimleri.gerçekleştiren güçlerle açıktan açığa bir çatışmadan sakınması gerekmektedir. Ancak, toplum dışı (asosyal) ve bensevisel düş ürünlerinden ayrıldıkları nokta, sanat yapıtlarının başka kişilerin ilgisini hesaba katması, başkalarında da aynı bilinçsiz istekleri diriltip bir doyuma ulaştırabilmesidir. Beri yandan, sanat yapıtları, bir «ayartıcı çare olarak biçim güzelliğinin sağladığı algılama hazzından yararlanır. Psikanalizin gerçekleştirdiği başarı, sanatçının yapıtları, yaşantıları ve görünürde tesadüfi almyazılan arasında ilişkiler kurarak, onun, bünyesel yapısını ve bu yapıda etkin içgüdüleri, yani bütün insanlarda ortak özelliği saptamak olmuştur.66 Bu amaçla ben, Leonardo da Vinci'yi bir inceleme konusu yaptım67; kendisi tarafından açıklanan bir tek çocukluk anısına dayanıyor inceleme ve başLca Die heilige Anna selbdritt (Kutsal Anna selbdritt), adındaki tabloyu çözümlmeye yöneliyordu. O zamanlar, dostlarımla öğrencilerimden birçoğu, sanatçılarla yapıtları üzerinde buna benzer bol sayıda çözümlemelerde bulundu. Sanat yapıtlarına psikanalitik yoldan yaklaşımın, onlardan duyulacak hazzla gölge düşüreceği savı ise gerçekleşmedi. Burada psikanalizden pek fazla şey bekleyen psikanaliz dışındaki kimselere şunu ister istemez itiraf edelim ki, ilgili yöntem belki kendisini en çok ilgilendiren iki sorunu aydınlığa kavuşturma gücünü gösterememiştir. Bunlardan birincisi sanatçı yeteneği, ikincisi ise sanatçının çalışırken yararlandığı araçlar, yani sanat tekniği sorunudur. W. Jensen'in pek fazla değeri olmayan küçük nuveli Gradivo'ya68 dayanarak, sanatçının sanat yoluyla ortaya koyduğu düşler konusunda tıpkı gerçek düşlerdeki yorumların geçerliğini, yani sanatçının yaratılarında düş oluşumunda karşılaştığımız bilinçsiz malzemenin etkinliğini saptamıştım. Nükte ve Bilinçdışı'yla ilişkisi69 adındaki kitabım ise, doğrudan doğruya Düş Yorumu yolundan ayrılan bir yan sokaktır. O zamanlar çalışmalarımı ilgiyle izleyen tek dostum,70 bana bir ara, yaptığım düş yorumlarının kendisi üzerinde nüktedan bir etki uyandırdığını söylemişti. Bu etkiyi açıklamak için nükteler üzerinde incelemelere koyuldum ve nükteyi nükte yapan özelliğin başvurulacak teknik araçlardan kaynaklandığını ve bunların düş oluşumunda söz konusu araçlar, yani yoğunlaştırma, kaydırma, bir şeyi onun karşıtıyla ve en önemsiz bir nesneyle anlatma gibi yollar olduğu sonucuna vardım. Adı geçen çalışmamı ise ekonomik bir soruna, yani nükteyi dinleyende o büyük hazzın nasıl doğduğu sorununa ilişkin araştırmam izledL Sonunda bulduğum yanıt şöyleydi: Nükteyi dinleyecek kimsede, nükteyi dinleyerek bir hazzla ulaşacağı düşüncesinin (ön haz) ayartısı, geriye itimi ayakta tutan mekanizmanın etkinliğini bir an için ortadan kaldırıyordu.

1907'de saplantı davranışlarla (Zwangshandlungen) dinsel töreler (Ritus) arasında şaşırtıcı bir benzerliğin varlığını bulgulamamla başlayan din psikolojisi konusundaki araştırılanını,71 doğrusu kendim daha önemli görmekteyim. O zamanlar, enikonu derinlerde saklı yatan ilişkileri bilmeksizin, saplantı nevrozunu dinin çarpık özel bir biçimi, dini ise adeta evrensel bir saplantı nevrozu diye nitelemiştim. Daha sonraları, 1912'de Jung'un, nevrozlularla ilkelerin düşünce biçimleri arasında geniş çapta benzerliklerin varlığını ısrarla belirtmesinin de uyarıcı etkisiyle, dikkatimi ilgili konu üzerine yönelttim.

Totem ve Tabu'da."1'2 toplanan dört denememde, ilkellerdeki yasaksevi (İnzest) korkusunun uygar insanlardakine göre çok daha belirgin nitelik taşıdığını ve düpedüz kendine özgü birtakım savunu mekanizmalarının' doğmasına yol açtığını belirttim. İlk ahlaksal sınırlamaların bir dışavurumu olan tabu yasaklarıyla ikili duygu (Gefühlsambivalenz) arasındaki ilişkileri araştırdım. İlkelerin dünya görüşü animizm'de ilke olarak ruhsal realiteye aşırı değer verildiğini, yani bir düşünsel herşeye gücüyeterlik'in benimsendiğini, büyü ve sihir (maji) denen şeyin de buradan kaynaklandığını ortaya koydum. Bütün kitapta saplantı nevrozlarıyla karşılaştırmalara başvurarak, bu ilginç rahatsızlıkta ilkellerdeki ruhsal yaşamdan ne kadarının hâlâ varlığını sürdürdüğünü gösterdim. Ama beni en başta kendine çeken, totemizm, yani ilkel kabilelerde rastlanan bu ilk örgütlenme oldu; söz konusu örgütlenmede toplumsal düzene geçişin ilk adımlarıyla gelişimini henüz tamamlamamış bir din ve az sayıda tabu yasağı bir araya gelmişti. Totemizmde «tapılan» varlık her vakit bir hayvandır, zaten klan da kendisinin ilgili hayvanın soyundan geldiğini ileri sürer. Çeşitli belirtilerden anlaşılıyor ki, en yüksek uygarlık aşamasına ulaşmışları da içinde olmak üzere, bütün uluslar bir zaman bu totemizm dönemini geçirmiştir. Bu alandaki çalışmalar için başvurduğum kaynaklar, J. G. Frazer'in Totemizm ve Eksogami (Totemism and Exogamy, 1910) ile Altın Dal (The Golden Bough, 1900) adında değerli gerçekler ve düşünceler hazinesi denebilecek iki kitabıdır. Ancak totemizmin sorunlarını aydınlığa kavuşturmada trazer t azla bir başarı

sağlayamamış, zaten kendisi de bu konudaki görüşlerini bir çok kez temelinden değiştirmiştir. Yine o zamanki budanbilimcilerin (etnologlar? ve tarihöncesi araştırmacıların düşünceleri de bir kesinlikten uzaktır ve bunlar da totemizm sorununda bir görüş birliğine varamamışlardır. İlgili konudaki araştırılan yaparken çıkış noktam, totemizmdeki iki yasa, yani totemi öldürmeme ve aynı toteme mensup klandaki hiçbir kadınla cinsel birleşmede bulunmama yasalarıyla, Odişus kompleksinde görölen babayı ortadan kaldırma ve anneyi kendine eş edinme gibi iki eğilim arasında göze çarpan uygunluk olmuştı. Bu da beni, totem diye benimsenen hayvana baba simgesi gözüyle bakma düşüncesine götürdü. Zaten ilkellerin kendileri de ataları diye benimsedikleri toteme tapınmakla bunun doğrulu" ğunu göstermekteydi. Ayrıca psikanalizin bulguladığı iki gerçek, söz konusu araştımlarda yardımına koştı, birincisi, Ferenczi'nin⁷⁸ çocuklar üzerinde yaptığı bir gözlemdi ve totemizmin çocuklarda kendini yeniden açığa vurduğunu kanıtlıyordu. İkincisi ise, ilk çocukluk yıllarında görölen hayvan fobilerinin psikanalizinden elde edilmiş, ilgili çalışmalar fobi konusu hayvanın baba yerini tuttuğunu ve Odişus kompleksinden kaynaklanan baba korkusunun hayvan üzerine aktarıldığını tekrar tekrar göz önüne sermişti. Buradan da, baba katlinin totemizmin çekirdeğini ve bütün dinlerin çıkış noktasını oluşturdúđu görüşüne geçmek pek güç değildi.

Aradaki adımı atmamı da, W. Roberthson Smith'in Semitlerin Dini (The Religion of the Semites) adındaki yapıtıyla tanışmam sağladı. Bir fizikçi, aynı zamanda bir İncil ve Tevrat araştırmacısı bu dâhi adam, totem dininin başlıca ögesi olarak totem yemeği'ni gösteriyordu. Başka vakitler kutsal bir gözle bakılan totem, yılda bir kez bütün kabile mensuplarının katıldığı bir törenle öldürölüp yeniyor, sonra yası tutuluyor ve bunu muazzam bir şölen izliyordu. İnsanların başlangıçta sürüler halinde yaşıadığı ve sürülerden her birinin güçlü, zorba ve kıskanç bir tek erkeğın egemenliği altında bulunduğunu belirten Darvvin'in görüşünü yardıma çağırdım mı, bütün, bu parçalardan şu varsayım, daha yerinde bir deyişle şu uzgörüm (vizyon) ortaya çıkıyordu: Başlangıçtaki ilk sürünün babası mutlak bir diktatör gibi davranmış, bütün kadınlara el koymuş, rakip gözüyle bakıp kendisi için tehlikeli saydığı oğullarını öldürmüş ya da kovup yanından uzaklaştırmıştı. Ancak günün birinde oğulları bir araya toplanarak kendisine savaş açmış, onu yenilgiye uğratmış, bir düşman, ama beri yandan bir ideal gözüyle baktıkları babalarını hep birlikte öldürüp yemişlerdi. Ne var ki, söz konusu eylemden sonra babalarının mirasına konamamışlar, çünkü bir kardeş ötekinin bunu yapmasını engellemişti. Derken eylemlerinin bir başarı sağlamayışı ve duydukları pişmanlıktan ötürü birbirleriyle güzel güzel geçinmekten başka çıkar yol görememiş, kalkıştıkları eylemin benzerlerinin sonradan tekrarlanmasını önleyecek yasalar koymuş ve ilgili yasalarla yönetilen bir kardeşler topluluğu halinde birleşmişler, babalarını öldürmelerine yol açan kadımları ele geçirmekten de topluca vazgeçmişlerdi. Ancak söz konusu durum onları yabancı kadınlara muhtaç duruma sokmuş, bu da totemizm'e sıkı sıkıya bağlı klan dışı evlenme'nin (eksogami) kaynağını oluşturmıştı. Totem Şöleni de, insanlardaki suçluluk bilincinin (ilk günah) kaynağıydı; dinin, toplumsal örgütlenmenin ve ahlaksal kısıtlamaların başlangıcı gözüyle bakılması gereken o feci baba katlini anımsama töreninden başka bir şey değildi.

İlgili durum tarihsel bir olasılık diye görölsün ya da görölmesin, dinlerin oluşumu böylece baba kompleksi zemini üzerine getirilip yerleştiriliyor ve bu komplekse egemen ikili duygu ilkesi üzerine oturtuluyordu. Totem artık baba yerini tutmaktan çıkınca da, o kendisinden korkulan ve nefret edilen, o tapınılan ve kıskanılan ilk baba bizzat Tann modeline dönüşmüştü. Oğul başkaldırıısıyla baba özlemi birbiriyle boğuşup durmadan yeni uzlaşma ürünleri ortaya çıkarıyor, ilgili ürünlerle bir yandan baba katli eyleminin karılığı ödeniyor, bir yandan söz konusu eylemin sağladığı yararların elden çıkıp gitmesi önleniyordu. Dini bu türlü anlamakla, Hristiyanlığın psikolojik zeminini büyük ölçüde açıklığa kavuşturabilmekteyiz; nihayet Hristiyanlıkta da totem şöleni pek fazla bir biçim değişikliğine uğramaksızın komünion* olarak varlığını sürdürmektedir. Şurasını kesinlikle belirtmek isterim ki, bu son tanı (teşhis) benim kendime ait olmayıp, daha Robertson ve Frazer tarafından yapılmış bulunmaktadır.

Th. Reik ile Etnolog G: Roheim, çok sayıdaki dikkate değer ..incelemelerinde Totem ve Tabu'daki düşüncelerden yola koyulmuş, bunları ileriye götürecek derinleştirmiş ya da bazı düzeltmelerden geçirmişlerdir. Ben de, daha sonraları, nevrotik rahatsızlıkların, nedenleri arasında pek büyük önem taşıyan «bilinçsiz suçluluk duygusu» üzerindeki araştırmalarda, toplum psikolojisini birey psikolojisine daha bir sıkıca bağlamak için yaptığım bilimsel çalışmalarda ve bunlardan özellikle Ben ve Es,TM Kitle Psikolojisi ve Ben Analizi¹⁵ adındaki incelemelerimde birkaç kez yine bu düşüncelere döndüm. Ayrıca, insanların ipnotize edilebilmelerinde de, sürü halinde yaşıadıkları döneme ilişkin kalıtsal özelliklerin rol oynadığına değindim.⁷⁶

Psikanalizin aslında pek genel bir ilgiyle karılılanması gereken başka bilim dallarına uygulanmasında benim doğrudan katkım az olmuştur. Geniş bir yolun nevrozluların sayılamalarından kalkıp, kitle ve ulusların mitler, efsaneler ve masallarda varlığını sürdüren düşlemsel yaratılarına götürdüğu

görülmektedir. Mitolojiyi Otto Rank kendine çalışma alanı edinmiş, mitlerin yorumlanması ve bilinçdışı çocukluk komplekslerine bağlanması, ayrıca astrolojik açıklamaların yerine insancıl (beşeri) nedenlerin getirilip konmasında bir yığın başarı sağlanmıştır. Simgeler konusuna da, çevremdeki çalışma ekipleri içinden çeşitli kişiler

- Hemen bütün Hristiyan kiliselerinde tapınmanın doruk noktası; İsa'nın etini simgeleyen ekmek ve kanını simgeleyen şarapla yapılan kutsama. (Ç.N.)

eğilmiş bulunuyor. İlgili konu psikanalize birçok düşman kazandırmış, hayal gücünden yoksun bir hayli araştırmacı, düş çözümlemelerinin ortaya çıkardığı imgelerin psikanaliz tarafından benimsenmesini bir türlü uagışlamamı^Ur. Ancak, imgelerin ele geçirilip ortaya konmasında psikanalizin bir suçu yoktur; bunlar, başka alanlarda çoktan bilinen şeylerdir, örneğin folklor, efsane ve mitlerde düş düi'ndeinden de büyük bir rol oynar.

Psikanalizin pedagojiye uygulanmasında benim bir katkı olmamıştır. Ancak çocuklardaki cinsel yaşamla ruhsal gelişim konusunda bulguianan gerçeklerin pedagogların dikkatini üzerine çekeceğine ve onları, eğitsel ödevlerini bir başka ışık altında görmeye zorlayacağına kuşku yoktur. Bu yöndeki uğraşlar bakımından Zürih'te Protestan Eahip O. Pfister üstün bir çaba göstermiştir. Psikanaliz çalışmalarının insanı dindarlığa bağlanmaktan alıkoymayacağına inanmış bir araştırmacıydı, Piister; ancak, bu dindarlık arıtılmış bir nitelik taşıyordu. Pfister dışında Bayan Dr. HugHellmuth ve Viyana'da Dr. S. Bernfeld ve daha başka birçok kişi yine pedagoji alanında olumlu çalışmalar yapmıştır."

Psikanaliz henüz nevrotik bir durumları bulunmamakla birlikte, ruhsal gelişimleri doğru yoldan sapma gösteren sağlıklı çocukları ilerde hastalanmaktan koruyacak gibi eğitme konusunda, pratikte önemi büyük bir başarı sağlamıştır. Psikanaliz çalışmalarını tıp çevreleriyle sınırlamak ve hekim olmayanları bunun dışında bırakmak artık mümkün değildir. Gerçekten de özel bir psikanaliz eğitimi görmemiş bir hekimin, elindeki diplomaya karşın, hekim olmayan bir kimseye göre üstün bir yanı yoktur. Dışardan bir kimse de uygun bir eğitim gördükten ve zaman zaman bir hekimin yardımına başvurabildikten sonra, pekâlâ nevrozluların ruhçözömsel tedavisini üstlenebilir.78

Başarısını yadsımaaktaki direnişin boşuna olacağı gelişimlerden biri nedeniyle, psikanaliz, çok anlamlı bir sözcük durumuna ulaşmıştır. Başlangıçta tedavide uygulanan belli bir yöntemin adyken, şimdi bilinçsizuhsal konusu üzerine eğilen bir bilimin adı olmuştur. Gerçi bir sorunu tek başına ancak seyrek durumlarda çözüme kavuşturabilmektedir; ama alabildiğine değişik bilim dallarına önemli katkı

107

larda bulunmaya gelince: böyle bir şey için adeta biçilmiş kaftandır ve uygulama alanı, kendisini güçlü bir şekilde bütünlediği ruhbilim gibi pek geniştir.

özetlersek, geride kalmış kırık dökük çalışmalara bir göz atınca şu kadarını söyleyebilirim ki, ilk adım sayılabilecek bir sürü girişim tarafımdan gerçekleştirilmiş, bir uyarı gözüyle bakılabilecek kimi çalışmalar tarafımdan yapılmış bulunuyor; ilgili çalışmalardan gelecekte bazı meyvalar yetişebilir. Bu meyvaların çok mu. yoksa az bir şey mi olacağını şimdiden söyleyemem. Ancak, bilgi dağarcığımızda önemli bir zenginleşme sağlayacak yolu açtığımı umuyorum.79

EK

(1935)

«özyaşamöyküleri» antolojisinin yayımlayıcısı, sanıyorum bu öykülerden birinin aradan belli bir süre geçtikten sonra bir ekle donatılacağını aklımdan geçirmemiştir. Böyle bir şeye belki ilk kez benim tarafımdan başvurulmaktadır. Benim ilgili davranışımın nedeni ise, Amerikalı yayımlayıcının80 bu küçük yazıyı yeni bir baskı içinde okuyuculara sunmak istemesi oldu. Yazı Amerika'da ilk kez 1927'd« Brentano Yayınevi'nde Özyaşamsal Bir İnceleme (An Autobiographical Study) adı altında çıktı, ama bir beceriksizlik sonucu kitaba bir başka incelemem daha alınmış ve incelemenin taşıdığı Amatör Psikanalizi ismi özyaşamsal ince*lemenin üzerini örtüp kapamıştı. Amatör Psikanalizi'nde birincisi kendi başımdan geçenler, ikincisi psikanalizin tarihçesi olmak üzere iki ayrı konu ele almıyor ve bu konular birbirleriyle alabildiğine içten bağlantılı olarak okuyucuya, sunuluyordu. Özyaşamsal öykü ise psikanalizin nasıl giderek yaşamımın içeriğini oluşturduğunu gösteriyor ve bilimle ilişkimin başımdan geçen bütün kişisel olaylardan daha çok önem taşıdığı gibi haklı bir varsayıma uygunluk içinde bir akış izliyordu.

Özyaşamöykümü kaleme almadan kısa zaman önce öyle görölüyordu ki, habis bir hastalığın nüksetmesi dolayısıyla hayatım çok geçmeden son bulacaktır; ne var ki, beni ameliyat eden cerrahın yeteneği sayesinde 1923 yılında ölümden kurtularak yaşama ve çalışma gücümü korudum. Ancak, ilerde hiç ağrı ve sızışız bir ânım da olmadı. O günden, bu yana on yılı aşkın bir süredir

Viyana Uluslararası Psikanaliz Yayınevi'nde çıkan ve 12. ciltle sona eren toplu eserlerimin kanıtlayacağı gibi. durmadan psikanaliz araştırmalarında bulundum. Ama bana sorarsanız, önceki çalışmalarım şimdiki arasında önemli bir ayrılık var: Önceki çalışmalarım izlediği gelişim yolunda birbirine sarılıp dolanan iplikler birbirinden çözülüp ayrılmaya başladı; sonradan içimde uyanmış ilgiler geriye çıkılıp daha eski* daha öncelerde kalmış ilgiler ön plana geçti. Gerçi bu son. on yılda da bazı önemli psikanaliz araştırmalarında bulunmadım değil; örneğin Tutukluk, Semptom ve Korku (1926) adlı incelememde korku sorununu yeniden gözden geçirdim, ve yine 1927'de cinsel fetişizm'i tam biz açıklığa kavuşturduğum⁸. Ama sevgi ve ölüm içgüdüleri olmak üzere iki çeşit, içgüdü varsayımını ortaya koymamdan ve ruhsal kişiliği ben, üstben ve es olarak üç parçaya ayırmamdan beri psikanaliz çalışmalarına artık pek önemli katkılarda bulunmadığımı belirtmeliyim. Çünkü daha sonraları yazdıklarım pekâlâ yazılmadan da kalabilir, çok geçmeden başkaları çıkıp psikanalize aynı katkılarda bulunabilirdi. Söz konusu durum, ruhumda olup biten ve belki biraz geriye dönüş (regresyon) diye nitelendirebileceğimiz bir gelişimle ilgiliydi. Bir ömür boyu doğal bilimler, tıp ve psikoterapi gibi duraklardan geçen dolambaçlı bir yolda yürüdükten sonra, henüz yeni yeni düşünmeye başlamış bir delikanlıyken beni kendilerine çekmiş uygarlık sorunlarına karşı duyduğum, ilgi, dönüp dolaşıp yeniden içimde filizlenmişti. 1912 yılında, psikanaliz çalışmalarımın en civcivli bir döneminde Tck tem ve Tabu'yu yazmış, yeni bulguladığım psikanalitik gerçeklerden yararlanarak din ve ahlâkın kaynaklarını araştırmaya koyulmuştum. Sonradan kaleme alınmış iki deneme; olan Bir İllüzyonun Geleceği (1927) ve Uygarlıkta Hoşnutsuzluk (1930) le bu doğrultudaki çabalarımı sürdürdüm. İnsanlık tarihindeki olaylara, insan mizacı, uygarlığın gelişimi ve ön planda din tarafından temsil edilen o ilk yaşantı çökeltileri arasındaki karşılıklı .etkileşimlere, psikanalizin tek tek bireylerde inceleme konusu yaptığı ben, o ve üstben. arasındaki dinamik çatışmaların bir yansıısından başka gözle bakılamayacağını, bunların birbirinin aynı olaylar niteliği taşıdığını, ancak şimdi daha geniş bir sahnede yinelenediklerini giderek daha bir açıklıkla anlıyordum. Bir İllüzyonun Geleceğinde dini genellikle olumsuz bir açıdan ele almıştım; sonraları daha hakgözetir bir tanımlama fırsatını .buldum; Dinin gücü kuşkusuz gerçekse içeriginden kaynaklanıyor, ama ilgili gerçek maddesel değil de tarihsel nitelik taşıyordu⁸². Psikanalizden yola koyulan, ancak onun hayli dışına taşan .bu incelemeler okuyucu çevrelerinde psikanalizin kendisinden de çok yankı uyandırdı denebilir. Alman ulusu gibi büyük bir ulusta, söylediklerine kulak verilir yazarlardan biri «olduğum gibi kısa süreli bir illüzyonun doğmasında belki bu incelemelerin de katkısı vardı. 1929 yılındaydı ki. Alman .ulusunun en yetkili sözcülerinden biri olan Thomas Mann, gönül okşayıcılığı kadar içerik bakımından zengin cümlelerle bezenmiş bir yazı yazarak, benim çağdaş düşünce tarihinde önemli bir yer tuttuğumu belirtti. Arası çok geçmeden 1930 yılında tarafıma verilen Goethe Armağanı "nı almak üzere kızım Anna benim yerime Frankfurt a.M. Vilâyet ve Belediye sarayına gitti ve orada şenlikle karşılandı⁸³. Bir vatandaş olarak yaşamamın doruğuydu bu; çünkü kısa bir süre sonra vatanımızın sınırları daraldı ve kendi ulusumuz .adımızı artık işitmek istemedi. İzin verirsiniz bu kadarla özyaşamsal açıklamalarıma son vereceğim. Anlattıklarımın dışında kalan kişisel ilişkilerime, .savaşlarıma, uğradığım düş kırıklıklarına ve ulaştığım başarılarla gelince: Bu konuda kamuoyunu daha çok bilgi edinmek hakkına sahip görmüyorum. Zaten Düş Yorumu ve Günlük Yaşam gibi birkaç yazımda, kendi yaşam serüvenJerini çevrelerinden kimseler ya da kendilerinden sonrakiler için anlatanlardan genellikle daha açık yürekli ve daha dü,rüst davrandım. Ama buna karşılık elime ne geçtiği ortada, .dolayısıyla söylemem gereksiz; bu yüzden, edindiğim deneyimlerden sonra kimseye benim gibi davranmasını öğütleyemem.

.Ancak, psikanalizin bu son on yıldaki gelişimiyle ilgili birJcaç söz daha söylemek isterim. Psikanalizin ilerde de varlığını sürdüreceğine kuşku yok; örneğin tedavi gibi bir bilim dalı olarak yaşama ve gelişme gücünü elinde bulundurduğu artık anlaşılmıştır. Uluslararası Psikanalistler Derneği çatısı altında örgütlenen taraftarların sayısı zamanla hatırı sayılır ölçüde artmış, Viyana'da, Berlin'de, Budapeşte'de, Londra'da, Hollanda'da ve İsviçre'deki yerel derneklere Paris ve Kalküta'daki dernekler, Japonya'daki iki dernek. Birleşik Amerika'daki birer dernekle İskandinavya'daki iki dernek katılmıştır. Bu yerel derneklerden bazıları kendi maddi olanaklarıyla açtıkları ve ayakta tuttukian öğretim kurumlarında, tutarlı programlarının öngördüğü psikanalitik. öğretim çalışmalarını sürdürmekte, beri yandan yine aynı dernekler tarafından finanse edilen dispanserlerde gerek, deneyimli, gerek yeni yetişen psikanaüstier taralından muhtaç kimselere bedava psikoterapiK yardımında bulunmaktadır. Ayrıca, birçok kimsenin yine bu gibi dernekler açmak için çaba harcadığı görülüyor. Uluslararası Psikanalistler Derneği'nin üyeleri iki yılda bir araya gelerek kongreler yapmakta, b,u kongrelerde bilimsel konferanslar verilmekte, ve derneğin sorunları tartışılıp görüşülerek birtakım kararlara varılmaktadır. Benim artık katılamayacağım bu kongrelerden XII. si Luzern'de yapıldı. Üyeler herkesin paylattığı, isteklerin yanı sıra, alabildiğine değişik dilekler uno suıdü. Bazıları şimdiye kadar elde edilmiş psikolojik bilgilerin açıklığa kavuşturulması ve derinleştirilmesine ağırlık verilmesini savundu,

bazıları iç hastalıkları ve psikiyatriyle psikanaliz arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi yolunda çaba harcanması görüşünü belirtti. Pratik konuda ise oir grup, psikanalizin tıp tarafından bir bilim olarak benimsenmesinin ve öğretim programına alınmasının sağlanması arzusunu dile getirdi; bir Daşka grup ise, bu gibi çabalara kalkışılmamasını savunarak, psikanalizin tıpsal bir öneme kavuşturulmasına karşılık pedagojik öneminin arka plana atılmasını istemediğini açıkladı. Zaten psikanalist arkadaşlardan şu ya. da bu kimsenin çıkıp, psikanalizin buluş ve görüşlerinden birini, bütün öteki buluş ve görüşleri geriye iterek öne almaya çalışması hep karşılaşılagelen olaylardandır. Ama bütün kongre süresince yüksek aşamada ağırbaşlı ve bilimsel bir çalışma havasının estiğini, bunun da insanın içine kıvanç, saldıgım söyleyebiliriz.

NOTLAR:

1. Jones, Ernest; Das Leben and Werk von Sigmund Freud (Sigmund Preud'un Yaşam ve Yapıtları), 1962, Bern ve Stuttgart c 3 ai 144.
2. Buracia, Preud'un, Özyaşamöyküsü'nü geçirdi*! büyük damak, ameliyatından sonra, yani ölümcül hastalığın bilinci içerisinde yaz. dıgımı anımsatmak yerinde olacaktır.
3. [İngilizce olarak 1910'da American Journal of Psychologies çıktı.. Almanca' olarak Über Psychoanalyse (Psikanaliz Üzerine) adıyla yayınlandı (1910).]
4. These Eventful Years» The Twentieth Century in the Making as. Told by Many of its Makers; iki cilt; Londra ve New York, Encyclopaedia Britannica Company (1924). Dr. A. A. Brill tarafından, çevrilen benim yazım ikinci cildin LXXIII. bölümünde yer almaktadır. [Söz konusu yazı Kurzer Abriss der Psychoanalyse (Psikanalizin Kısa özeti) adıyla Almanca yayınlanmıştır (1WC).]
5. [Bu ve bunu izleyen cümle 1935'de metne eklenmiştir.]
6. [Otto Braun'ın babası; daha sonraları politika hayatına atıldı, 1920 ve 1923 yuları arasında Prusya başbakanlığı yptı, 1925'decumhurbaşkanlığı seçiminde Sosyal Demokrat partiden adaylığını, koydu. Krş.: Preud'un Heinrich Braun'a yazdığı mektup: Brief e (Mektuplar), 18731939, Yayımlayıcı: E. L. Preud, Frankfurt am Main, s. 347 vd.]
7. [Bu isim 1935'de metne eklenmiştir. — 1 Temmuz 1956 tarihli Neue Züricher Zeitung'daki (Yeni Zürih Gazetesi) bir yazısında» R. Pestalozzi, Doğa adındaki denemenin İsviçreli teolog G. C. Tobler tarafından kaleme alındığını ileri sürmüştür.]
8. [İki noktadan sonraki satırlar 1935'de metne eklenmiştir. — Freud fizyoloji enstitüsünde geçen yıllarını 1927'de yayınlanan Die Frage. der Laienanalyse (Amatör Psikanalizi) başlıklı yazısında gençliğinin en mutlu dönemi diye nitelemiş ve Brücke'yi o zamana kadar kendisini etkileyen otoritelerin en büyüğü olarak göstermiştir.]
9. [Beyin anatomist! ve psikiyatrisi Theodor Meynert; daha sonraları Freud'un öğretisine karşı çıktı.}
10. [Ludwig Edinger; o zamanların Berlin'de çalışan ünlü sinir anatomlsti.]
11. [Hermann Nothnagel o zamanlar iç hastalıkları kürsüsünü elindebulundurmaktaydı.]
12. [JeanMartin Charcot; Paris'te nöropatoloji profesörü.]
13. [Freud daha 1856'da Fliess'e yazdığı bir mektupta, bu sözlerin, o zamanlar yazmayı tasarlayıp sonradan vazgeçtiği'bir kitapta İsterinin Psikolojisi adlı bir bölümün başında yer alacağını belirtir.]
14. [Bu cümle Freud'un Charchot'nun Ardından adlı yazısında daha ayrıntılı geçer: «Ayrıca Charcot görmek ve gördüklerini düzene sokmaktan oluşan klinik çalışmalarım kuramsal tıbbın haksız el uzatışlarına karşı asla bıkip usanmadan savunan hlriydi. Biz, dış ülkelerden gelmiş hekimlerden küçük bir topluluktuk. Alman ekolü fizyolojisiyle yetişmiştik; Charcot'nun klinikte yaptığı yeniliklerde kuounar görüyor, böylece onun hoşuna gitmeyen bir davranışta bulunuyorduk. Günlerden bir gün içimizden biri bir nedenle itiraza kalkışarak şöyle söyledi: «Ama JoungHelmholtz'un kuramına aykırı bu.» Charcot ise: «Adını ettiğiniz kuram için daha da fena ya» falan gibi bir şey demedi, sadece bizi enikonu etkileyen şu cümleyi kullandı: «La theorie c'est bon, mais ça n'empêche pas (les faits) d'exister = kuram, iyi güzel, ama gerçekleri varolmaktan alıkoyamaz.»]
15. [Freud birçok yıllar burada nöroloji bölümünün direktörü olarak çalıştı.]
16. IFreud'un bu konudaki yazısı, Nothnagel'in «Specielle Pathologie und Therapie» adlı kitabının 1897'de yayınlanan 9. cildinde Die infantile Cerebrallaümiing (Çocuksal Beyin Felci) başlığıyla yer almıştı./]
17. [Nişanlılık döneminde Hamburg yakınında oturan Martha Bernays.]
18. [Jones, Freudbiyografyasmda bu konuda daha ayrıntılı tylgi verir (c. 1, s. 120 vd.).]

19. [Siegfried Bernfeld ve Suzanne Cassirer Bernfeld, birlikte yazıp 1952'de Bulletin of the Menninger Clinic'ta (c. 8, s. 107 vd.) yayınlattıkları «Freud's First Year In Practice, 1886-1887» adlı yazıda bu konuda ayrıntılı bilgi verir ve Hekimler Derneği'nin Freud'a .karşı çıkışında, Charcot ekolünün bilimsel bulgularına ilişkin .Freud'un açıklamalarından çok, onun büyük bir Charcot hayranlığıyla yaptığı konuşmada Viyana Tıp ekolünün eksik yanlarına dolaylı yoldan dikkati çekmesine bağlarlar. Yine bu yazarlar, sonradan Meynert'in Freud'a karşı takındığı düşmanca tutumun nedeni olarak yine onun Hekimler Derneği'nde yaptığı söz konusu «kışkırtıcı» konuşmayı gösterir.]
20. [Meynert'le Freud arasındaki ilişkiler için Siegfried Bernfeld ve Suzanna Cassirer Bernfeld'in açıklamalarından ayrı olarak krş.:
Jones, E; Das Leben und Werk von Sigmund Freud (Freud'un. Yaşam ve Yapıtları), 1960, c. 1, s. 247 vd., 273 vd., özellikle s. 276 vd. Bu kitabında Ernest Jones, durumu Freud'unkinden sapma. gösteren bir şekilde açıklar.]
21. Lerb, W.; Hanubucü der Elektrotherapie (Elektroterapi El Kitabı), 1882, Leipzig.]
22. [Jones, bunun bir yanılgıdan başka bir şey olmadığını iki Bernheim çevirisinden birincisini Freud'un.daha Nancyye gtmenden* yaptığını ve kitabın 1883'de yayınlandığını belirtir (Das Leben und Werk von Sigmund Freud. 1960, c. 1, s. 283).]
23. [Freud, S. ve Rie, O.; Klinische Studie über die halbseitige Cereb. rallahmung der Kinder (Tek Taraflı Çocuksal Beyin Felcine İlişkin Klinik Araştırı), 1891. Söz konusu araştın, Kassowitz tarafından çıkarılan «Beitrage zur Kinderheilkunde» dergisinin.ii 3. sayısında yayınlanmıştır.]
24. [A. Villaret'nin Uandwortci buch der gesamten Medizin (Genel Tıp. El Sözlüğü). Freud'un afazi konusundaki incelemesi, 1888'de yayınlanan ilk ciltte yer almaktadır.]
25. [Freud, S.; Zur Auffassung der Aphasien (Afaziler Üzerine), 1891, Viyana.]
26. [Josef Breuer tarafından geliştirilen «katartik yöntem» anlatılmak isteniyor. J
27. [FreudAa Breuer arasındaki ilişkiden, Jones, FreudBiyografyası'nda söz açar, Freud'un Fliess'e yazdığı mektuplarda da yer yer bu ilişkiye değinilir.]
28. [Froylan Anna O.'nun ünlü hastalık öyküsü anlatılmak isteniyor. Jones, bu vaka ve tedavisi konusunda FreudBiyogaiyası'nın birinci cildinde ayrıntılı bilgi verir (c. 1, s. 226 vd.).]
29. [Psikanalizin başlangıcı sayılan ve 1970 yılında Fischer Yayınevi'nin cep kitapları dizisinde de çıkan bu kitap tam oluşu, yani. Breuer tarafından kaleme alınmış Froylan Anna O.'nun hastalık öyküsüyle yine Breuer'in Kuramsal başlıklı yazısını içermesiyleFreud'un biri 12, öbürü 18 ciltlik Bütün Eserleri'nden ayrılmaktadır.]
30. [Tanınmış Alman nörologu Adolf von Strümpel, 186'da Deutsche Zeitschrift fiir Nervenheilkunde dergisinin 8. cildinde kitapla ilgili olarak sert bir eleştiri yayınlamıştır.]
31. [Ellis, Havelock; Ilysterie in Relation to the Sexual Emotions (İsterinin Cinsel Duygularla İlişkisi), 1898; çıktığı yer: The Alienist, and Neurologist, c. 19, s. 599 vd.]
32. [12 ciltlik ve 18 ciltlik FreudBütün Eserleri'nde faşon yerinde maniere bulunmakta, faşon ile ilk kez Özyaşamöyküsü'nün 1335 baskısında karşılaşılmaktadır.]
33. [Freud, Fliess'e yazdığı 21 Eylül 1897 tarihli mektupta, tedavi ettiği kız hastası tarafından anlatılanların uydurma şeyler olduğunu nasıl ve ne gibi nedenlerle yavaş yavaş kavradığını belirtir.]
34. [Bu satırlar 1935'te metne eklenmiştir:] Çocuk cinselliği konusundaki bilgiler erişkin erkekler üzerindeki gözlemler sonucu ele geçirilmiş ve bu bilgilerden kalkılıp oğlan çocuklarındaki cinselliğe ilişkin bir kurama ulaşılmıştır. Kuşkusuz, her iki cinsiyet arasında tam bir koşutluğun bulunacağı umulmuş, ama bunun doğru olmadığı sonradan anlaşılmıştır. İlgili konuda yapılan öbür inceleme ve araştırmalar, erkeklerle kızlar arasında cinsel gelişim bakımından .enikonu ayrılıklar bulunduğunu göstermiştir. Küçük kızlar için de ilk cinsel obje annedir, ama gelişimin normal amacına varabilmesi bakımından kızların yalnız cinsel objede değil, o zamana kadar egemen cinsel bölgede de bir değişikliği gerçekleştirmesi zorunludur. Bu da kızların, erkekler için söz konusu o.mayan birtakım sorunlarla karşılaşmasına yol açmakta, onlarda birtakım tu•tuklukların doğmasına zemin hazırlamaktadır. [Krş. Der Untergang des Oedipuskomplexcs (Üdipus Kompleksinin Kayboluşu), 1924 ve E u.ge psychische Folgcıı des anatonischcn gcschlclitsuunterschieds (Erkek ve Kızlar Arasında Anatomik Cinsel Farklılığın Yol Açtığı Bazı Ruhsal Sonuçlar), 1925.]
35. [Ek 1935:] Uyuklama dönemi, fizyolojik bir olaydır. Ama bu dönemin cinsel yaşamı tam bir kesintiye uğratmasına, çocuk cinselliğini baskı altına almayı kendi uygarlıklarında öngören toplumlarda rastlanır ancak. İlkel toplumların çoğunluğunda böyle bir şey söz konusu değildir.
36. [Freud, Sigmund; Drei Abhandlungcn zur Sexualtheorie (Cinsel Kuram Üstüne Üç Deneme), 1905.]
37. [Krş. örneğin: Freud, Sigmund; Analyse der Phobic eines fünfjährigen Knaben (Beş Yaşında Bir Çocukta Görülen Fobinin Psikanalizi), H«9.]

38. [Krş. Freud, Sigmund; Über den Traum (Düş Yorumu Üstüne), 1901. Düş Yorumu'nda (1900) varılan sonuçlar, burada kısaca ve kolay anlaşılır bir biçimde özetlenir.]
39. [Ek 1935:] Düş işlevinde pek sık karşılaşılan başarısızlıklar dikkate alındığı zaman, düşleri yerinde bir deyişle bir isteği gerçekleştirme denemesi olarak nitelendirebiliriz. Aristoteles'in, düş uykuda ruhsal yaşamın etkinliğini sürdürmesidir diye yaptığı eski tanım hiç kuşkusuz geçerliğini korumaktadır. Bu bakımdan kitabıma Düş yerine Düş Yorumu adını vermem nedensiz değildir.
40. [Freud, Sigmund; Zur Psychopathologie des Alltagslebens (Günlük Yaşamın Psikopatolojisi), 4101; kitap olarak 1004'te çıktı.]
41. [Jones, 1060'da yayınlanan FreudBiyografyası'nun birinci cildinde (s. 418) söz konusu asistanla, o zamanlar psikiyatri ve nöroloji kliniğinde çalışan Emil Raimann'ın ve onun yazdığı kitapla da Die h>si.eii.seütn Geisterstüungen'in (1904) kastedildiğini kanıtlamıştır. — Raimann, kitabında Freud'u eleştirirken, onu hâlâ İsteriye çocukluk yaşantılarının yol açtığı kuramının savunucusu ve katartik yöntem.n uygulayıcısı olarak görür; oysa Freud, süz konusu kuramı aradan geçen süre içinde çoktan geride bırakmış, ilgili kuramda birtakım düzeltmelere başvurmuş, aynı şekilde katartik yöntemden de vazgeçmişti. Beri yandan Baimann'ın, Freud'u «birtakım parlak ruhblimsel tüm dengelimler» ortaya koyabilen (s. 212) ve nevrozların etimolojisinde çiniciliğin oynadığı role ısrarla dikkati çekmek (s. 217) gibi bir şerefi elde bulunduran zeki bir araştırmacı olduğunu belirtmesinin (s. 212) Freud'u etkilemediği anlaşılıyor. J
42. [Eugen Bleuler; ZUrih'be BurghölzU Psikiyatri Kliniği'nin direktörü.]
43. [Jones, Freudbyografyasının ikinci cildinde (1962, s. 144), öy yaşamâyküsü'nün taslağı kendisine verilerek, üzerinde düşüncesi sorulan Max Eitingon'un, Freud'dan, Alman barbarlığına ilişkin sözlerini metinden çıkarmasını rica ettiğini, ama Freud'un onun bu ricasını yerine getirmeye yanaşmadığını açıklar.]
44. [Bleuler, E.; Dementia praecox öder Grnppe der Schizophrenien (Erken Bunama veya Şizofreni Grubu), İdil, Leipzig ve Viyana.]
45. [Ne var ki, özyaşamöyküsü'nUn yazılmasından sonra, içlerinde Sander Ferenczi ve Otto Rank olmak üzere bu çalışma arkadaşlarından blrkaçıyla Freud arasında düşünce.ayrılıkları başgöstermistir.]
46. [Freud, Sigmund; Jenseits des Lustprinzips (Haz İlkesinin Ötesi), 1920.]
47. (Freud, Sigmund; Massenpsychologi* nnd lehAnalyse (Kitle Psikolojisi ve Benanalizl), 1621.]
48. [Freud, Sigmund; Dm Ich and d» Es (Ben ve Es), 1923.]
49. [Bundan paragraf sonuna kadar olan cümleler 1935'de metne eklenmiştir. Gerek Freud'un 12 ciltlik toplu yazılarında, gerek 18 ciltlik bütün eserlerinde bu satırlara raslanmaz.]
60. [Freud, Sigmund; Fonnulierungen fiber die zwei Prinzipien de» psychischen Geschehens (Ruhsal Olayın iki tikesine İlişkin Tanımlamalar), 1911.]
- Si. [Freud, Sigmund; Triebe and Trlebschicksale, 1915.]
62. [Preud, Sigmund; Die Verdrangong (Geriye itim), 1915.]
63. [Freud, Sigmund; Trauer uad MelanchoUe (Hüzün ve Melankoli), 1817.]
64. {Freud, Sigmund; Das leh und das Es (Ben va Es), 1923.]
65. [Freud, Sigmund; VVeitere Bemerkungen über die AbwehrNeuropyschosen (Savunu Nöropsikozları Üstüne Daha Başka Açıklamalar), 1890.]
67. [Jung, C. G.; Über die Psychologie der Dementia praecox (Erken Bunamanın Psikolojisi Üstüne), 1907, Halle.]
68. [Bleuler, E.; Freud'sche Mechanismen in der Symptomatologie von Pyschosen (Psikozların Semptomatolojisinde Freud Mekanizmaları), 1906.]
69. [Abraham, Karl; Ansätze zur psychoanalytischen Erforschung and Behandlung des manischdepressiven Irreseins and venvandter Zustände (ManlkDepreslf Akıl Bozulduğuyula Benzer Durumların PsikanaUtik Araştırı ve Tedavisi Konusunda İlk Adımlar), 1912.j
60. [Krş. Freud'un Das Interesse an der Psychoanalyse (Psikanalize İlgi), adındaki yapıtı.]
61. [Bu yazının, tıp açısından kaleme alınmış oâyaşaiaöykülerini kapsayacak bir «mtGlûji için hazırlandığı unutulmamalıdır.]
62. [Freud, yapıtlarının birçok yerinde Hamlet'i yorumlamaya çalışır. Bu yerlerden yalnız bir tanesi için bkz.: Düş Yorumu, 1900, s. 271 vd.]
63. [Ek 1935:] Kesin olarak geriye almak istediğim bir cümledir bu; Stratford'lu oyuncu William Shakespeare'in uzun süredir kendisine maledilen yapıtların yazar olduğuna bundan böyle inanmıyorum. J. Th. Loone/in «Shakespeare» (identified in Edward de Vere, 17 th Earl of Oxford, 1920) adlı kitabının yayınlanmasından beri bu takma ad gerisinde Oxford Lordu Edward de Vere'in saklı yattığına adeta inanmış durumdayım. Bu konuda kaleme alınmış birçok yapıttan biri olan Looney" in teşhis denemesi, All's Well That Ends Well oyunundaki Bertram lie Hamlet oyununun kahramanı

- Hamlet'in Edward de Vere ile biyografik benzerliğine dayanır. Ayrıca Looney, Shakespeare'in yapıtlarıyla Oxford Lordu'nun yapıttan arasında ströktür benzerlikleri bulunduğunu kanıtlamaya çalışır. Looney'e göre, Edward de Vere, oyun yazarlığının ününe gölge düşüreceğinden korkarak kaleme aldığı oyunlar için bir takma ad kullanmak zorunda kalmıştır. Krş. Freud'un Lytton Strachey'e yazdığı 25 Aralık 1928 tarihli mektup. — Freud'un kendi kendini analizden geçirmesine yol açan, dolayısıyla Odişus kompleksini bulgulasını sağılayan nedenin babasının ölümüyle içine düştüğü bunalım olması, Freud'un daha önce Shakespeare'nin Hamlet'i babasının hemen ölümünden sonra yazdığı görüşünü savunması açısından ilginçtir. Krş. Die Traumdeutung, 1900, s. X. •64. [Jones, Ernest; The Oedipus Complex as an Explanation «f Hamlet's Mystery (Hamlet Ksran'nın Bir Açıklaması Olarak Odişus Kompleksi), 1910.]
- <G5. [Rank, Otto; Das InzeatMotiv in Dichtung und Sage (Sanat ve Efsanede Yasaksevi Motifi), 1912, Leipzig ve Viyana.]
66. [Krş.: Freud'un Der Dichter und das Phantasieren (Ozan ve Düşleme) adlı eseri.]
67. [Freud, Sigmund; Eine Kindheitserinnerung des Leonardo da Vinci (Leonardo da Vinci'nin Bir Çocukluk Anısı), 1910.]
68. [Freud, Sigmund; Der Wahn und die Traume in W. Jensens «Gradiva» (.W. Jensen'in «Gradiva» Nuvelinde Sayıklama ve Düşler), liOV.]
- 69. [Freud, Sigmund; Der Witi und seine Beziehung zum Unbewossten (Nükte ve Billnçdıışıyla İlişkisi), 1905.1
70. [Wilhelm Pliess anlatılmak isteniyor.]
71. [Freud, Sigmund; Zwangshandlungen und Eeliglonsttbungen (Saplantı Davranışlar ve Dinsel Törelere), 1907.]
72. [Freud, Sigiund; Totem und Tabu (Totem ve Tabu), 19121913.]
73. [Ferenczi, S.; Ein kleiner Uahnemann, 1913.]
74. [Freud, Sigmund; Das leh und das Es (Ben ve Es), 1923.]
75. [Freud, Sigmund ;Massenpsychologie and IchAnalyse (Kitle Psikolojisi ve Benanalizi), 1921.]
76. [Aynı yapıt.]
- 77. [Ek .1935:] O zamandan beri özellikle çocuk psikanalizi, Melanle Klein ve kızım Anna Freud'un çalışmalarıyla güçlü bir atılım yapmış bulunuyor.
- Jyse (Amatör Psikanaliz),.
78. . [Krş. Freud'un Die Frage der Lai« adındaki yapıtı.]
79. [Freud, bu son cümleyi 1935'te metne eklemiştir.]
80. W. W. Norton and. Co., New York.
81. [Freud, Sigmund; Fettschumns (Fetişizm), 1927.]
83. [Krş. Freud'un Der Mann and die' monotheistische Religion (Musa ve Tektanrılı Din) adlı yapıtı.]
83. [Krş. Freud tarafından kaleme alınıp kızı Anna tarafından o zamanlar Frankfurt'taki GoetheEvi'nde yapılan konuşma.]

Emil Fluss'a Gençlik Mektupları

<1969 [187274])

Kitabı Baskıya Hazırlayanın Açıklaması:

Burada okuyucuya sunulan belgelerin doğrusu istenirse Freud'un mektuplarını içeren bir ciltte yer alması gerekirdi, öyleyken bu kitaba alınmaları, bir kez yayımcıyla ilgili pratik bir nedenden kaynaklanıyor. Daha önce Mektuplar 18731939'do basılan ve öbürleriyle aradaki ilişkinin bozulmaması için bu kitapta yeniden yayınlanan bitirme sınavı mektubu dışındakiler kısa zaman öncesine kadar kaybolmuş biliniyordu. Ancak, Ernst L. Freud, bunların pek serüvensi öykülerini saptamayı başarmıştır: Flussmektupları otuzlu yıllarda Viyana'da Anna Freud'un çalışma arkadaşı psikanalist Bayan Dorothy Burlingham'a satılmak istenmiş, Burlingham da daha o zamanlar güç okunabilen manüskrilleri alarak Anna Freud'a armağan etmiştir. Sonradan Marie Bonaparte mektupları daha başka belgelerle birlikte Nasyonal Sosyalistler'den kaçırarak Paris'e götürüp orada güvenlik altına almış ve ileride Freud ailesinin İngiltere'ye göçerek Londra'da yaşamaya başlaması üzerine mektupları kendilerine geri vermiştir. Besbelli ötekilerden kolay okunabilen bitirme sınavı mektubu Londra'da çıkan Imago dergisinde 1941 yılında tek olarak yayınlanmıştır. Daha sonra ise mektuplar ortadan kaybolmuş, derken günün birinde British Institute of PsychoAnalysis kitaplığında çalışan Masud Han, FreudYaşamöyküsü'nün kaleme alınışında Ernest Jones'ın yararlanıp ölümünden sonra enstitüye devredilen belgeleri karıştırırken bir zarfa rastlamış, zarfı açınca içinde mektupları bulmuştur. Zamanla sararmış mektuplar, özel bir tekniğe başvurularak yeniden okunur duruma getirilmiştir. Bu arada Neue Rundschau dergisinde (1969, 4. sayı, 80. yıl, s. 678 vd.) ve Psyche'de (1970, 10 sayı, 24. yıl, s. 768 vd.) yayınlanmış bulunuyor hepsi; yani şimdiye kadar yalnız adı geçen iki derginin okuyucularına ulaştırılmış durumda. Bunları, Mektuplar 18731939 kapsamına almak önümüzdeki yıllarda olanaksız görünüyor; çünkü mektuplar cildi Flussmektuplarının bulunmasından hemen önce genişletilmiş ikinci bir baskı yapmıştır, yani yakın tarihte yeniden basılma umudu yoktur. Ama Flussmektuplarına bu kitapta yer vermemiz, onları şimdiden daha geniş bir okuyucu kitlesine ulaştırmak üzere başvurulmuş geçici bir çare değildir yalnız. İlgili mektuplar Freud'la ilgili en eski belgelerdendir, Freud'un henüz delikanlılık döneminde kendisinde geliştirip ileride yapacağı bulgulamalarda gereksinme duyacağı yetenekleri her türlü rekonstrüksiyondan daha canlı olarak göz önüne sermekle bir bakıma psikanalizin nüvelerini içerirler. Ayrıca, Freud'un meslek seçimi konusunda bilgi verirler bize. Ne var ki, kitabın girişinde de belirtildiği gibi, psikanalizin tarihçesi bir yere kadar Freud'un yaşamöyküsüyle özdeş sayılacağı için, meslek seçimi bir başka türlü sonuçlansaydı, belki bugün psikanaliz diye bir şey olmazdı da, dünya, hatırı sayılır bir romancı ya da filozof daha kazanırdı gibi bir savı ileri sürebiliriz. İşte Fluss mektupları böyle bir savı haklı gösteren belgelerdir aynı zamanda.

Mektupların anlaşılabilmesi ek bazı bilgileri gerektiriyor. Çekçe Pribor denilen Freiberg, Freud'un doğum yeri olup Moravya'nın güneydoğusunda küçük bir kenttir, Viyana'nın yaklaşık 250 kilometre uzağındayır alır. Geçen yüzyılın ortasında ekonomisinin belkemiğini tekstil kolu oluşturuyor, Freud'un babası dailgili kolda yün ticaretiyle uğraşıyordu. Ne var ki, sanayileşme süreci kent sakinlerini ciddi bir ekonomik bunalımla karşı karşıya bırakır, ilgili bunalım da Yahudi düşmanlığını körükleyen nedenlerden birini oluşturur. Freud henüz üç yaşındayken, babası Freiberg'ten ayrılıp geçimini ister istemez bir başka yerde aramak zorunda görür kendini. Aile kısa bir süre Leipzig'de kaldıktan sonra 1860'da Viyana'ya gelerek yerleşir. Öyle anlaşılıyor ki, taşra yaşamından büyük kent yaşamına geçiş, Freud'un üzerinde olumsuz denecek güçlü bir izlenim bırakmıştır. Susanne Cassirer Bernfeld. ilk çocukluk yıllarına sahne olan Freiberg'ten bu acılı ayrılığını, Freud'un İzzatbilime (arkeoloji) karşı ilgisinin gizli nedenlerinden biri sayar ve "Freiberg onun için bir Pompeji olmuştur» der'. Erken dönemde kaleme alınmış Über Deckerinnerungen (1899) (Prava Anılar Üstüne) adlı yazısında Freud, Siegfried Bernfeld'in3 kanıtladığına göre, arkasında bizzat kendisinin gizlendiği bir hastasının ağzından şunları konuşturur: 'Henüz üç yaşındaydım ki, babamın çalıştığı sanayi kolunda bir bunalım başgösterdi. Babam elindeki avucundakini kaybetti, biz de ister istemez kalkıp bir büyük kente yerleştik. Bunu uzun sıkıntılı yıllar kovaladı... Kentte asla kendimi pek rahat hissetmiyordum.» On yedi yaşında bir lise öğrencisiyken ilk kez doğduğum kente gidip tatilimi orada geçirdim, sisler puslar gerisinde kalmış eski yıllardan dostumuz olan bir ailenin yanında misafir kaldım. İçimin bin bir heyecanla dolup taşıdığını çok iyi anımsıyorum.» Gerçekte Freud doğduğu kenti bu ilk ziyaretinde on altı yaşındaydı; hastanın sözünü ettiği heyecan, mektuplarıilkinde hâlâ biraz sezilmektedir. Mektupların yollandığı kişi, dost Fluss ailesinin oğullarından biridir, hastasının ağzından okuyucuya sunduğu uydurma anlatıda Freud'un kastettiği işte bu ailedir ve dört oğullaiki kızı vardır, 1878'de bu aile de Viyana'ya göçünce aileler arasındaki eski dostluk yeniden canlanır. İleri <3a Freud'un

üniversiteli arkadaşlarından kurduğu der Bund (ittifak) adındaki gruba Fluss ailesinin üç oğlu Emil, Richard ve Alfred de katılır. Pribor vali ve belediye başkanına yazdığı 25 Ekim 1931 tarihli bir mektupta* doğduğu evdeki bir anı levhasının açılışı dolayısıyla ilk çocukluk yıllarının içerdği esenliğe bir kez daha değinerek şöyle der Freud: »İçimde, derinler' de, çeşitli katmanlar altında Freiberg'li o mutlu çocuk hâlâ sürdürüyor yaşamını.« Ama Freud, lise öğrencisiyken doğduğu kente yaptığı ziyaretin tek ziyaret olarak kaldığını da belirtir bir yerde. Ne var ki, Flussmektupları Freud'un en azından iki kez Freiberg'e gitmiş olması gerektiğini göstermektedir.

Bu mektuplar, Freud'un ilerideki yapıtları ve mektuplarına serpiştirdiğini gördüğümüz bir sürü yaşamöyküsel açıklamalara bir örnektir. Ozyaşamöyküsü'ndc, Freud, doğal nesnelerden çok insan ilişkilerini konu alan bir bilip öğrenme tutkusunun» içinde yaşadığını söyler. Alabildiğine somutluk taşıyan tamamen psikolojik portre çizimleri ve insanlardaki motivasyonların, tepkilerin ve davranışların titiz anlatımıyla Flussmektupları, Freud'daki bu özel ilginin kanıtlarını oluşturur. Beri yandan, mektuplar Freud'da erken dönemde gelişmiş pek duyarlı, Freud'un kendi şahsını da dışarıda bırakmayan bir gözlem gücünün, ayrıca ondan daha az gelişmişliği söylenemeyecek bir kavram ve dil yeteneğinin varlığını ortaya koyan belgelerdir. İlgili mektupları dikkatle okuyan kimse, ileride belli bir terminolojiden yararlanılarak kuramsal yoldan kaleme alınacak ikili duygu (ambivalens), üstben'in sert tutumu, masoşizm, biseksüalite (çiftcinsellik), günlük yaşamın psikopatolojisi vb. gibi konularda herkesin anlayacağı bir dille açığa vurulmuş ilk değinmeleri bulacaktır. Bazı satırlarıyla mektuplar, psikanalizin ^uykulu» bir müjdeleyicisi izlenimini bırakır üzerimizde. *Eğer siz böyle kuşku içinde kalırsanız, duygularınızı acımasızca analizden geçirmenizi istemem doğrusu. Ama bunu yaparsanız göreceksiniz ki, kendinizde güvenle bakacağınız çok az şey vardır. Dünyanın o lıarikuladeliği de olanaklardaki bu çeşitlilikten kaynaklanmaktadır; ama ne yazık ki kendi kendimizi tanıyabümüz için sağlam bir zemin oluşturmaktan uzak hepsi.» Ya da: 'İnsan bir kez melankolik olma sın, her olaydan bir hüznün payı çıkarır kelndisine.» Duygu ve düşüncelerin bu türlü dile getirilişi, örn°k alınmış bazı yazarların etkisini içerse bile, eldeki mektupların on altı ile on sekiz yaş arasındaki bir deli kanlının mektupları olduğunu bize unutturmakta ve Freud'un gençliğinde asla genç olamadığı yolundaki yakınmasına' inandırıcılık kazandırmaktadır.» Olsa olsa birçok pasajda göz kırpmaların eşliğinde sürdürülen sırcılık oyunu ve atak oyunbazlıklar yazarın gerçek yaşını ele vermektedir.

Daha önce değinildiği gibi, psikanalizin tarihçesi açısından, Flussmektupları, yazarın meslek seçimiyle ilgili açıklamaları içermesi nedeniyle ayrı bir önem taşır. 17 Mart 1873'de dostuna bir 'yenilikten» söz açar, 'Sefil yaşamımın belki de en büyük yeniliği» der bunun için ve kendisinden emin devam eder 'Yaşamım ileride bir değeri içerecekse ona bu değeri ilgili olay bağışlayacaktır.» 1 Mayıs 1873 tarihli mektupta da sır perdesi aralanır, Freud doğa bilgini olmayı kafasına koyduğunu haber verir dostuna. İlk bakışta biraz uygunsuz görünen böyle bir kararla ilgili olarak Freud dışında da birçoklanca kimi nedenler ileri sürülmüş, Darwin öğretisinin ve Goethe'ye maledilen Doğa yazısının Freud üzerindeki çekici etkisinden, pozitivist bilim idealinin o zamanlar çok yaygın ilgi görmesinden söz açılmış, bu arada bir Yahudi için yükselme olanaklarının sınırlılığının nesnel biçimde değerlendirilmesinden dem vurulmuştur; nihayet Freud Yahudi düşmanlığını daha Viyana'da bir okul öğrencisiyken yaşamış biridir. Bu nedenlerin hepsi de akla yakın şeylerdir, öyleyken yeterli sayılacakları söylenemez. Freud'un yaşamöyküsünü erken bir dönemde kaleme alan Fritz M'ütels in* meslek seçimini etkilediğini tahmin ettiği bir başka neden, özellikle Freud'un dil ve anlatım dehasını açığa vuran Flussmektupları dikkate alındığında inandırıcılık kazanmaktadır: Wittels'in ileri sürdüğüne göre, kendi sözlerine bakılırsa7 Freud dala bir delikanlıyken felsefi konulara ve sanatsal anlatımsırı öylesine güçlü bir eğilim duymuştur ki, açıklarda kaybolup gidebileceği tehlikesini ve düşüncelerini disiplini} etme zorunluğunu görmemişse bile sezmiştir. Bilindiği üzere, Freud'un kendisi de, hekimlik mesleğine asla bir eğilim hissetmediğini ve kendi açısından hiç bir vakit de »doğru dürüst» bir hekim olmadığını birçok kez belirtmiştir. Uzun yıllar sabırla laboratuvarında çalıştıktan ve doğabilimsel düşünüyü sistemini sıkı sıkıya talim ettikten sonra yeniden dönüp gençliğinin ltonularımia karar kılmıştır. »Benim yaşamsal zaferim, uzun bir dolambaçlı yolu izledikten sonra başlangıçta yöneldiğim doğrultuyu yeniden ele geçirişim oldu.» Felsefeye karşı takındığı çelişik duygusal (ambivalent) tutum* ve yazar Arthur Schnitzler'e bir ara açıkça itiraf ettiği', aralarında Nietzsche de olmak üzere başka yazarlara karşı da hissetmiş olabileceği dublörük korkusunu içinde yaşatması da Wittels'in tezini destekler niteliktedir. Daha son mektuplarının birinde bilimsel araştırmalarda lıayal gücüne gereğinden çok yer ayırma konusundaki özel eğiliminden duyduğu ve ömür boyu yakasını bırakmayan korkudan söz açar10.

Mektupların tarihleri tutarlılık gözetilerek belirtilmiştir. İmayla geçirtilen olaylardan bazısının açıklığa kavuşturulamayışının başlıca nedenlerinden biri, elde yalnızca Freud'un yazdığı mektupların bulunuşu, Emil Fluss'un yanıtlarının kaybolmuş olmasıdır. Dipnotlarındaki çok sayıda açıklamalar için Ernst ve Lucie Freud'a teşekkür borçluyuz.

Gizli

Sevgili yeni dostum!

Viyana, 18 Eylül 1872

İşte sözümü tutuyor, eski yurdumdan buraya kadar yolculuğumun nnsıl geçtiğini anlatmaya bağlıyorum sizo. Tanım, o ne fırtınaydı, çarçabuk koparıp aldı beni Freiberg'ten, önüne katıp buraya getirdi. Dün belleğimden çıkıp gitti tümüyle, sersem gibiyim, ne derler, ne yaparlarsa ses çıkarmıyorum; sorular, okşayıp sevmeler, kutlamalar; susuyor, ağzımı açmıyorum.

Düne ilişkin anılarımı derleyip toparlamakta zahmet çekeceğim biraz. Hiç bir şeyi saklamayacağım, tüm çıplaklığıyla anlatacağım hepsini. Ama yalnız size. Umarım yabancı gözllcrden uzak kalır yazacaklarım. Diyelim biri yazdıklarına bir göz atmaya yeltendi de kendisine engel olamadınız, sakın bana duyurmayınız bunu, yoksa ortada gerçek diye bir şey kalmaz, kof cümlelerden başka bir şey bulamazsınız mektuplarımda, yılanbalıklan gibi kaygan elinizden kayıp gider cümleler. İlk yol arkadaşımız" zavallı bir kızdı, çibanların korkunç derecede çirkinleştirdiği bir yüzü vardı. Zavalılık belki alınır, incinir diyerek kendimi zoiadım ilkin, yerimden kalkmadım. Ama durum giderek ' katlanılmaz bir hal aldı benim için. Üstelik kızcağız birden konuşmaya başlayıp başındaki örtüyü çıkarmaya kalkmaz mı? O anda duyduğum tiksinti hasta biri karşısında duyduğum saygıya üstün geldi. Trenden indik, ama işte bir kez talihim yaver gitmemişti, bu defa bir Yahudi aileye çattım, kelli felli bir adamla ona göre yaşlı bir kadın, yanlarında bir hüznün saranp soldurduğu kızcağızları ve geleceğine umutla bakılan arsız bir oğul. Başka hangi aile olsa varlığına katlanılır da, böyle birinin hayır! Kafam iyice kızmış, ağzımdan çıkan birkaç söz can sıkıntımı dağıtmadı, insanların göründükleri kadar farklı olduğu söylenemez birbirinden, düşünce ve davranışlarına bakarak onları büyük büyük sınıflara ayırmak zor değil, bu da doğal bir şey, çünkü benzer koşullar benzer insanları yaratır hep! (İlkin bu sözün dışında tutayım demiştiniz sizi, ama olmadı.)

Yahudi babanın öyle bir konuşma üslubu vardı ki, şimdiye kadar Freiberg'tekiler de içinde olmak üzere dinlediğim binlerce Yahudi'ninkinden değişik bir yanı bulunmuyordu. Yüzü bile yabancım değildi, kısaca adam belli bir tipi canlandırıyor. Dinî konuda bir şeyler konuştuğu oğlunun da kendisinden kalır yanı yoktu; vakti saati gelince kaderin yoğurup bir madrabaza dönüştüreceği bir mayadan yapılmıştı adeta, açık göz, kalles, sevgili yakınları tarafından yetenekli biri olduğuna inandırılmış, herhangi bir ilkeden,, bir dünya görüşünden yoksun. Bardağı taşıran son damla olarak Bohemyalı ahçı bir kadın; suratı o yassı burunlu bücür Karlen köpeğine öylesine benziyor ki, bu kadannı görmedim şimdiye dek. Bu pespaye insanlar doğrusu yetmişti bana. — Konuşma arasında Yahudi kadının bütün aile üyeleriyle Meseritsch'li olduğunu öğrendim; tam da böyle nadide bitkilerin yetişmesi için bulunmaz bir mezbelelik.

Prerau'dan12 sonra iki sevimli yıldız üzerimde ışıltılı parıldamaya başladı. Burada durunuz biraz, bırakınız okumayı, iki parmağınızı götürüp dudaklarınıza dayayınız. Ama yine biz sırayı bozmayalım, anlatmadan geçmeyelim hiçbir şeyi: — Prerau'da bira nefisti doğrusu, sizin Nektar dediğiniz şeyin ta kendisiydi, üzerine L.L. harfleri işlenmiş bir tabakta yediğim akciğer kızartmasının tadını alamadım pek. Sanırım bunun suçu benimle aynı masada oturan karşımdaki kişideydi. Karşımda da asabi bir kadın, telaşından eli ayağı titriyor, garsonlara illallah dedirtiyor, her dakikabir saate, bir tren tarifesine bakıyor, iç çekiyor, göğüs geçiriyor, ahlayıp pofluyordu sürekli; öyle ki, bu hali çevresindekileri duygulandırıp yüreklerini sızlatıyordu. Hepsi bir çeyrek saat içinde yemeğini yemiş, hesabı ödemiş ve trene gidip oturacakları kompartımanı seçmişti. Bizim bu dünyevi yaşamımıza rahat bir yemek için bir saat ayıramayacak kadar kalıcılıktan yoksun bir gözle mi baktığını sorabilirdim hani; ne var ki, o an kafamda söz konusu düşüncelere yer yoktu, çünkü tedirgin kadının yanında 12 yaşındaki kız oturuyordu, bir meleği andıran zarif bir başı, henüz kız mı, yoksa erkek yüzü mü olduğu anlaşıl^ mayacak bir yüzü vardı, bakarsınız saraylarda hizmet eden yakışıklı bir oğlanın yüzünü oluşturabilirdi ilerde. Yavruca annesinden çok daha rahatlıkla yemeğini yemiş, her lokmadan sonra ürkek ela gözlerini yemek yiyen öbür müşterilerin üzerinde gezdirmişti. Ama ben henüz ilk andaki açlığımı giderip de o ela gözlerle bakacak vakti bulamadan, tedirgin anne yavrucağı küçük kızkardeşiyle çekip götürdü lokantadan. Ne var ki çok geçmeden onu yeniden ele geçirdim, fazla uzağında kalıp da kendisini gözden kaçırmamak için olmadık kişilerle bir kompartımanda yolculuk yaptım. Diyeceğim onunkinden üç kompartıman ötede nerdeyse boş bir kompartımana dalmak üzereydim ki, kapının önünde dikilen bir asker beni durdurdu, içeride oturan birini göstererek aklından zoru olduğunu söyledi bu kişinin. Kendileriyle aynı kompartımanda yolculuk etmenin benim için hoş bir şey olmayacağını ekledi. Söylediklerinden anladığım kadar, kompartımandaki aklını oynatmış biriydi ve asker de onun arkadaşıydı, kendisini bir hastaneye götürmekle görevlendirilmişti. Gelgelelim, güzel yavrucağı pencereden görebilmek umudu ağır bastı. Çok geçmeden başka askerler de gelip oturdu

kompartmentmana, onlar da sura ortak edildi, hepsi de hastaya elden geldiğince güleryüzlü ve nazik davrandı. Şakalar ve gülüşmeler birbirini kovalıyor, savaşıla ilgili latifeler anlatılıyordu. Ama ben, askerlerin boşboğazlıklarını duymaz olmuştum; çünkü pencerenin önünde dikiliyor, yavrucağın o kocaman soran gözlerle sarışın başı ne zaman oturduğu kompartımanın penceresinde görünecek diye pusuda bekliyordum. Az sonra da gordum bu başı, kompartımandaki" gürültünün iyice arttığı anlarda bille gözümü ondan ayırmadım. Rüzgar, kısa kesilmiş bukleli sarı saçlarını neşeyle savuruyordu. İki saat, bir tek dakika gibi geçip gitti. Derkon baş çekilip alındı kompartımandan içeri; bundan böyle onu, tren pencere tarafında bir istasyona geldikçe görebildim .ancak. Ama zamanın eskisi gibi hoş geçmediğini söyleyemem bu yüzden. Bekledim hep, umutlar yaşattım içimde ve bu arada Freiberg'i düşündüm. Bu kentte kaldığım altı haftayı o zamana kadar fırsat bulup şöyle baştan sona goçircmemişlim gözlerimin önünden. Derken Viyana'ya vardık. O terdirgin annoyle sarışın yavrucağı son bir kez daha gördüm ve ant içtim kendi kendime, gözümü dört açacak, onu V iyona'daki insan seli içinde yeniden ele geçirmeye çalışacaktım. — Benim küçük romanım işte burada son buluyor. Egor ciaha fazla bir şeyler beklediniz de, bu yüzden «susma» zahmetine değmezdi diye düşündünüzse, üzülrüm doğrusu. — Tüm çıplaklığıyla size anlattım her şeyi. Dönüşümde Viyana'mn üzerimdeki izlenimini öğrenmeseniz daha iyi.. İğrençti doğrusu! Hoşça kalınız, bir Freiberg'liyi ve evinizin bir dostunu ilgilendirebilecek no olursa yazınız bana. Gelecek mektupta size borçlu kaldığım «bon»in13 öyküsünü, dinlemek isterseniz, hayır demem.

Dostunuz Sig.x* Freud

Viyana. 28 Eylöl 1872

Sevgili Genç Dostum 1

Benim yolculukta başımdan geçenlere benden çok önem vermişsiniz bakıyorum. Az önce aldım mektubunuzu; ima ettiğiniz rolde beni asla göremeyeceksiniz pek, heic daha ciddi konular üzerinde düşünmem gerektiği şu sıra. Ne var ki, bir noktada görüşünüzü tamamen paylaşıyorum: Böyle bir rol kuşkusuz hiç bana göre değil. Ancak Pribor'daki serüven dolu yaşamınızla açıklayabileceğim seyrek rastlanır bir keskin görüşlölük gösterdiniz, benim yerime koydunuz kendinizi ve şüpheli noktayı bulup çıkardınız. Onun trendo benim gibi pencere kenarında oturması bir rastlantıydı, kabul. Ama gerek onun, gerek benim pencereden ısrarla dışarı bakmamız, hayırl Bana sorarsanız, tek taraflı bir merak duygusundan söz açılmaz. Hem zaten huyumuzdur bizim, biri gözlerini dikmiş bizi uzun uzun süzmesin, biz de hemen bakışlarımızı kendisine çeviririz. Yani kafanızda kurduğunuz o güzelim sahnelerin üzerino bir sünger çekeceğim için üzgünüm.

Pribor öncesıyla ilgili olarak size yapacağıma söz verdiğim mahrem açıklamaları duymak istiyorsunuz benden. Bu ricanızı yerine getirmem kolay değil. Adeta dünyanın kaç misini anlatmaya çağrılan bir bilgin gibi hissediyorum kendimi. İlgili dönem bir zaman bana no kadar aşınaydı; oysa şimdi bir yabancı ki! Gelecekttn içeri pupa yelken yol almış seğırtiyorum. Falan iskelodo mola vermiş, filan iskt»lecio biraz bir şeyler atıştırmışım, gözler varılmak istenen hedefo çevrilmiş, ne de çabuk uçup gidiyor hepsi bellekten.

Ama lchtyosaura ile ilgili bir şeyler dinlemek isterseniz şunu söyleyeyim ki, bütün o âşıktaşlıkta ciddilikten çok bir şaka, hatta bir alay saklıydı. Elbet siz ıspanya Akademisi'nin1* bir oturumunda (iki üyeli derneğimizin adı böyle) hazır bulunmadınız hiç. Zavalıcığın nasıl yerin dibine batırıldığını duysaydınız, kendisiyle «ilişkimiz» konusunda başka türlü düşünürdünüz. Bunu ayrıntılı biçimde dılız getirmek istesem, Goethevâri sözlerle başlardım anlatmaya; «Masal der ki, vakti zamanında». — Fırsat düştükçe Freiberg yüksek sosyetesine bizim maske şakasını (insin şapka) buyur ediniz lütfen. Rus, Türk ve Tatar'lardan oluşan 8—16 kişi üzerindeki o gizemsel örtüyü aralayınız, 1reiberg'in üst tabakasının karşısına bizim aşına yüzleri çıkarınız. Baktınız ki hoşunuza gidiyor, bir şeyler de uydurup söyleyiniz kafanızdan, düşte bile aklımıza, gelmeyecek şeyleri gerçekte olmuş gibi anlatabilirsiniz — yeter ki biz'den söz açmaları için gereken malzemeyi sununuz kendilerine.

Benim iki arkadaş bugün geldi. Heyecandan hemen oturup yanıt yazdım mektubunuza. Ama 2—3 gün alıkoyacağım yanıtı, hemen yollayarak hoşla gitmeyecek bir iş yapmak istemem. Bu toplumsal kuralları gözeten biri değilim gerçi; ama daha başka binlercesi gibi onların da üzerinden atlayıp geçecek kadar güçlü sayılmam. Size yazdıklarımın hiç birini sakın duyurmayınız Rosanes'e. Freiberg;; te her ne kadar öyle göründüyse de, kendisiyle fazla bir ahbablığım yok ve olmadı hiç. Ama durun, anımsadığım kadar, kendisiyle birlik ve beraberliğimizin dışavurumlarına tanık oldunuz sanırım. — Dostum Silberstein'in dediğine göre, ninesinin ağzından ışıtmış, anne ve babanızı çok iyi tanıyormuş kendisi. Annenizin kızlık adını yazınız bana; attığı ipliklerle rastlantı ve kaderin çevremizde Ördüğü o sık dokunmuş ağın nasıl şey. olduğunu bilmek memnu.ıluk verecek bana.

Dostunuz Sigusmund vrcuJ

Değerli annenize ve kızkardeşlerinize selamlar. Sizin vñ geçerli mazeretlerin Richard" için söz konusu olamaya'agını biliyorum. — Alfred eve döndü mü? Gereği yok, ko:ldim yanıtlarım soruyu.

Sevgili dostum!

Viyana, 7 Şubat 1873

Düñkü mektubunuzun beni sevinçlere boğduğun^ söylsrsem. bencillikten ne denli uzak biri sayılacağımı, beri yandan sizin ve Ottilie'nini» beni ne denli ilgilendirdiğini itiraf edersiniz sanırım. Ne var ki, mektubunuzu okurken aklımdan geçen bir kaç şeyi de size yazmadan edemeyeceğim. Böylelikle eski bir darkafalmin soruna nasıl bir gözle baktığını anlayacaksınız.

1) Bizi eğitenler ne bilge ^kişiler olmalı ki, cinsi latiflern kafalarını doğabilimsel bilgilerle pek şişirmeye yanaşmıyorlar! — (Hani gördüğüm kadar hepimizin de paylaştığı bir görüş var, o da kadınların bilge kişiler olmak değil, daha iyi bir amaç için dünya yüzüne geldikleridir.) Neden mi, sevgili genç dostum? Diyelim Ottilie'nin kar yemenin yararlı bir şey sayılamayacağını bilmesindeki korkunçluğu düşünün bir, o zaman sizi nasıl uyarma hakkını kendisinde görecektir ve nasıl uyatabilecekti? Bunu yapmayınca da mutluluğunuz ve mektubunuz boy gösterene kadar daha ne çok zaman geçecekti, kimbilir? Onun için, her birimiz kendi çevremizde bir yükümlülüğü üstlenip bize aşına ya da yanlarına yaklaşabileceğimiz (sizin üslubunuza bir ödün olarak kullanıyorum bu sözcüğü) kadınları özellikle doğa konusunda bilgisizlik içinde tutarak sevimli kılalım. Kendi kızkardeşlerimizde de aynı yolu izlememiz gerekip gerekmediği ayrı bir sorun; bencilliğimiz böyle bir şeye yanaşmak istemez; ama bana sorarsanız, başkalarını düşünme zorunluğu kızkardeşlerimizde de aynı yola başvurmamızı gerektirir. Umarım önerimi tümüyle benimsersiniz.

2) ... Bu gibi konularda doğanın bir lütfü olarak bize bağışladığı o yaman içgüdü, ne kadar hayranlık konusu yapılmaya değer bir şey. Mektubunuzda bir cümle yer alıyor, işte o kadar alçakgönüllü, o kadar sade vo masum; ama bence şimdiye kadar yazdığınız cümlelerin hepsinden zengin bir içeriği var: «Geçen gün buz üzerinde paten kaydım, o da beraber.»¹» Bunu daha nesnel yoldan dile getirebilecek bir tarihçi var nudur? Neler de neler saklı bu cümlelerin gerisinde? İzin verirsiniz, olayı nasıl kafamda canlandırıdığımı size anlatayım. Ansızın bir sıkıntı basıyor içinizi, evde duramaz oluyorsunuz, tuhaf bir sezgi yüreğinizi sarıyor, patenleri adeta bilinçsiz alıyorsunuz yanınıza, kaderin önüne düşüp o uğursuz alana geliyorsunuz. Ve orada, hepsi bir mucizeden farksız birbirine zincirlenen olaylar!, Ottilie'yi buluyorsunuz. Ne yalan söyleyeyim, böyle birkaç rastlantı olsa ben bile bir kaza vo kaderin yeryüzündeki akıl ermez etkinliğine inanabilirdim.

3 ... Ottilie'nin sizi tanımadığı doğru değil. Sizin «hiç» söze;yüne eklediğiniz «nerdeyse» sözcüğü böyle bir olasılığı tümüyle kaldırıyor ortadan. On boş yaşındaki Ottilie'nin (bir kızın müşkülpesent olmadığı, karşısındaki erkeğin şahsından çok, iltifatlarına dikkat ettiği bir yaş bu) sizi hiç tanınaması acayip bir şey olurdu.

4 ... Şimdi de kıskanç biri rolünü oynayarak mutluluğunuzu biraz bulandırmak için şunu söyleyeyim ki, Ottilie'nin endişeye kapılmasından çıkarıcı.J;r.ız souuç pek sağlıklı değil. Nihayet davranışı Hristiyanlığın genel insan sevgisinden (kuşkusuz sizin istediğiniz bir şey olmazdı bu) ya da ahabplık etmek, dolayısıyla içiminle yapıldığı farketmeyecok bir konuşmayı başlatmak için bir bahane bulma gereksinimden kaynaklanabilir pekâlâ.. Ben şuna inanıyorum ki, böyle bir sanı ihtimal dışı olmaktan çok sizin için tatsız bir* şey.

Şu an iki yıl geride kalmışo bir olayı anıalayım da dinleyin, sizinkisiyle hayli benzer yanları var.

Anımsayacalsınız, Ostrawitz'ın yakınındaki Ireiberg'o ilk gciişimde dostum Süberstein da yanımdaydı.

Bizler önem ve ruh bakımından büyük bir topluluğun gözle görülmeyecek kurier

küçük bir parçasını oluşturuyorduk, «Ichtyosaura» da bu topluluğun incisiydi. Dokuma atelyesini

dolaşıyorduk bir ara, dostum dalgınlıkla elini makinelerinizden^ biri üzerinde gezdirdi. Ichtyos ne yaptı dersiniz? Dostumun elini makineden çekip aldı ve ağzından «Sakının, tehlikeli!» sözcükleri döküldü

birden Şimdi siz bundan ne çıkarırsınız? Yanlış bir şey elbet, çünkü (konuya uygun edebi bir dil

kullanacak olursam) endişe denilen şeye sevginin kızı gözüyle bakmamızı haklı gösterecek hiç bir

neden yoktur Olayı açıklamak basit: Ichtyos şimdiye kadar makine başlarında olup biten yeteri kadar

kaza haberi okumuştı, dostumun yaptığı şeyi görünce okudukları aklına geldi yeniden ve yarı bilinçsiz,

mizacmdaki iyikalpliğin gösterdiği doğrultuda bir davranışa başvurdu. Sizinkisinde de benzeri bir

durumun sözü edilemez mi? Böyle olmadığına beni inandırmak kuşkusuz size düşüyor.¹³

Viyana. 17 Mart 1873

Sevgili dostum!

Ne yazık ki mektup yazamayacak kadar çok çalıştığım gibi başvurabileceğim mükemmel bir özür elimde yok, bu yüzden mektubunuzu hemen yanıtlamak zorunda görüyorum kendimi.

Mutluluğunuzu daha çok yadsımaya çalışmayacağım; sizin öylesine zaferden emin bir edayla belirttiğiniz gibi kıskançlık göstermişsem, şimdi de bu kıskançlık sürüyor demek değildir, çünkü buna yol açan neden kalktı ortadan. Yoksa Ottilie bu arada yine Freiberg'e çıkıp geldi mi? Sizin o atak kombinasyonlarınızın sonucunu merakla bekliyor, beri yandan bu konuda bana bilgi vermek nezaketinde bulunacağınız umudunu içimde yalattıyorum.

Bana gelince, sizo yeni bir olayın haberini iletebilirim, belki sefil yaşamımın en büyük yeniliği bu. Yaşamım ileride bir değeri içerecekse, ona bu değeri ilgili olay bağışlayacaktır. Ne var ki, açığa vurulacak olgunluğa da erişmiş değil henüz; bitmemi* yarım bir şeyi olgu diye öne sürüp sonradan sözümü geri almak istemem doğrusu. Bu yüzden, en iyisi şimdi susmam, bir başka sefer bu konudan ayrıntılı biçimde söz açarım. İmalî sözlerime bakarak çok büyük bir şeyler tasarlamayınız kafanızda, ama olayı boş bir flört gibi de düşünmeyiniz; böyle yapmanız, gerçeğe sizi hepsinden çok yaklaştıracaktır.

Kehanet havasından kendimi kesinlikle sıyrıp almak üzere size şunu haber vereyim ki, Purim'de²⁴ (Sezar'ın öldürüldüğü 13 Mart gibi hepimiz için kutsal bir tarihe rastlamıştı üstelik) evde bir oyun sahneledik. Komşu hanımlardan canı sıkılan biri kızkardeşlerimi ve diğer birKaç çocuğu bir güzel eğiterek oyuncu yaptı ve (bilindiği üzere nefis yemekler arasında sayılan Purim yemeğini harika bir sanat şöleninden yararlanarak güçlkle hakettik. Böylesine açgözlü oyuncu bayanların erkek kardeşi olmak durumuna dilerim siz düşünmezsiniz!

Maystro'nun o serüven nedeniyle müşterilerini kaybedip kaybetmediğini, kendisine şimdi Freiberg'te nasıl bir gözle bakıldığını lütfen bana bildiriniz. Benim için çok önemli, çünkü ilginç sonuçlar çıkaracağımı umuyorum bundan, ayrıca çok önem verdiğim bir görüşüm de doğrulanabilecek böylelikle.

Sizi memnun edecekse söyleyeyim, ben o zavallı kızcağıza (belleğimde kalandan bir başkası değilse eğer) daha o zamanlar hayli melankolik bir gözle bakmıştım. Ancak ileri sürdüğüm koşula dikkat ediniz —kesinlikle emin değilim o olduğundan.

Size daha uzun yazayım isterdim, ama bugün burada kesmek zorundayım. Oysa sizin ilgi konunuza hiç değinmedim henüz. Kendim Yunan vo Lâtin klasiklerinden biraz bir şeyler okuyacağım, aralarında Sophokles'in Kral Ödipus'u da var. Bütün bunları okuyarnayışınız, yüceltici bir kaynaktan yoksun bırakacaktır sizi. Ama buna karşılık mektuplarınızda açığa vurduğunuz benim pek hoşlandığım o neşeyi korur, elden çıkarmazsınız.

Dostunuz Sig. Freud

Viyana. 1 Mayıs 1873

Sevgili dostum!

Aradan yirmi ya da oluz yıl geçer do bir yerde 1873 yılı 1 mayısının5 kuzey ikliminde yaşanan en nüfis günlerden biri sayılacağını, Majesteleri imparator Manz Joseph I:'in o atasözü haline gelmiş şansmm bu yıldönümü senliklerinde bir kez daha yüzüne güldüğünü, zamanın en büyük prenslerinin eşliğinde, açık bir arabaya kurulmuş, bir şövalye edasıyla Bizans saraylarına özgü bir atmosfer içinde, kendisine sevinç gösterilerinde bulunan halkın arasından geçip gittiğini falan okursanız inanmayınız sakın, benim size kesinlikle söylediklerime kulak veriniz: 1 Mayıs 1873 günü nerdeyse bir Sibiryâ soğuğu ortalıkta kol geziyor, demokrat bir yağmur yollan ve kırları sırlıklam ıslatıyor, bizim (çünkü bana da ait aynı zamanda) süpürgöci bir şövalyeye ne kadar benzerso Majesteleri de o kadar bir şövalyeyi andırıyor, çevresindeki yabancı prensler ise sanki salt bıyıklardan ve yıldız yıldız nişanlardan oluşuyor, ağaçlara tırmanmış birkaç sokak çocuğu dışında İmparator Hazretlerine kimse sevinç gösterilerinde bulunmuyor, şemsiye altında bekleyen halkın eli şapkalarına bile zor gidiyordu. Bunları size yazan centilmen dostunuzun sözü edilen halkın arasında yer almadığını düşünmek güç değil. Kendisini çokluk küçük biri gibi hissediyorsa da, düşünen bir insan ve namuslu bir vatandaş olarak taçlı tahtlı kalabalık karşısında enikonu büyük görüyor; öyle bir kalabalık ki, amaca uygunluk öğretisine kafa tutuyor varlığı, kovandaki erkek arılar kadar bile olamıyor, zaten böyle bir şey için gereksinme de duyduğumuz yok kendisine

Viyana'ya. gelir de Prater'i* görürseniz tanıyamazsınız artık.⁶ Ne köklü bir değişiklik! Ne incelik! Ne evrensellik ve ne soyluluk bu! Wurstel'i" bir yol görüp onu ileride yine fôrme zevkini tadacağını uman Paula'ya*⁸ acıyorum doğrusu. Wurstel'i ömründe göremeyecek artık. VVurstel çok, ama çok eski bir çağdan kalma bir efsaneye dönüştü, dadılar ve süt çocukları inanabilir bu efsaneye, okumuş bir insan, hayır! Bir garsonun ayağına bastım kazara, İspanyolca konuşmama bakarak beni yabancı sandı, yalnızca 'Özür dilerim, beyim!« sözleri çıktı ağzından. Kibarlığın bu kadarı da fazla, insanın üzerinde nerdeyse çirkin bir davranış izlenimi bırakıyor. Ama bir yıl önce olaydı, adamdan ne papara yiyeceğimi düşünebilirdiniz.

İnsan bir kez melankolik olmasın, her olaydan bir hüzün payı çıkarır kendine. Bu exposition üniversal** (universal •exhibition, Fransızca ve İngilizce Viyana caddelerinde böğürtlenlerden daha yaygın^J benim için hoş bir şey değil, miskinliği güçlendiriyor, o narin ve nazlı vicdanımın önünde kendimi haklı çıkarmak için bin bir bahane tutuşturuyor elime, korkarım seyir merakından bitirme sınavlarını, ödev duygusundan da dünya fuarını kaçıracağım. Geri kalan iki ayda (29—30 hazirana ya da 10—12 temmuza kadar bir süre) gerçekleştirmek üzere alınabilecek en iyi kararları aldım, ayrıca ince bir duyarlılık içindeyim, dolayısıyla mektubunuzdan ödüm patlıyor, çünkü bir çeşit tanrısal tembelliğin zafer sesleri işitiliyor mektubunuzda; oysa beni ateşten kılıcıyla bir melek, bin bir kuşku vö tasa, bu tembelliğin içinden kovup dışarı attı.

.Size hangi «durumdan» öyle boynum bükük ve gözüm yaşlı söz açmışım? Bir «olay», bir plan diye nitelendirmemeli .miydim bunu? Bunlardan sonuncusu, evet, ortalığı heyecana verme ve herkeste şaşkınlık uyandırma açısından «olay» demek yerinde değil. O zamanlar daha fazla bir açıklamada bulunmamıştım, nedeni de sizde biraz duygularımı okşayacak bir merak uyandırmak istemem, biraz da henüz kendim de buna pek inanmayışımı. Ama bugün Viyana yakınında ormanlık bir park, gezi ve eğlence yeri. (Ç.N.) *! Dünya Puan

insanın yapacağı bir plan ne kadar sağlam olursa o kadar sağlam (nihayet her plan bir Babil Kulesi'ne benzeyebilir), açıkça konuşabilirim üzerinde. Ama ben plan üzerindeki sır perdesini kaldırırsam, düş kırıklığına uğramaz mısınız? Siz çalışınız uğramamaya, ben açıklıyorum: Bir doğa bilgini olmayı kafama koydum; bu yüzden de, hani bir devam olursa size havale ederim ileride demiştiniz ya, verdiğiniz bu sözü şimdi buyurup geri alabilirsiniz, bana gereği kalmadı artık.³⁰ Ben doğanın binlerce yıllık dosyalarını gözden geçireceğim, belki kendim doğanın bir başı sonu olmayan davasına kulak verecek, kazandığım bilgileri öğrenmek isteyen herkesle paylaşacağım. Siz de görüyorsunuz ki, sakladığım giz o kadar ürkütücü değil, pek fazla .önem taşımadığı için kendisi ürkek bir giz.

İlk planınızın başarısız kalmasından dolayı size acımaya, doğrusu istekli değilim, çünkü elinizin altında yarım düzüne hazır plan var nasıl olsa. Savaş alanından verdiğiniz, daha önceki haberlerin birinden anlaşıldığı kadar, hiç plan falan gerekli değil size. İleriye nasıl bir umutla baktığınızı öğrenmeyi hani pek isterdim; ben Horaz'ın ode'lerini okuyorum, siz yaşıyorsunuz bunları.—

Ama beni şaşırtan şey, Ottilie'nin Freiberg'te kalmasına seviniyorsunuz, sanki siz orada kalacaktıysınız gibi, başkaca bir geziden de söz açtığınız yok, gezi işi suya mı düştü, yoksa? O zaman sizinki de benim İngiltere'ye yapmam tasarlanmış geziye kılı kılına benziyor,³¹ bu yıl yine Rozbach'ta³² görüşeceğiz demek. Çünkü sanırım geleceğim. oraya. Sizin entrika oyunu umduğunuz kadar başarıyla sonuçlanırsa, Freiberg'e bir gezinti benim için sorun değil. Ayrıca Hochwald'i bir kez daha göreceğim, bir budalalık: yapmıştım orada, telafi edeceğim, (Hochwald'daki şato ve harabeyi ziyaret edeceğimi sanmıyorum pek, böyle bir olanak çok seyrek geçiyor ele.) Gerçekten Freiberg'te kalacaksanız, ne diye her hafta buluşmayalım? Zavallı küçük, terzi kızcağıza teşekkür borçluyum, yardım elini uzattı, küçük bir sıkıntıdan kurtardı beni; oysa j en tümence de istememiştım bana yardım etmesini, çünkü annenizin bir hizmetçisi sanıyordum. Ne var ki, ileriye görebildiğim kadar, kendisine benden çok siz teşekkür borçlu olacaksınız..

Oynadığı kötü oyun üzerinde durulmadan maystronun hâlâ işinin başında kalmasına ses çıkarılmaması elbet çok .anlayışlı bir davranış. Ama olayla ilgili neler söyleniyor, bu konuda nasıl düşünüyor herkes? Benim için ilginç olan bu. 1 Mayıs'ta aldığım mektubunuzu aynı gün oturup yanıtlamakla, sizin «pek yakında» sözünü aşırılığa vardırıdığının çok iyi farkındayım. Ama böyle davranmamın bir nedeni, şu an «kongenial»* bir saati yaşamam, bir başka nedeni de yaşam için gerekli ufak bir kurah size iletmek istemem. Diyeceğim, bir başka sefer falan ya da filan şeye karşı içinizde şiddetli bir istek duyarsanız, Tanrıya yakarıp falan ya da filan isteğinizi yerine getirmesini söyleyin, ama arkadan eklemeyi unutmayın: «Pek de çabuk olmasın!» — Aceleciliğimle sizi hiç bir yükümlülük altına sokmak istemem doğrusu; hem öyle tezcanlı bir yanıtın,işlenmiş günahlarınızı düşünüp şu sıra göstermeyi kafanıza koyduğunuz hamaratlıkla bağdaşır' yanı yok pek. Ama aylarca «da susup yazmazlık etmeyiniz, yoksa Freiberg'li Sayın Emil Fluss'u kaybedilmiş biri gibi görmeme neden olursunuz.

Haşiye olarak birkaç satır

Dostunuz Sig. Freud

Ottilie'nin terzilik öğrenmesi «şok etkisi uyandıran» bir şey .görünmüyor mu size? Yoksa bunda da şiirsel bir taraf bulup çıktınız mı hemen? Richard³³ nerede, neredeydi ve ne .yapıyor şimdi? Hanidir yaşadığını gösteren bir haber duymadım kendisiyle ilgili olarak. «Bizim» (çünkü Goethe'nin •dediği gibi bizim kendisi) prensesimizin³⁴ evlenme günün'de Freiberg'i donatmadınız mı, şenlikler düzenlemediniz mi ya da evlenecek yoksul kızlara yardım için bir vakıf kur.madınız mı? Hayır mı? Yazık, imparatoruna ne sadakatsiz bir kentte doğmuşum beni

Bizim gazetelerin pek romanesk diye niteledikleri «Avusturyalı prensesimizin» Münih'e vardığı gün, Justus Liebig³⁵ toprağa veriliyordu. Kaderin son derece anlamlı bir cilvesi. Sanki Liebig'in ölümüyle Münih'in uğradığı ağır kayıp giderilmek istenmiş böylelikle. Anne babanıza ve Alfred'e selamlar.
* Düşünsel bakımdan eşdeğer, eşdeha (Ç.N.)

Viyana, 18 Haziran 1873, gece Sevgili dostum)

Esprili yüzyılımızın hiç bir değer taşımayan o ospirisini yazmaktan çekinmeseydim, «Bitirme sınavı (matura) öldü. yaşasın bitirme sınavı» derdim. Ama bana öyle tatsız gelen bir espri ki, en iyisi ikinci sınav³» da keşke geçip gitseydi diyorum. Yazılıdan sonra bir hafta gibi bir süreyi içten içe vicdan azapları ve yüreğimdeki sıkıntılarla çar çur ettim, dünden beri de kayıpları giderme ve oldum olası varolan binlerce boşluğu doldurma yolundayım. Kendimi tembellikle suçlamaya kalktım mı, hep kulaklarınızı tıkamak istemiştiniz kuşkusuz. Ama bana öyle geliyor ki, bir gerçek payı var bunda, siz benim kadar bilemezsiniz.

Sınavla ilgili merakınızı gidermek için ancak soğuk yemekler çıkarabileceğim önünüzü, çünkü yemek yeneli pek çok zaman geçti aradan; bütün o umutları, bocalamaları, şaşkınlıkları, sevinmeleri, ansızın kafalarda çakan ışıkları ve 'öğrenci arkadaşlar' arasında anlatılan o anlaşılmasız şansları öyle coşkuyla aktaramam artık, çünkü yazılı sınav şu anda benim için önemini büyük ölçüde yitirdi. Sonuçları açıklayamayacağım size, tabii şansım bazen yüzüme güldü, bazan yüz çevirdi benden, böyle önemli olaylarda iyiliksever şans ve kötükallı rastlantı bir arada çalışıyor. Bu gibi olayların nesnelerin o normal akışından ayrılan bir yanı var Sözün kısası, hiç çekiciliği olmayan bir konuyu daha fazla merak etmemeniz için açıklıyorum, beş yazılıda şu notları aldım: Pek iyi, övgüye değer, övgüye değer, övgüye değer, orta. Yeterince can sıkıcıydı. Lâtinceyazılıda çevirmemiz için Virgil'den bir parça verdiler; bir rastlantı işte, uzunca bir zaman önce kendim okumuştum oyeri, bu da beni sınav için belirlenen sürenin yarısında, çeviriyi yapıp bitirmeye ayarttı, dolayısıyla kaçırdım pek iyi'yi. Lâtince'de en yüksek notu bir başkası aldı, ben deövgüye değer'le ikinci sırada kaldım. Almanca'dan Lâtince'ye çeviri çok kolay görünüyor, ama zorluğu da işte bu. kolaylığından ileri geliyordu, biz, bunun için belirlenen sürenin yalnız son üçte birlik bölümünü ayırdık bu işe, onun için de bir şeye benzemedi, yani Orta'yı kıvrılabildik ancak. Benim dışımda iki kişi övgüye değer aldı. Kral Ödipus'lan otuz üç beyit uzunluğundaki Yunanca yazılı daha iyi gitti, bir tek benim yazılı övgüye değer bulundu. Sınavda çıkan yeri yine önceden okumuştum ve hiç saklamadım bunu. Korkudan titreye titreye girdiğimiz matematik sınavı çok iyi geçti, övgüye değer diyeceğim, çünkü kesin notu bilmiyorum henüz. En sonunda Almanca yazılım pek iyi damgasına kavuştu. Gayet ettk bir konu verilmişti: Meslek seçiminde göz önünde tutulacak noktalar. İki hafta öncce:!!T size yazdıklarımın aynısını yazdım aşağı yukarı, ama sizden öyle pek iyi falan alamamıştım. Ayrıca hocam bana. «İllerder'in o pek güzel deyimiyile idiyotih bir üslubunuz, var sizin, hem düzgün, hem karakteristik» dedi; oysa onna bunu söylemek yürekliliğini şimdiye kadar kimse gösterememişti. Bu inanılmaz duruma o kadar şaşıtm kil Kondi türünde ilk denecek bu mutlu olayı elden geldiğince uzaklara duyurmayı ihmal etmiyorum, şimdiye dek Almanca bir üslup ustasıyla mektuplaştığınızdan haberi olmayan size iletıyorum örneğin. Bu durumda mektupları yazan kişi değil, bir dost olarak salık veririm size, onları koruyunuz, bir sicimle güzel güzel bağlayınız, titreyiniz üzerine, çünkü belli olmaz.

İşte, sevgili dostum benini yazılı sınav. Bundan sonrası için daha büyük amaçlar, daha katıksız başarılar ve daha güçlü rakipler ve daha ciddi çabalar dileyiniz banu; bana dilenecek neler, neler yok ki! Ama zerrece düzelme sağlayabilmekten uzak tümü. Bitirme sınavının kolay ya da (güç sayılacağına genellikle karar veremeyeceğim; ama şunu söyleyebilirim İd, rahat ve hoştu.

Şimdiye kadar İki kez dolaştım fuan.8o Güzel; ama beni nazdan "serseme çevirdi, hayran bıraktı da diyemem doğrusu. Başkalarının beğenisini kazanacak birçok şeyi benim gözüm tutmuyor, çünkü ne buyum diyebilirim kendim için, ne şu, kısaca şöyle adamakıllı hiç bir şey değilim. Bu yüzden de beni fuarda kendine bağlayan sanat yapıtları ve genel etkiler oldu. Öyle gazetelerde okunduğu gibi insan etkinliklerinin görkemli ve tutarlı bir tablosunu göremedim ortada, bir kurutulmuş bitkiler koleksiyonundan belli bir bölgenin karakteristik özelliklerini nasıl pek çıkaramazsam onun gibi işte. Espri sahibi, şirin ruhlu, düşünmeden uzak kişiler için görülecek bir şey, zaten fuan da böyleleri geziyor. Benim baş oeZası'ndan sonra (aramızda bitirme sınavına bu adı yakıştırdık) her gün gidip dolaşayım istiyorum fuarı. Eğlendirici ve oyalayıcı. Ayrıca bütün o curcunalı kalabalık içinde şahane yalnız kalabiliyor insan.

Kuşkusuz bunları size yazışım tamamen kötü bir niyetten kaynaklanıyor, bütün bu harikuladelikleri ne zaman göreceğinizin hiç de kesinlikle saptanmış olmadığını ve çok geçmeden böyle bir şey gerçekleşirse bulunduğunuz yerden ayrılmanın ne kadar acı geleceğini size anımsatmak istiyorum. Kendimi sizin yerinize koyabilirim nihayet. Güzelim yurdunuzu, değerli hısımlar ve akrabalarınızı

terketmek — o alabildiğine nefis çevre — burnunun ucunda harabeler — devam etmesem daha iyi. yoksa benim de sizin gibi bir hüznün saracak içimi —. neleri geride bırakıp gideceğinizi nihayet benden iyi bilirsiniz I Bahse girerim, yurdunuzun sevinç ve nazlarından sizi koparıp almak «müstakbel» şefinizin bir ay sonra aklına gelmesi, tam sizin aradığınız bir şey olurdu. Yazık, neden sanki yavan ve kuru bir Yahudisiniz. Emil? Hristiyan—Germen duyarlılığı taşıyan sanatkar oğlanlar sizinkisine benzer durumlarda güzellikte eşsiz şiirler döktürürdü.

Benim «gelecek konusundaki tasalarımı* pek hafife alıyorsunuz. Orta derecelikten korkup çekinen kimse emin ellerde sayılır diyor, beni avutmaya çalışıyorsunuz. Neye karşı emin ellerde? diye sormadan duramayacağım; vasat biri olmaya karşı mı yoksa? Bir şeyden korkmanız ya da korkmamanız neye yarar? Bir şeyin bizim korktuğumuz, kadar gerçek sayılıp sayılmayacağı değil midir asıl sorun? Diyelim doğrudur, güçlü kişiler de yetenekleri konusunda, kuşkuya kapılır çokluk; böyledir diye, başarılarına kuşkuyla bakan herkes güçlü bir kişi mi olacaktır? Zayıf ruhlu biridir bakarsınız, ama dürüst bir adamdır, eğitimden,, alışkanlıklardan ya da hatta kendine zulmetmekten kaynaklanan bir dürüstlüğü vardır. Eğer siz böyle kuşkular içinde kalırsanız, duygularınızı acımasızca analizden geçirmenizi istemem doğrusu; ama bunu yaparsanız, göreceksiniz ki kendinizde güvenle bakacağınız çok az şey vardır. Dünyanın harikuladeliği de olanaklardaki bu çeşitlilikten kaynaklanıyor; ama ne yazık ki kendi kendimizi tanıyabilmemiz için sağlam bir zemin oluşturmaktan uzak hepsi.

Baktınız ki beni anlamıyorsunuz (çünkü gözünden uyku akan belli bir felsefeyle düşünüyorum), koy verin düşüncelerimi gitsinler. Ne yapayım, gündüz yazamadım bu mektubu. Yirmi üç gün sonra o gün çıkageliyor, günün en uzununu, öyle bir gün ki vb. Kısa süre içinde bilgeliğekocaman bir kaşıkla girişmem gerektiği için, herkesin anlayacağı gibi mektuplar yazacak zamanı bulamıyorum.. Ama beni avutan bir şey varsa, mektuplarımı herkes gibi birine yazmayışım. Akla gelmedik beklentiler içinde.

Dostunuz Sigmund Freud

Bay Brettholz, büyük kızcağızı ve Czernowitz'H bir bilge olan yiğeni birkaç zamandır her gün dolaşmaya geliyor bizi. Bu yiğeni tanıyor musun? Gerçekten bilge biri, kendisini pek sevdim. Sig. Freud'

Viyana, 6 Mart 1874

Sevgili dostum!

Cuma öğleden sonra beni görmeye çağırıp, beri yandan o .gün zamana bir türlü söz geçiremeyeceğimi unutmakla gösterdiğim savsaklardan ötürü ciddi bir şekilde özür dilemem gerekiyor sizden. Resmi bir dille konuşarak diyeceğim ki, size her türlü tarziyede bulunmaya hazırım, iyi niyetimi elden geldiği kadar açık seçik göstermek için do sizden çok rica edeceğim, cumartesi günü de zahmet etmeyiniz, çünkü bugünkü gibi beni gelip bulamamanız pek mümkün. Odada böyle seyrek kaldığıma bakarak rahatsızlığımın pek şabartılacak yanı olmadığını düşünebilirsiniz, gerçekten de başka türlü değil durum. Güçlü bir kraterin son bir kez birazcık lav püskürtmesi, uzun zamandır varlığımdaki dirlik ve düzene karşı açıktan açığa başkaldıran organizma^ nın bir bölgesinde son bir kasılma, bir çırpıntı — demek istediğim şu benim dişler. Bu bakımdan tatsız denecek kadar acıklı bir ikilem içindeyim; insan yemek yemek için yaşar denebilirse, ben de dişlerimi mahvetmek için, sizin anlayacağınız diş ağrısı çekmek için yaşadığımı söyleyebilirini; o zaman yaşamım zorunlu olarak diş ağrısına bağlı, yani yaşadıkça söz konusu ağrıdan yakamı kurtaramayacağım anlaşılan— işte hem acildi, hem acınmaya değer bir yazgı size.

Ama yine do sizi pazar günü sag salim Brühl'de39 göreceğimi umuyorum; kendisi hakkında yazılı açıklamalarımın ötürü bana gücenmezsiniz sanırım. Benimle birlikte •derslerini dinlemeye teşvik ettim — belki ileride günün birinde uysal sakin bir vatandaş olarak kullanacağınız bir sözcükle <—, ayarttım sizi; çünkü adam hakkında vereceği değil, verdiği derslere göre bir yargıya varabilirdim ancak. Geçen yıl ağızından bazı değerli sözlerin, bazı zekico düşüncelerin çıktığına tanık olmuştum. Ama bu yıl ona pek sevdiği konu üzerinde konuşma hakkını tanımakla yanlış davrandığımızı kesinlikle belirtmek isterim, çünkü ilgili konudaki konuşmaları gözle görülecek gibi kısa zamanda tatsız tuzsuz bir durum aidi. Ama derslerini değerden düşüren neden bu değilse, kuşkusuz ötekisidir o zaman, yani adam yaşlandıkça içindeki zehir zemberek nihilist oğiiimin yakışık almayacak ölçüde kendini açığa vurmaya buşlamasıdır. İma ettiğim karşıtlığın elbet ayırımına varmamış olacaksınız, çünkü daha önceden adamlar ilgili hiç bir bilginiz yoktu; ama beni bu karşıtlık çileden çıkardı, ba/an neden Prof. Brühl'den övgüyle size bahsettiğimi bana soracaksınız diye tutukto bekledim hep, şimdi olsa hakkında büsuütün başka türlü düşünürdüm; adam kendi kendini kahxediyor besbolli; kimbilir belki elde ettiği başarılar, bir vakit umduğunun ve elde etmeyi kalasına koyduğunun gerisinde kaldı. Örneğin şimdi. Dr. Strauss^o hakkında olumsuz konuşuyor, oysa 12 ay önce «benden bin kat daht biige biri» diye söz açmıştı kendisinden, uarwinizniin bir doğa araştırmacısının doğayı anlamasına hiç yardımcı dokunmayacağını ileri

sürüyor ki, gözünü kan bürümüş bir düjnuum billo pek söyleyemeyeceği bir şey bu, oysa daha 12 ay öııco verdiği bir dizi ders to ilgili kuramı savunmuştu. Ayrıca, Jena'dan Ernst Haeckel'er¹¹ de onun nitelediği gibi bir boşboğaz gözüyle bakamazsınız nihayet. Onun Huckcl'e karşı allorji duymasının başlıca nedeni, kendisi gibi yaşlı, pek bir üne kavuşamamış ve her şeye kuşkuyla bakan bir hocayla kıyaslandığı zurnan Uaeckel'in genç, başarılı, bir bilgin sayılacağıdır. Ayrıca, Brühl'de laubali bir üslubun giderek derslerine egemen oluşunu da unutmamak gerekiyor.

Diyeceğim bu pazar vereceği dersten yararlanarak sizinle buluşmak istemeseydim, artık hiç dersine uğramayı aklımdan geçirmiyordum (en azından şimdiki kararım böyle). Ancak pazar günü dersine geleceğim son defa, çünkü sizinle orada buluşmayı kararlaştırdık. Umarım benim oleştirim sizi alıkoymaz da, öbürsü gün her zamankinden biraz önce gelirsiniz derse, ben orada olacağımı umuyorum (inşallah diyelim yine de).

Dostunuz Sig. Freud

Not: Pazar günü tiyatroya gitmek istiyorum. Üç seç/inek var önümüzde, operada Sihirli Flüt, Burg tiyatrosunda Haydutlar ve Theater an der Wien'de Rossi⁴². Haydutlara giderseniz, Silberstein size eşlik edebilir, ben belki Sihirli Flüt'e gideceğim.

Viyana, 16 Nisan 1874»

Bugün onaltısmda başlıyor kayıtlar, pazartesi laboratuvar .çalışmaları; sah da 12 ile 1 arası ilk ders var. Dostunuz Sig. Fr.

Viyana, 19 Nisan 1874

: Sevgili dostum!

Schneider yazılı bir onay vermekte hiç duraksamayacaktır, yeter ki dersleri ve laboratuvar çalışmaları için yeni bir öğrenci ele geçirebilsin. (11 fi 55 XX.44 Bu arada şunu da size haber vereyim ki, Schneider bizim girişimimiz üzerine bir açık oturum düzenleyip dersin saat 12—1 mi, yoksa 8—9 arasında mı yapılacağını karara bağlayacak.

Sanırım benim gibi size de 8—9 arası daha uygun; dolayısıyla hemen şimdi, karar verilmek üzere toplanıldığında ;dersin ilgili saatte yapılmasını sağlamak için elden geldi.ğince çıkarın sesinizi. Biz de sizden geri kalmayacağız.

Dostunuz Sig. Freud

NOTLAR :

1. Cassirer Bernfeld, S., Freud and Arebacy (Freud ve Arkeoloji), çıktığı yer: The American Imago, y. 1951, c. 8, s. 70 vd.
2. Freud, Sigmund, Über Deckerinncriuğun (far a vans Anılar), Bütün Eserleri, c. 1, s. 531 vd.]
3. [Bernfeld, S. An Uukuowu Autobiographical Fragment by Freud, Freud'un Bilinmeyen Bir Üyaşamöyküsü Açıklaması), çıktığı yer: The American Imago, 1946, c. 4, s. 3 vd.]
4. [Freud, Sigmund, Briefe 1873—1939, çıkaran: E. 1. Freud, Frankfurt am Main. (1988'do genişletilmiş ikinci baskı. Başka türlü belirtilmediği durumlarda mektuplarla ilgili sayfa numaraları İlk baskıdaki sayfa numaralarıdır. Mektuplar cildinde bulunan Martha Bernays'a yazılmış Nişanlıya Mektuplar Fischer Yayınevinin cep kitapları dizisinde de yayınlanmıştır: Nişanlıya Mektuplar, Frankfurt am Main 1968.)]
6. [Marha Bernays'a yazılmış 2 şubat 1886 tarihli mektup bkz. Mektuplar 1873—1939, S. 198].]
- [Jones (Sigmund Freud'un Yaşam ve Yapıtları, c. 1, Bern ve Stuttgart 1960) de bunu doğrular. Bir ara şimdiye kadar kaç felsefi eser okuduğu sorusuna Freud'dan şu yanıtı aldığını be. lir tir: «Çok az. Gençlik yıllarımda felsefe konularına öylesine büyük bir eğilim duyardım ki, . ne bahasına olursa olsun bu eğilime karşı durmak isterdim.»)
7. [Wittels, P., Sigmund Freud; Der Mann, die Lcurc, die Scaute, Leipzig, Viyana, Zürth 1924.]
- & [Freud, Sigmund, Nachwort tur «Frage der Laienanaioe, (Amatör Psikanalizi İçin Sonsöz). Bütün Eserleri, c. 14, s. 287 vd.]
9. [Freud, Sigmund, Mektuplar 1873—1939, s. 339.]
10. Aynı yer, s. 447.
11. [Freud o zamanlar iki okul arkadaşı Rosanes ve Silberslein ile Freiberg'e gitmiş, ama kendisi onlardan önce dönmüş, arkadaş, lan dalia sonra Viyana'ya gelmişti (bkz. 28 Eylül 1872 tarihli mektup). Nişanlısına yazdığı mektuplarda olduğu gibi bu mektuplarda da Freud kendisinden «biz» diye söz açar.]
12. [Moravya'da Viyana ile Freiberg arasındaki demiryolu kenarında bir kent,]
13. [Ieh», Emil Fluss'un bir kızkardeşt Gisela Fluss'a Freud'un verdiği «lehtyosaura» isminin (ichtyos Yunanca'da balık, su yarattığı anlamına gelmektedir) kısaltılmış şeklidir. Freiberg'e yaptığı ilk gezide Freud bu kıza gönlünü kaptırdı. Bununla ilgili olarak Ernst Freud, Martha Bernays'a yazılmış 28 ekim 1883 tarihli yayınlanmamış bir mektuba dikkati çeker: «Henüz on altı yaşındayken Gisela'ya gönlümü kaptırdığımı sana anlatmış mıydım? Hayır, o zaman gülereğin kadar gülebilirsin bana, bir kez beğenimden ötürü, ikincisi de kızla sevimliyi bir yana bırak şöyle normal bir söz konuşmadığım için. Şimdi düşünüyorum da, o zaman doğduğum yeri yeniden görmek duygulandırmıştı beni.»]
14. [Freud, sonraki birçok mektubundan farklı olarak adını hu mektupta Sig. değil de Sig. şeklinde kısaltmaktadır. Adını ve soyadını yazdığı zaman, bazan ilk adı Sigismund'u, bazan da kendisinin değiştirdiği şekliyle Sigmund'u kullanmaktadır. Demek oluyor ki, Fluss—mektupları her iki seçenek arasında bocaladığı bir dönemde yazılmıştır. İlerideki kesin isim değişikliğinin olası nedenleri konusunda bkz, Jones (Freud'un Yaşam ve Yapıtları, s. 40; Jones, isim değişikliğinin yapıldığı tarihi yanlış olarak 1878 diye gösterir), ayrıca Stancscu (Uubcbamile Briefe des jungen Sigmund Freud an cinen rumaniachcn Frcund, çıktığı yer: Neue Literatur; Zeltschrf des Schrifstellersverbandes der KVR, yıl 16, sayı 3, Haziran, s. 123 vd.)]
15. [Freud'un Freiberg'i ziyaretinden öneeki döneme ilişkin olayların anlatımları kastediliyor.]
16. [İspanyol Akademisi (Spanlschc Akademie) Freud'un Eduard Silberstein ile birlikte kurdukları bir öğrenci topluluğuna şaka yollu verilen isim. Freud ile Silbeistein topluluğun tek üyeleri idi, bazan kendi aralarında İspanyolca konuşuyor vn yazıyorlardı. Bkz. Mektuplar 1873—1939, s. 9 vd. Ayrıca bkz. Freud'un nişanlısına yazdığı 7 şubat 1884 tarihli mektup (Mektuplar 1373—1939. s. 95 Vd.)]
17. [Emil Fluss'un erkek kardeşlerinden biri.]
18. [Emil Fluss'un sevdiği genç bir kız.]
- ,İg. [Bunu izleyen satırlar kuşkusuz Emil Fln^s'un veciz anlatı üslubuna yöneltilmiş bir alay niteliğini yaşıyor.]
20. [Tarihte bir yanlışlık olabilir.]
21. [Emil Fluss, Freud'un yanıtladığı mektubunda Ostrowit* dolayında Freiberg sözünü kullanmış olabilir Ostrowitz, Freibergten yaklaşık yirmi kilometre uzakta bir Moravya kentidir. Çok titiz ve besbelli daha o zamanlar «küçük şeylerde her vakit pek duyarı» biri olan Freud (Mektuplar 1873—1939, s. 82) Ostrowltz dolayındaki Freiberg sözünün iki kent arasındaki pek büyük uzaklık nedeniyle kendisine biraz ters geldiğini bu yoldan dostuna anlatmak ister.]
22. [Emilin babası da tekstil işinde çalışmaktaydı.]
23. [Mektubun ikinci yaprağı kaybolmuştur.]

24. [İran'da yaşayan Yahudilerin Esther ve Mardochoşi tarafından kurtarılımlarının anısına Yahudilerce düzenlenilen şenlik. Perhiz, ve tapınmayla başlayıp şölenler, şaklabanlıklar ve armağan törenleriyle sürdürülür.]
 25. [İmparator Franz Joseph'in hükümdarlığının 25. yılı dolayısıyla düzenlenen şenlik günü.]
 26. [1873'de Viyana'da dünya fuarı açıldı.]
 27. [Freud'un beş kızkardeşinden en küçüğü.]
 28. [Viyana prater'inin bir bölümü olan Wurstelprater dünya fuarı: nedeniyle geçici olarak sökülüştü.]
 29. [Ahudutlarıyla bu tuhaf karşılaştırma, Freud'un dil duyusu ve sözcük belleği için güzel bir örnektir; okuduğu yapıtlardaki bazı veciz sözleri bütün yaşam boyu belleğinde tutmuş ve ikide bir kullanmıştır. Belki bu mektubun yazılmasından önce Shakespeare'in oyunu Henry IV'Ü okumuştur; bu oyunda Falstaff şöyle der: «Nedenler ahudutlan kadar bol olaydı...» Yuvarlak kırk yıl sonra Freud bu kitaba alınmış olan Psikanalizin Tarihçesinde aynı sözleri yine kullanır, ondan bir yıl sonra kaleme aldığı Zeitgemasses über Krieg und Tod adlı yazısında da yine aynı sözlere yer verir.]
 30. [Freud'un daha önce avukat olmak isteğiyle ilgili bulunuyor.]
 31. [Bitirme sınavlarından sonra kendisini gezi için İngiltere'ye yollayacağı konusunda babası Freud'a söz vermişti; Freud'un, babasının birinci evliliğinden iki üvey erkek kardeşi İngiltere'de Manchester kentinde yaşamaktaydı. Ne var ki, Freud, ailesinin maddi sıkıntısı nedeniyle ilgili geziyi bundan ancak iki yıl sonra yapabildi.]
 32. [Moravya'da bir hava değişimi yeri; tüberkülozdan rahatsız Freud'un annesi bir süre sık sık buraya gelmişti.]
 33. [Yine Emil Fluss'un bir erkek kardeşi kastediliyor.]
 34. [İmparator Franz Joseph'in kızı Arşidüşes Gisela.]
 35. [1852'den bu yana Münih'te öğretim üyeliği yapan büyük kimyager.]
 36. [Sınavın sözlü bölümü anlatılmak isteniyor.]
 37. [Bu tarihten anlaşıldığına göre, Freud'un sözünü ettiği mektup kaybolmuştur.]
 38. [Viyana'daki dünya fuarı.]
- [Viyana Üniversitesi'nde doğa bilimleri profesörü Carl Brühl.] [Ernst Freud'a göre, ünlü kitabı İsa'nın Yaşamı'nda İsa'nın tarihsel kişiliğini yadsımamakla beraber İndilerde anlatılanlara ilk Hristiyan cemaatleri içinde oluşmuş mitler gözüyle bakan filozof ve dinbilimci David Friedrich Strauss kastedilmekte.] 41. [Zoolog Ernst Haeckel Almanya'da Darwin'in türeyiş kuramının ateşli ilk savunucularından biriydi.]
- [Ernesto Kossi o zamanlar ünlü bir İtalyan sahne oyuncusuydu ve birçok büyük kentte konuk oyuncu olarak sahneye çıkmakta, trajedi kahramanlarını canlandırmaktaydı.] [Kartpostal.] [11 gulden ve 35 Kreuzer.]

C urriculum Vitae

(1960 [1885])

Kitabı Baskıya Hazırlayanın Açıklaması :

Bu özgeçmiş şimdiye kadar yalnızca Josef ve Renöe Gicklhorn'un' Freud'un akademik kariyeriyle ilgili belgeleri derleyen kitabında basılmıştır. Bir ders planıyla yayınladığı dokuz yapıtı yanına ekleyerek ilgili özgeçmişle Freud bir nöropatoloji doçentliği için Viyana Üniversitesi'ne başvurmuştu. Freud'un ilk çalışma yıllarından özyaşatısal küçük bir belge* olarak bu özgeçmiş psikanaliz öncesi döneme ait bulunmaktadır. Freud. özgeçmişin yazıldığı tarihte maddi durumunun pek parlak sayılmayışı, çok yakında ev bark sahibi. olmak istemesi nedeniyle üniversitedeki kariyerinden el çekip Viyana'ya bir muayenehane açacağını bilin: cindeydi. Adı geçen Genel Hastane'deki çalışmam kendisine bu konuda gereken deneyimi sağlayacaktı. Öyleyken bir doçentlik için başvuruda bulunması ilk bakışta çelişki izlenimini uyandırmaktadır; ne var ki,. Freud için o sırada önemli olan akademik çalışmalarla takdir

görmek değil, doçentlik unvanının sağlayacağı itibardı, açacağı muayenehane bakımından böyle bir itibarın elde edilmesinde büyük yararlar görmekteydi.

Bir doçentliğin doçent olacak kişiden istediği şeyler ve o kişiye sağlayacağı hakları, ayrıca Freud'un 1885 eylülünde istediği göreve atanmasıyla ilgili durumları, Freud—Yaşamöyküsü'nün birinci cildinde Jones (1960, s. 95 vd.) ayrıntılı biçimde anlatır. Jones'in anlatısına temel oluşturan kaynak, Siegfried Bernfeld'in' yaptığı önemli yaşamöyküsel araştırmalardır. Bu konuya ilişkin gayet somut açıklamaları Nişanlıya Mektuplar'da* bulmaktayız. Curriculum'un kapsadığı yaşam dönemiyle ilgili olarak daha çok bilgi edinmek isteyenler için Jones—Yaşamöyküsü'nün birinci cildinin 4. ve 5. bölümüne bakmaları, tamamlayıcı bir kaynak olarak da bu dönemde yazılmış Freud—mektuplarına başvurmaları salık verilir. Özgeçmişin burada yayınlanmasına verdiği izin dolayısıyla Ernst L. Freud'a teşekkürü bir borç biliriz. 6 Mayıs 1856'da Moravya'da Freiberg kentinde doğdum. Üç yaşımdayken ailem Leipzig'e taşındı, daha sonra da Viyana'ya gelerek yerleşti ve bugüne kadar da aynı kentte kaldı. — İlk dersleri kendi evimizde aldım, daha sonra özel bir ilkokula gittim, 1865'de de bitirme sınavlarını vererek gimnazyumdan mezun oldum, güzün de Viyana Tıp Fakültesi'ne yazılarak öğrenimimi sürdürdüm. 31 Mart 1881 günü tıp doktoru olarak burayı bitirdim.

Üniversite öğreniminin ilk yıllarında en başta fizik ve doğa tarihi" derslerini dinledim, bir yıl da Sayın Prof. C. Claus'un laboratuvarında7 çalıştım, tatillerde iki kez Trieste'deki zooloji istasyonuna" yollandım. Üniversite öğreniminin üçüncü yılında fizyoloji enstitüsüne devam ettim, burada Sayın. Prof. C. Brücke ve Sayın asistanlar Sigm. Exner ile E.V. Fleischl'in yanında histoloji çalışmaları yaptım, özellikle sinir sisteminin histolojisiyle uğraştım. Sayın Prof. Strikker'ing" deneysel patoloji laboratuvarında bir yanyıl hayvanlar üzerinde çalışma olanağı buldum.

Doktor unvanım kazandıktan sonra üç yarıyıl fizyoloji enstitüsünde demonstatör (gösterici) olarak çalıştım, bir yandan da Sayın Prof. E Ludwig'in10 kimya, özellikle gaz analizi derslerini dinledim. 3882'de Genel Hastane'yo girdim ve burada altı ay kadar "Sayın Prof. H. Nothnagel'in11 tıp kliniğinde aday hekim olarak çalıştım. 1 Mayıs 1883'de Sayın Prof. Th. Meynert'in psikiyatri kliniğine asistan olarak atandım ve beş ay burada .görev yaptım. Frengi servisinde kısa bir süre hizmet ettikten sonra hastanenin öteden beri sinir hastalıklarına özel bir dıgi gösterilen 4. kısmında görevlendirildim. 4. sekiyonda altı hafta süreyle klinik direktörü Sayın Dr. Scholz'a vekalet etmek ve beş ay süreyle vekâleten I. sınıf asistan görevini yerine getirmekle onurlandırıldım.

Şu sıra aynı klinikte II. sınıf asistan hekim olarak görev yapıyor, klinikte tedavi edilen sinir hastaları üzerinde gözlemlerde bulunuyor ve Sayın Prof. Th. MeynertIn laboratu"varında beyin anatomisi üzerinde çalışıyorum.

Viyana, 21 Ocak 1885

Dr. Signi. Freud

NOTLAR:

1. [Gicklhorn, J., ve Gicklhorn, B., Sigmund Freud's akademischer JLaafbahn (Sigmund Freud'un Akademik Kariyeri), Viyana ve Innsbruck 1960. J

2. [Nişanlısına yazdığı 17 Şubat 1885 tarihli şimdiye kadar yayınlanmamış mektubunda Freud özgeçmişinden şaka yollu «yaşamöyküsünün bir önçalışması» diye söz açar.}

3. [Bernfeld, S., Sigmund Freud, M. D., 1882-1885, çıktığı yer: International Journal of PsychoAnalysis, c. 32, s. 204 vd.)

4. [Freud, Sigmund, Briefe 1873-1939 (Mektuplar 1873-1939) çıkaran: E. L. Freud, Frankfurt a. M. 1970, özellikle 16 Ocak 1885 tarihli mektup, s. 129 vd.]

«. fFreud'un akademik kariyeriyle ilgili olarak ayrıca krş. Josef ve Bene Gicklhorn'un yapıtı (1960) ve ilgili yapıta Kurt Eissler'in yönelttiği eleştirisi (Eissler, L. R., Sigmund Freud uad die Wiener UniversiUt, Bern ve Stuttgart 1966)]

İ8. [Siegfried Bernfeld'in saptadığına göre (Bernfeld, S., Freud'a Scientific Beginnings, çıktığı yer: The American Imago, c. 6, s. 163 vd.), Freud on yedi yaşındayken «doğa tarihi», yani biyoloji öğrenimi görmeye karar vermişti. Bernfeld'in araştırmalarına dayanan Jones, Freudözyaşamöyküsü'nün birinci

cildinde (s. 57 vd.) Freud' un üniversitede dinlediği dersler ve katıldığı pratik çalışmalar konusunda toplu bir bilgi verir.]

[Freud, üniversite öğreniminin henüz İlk yarıyılında zoolog Cari Ciaus'un «Biyoloji ve Danvinizm» konusunda düzenlediği bir seminere katılmış, daha sonra da yine aynı hocanın derslerini dinlemiş, 1875 yazından başlayarak da haftada on saatini Ciaus'un laboratuvarında geçirmiştir.]

8. [Özellikle deniz hayvanlarıyla ilgilenen Claus, bu enstitüyü kurmuştu. Ernst ti. Freud'un verdiği bilgiye göre, Freud'a ilk kez 1875 Noel'inde, ikincisi 1876 Paskalyasında ilgili enstitüyü gidip görmesi için burs verilmiştir.]

Jones, FreudYaşamöyküsü'nde bu denemelere başlama tarihi olarak .1684 yılını gösterir.]

[Freud, Düş Yorumu'nda (s. 47P) kimya enstitüsünde geçen bu verimsiz ve doğrusu yüzkızartıcı dönemden» çok olumsuz bir dille söz açar.]

[Hermann Nothnagel, o zamanlar iç hastalıkları kürsüsünün başında bulunmaktaydı.]

7. Paris ve Berlin Gezisine Ait Rapor

<1960 [1886])

Kitabı Baskıya Hazırlayanın Açıklaması:

Siegfried Bemfeld yıllar önce Freud'un bilimsel çalışmalarının ilk dönemini ele alan yaşamöyküsel (biyografik) incelemelerde bulunurken, Josef Gicklhorn'u Viyana Üniversitesinin arşivlerini tarayarak, bu konudaki malzemeyi toplamaya teşvik etmişti. Yapılan aramalar sonucu aşağıdaki rapor ele geçirildi. Rapor, Freud'un 18 ciltlik Bütün Eserleri'nde yer almıyor; çünkü ortaya çıkarıldığında bütün eserlerin metinleri kapsayan 1 cildinin sonuncusu yayınlanmış bulunuyordu. Viyana üniversitesinin mülkiyetinde kalan on iki sayfalık elle yazılmış raporun içeriğini, sonradan Gicklhorn, Sigmund Freud'un Akademik Kariyeri (1960, s. 82 vd.) adındaki kitabın ek bölümünde yayınlattı. 1966'da ise Angela Richard tarafından baskıya hazırlanarak S. Fischer Yayınevi'nin Yıllığında (Sekseninci Yıl) çıktı. Ayrıca James Strachey tarafından İngilizce'ye çevrilerek, The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud'un ilk cildinde yayımlandı.

Şimdiye kadar pek bilinmeden kalan rapor, kısalığına ve ilk bakışta resmi üslubuna karşın, bu kitabın konusunu oluşturan psikanaliz tarihçesi için büyük bir önem taşıyor. Raporda, o zamanlar yirmi dokuz yaşındahi Freud, Paris'te Charcot'yla tanışmasının bilimsel ilgi doğrultusunda nasıl temelden bir değişikliğe yol açtığını ve bu ilginin sinir sisteminin anatomisinden psikopatolojiye nasıl kaydığını anlatır. Ancak Paris'te bulunurken «o akıl almayıp pek kimsenin inanmadığı», bununla beraber «görmezden gelinemeyecek kadar da açık seçik ortada duran ve asla kuşku götürmeyen» isteri vakalarını ve ipnotizma fenomenlerini gözleme olanağını elde etmesidir ki. Freud'un Viyana'ya döndükten sonra Breuer'in bulgularının büyük önemini kavramasını sağlamış, dolayısıyla psikanaliz kuram ve tekniğinin geliştirilip ortaya çıkarılmasını mümkün kılmıştır. Girişte belirtildiği gibi, gezi raporu yine bu kitapta yer alan Psikanalizin Tarihçesi'ni ve Özyaşamöyküsü'nü bütünlendirmektedir; nedeni de, söz konusu raporun adeta gelişim sürecini tamamlamış bir psikanalizin doruklarından aşuğulara, gerilere bir toplu bakış oluşturmayıp Freud'un kendi değerlendirme ve açıklamalarını kapsamasıdır. Charcot tarafından sürdürülen araştırmaların inceden inceye anlatımı ve ilgili araştırmacının üzerine eğildiği hastalık tablolarına karşı o zamanki okul tıbbının yadsıyan tutumunun önyargısal diye nitelendirilmesindeki açıklık ve kesinlik göstermektedir ki, Paris deneyimlerinin yaşamında bir dönüm noktası sayılacağını Freud Viyana'ya döndükten az sonra farketmiş, hatla Charcot'un ön ayak olduğu incelemeleri Viyana'da sürdürdüğü zaman ne gibi küçümseme ve aşağılamalarla karşılaşacağını önceden sezmiş, böyle bir önseziye kapılmakta ne kadar haklı sayılacağını da Viyana'da isteri ve ipnotizma konusunda verdiği ilk konferanslar kanıtlamıştır; aradan çok geçmeden de Freud resmi akademik kariyere bürbütün çekilmiş, psikanalizin doğmasını sağlayan o 'dört başı mamur yalnızlık» durumunda yaşamaya başlamıştır.

Freud'a bursun verilmesini kararlaştıran profesörler kurulunun —mali portresi 600 gulden olan bir burstu, bu; öğretim üyelerinin bilgi ve görgülerini artırmaları amacıyla altışar aylık gezileri öngörüyor, sırayla her fakülte burs için senatoya adaylar öneriyordu—, bursun kuruluş yönetmeliği uyarınca, bursun verildiği kimseden gezi dönüşü bir rapor isteme yetkisi vardı. Freud, Paris'ten Viyana'ya gelir gelmez hemen on günde raporu yazarak profesörler kuruluna sundu.

Ancak bursun öncesinden de söz açmak yerinde olacaktır. Bursun hangi koşullar altında verildiğini, bursun Freud'a verilmesine nasıl bazı çevrelerce itarşı çıkıldığını FreudYaşamöyküsü'nün birinci cildinde (1960) Jones anlatır bize. Nişanlıya Mektuplarda da (1960) bu konuya ilişkin çeşitli ayrıntılar yer almaktadır.

Bugün 1885'ie Freud'un Viyana'dan yola çıktığı tarihe kadar yazılmış mektuplar okunduğu zaman, bursun profesörler kurulunca kendisine verilmesinin kararlaştırılmasından önceki aylar burs düşüncesinin nasıl Freud'un zihnini giderek artan ölçüde meşgul ettiği göze çarpar; Freud için *son

derece önemli" bir şey olup çıkar burs, her gece bunun düşü görölür. O vakitler Genel Hastaneden ayrılıp bir muayenehane açmayı tasarlamasına karşın, hastanedeki bir başasistanlığa iaüp olur. Hiç ummazken birden bu yeri elde etme fırsatı çıkar karcısına, ama Freud Paris gezisinin bilimsel gelişimi bakımından taşıyacağı önemi sanki önceden sezmiş gibi talebini tekrarlamaz. 31 Mart 1885 tarihli bir mektupta şöyle yazar nişanlisına. " ...geziden el çeker de hastane yolunda ilerlemeye koyulursam, sanırım çok geçmeden taşar, tükenir sabrım. Henüz bursu almış değilim, dolayısıyla dört hafta önce istediğim bir şeyi şimdi tam ele geçirecekken tepmemin budalalık sayılacağını • söyleyecektir çok kimse. Ne var ki, insanın varlığındaki iblis onun en iyi yanıdır, onun kendisidir.» Henüz ileride yapacağı beyin anatomisi çalışmaları konusunda o vakitler Freud'un içinde yaşayan bu her türlü riski üstlenmeye hazır özgüven duygusu bursun verilmesinden sonra daha da güçlenir. 26 Haziran 1885 tarihli mektupta kesin bir edayla: 'İçimde hissettiğim güç benden sadakatini esirgemezse, şu karmaşık varlığımızdan sanırım kimi izler bırakabiliriz geride», diye yazar nişanlisına. Paris'te Charcot ile karşılaştıktan sonra söz konusu gücün nasıl psikopatolojiye^ve nihayet psikanalize yöneldiğini, birçok yazısında anlatır. James Strachey, Freud'un yaşamında başgösteren bu dönüm noktasının kesinlikle belirlenebileceğini söyler: 1885 Aralık başında Freud, Charcot'nun kliniğinde sürdürüp aslında Paris'e gelmesinin amacını oluşturan çocuk beyni üzerindeki mikroskop incelemelerini bırakır, bunu da çalışma koşullarındaki yetersizliğe bağlar, araştırmalarını Viyana'da sonuçlandırmak istediğini ileri sürer. Kuşkusuz, nedenlerden ancak biridir bu: daha önemli bir başka neden var ki, o da isteri konusunda Charcot tarafından yürütülen araştırmaların Freud'u giderek daha büyük ölçüde etkilemesi, onu kendine çekmesidir.

ekim 1885 1886 mart sonu Viyana Tıp Fakültesi Pek Sayın Profesörler Kuruluna Üniversitemizin kuruluş yıldönümü dolayısıyla söz konusu olan 1885-1886 yılı gezi bursunun tarafıma verilmesi için yaptığım başvuruda, amacımın Paris'teki Salpetriere hastanesine giderek, burada nöropatolojik çalışmalarımı sürdürmek olduğunu belirtmişim. İlgili çalışmalar için Salpetriere'i seçmemde birden çok neden rol oynadı.

Bir kez Viyana'da sağa sola dağılmış bulunan, dolayısıyla kendilerinden kolay yararlanılamayan bol hasta malzemesini Salpetriere'de bir arada topluca bulacağıma inanmaktaydım; ikincisi, aynı hastanede 17 yıldır çalışıp hocalık yapan J. M. Charcot'nun ünlü ismi beni kendine çekiyordu. Nihayet, Viyana'da Prof. Th. Meynert'ten ve H. Nothnagel' den dolayı ve dolaysız birçok bilgiler edindikten sonra, bir Alman üniversitesinde hatın sayılır yeni bir şey öğrenmemin boşuna bir umut olacağını kendi kendime itiraf etmekteydim. Oysa Fransız nöropatolojisi ekolü, çalışma yöntemi bakımından bana yabancıydı; kendine özgü bir hava taşıyora benziyor, nöropatolojinin yeni alanlarına el atmış görünüyordu; Almanya'da ve Avusturya'da ise bilimsel çalışmalar, Fransa'daki gibi henüz bu alanlara kadar uzanamamıştı. Fransız ve Alman hekimleri arasında pek sıkı kişisel bağlar bulunmadığı için, Fransız ekolünün gerek ipnotizmaya, gerek isteriye ilişkin olup pratik bakımdan önemli bulguları bizim burada takdir ve inançtan çok kuşkuyla karşılanmış, Charcot başta' olmak üzere Fransız araştırmacıları çokluk gelişigüzel çalışmalar yapmak, ama en azından acayip konular üzerine eğilmek ve bunlar üzerinde ortalığı velveleye verircesine araştırmalara girişmek gibi suçlamalara göğüs germeye zorlanmıştı. Pek sayın profesörler kurulunun gezi bursuna beni layık bulması üzerine, böyle bir fırsattan yararlanmayı ve Paris'te kendi görüp yaşayacaklarıma dayanarak sözü geçen konularda bir yargıya varmayı düşündüm; beri yandan, böyle davranmakla sayın Hocam Prof. von Brücke'nin de bir uyarısına uyacağımı düşünerek memnurluk duydum.

Bir ara Hamburg'ta tatilimi geçirirken,3 nöropatolojinin bu kentteki ünlü temsilcisi Dr. Eisenlohr o nazik davranışıyla bana, Büyük Hastane'yle Heine Hastanesi'ndeki sinir hastalarından bir çoğunu muayene etme, ayrıca KleinFriedrichsberg akıl hastanesini gezip görme olanağını sağladı. Ancak, burada sizlere sunmak istediğim gezinin anlatsını, izin vererseniz, ekim ayının ilk yarısında, üniversite öğrenim yılının başında Paris'e varışımla başlatacağım. Paris'e varır varmaz ilk iş olarak arayıp bulduğum Salpetriere Hastanesi, geniş bir alana yayılmış bir yapıdır; dikdörtgen biçimindeki tek katlı binaları, avluları ve parklarıyla Viyana Genel Hastanesi'ni andırıyor; şimdiye kadar birçok işlerde kullanılmış bir yer; ilk kullanıldığı iş de, tıpkı bizim «Silâh Fabrikası» gibi Salpetriere adından anlaşılmakta; derken zamanla yaşlı kadınlar (vieillesse femmes) için bir bakımevi olup çıkmış; şimdi ise beş bini açkın hastayı sinesinde barındırıyor. Kuşkusuz bu durumda hastalar arasında kronik nevrozlular enikonu çok. Bakımevinin daha önceki başhekimleri, örneğin Briquet tarafından hastaların bilimsel bir sınıflandırılmadan geçirilmesi konusuna da el atılmış; ancak Fransız başhekimleri arasında bir âdet var: görev yaptıkları hastane ve üzerinde çalıştıkları uzmanlık konuları sık sık değişiyor, ta ki kariyerlerinde ilerleye ilerleye o büyük HotelDieu kliniğinin kapısından içeri ayak atabilsinler. Ama 1856'da asistan hekim olarak Salpetriere' re giren J. M. Charcot, kronik sinir hastalıklarını kendisine sürekli bir araştırma ve inceleme konusu yaparak bir daha bu konudan el çekmeme zorunluğunu

hissetmiş, başhekim olarak ilerde Salpetriere'ye dönmeyi ve bundan böyle oradan ayrılmamayı kafasına koymuştu. Alçakgönüllü bir adam olan Charcot, şimdi bu amacına ulaşabilmesine yaşamının en büyük başarısı gözüyle bakıyor. Eli altındaki hasta malzemesinin özel koşulları dolayısıyla, dikkatini kronik sinir hastalıkları ve bunların patolojik anatomik nedenleri üzerinde toplayan bu bilgin, aşağı yukarı on iki yıl gibi bir süre kendiliğinden, böyle bir işle resmen görevlendirilmeksizin klinik dersleri vermiş, 8 sonunda 1881'de Salpetriere'de kurulan nöropatoloji kürsüsünün başına getirilmiştir. Böyle bir kürsünün kurulması, gerek Charcot'nun, gerek bu arada sayısı artmış öğrencilerinin çalışma koşullarında köklü değişikliklere yol açmıştır. Yatakta tedavi görecekt hastalara ayrılan bakımevi Salpetriere'e zorunlu bir ek olarak jerkek sinir hastaları için bir servis açılmış, ayrıca burada haftada bir bir poliklinik yapılarak dışarıdan gelen hastalar muayene ve tedavi edilmiştir. Ayrıca nöropatoloji profesörünün emrine büyük hastanede anatomik ve fizyolojik çalışmalar için bir laboratuvar, bir patoloji müzesi, gerekli fotoğrafların çekiminde ve alçı kalıplarının alınmasında kullanılmak üzere bir atelye, bir oftalmoloji salonu, bir elektro ve hidroterapi servisi verilmiş, böylece bazı öğrencilerinin sürekli kendisiyle çalışma olanağı sağlanmış, söz konusu servislerin yönetimini Charcot öğrencilerine bırakmıştır. Eli altında bütün bu yardımcı araç gereçlerle elemanlar bulunan bilgin şu anda 60 yaşındadır, genellikle Fransızların milli karakter özelliklerinden saydığımız bir canlılık, neşe ve güzel konuşma yeteneğiyle donatılmıştır, ayrıca bizim normal olarak kendi ulusumuza mal ettiğimiz bir sabır ve çalışma şevkiyle dikkati çekmektedir.

Paris'te Charcot'nun kişiliğinin cazibesine kapılarak, bundan böyle bir tek hastaneye gidip gelmeye ve bir tek hocanın derslerini dinlemeye başladım. Charcot'un çokluk akıcı ve parlak konuşmalarıyla yetinebileceğime inandıktan sonra, arada bir gidip başka hocaların derslerini dinleme çabasına son verdim. Ancak, Prof. Brouardel'in morgdaki adli tıp dersleri ve otopsi çalışmalarını hiç kaçırmıyordum. Salpetriere'de ilkin tasarladığımdan başka türlü bir çalışma yöntemi izlemek zorunda kaldım. Buraya gelirken amacım bir tek konuyu alıp enine boyuna incelemektir. Viyana'da özellikle anatomi sorularılla uğraştığım için, çocuklardaki beyin hastalıklarından sonra görülen sekonder atrofi ve dejenerasyonları kendime araştırma alanı seçmiştim. Emrime alabildiğine değerli bir patolojik malzeme verilmişti; ancak, bunlardan yararlanma koşulları hayli elverişsiz bir durum gösteriyordu. Laboratuvar, dışardan gelmiş bir kimseye rahat çalışma olanağı sağlayacak düzenden yoksundu. Örneğin, ortada en ufak bir organizasyon bulunmadığı için, hastanenin salon ve araçlarından yararlanılacak gibi değildi. Bu durumda ister istemez anatomi çalışmalarından vazgeçtim ve omurilik soğanındaki arka kordon çekirdekleri konusunda yaptığım bir buluşla yetinmek zorunda kaldım. Ama sonradan bu konudaki araştırılan Moskova Üniversitesi'nden Dr. Von Darkschewitsch'le birlikte yeniden sürdürme olanağını buldum. Adı geçen profesörle ortak çalışmalarımızdan bir yazı doğup çıktı ve Neurologisches Centralblatt'ın 6. sayısında corpus restiforme'nin Arka Kordonu (Funiculus posterior) ve Arka Kordon Çekirdeğiyle ilişkisi ve Soğanüğün iki Bölgesi Üzerinde Açıklamalar başlığıyla yayınlandı. Laboratuvarın yetersizliğine karşılık, Salp'triere'deki klinik, insanın karşısına o kadar bol ölçüde ilginç şeyler çıkanyordu ki, bu olumlu fırsattan yararlanıp bir şeyler öğrenebilmek çabası bende başka bir uğraşa ayıracak güç bırakmıyordu Haftanın çeşitli günlerindeki etkinlikler şöyleydi: Pazartesi her Charcot herkese açık dersini veriyor, dersin konusu her ne kadar bir önceki haftanın çalışmalarından biliniyorsa da, verilisindeki mükemmellik insanı büyülüyordu. Bu dersler, nöropatolojiye temel nitelikte şeyler değildi pek, daha çok Prof. Charcofnun en son araştırılannın bir çeşit bildirimleriydi ve etkileyici güçlerini her şeyden çok dinleyiciler önüne çıkarılan hastayla sürekli ilişki içerisinde kalmalannan alıyordu. Salı günleri Charcot polikliniğe çıkıyor, bu arada ayakta tedavi için başvuran bir sürü hastadan tipik ya da içyüzü anlaşılamayan vakalar asistanlar tarafından ayıklanarak muayene için profesörün önüne çıkarılıyordu. Charcofnun bu vakalardan bir bölümünü kendi deyimiyle «honüz üzerindeki sır perdesi kaldırılmamış nosografi* karmaşası» içerisinde gerisin geri

- Hastalıkların tanımı .(Ç.N.) 170

itmesi, bazen insan üzerinde cesaret kmcı bir etki uyandırmasına karşın, kimi vakalar da Profesör'ün en değişik nöropatoloji konulan üzerinde alabildiğine öğretici açıklamalarda bulunmasına fırsat veriyordu.8 Çarşambaları, Dr. Parinaud'un yaptığı ve Charcofnun da hazır bulunduğu oftalmoloji muayenelerine ayrılmıştı. Geri kalan günlerde ise Charcot, kliniğin servis ve koğuşlannda viziteye çıkıyor ya da konferans salonuna gelerek hastalar üzerindeki araştın ve incelemelerini sürdürüyordu. Bu durumda epey hasta görüp bunları bizzat muayene etmek ve sonra Charcofnun söz konusu kimselerin hastalıklarına ilişkin yargısını kendi ağzından işitmek fırsatını buldum. Ancak deneyimlerin bana sağladığı bu olumlu kazançtan daha değerli gördüğüm bir şey varsa. Paris'te geçirdiğim beş ay içinde Prof. Charcofyla aramdaki sürekli bilimsel ve kişisel ilişkilerden kaynaklanan uyarılardır. Deneyim ve görgü edinme bakımından, dış ülkelerden gelmiş hekimlere göre bana bir ayrıcalık tanındığı yoktu.

Nihayet klinik, çalışmak için başvuran her hekime açıktı; Profesör'ün öğretim faaliyeti herkesin gözü önünde, yanında görev almış genç hekimlerle dışarlardan gelmiş yabancı hekimlerin oluşturduğu bir kalabalık önünde yürütölmekteydi. Prof. Charcofnun kendisi de adeta bizimle çalışır, sesli sesli düşünür ve öğrencilerden gelecek itirazları beklerdi. Kendine güvenen kimse, konuşma ve tartışmalara katılabilirdi; hiçbir söz yoktu ki, Charcot dikkate almasııdı. Charcot ile serbest konuşulup görüşölebilirdi; bu ve klinikte çalışanlar arasında bir ayrıcalık gözetilmemesi gibi dışardan gelmiş hekimleri yadırgatan nazik davranış, aramızdaki çekingen kimselerin bile Profesörün önyak olduğu araştın ve tartışmalara alabildiğine canlı bir ilgiyle kutılmasını sağlıyordu. Charcot, açıklanması güç yeni vakalar karşısında kararsız dikiliyordu ilkin; vakanın anlaşılmasını sağlayacak bir kapı bulmak için yürüdüğü yol izlenebilir, karşılaşılabacak güçlükleri nasıl önceden tek tek belirleyip yendiğı görölebilirdi; önyargılardan uzak bir çalışmayı sık sık tekrarladığını, ele alınan konuya ilişkin doğru bir görüşe varıncaya kadar aynı vaka üzerine eğilmekten asla bıkip usanmadığını hayretle farkederdik. T Bu gibi çalışmalara ayrılmış saatlerde davranışında kendini açığa vuran katıksız içtenlik de Profesör'ün adı geçen özelliklerine eklendi mi, bu rapor yazarının diğör bütün yabancı hekimler gibi Salpetriere kliniğinden tam bir hayranlıkla ayrılmasının anlaşılmadık bir yanı kalmaz sanırım.

Charcot hep söyler, genel olarak anatominin işlevinin sona erdiğini, sinir sistemine bağı organik hastalıklar öğretisinin adeta bütünlendiğini, artık sıranın nevrozlara geldiğini belirtirdi. Profesör'ün bu sözlerine, kendi uğraşlarında başgösteren bir değışikliğin dışavurumu diye bakılabilir kuşkusuz; çünkü çalışmaları yıllardır yalnız nevrozlar, özellikle isteri nevrozlarıyla sınırlı kalmış, bakımevine ek olarak bir klinik ve polikliniğın açılmasından bu yana Prof. Charcot söz konusu nevrozları erkeklerde de inceleme fırsatını bulmuştu.

Burada Charcot'nun isteri kliniğı için yaptıklarını birkaç sözle anlatmama izninizi rica edeceğim. İsteri, günümüzde smrlan birazck olsun belirli bir anlam taşıyan bir sözcük değıldir; tu sözcökle nitelenen hastalık tıp biliminde salt olumsuz belirtileriyle tanımlanıp üzerinde pek durulmamakla, istenmece istenmeye sürdürölüp pek yaygın önyargıarm pençesinden yakasını kurtaramamaktadır. Örneğın isterinin cinselorgansal uyarılmalara bağılılığı savı ve isteri için belli bir semptomatoloji'nin (semptomlar topluluğı) belirlenip ortaya konamayacağı, çünkü değışik semptomların kendi aralarında rasgele bileşimlere gidebilecekleri görüşü ve nihayet isteride hastanın kendisine salt hasta süsü veren bir kimse olabileceğı üzerinde aşırı önemle durulması, ilgili önyargılar arasında yer alıyor. Nasıl geçmiş yıllarda büyücü ya da cin çarpmış kimseler gibi görölüp mahküm edilmişlerse, bugün de isterililere kendilerini yalancıkdan hasta gösteren kişiler gibi davranıldığı aynı kesinlikle ortadadır. Hatta bugün isteri konusundaki bilgilerimizde eskiye göre bir gerilemenin varlığı bile söylenebilir. Ortaçağ, isterinin bedensel (somatik) belirtileri olan nişaneleri (stigmalar) çok iyi ayırt edebilmekte ve bunları kendince yorumlayıp değılendirebilmekteydi. Oysa benim Berlin polikliniklerinde gördüğöme göre, söz konusu hastalığın somatik belirleyici özellikleri adeta bilinmiyordu, isteri teşhisi altında kısaca hastayla pek fazla uğraşmamak gibi bir eğilim saklı yatar gibiydi.

Charcot isteri konusundaki incelemelerinde, bu hastalığın pek seçkin örnekleri gözöyle baktığı en ağır vakalardan yola koyulmuş ve ilk yaptığı şey erkeklerde görölen isteriyi, özellikle travmatik isteriyi, şimdiye kadar kimsenin aklından geçirmediğı kadar derinlemesine inceleyip araştırmak nevrozun cinsel organlarla ilişkisinin gerçek boyutlarını belirlemek olmuş, ele aldığı tipik vakalarda nöbet, hissizlik (anestezi), görmede bozukluk ve isterojen bölgeler gibi teşhisin gerçek semptomlara dayanılarak konulmasına olanak veren bir sürü belirtinin varlığını saptamıştır. Bir yandan batıl inanç sahiplerinin, beri yandan dolandırıcıların elinden çekilip alınan ve bir nöropatoloji dalı olan ipnotizmayı bilimsel şekilde inceleyerek, bir çeşit isteri semptomatolojisi kuramına ulaşmış ve bunu çokluk gerçeğı uygun bir kuram diye benimsemi cesaretini göstermiştir. Ama öte yandan, hastalardaki açkyüreklikten uzak tutumun gerektirdiğı o ihtiyatı da hiç elden bırakmamıştır. Eli altındaki mükemmel malzeme dolayısıyla hızla çoğalan deneyimlere dayanarak çok geçmeden, tipik tablodan sapma gösteren isteri vakaları üzerine de eğilmeye başladı. Ben kilinikten ayrıldığı zaman, isteri felçleri ve eklem ağrılarından (arthralgie) sonra, varlıklarına ancak son günlerde inandığı isteri atrofileri konusunda araştırmalara koyulmuştu.

Çokluk yadsınan ve özellikle travmalardan sonra görölen erkek isterilerinin pratikte ne büyük önem taşıdığını, Charcot, nerdeyse üç aylık bir çalışmanın odak noktasını oluşturan bir erkek hasta üzerindeki gözlemlerine dayanarak bize açıkladı. Böylece isteri, Charcot'nun çabalarıyla nevrozlar karmaşası içerisinden çekilip alınarak benzeri hastalık olaylarından ayrılmış, hayli bir çeşitlilik göstermesine karşın yasa ve düzene bağılılığı yadsınamayacak bir semptomatolojiye kavuşturulmuştu. Araştırı ve incelemelerinin ortaya çıkardığı görüş açıları üzerinde hocam Charcot'yla gerek sözlü, gerek yazılı olarak yoğun bir düşünce alışverişinde bulundum; aramızdaki bu ilişkiden de İsteri JSemptoniatolojisinin Organik Semptomatolojiyle Karşılaştınması başlıklı bir yazı doğarak Archives de

Neurologies'te yayınlandı. Burada travmaların yol açtığı nevrozlara (railwayspine) isteri diye bakılması görüşü, Alman yazarlar özellikle Berlin Charite Hastanesi'nde asistan hekim olarak çalışan Thomsen ve Oppenheim» adındaki baylar tarafından sert itirazlarla karşılandı. Her iki bayla daha sonraları Berlin'de tanıştım ve bunu fırsat bilerek söz konusu itirazların ne ölçüde haklı olduğunu kendilerinden öğrenmek istedim. Ne yazık ki, isterili hastalar hastaneden taburcu edilmişti. Isteri sorununun henüz gereği gibi bir açıklığa kavuşturulamadığı, ama Charcot'nun ilkin tipik ve yalın vakalar üzerine eğilmekle haklı davrandığı, oysa Charcot'nun görüşüne itirazlar yöneltten Alman hekimlerinin açıklıktan yoksun ve çapraşık isteri çeşitlerini incelemekle işe başladıkları gibi bir izlenim edindim. İnceleme ve araştırmalarında Charcot'nun yararlandığı pek ağır isteri çeşitlerinin Almanya'da görülmediği savı ise Paris'te geriye çevrildi, isteri salgınlarına ilişkin tarihsel belgelere dayanılarak bu hastalığın bütün çeşitlerinin her zaman ve her yerde görülebileceği tezi savunuldu.

Paris'te bulunduğum sırada, özellikle Charcot'nun grand hypnotisme diye nitelediği o harukulâde, ama kolay kolay inamlamayan ipnotik olaylar üzerinde kendim de kimi deneyimler edinmekten geri kalmadım. Şurasını hayretle gördüm ki, bunlar açıktan açığa gözlemlenen, asla kuşkuyla karşılanmaması gereken olaylardı; ama insanın kendi üzerinde etkisini hissetmeden kuşkusuz inanamayacağı kadar da mucizemsi şeylerdi. Beri yandan, Charcot'nun ipnotizma gibi böyle acayip bir olaya özel bir düşkünlük gösterdiği ya da bundan gizemsel (mistik) eğilimler uğrunda yararlanmaya çalıştığını söyleyemeyeceğim. Charcot için ipnotizma daha çok, tıpkı yıllar öncesi mütipl foküs sklerozu ya da progresif kas atrofisi gibi, doğabilimsel tanımlamaları uyguladığı bir alandı. Kısaca Prof. Charcot acayip değil, tersine normal şeyleri hayretle karşılayan bir kimse izlenimi uyandırdı üzerimde; düşünsel çalışma düzenini tümüyle göz önüne alırsam, kendisini uğraştıran bir olayı doğru dürüst tanımlayıp belli bir temele oturtmadan rahat etmeyen, ama söz konusu olayın fizyolojik bir açıklamaya kavuşturulmasını bir sonraki güne bırakmakta da sakınca «örmeyen biri sayılacağı kanısını burada açığa vurmaktan kendimi alamayacağım.

Kurulunuza sunduğum bu raporda isteri ve ipnotizmayla ilgili sözlere fazlasıyla yer verdim; büsbütün yeni bir konu olan Charcot'nun çalışmaları üzerine açıklamalarda bulunmak zorunluğunu beni böyle bir davranışa itti. Ancak, sinir sistemine ilişkin organik rahatsızlıklar üzerinde uzun boylu duralayışıma bakılarak, bunlarla Paris'te hiç ya da pek karşılaşmadığım gibi bir izlenimin uyanması doğrusu istemeyeceğim bir şeydir. Organik sinir rahatsızlıkları konusunda Paris'te gördüğüm dikkati çeken zengin malzeme arasında özellikle ilginç vakalar olarak Menire hastalığını, mütipl sklerozu, Charcot tarafından tanımlanan eklem rahatsızlığı başta bulunmak üzere bütün omurilik veremi (tabes) çeşitlerini, epilepsia partialis continua'yı, kısa süre önce Dr. Marie¹⁰ tarafından tanımlanan ve sinir sistemi hastalıkları grubuna alınmamalarına karşın nöropatologların kitaplarında hâlâ isimleri geçen kalıtsal kas atrofisi çeşitlerini ve bir sinir kliniğiyle polikliniğinde raslanabilecek diğer vakaları saymak isterim. Fonksiyonel hastalıklardan isteri dışında köre (Chorea) ile çeşitli tikler, örneğin Maladie de Gilles de la Tourette, Paris'te bulunduğum sırada özellikle ele alınan rahatsızlıklardı.

Charcot'nun verdiği dersleri bir kitapta toplayıp yayınlamak amacıyla olduğunu öğrenince, kendisine başvurarak bunları Almanca'ya çevirebileceğimi bildirdim; böyle bir girişim, bir yandan Prof. Charcofyla aramda daha sıkı bir ilişkinin doğmasını, öte yandan tarafıma verilmiş gezi bursunun elvereceğinden daha uzun bir süre Paris'te kalmamı sağladı. Söz konusu çeviri, bu yılın Mayıs ayında Viyana'da Toeplitz ve Deutocke yayınevinde çıkacaktır.

Nihayet College de France'da çalışan Prof. Ranvier'in lütfedip, sinir hücreleri ve neuroglia'yla ilgili güzel preparatlarını görmemi sağladığını da burada belirtmek isterim.

Berlin'de mart başından mart sonuna kadar süren ikametim, buradaki yüksek okulların yarıyıl tatiline rastladı. Ama yine de Sayın Prof. Mendel'in, Eulenburg'un ve Dr. Ba.ginski'nin polikliniklerinde sinir hastası çocukları muayene için elime bol fırsat geçti ve herkesten dostane bir kabul gördüm. Golz'un tarımsal laboratuvarını ziyaret ederek, burada Prof. Munk'la Strassburg'tan Sayın Dr. Loeb'e rastladım ve Golz'la Prof. Munk arasında tartışmalı bir konu olan görme duyusunun beyin kabuğundaki (korteks) yeri bakamından kendime özgü bir yargıya varma olanağına kavuştum. Prof. Munk'un laboratuvarında Dr. B. Baginski bana pek nazik davranıp, görme sinirinin izlediği yola ilişkin prparatlarını incelememe olanak verdi ve bu konuda düşüncelerimi sorup öğrenmek lütfunda bulundu.

Gezi bursunun verilmesinde beni seçmesinden ötürü, Viyana Üniversitesi Tıp Fakültesi Profesörler Kurulu'na en içten teşekkürlerimi sunmayı bir ödev bildiğimi burada belirtmek isterim. Aralarında pek sayın hocalarımda yer aldığı kurul, böylece bana, sinir hastalıkları doçenti¹² olarak ilerideki çalışmalarımda değerlendireceğimi umduğum önemli bilgilere kavuşma olanağını sağlamış bulunuyor.

Viyana, Paskalya 1886

Dr. Sig. Freud

Viyana Üniversitesi NöropatoJoji Doçenti

NOTLAR:

1. [Theodor Meynert beyin anatonusti ve psikiyatrist idi, HermannNothnagel İse iç hastalıkları kürsüsünü elinde bulunduruyordu.]
2. [Ernst Wilhelm Brücke Viyana fizyoloji enstitüsünün direktörü' dü, Freud 1876'dan 1882'ye kadar burada çalıştı.]
3. [Nişanlısı Martha Bernays'ın yanında.]
4. [Başlangıçta Salpetriere güherçile deposu olarak kullanılan' bir yerdı, Brücke'nin laboratuvarının bulunduğu bina ise eskiden bir silah fabrikasıydı.]
5. [O vakitler College de Franceda bir patolojik anatomi kürsüsünü: cinde bulundurmaktaydı.]
6. [Burada Charcot sonradan İrticalen verdiği Leçons du Mardi (Yeni Dersler) İçin Eerekll malzemeyi devşirmekteydi. Bu derslerin bir cildi sonradan Freud tarafından Almanca'ya çevrilerek bir önsöz ve dip notlarıyla yayınlandı (Charcot, 189203).]
7. [Bu sözler Charcot'nun çalışma yöntemiyle ilgili olarak kendi anlattıklarına dayanmaktadır; Freud Cbarcot'un Ardından yaz smda (1883) bundan uzun uzadıya söz açar: «O b'.r konu üzerinde kılıkırkyararlıkla kafa yoran bir kimse, bir düşünür değil, kendi ifadesine göre sanatçı yeteneğiyle donatılmış biri, görsel, bir tip, bir kâhindi. Çalışma yöntemiyle ilgili olarak b!ze şunları açıklamıştı bir ara: Bilmediği, tanımadığı şeyleri boyuna yeniden görmek, incelemek gibi bir alışkanlığı vardı; böylelikle araştın konusu nesnenin üzerinde bıraktığı izlenim her geçen gün biraz daha güçleniyor, derken ilgili nesnenin anlaşılmasını götüren kapı birden önünde aralanıp düşünsel gözleri önünde karmaşa ansızın bir düzene kavuşuyordu.»]
8. [Burada söz konusu yazı «Quelques considerations pour une dtude . comparative des paralysies motrices organiques»dlr (1893).]
- ft [Hermann Oppenheim daha sonra Berlin'de nöroloji profesörlüğü yaparken psikanalize karşı çıktı. Krş.: Freud ve Abraham arasındaki mektuplaşma (1065).]
10. [Salpetriere'de Charcot'dan sonra onun yerine geçen kişi.}
- 11, ü'reud 1885 sonbaharında Viyana üniversitesinde nöropatolojL eylemsiz doçenti oldu.}

Psikanalizin Tarihçesi

Kitabı Baskıya Hazırlayanın Açıklaması:

Psikanalizin Tarihçesi Freud tarafından 1914'te kaleme alınmış, bir sonraki yıl Psikanaliz Yıllığı'nda yayınlanmıştır. 1918'de Freud'un beş ciltlik Nevrozlar öğretisi Üzerine Küçük Yazılar'm dördüncü cildine girmiş, 1924'te 12 ciltlik Toplu Eserleri'nin dördüncü cildinde çıkmış, ayrıca Viyana Uluslararası Psikanaliz Yayınevince tek kitap olarak baskısı yapılmış, nihayet 1946'de 18 ciltlik FreudBütün Eserleri'nin onuncu cildinde yer almıştır. Freud'un 1923/1924 yıllarında metne yaptığı eklemelerle uzunca dipnotu, hazırladığımız, bu kitaba alınarak gereği gibi belirlenmiştir. Freud'un baskıya verdiği metinden kimi yerlerde sapma gösteren manüskri yayınlanan metinle karşılaştırılmış, içlerinde yalnız üslup düzeltmeleri diye görülebilecekler' bir yana, öbür sapmalar bu kitap kapsamına s.okulmuştur. Söz konusu sapmaların nedenlerini, Freud'un daha önce basılmış yazışmalarından çıkarabilmekteyiz. Belli ki Freud. kaleme aldığı incelemeyi çalışma arkadaşlarından bazısına gösterip görüşlerini almıştır. Kitabı baskıya hazırlayanın kimi notlarında bu konuya da değinilmektedir. Freüd yazdığı inceleme konusunda çalışma arkadaşlarının görüşlerine başvurmuşsa. bunun nedenini. Psikanalizin Tarihçesi'nde psikanalizin Özyaşamöyküsü'ndeki gibi nesneltarihsel bir açıdan

sunulmayışıdır. Okuyucu, ilgili incelemede daha çok, Freud'un az sayıdaki polemik yazılarından biriyle karşı karşıya bulunur. Freud, çeşitli psikanalist grupları arasındaki çekişmelerde bu yazının pek önemli bir işlev göreceğini düşünmüştür hep. Kari Abraham'a yazdığı mektuplarda 'bomba» diye söz açar incelemeden. Freud'u böyle bir inceleme yazmaya götüren koşullar üzerine bilgi edinmek isteyenler, Jones'in Freud Yaşamı Küçük'ünün ikinci cildinin 5. bölümüyle 426-428. sayfalarına bakabilir. Burada psikanalizden iki büyük kopmaya ilişkin başlıca bilgileri okuyucuya sunmak istersek diyebiliriz ki, Alfred Adler'le dala bir)zaç zamandır süregelen görüş ayrılıkları 1911'de açıkça bir kopma olayına dönüşmüş, 1912'den beri de C. G. Jung'la bilimsel ve kişisel ayrılıklar besbelli kesintisiz bir akış izleye , rek doruk noktasına ulaşmıştır.

Okul tıbbi ile gözü yılan bir kamuoyunun küçümseme ve aşağılamalarına yılar boyu kılını kıpırdatmaksızın göğüs geren Freud, derken çok daha tehlikeli gördüğü içten bir saldırı dalgasıyla karşı karşıya bulunmuştur kendini. Mayıs 1913'de Sandor Ferenczi'ye bir mektubunda "Kuşkusuz bizim doğrulardan uzaklaşma eğilimi gösteren her şey kamuoyunun alkışını topluyor», diye yazar. »Bu liadar uzun süre canımıza kastedip ele başarı kazanamadıktan sonra, şimdi bizi gerçekten mezara yollamaları mümkün.» Freud psikanalizin temel ilkelerini, örneğin çocuk cinselliği gerçeğini yadsıyıp, artık rafa kaldırılmış bir sağaltım yöntemine geri döneli hayli zaman olmasına karşın, Jung hâlâ Uluslararası Psikanalistler Derneği'nin başkanı:ğ:nı elinde bulunduruyor ve kurduğu sisteme psikanaliz adını vermekte sakınca görmüyordu. Adler ise dernekdeki bütün resmi görevlerinden çekilmiş ve Serbest Psikanalitik Araştırı Derneği adı altında bir karşı dernek kurmuş, daha Psikanalizin Tarihçesi'nin yazılmasından önce kendi sistemini Bireysel Psikoloji diye niteleyerek Freud öğretisinden ayırmıştı. Besbelli Psiha" nalizin Tarihçesi'nin saldırı hedefini doğrudan doğruya Jung oluştuyordu. Freud, psikanalizin görüşlerinden sapma gösterip psikanalizin ilkeleriyle bağdaşmayan düşüncelerin kendisinin bulguladığı psikanaliz adı altında sunulmasından aleyhindeki kimselerin yararlanacağını düşünmekte ve psikanalizin, psikanalizle uğraşanların bile üzerinde anlaşılamad.ğı keyfi ve bilimsellikten uzak bir nesne olduğunu kanıtlamaya kalkacaklarından çekinmekteydi. Dolayısıyla, bilimsel polemiklere girmekten hoşlanmadığı için, istemeye istemeye Psikanalizin Tarihçesi'ni yazmaya karar vermiş, psikanalizin gelişim tarihçesinde ki güçlü mantığa dayanarak kurduğu öğretinin ana kavramlarını bir kez daha açık seçik ortaya koymak, beri yandan Adler ve Jung'un öğretilerini ele atıp özleri bakımından psikanalize aykırı düştüğünü, bu yüzden psikanaliz adının bunlar için söz konusu edilemeyeceğini göstermek istemiştir. Psikanaliz akımının örgütlenmesi sorununa da eğildiği bu polemik yaz.nın »bütün yarımliklara son vereceği ve özlenen ayrılıkları gerçekleştireceğini» de ummuştur. Beri yandan düşmanlarda, psikanalistlerin birbirine düştüğü gibi bir izlenimi uyandırmak rizikosunu, kendi yaşamının eserini savunabilmek için göze almıştır, ilerideki gelişim gerçekten do Freud'u nakit çıkarmıştır. Jung, daha Psikanalizin Tarihçesi'nin yayınlanmasından önce Uluslararası Psikanalistler Derneği başkanlığını elinden bırakmış, yazı yayımlandıktan sonra ise dernekten ayrılmış ve kurduğu öğretiyi nüayet •Analitik Psikoloji» diye nitelemiştir. 1914'te Psikanaliz Yılığ'ın aynı sayısında Psikanalizin Tarihçesi'yle birlikte, Freud'un Narsizm Kavramı Üzerine isimli bir yazısı daha çıkmış, en önemli incelemelerden biri diye bakılacak ilgili yazıda Freud, bir kez daha Adler ile Jung'un bazı tezleri üzerine eğilerek, bunlarla bilimsel bir hesaplaşmaya girişmiştir. Nihayet yine 1914'te kaleme aldığı, ama ancak 1918'de yayınlanan Çocuksal Bir Nevroz'un Öyküsü'nde çocuk cinselliği görüşünün doğruluğunu, dolayısıyla Adler ve Jung'a yönelttiği eleştirilerin haklılığını ortaya koyan yeni kanıtlar öne sürmüştür. Sonraki yapıtlarında ise bu eski polemige ancak seyrek olarak ve şöylece değinip geçtiği görülür.

Pluctuat nee mergitur

(Paris kentinin arenasındaki yazın)

Psikanalizin tarihçesiyle ilgili olarak sunacağım bu incelemenin özel karakteri ve benim bu tarihçede oynadığım rolün büyüklüğü kimseyi şaşırtmasın. Çünkü psikanaliz benim eserimdir, on yıl gibi bir zaman tek başıma üzerinde •çalıştım, bu yeni bilimin çağdaşlarımda uyandırdığı hoşnutsuzluğun bütün tepkisi yergiler halinde benim başıma yağdı. Artık benden başka psikanalistlerin bulunduğu günümüzde bile, psikanalizin ne olduğunu, ruhsal yaşamın araştırılmasında başvurulmuş yöntemlerden ne bakımdan ayrıldığını, psikanaliz adından ne anlamak, daha yerinde bir söyleyişle ne anlamamak gerektiğini benden iyi bilecek kimse yoktur. Bu incelemede, başkasının malına küstahça bir el uzatış gözüyle baktığım bir eyleme karşı •çıkarken, psikanaliz yıllığının redaksiyonu ve yayınlamış biçiminde değişikliğe yol açan olaylara ilişkin bazı bilgileri de dolaylı yoldan okuyuculara aktarmaya çalışacağım2.

1909 yılında ilk kez bir topluluk önünde açıkça psikanaliz üzerinde konuşmak için bir Amerikan üniversitesinin konferans salonunun kürsüsüne çıktığım zaman3, kendimi bu anın psikanaliz

araştırmalarım için taşıdığı önemin heyecanına kaptırarak, psikanalizi yoktan varciden kişinin ben sayılamayacağımı söylemiş, bu şerefın bir başkasına, Josef Breuer'e ait olduğunu, ben henüz üniversitede okur ve sınavlarıımı vermeye çalışırken (1880-1882) Breuer'm psikanaliz konusunda gösterdiği çabalarla ilgili şerefi hakettiğini belirtmişim'. Ama beni seven dostlarını, sonradan, Breuer'e karşı beslediğim şükran duygusunu adı geçen konferansta dile getirirken fazla ileri gidip gitmediğimi düşünmemin yerinde olacağını söylediler; benim daha önce de kimi nrsatiana aç kiad ğım gibi, Breuer'in katartüz yöntemi'ile psikananzin uir ön evresi gözöyle bakmam ve gerçek psikanalizi ipnotizma tekniğine sırt çevirerek serbest çağrışımı için içine sokmamla başlatmamın uygun olacağını ileri sürdüler. Doğrusu, psikanalizin tarihçesi ister katartik yöntemle başlat ısı, ister benim başvurduğum değişiklikler sonucu ilgili yöntemin kazandığı yeni kimlikle, pek farketmez. Şu anda ilginçlikten uzak bu soruna değiniyorsam, psikanalize karşı çıkan oazi kimselerin zaman zaman kalkıp bu tekniğin nihayet benim değil, Breuer'in eseri olduğunu söylemelerindendir. Tabii böyle bir davranışa da, toplumdaki yerleri psikanalizde dikkate değer kimi özlerin varlığını benimsemeye izin veren kişiler başvurmakta, ama psikanalizi yads mada bir smır tanımak gereğini duymayanlar bu tekniği hiç kuşkusuz benim eserim diye göstermektedir. Oysa söz konusu tekniğin doğmasında büyük katkısı bulunan Breuer' in karşısına ilgili katkının büyüklüğüyle orantılı bir küçümseme ve suçlamayla çıkıldığını hiç bilmiyorum. İnsanları itirazlara sürüklemenin ve kızdırmanın, psikanalizin kaçın lmaz yazg.sı olduğunu anladıktan sonra, bu teknikteki bütün üstünlüklere doğrusu benim uğraşlarımın ürünü diye bakılabileceği sonucuna vardım. Şurasını memnurlukla belirteyim ki, hayli küçümseme konusu yapılmış psikanalizin doğusundaki katkımın ölçüsünü küçültme çabalarından hiç biri Breuer'in adını taşımamakta ya da onun tarafından desteklenmek şerefine sahip bulunmamaktadır. Breuer'in bulgularının içyüzünü daha önce o kadar çok yerde anlattım ki, şimdi burada ayrıntılara inmeden ilgili bulgulamayı şöylece özetleyeceğim: İsterililerdeki belirtilerin (septom), bir zaman yaşanıp sonradan unutulmuş önemli olaylardan (travma) kaynaklandığı temel gerçeği. bu yaşantıları uyutmaya (ipnotizma) başvurarak hastalara anımsatma ve yeniden yaşatma ilkesi üzerine kurulmuş tedavi yöntemi (katarsis). söz konusu belirtilerin bir boşalıma kavuşmamış emosyonlardaki* enerji yükünün normal dışı alanlarda kullanılmalarından (konversiyon) doğduğu yolunda biraz kuramsal bilgi. Breuer, İsteri Üzerinde İncelemeler kitabındaki katkısında ne zaman dönüşümden (konversiyon) söz açmışsa, sanki bu ilk kuramsal inceleme benim kendi kafamdan çıkmış gibi her seferinde ad»mı ayrıç içinde yanma eklemeyi unutmamıştır*. Ama bana sorarsanız, bu yalnız isim yönünden böyledir; gerçekte ise dönüşüm, Breuer'le aynı zamanda vo birlikte yaptığımız bir bulgulamadır.

İlk tedavi denemesinden sonra Breuer'in katartik yöntemle birçok yıl el sürmediği, ancak benim Charcot'nun yanından dönüp onu bu yolda gayretlendirmem üzerine aynı yöntemle tekrar başvurduğu da yine bilinen konulardandır. Breuer bir dahiliyeciydi ve geniş bir hasta çevresi vardı, bu da kendisinin bilimsel çalışmalar yapmasına pek vakit bırakmıyordu. Bana gelince: ben istemeye istemeye hekimliği seçmişim; ama o zamanlar nevrozlulara yardım etmek, durumlarını hiç değilse biraz anlamak konusunda içimde güçlü bir istek duyuyordum. Fizik tedavisine güvenle bel bağlamış, ancak VV. Erb'in bol bol tavsiyeyi içeren vo uygulama alanı pek geniş Elektrotcracı" adındaki kitabının zamanla bende uyandırdığı düş kırıklığıyla ne yapacağımı bilemez duruma düşmüştüm. Nevrozlularda elektrik tedavisiyle elde edilen başarıların gerçekte telkin olayından (sugestiyon) kaynaklandığı yolunda Möbius'un sonradan İleri sürdüğü görüşe ben kendi çalışmalarımda ulaşmamışsam, bu hiç kuşkusuz, W. Erb'in elektroterapiyle umulan başarıları benim pek elde edemeyişimden ileri gelmiştir. O zamanlar, Liebauıt vo Bernicim'in7 yanında alabildiğine ilginç örneklerini yaşadığım uyutmayla telkin tedavisi, beni düş kırıklığına uğratan elektroterapi'yi hiç de aratmayacak bir yöntem gibi görünmüştü. Ancak, Breuer'den öğrendiğim uyutmayla yap'lacak araştırı ve incelemeler, otomatik olarak sonuç vermeleri ve insandaki bilip öğrenme merakını doyurmaları bakımından,

- Metinde duygu ve heyecan karşılığı olarak kullanılmaktadır. (Ç.N.)

her türlü araştın ve incelemeye kapılan kapayan tekdüze ve zorba telkinsel yasaklamalarla karşılaştıramayacak kadar çekiciydi. Kısa bir süre önce aktüel çatışmanın ve hastalık nedeninin ön plana geçirilmesi, psikanalizin en yeni bulgularlarından biri diye öne sürölmüştü. Bu da benim, ve Breuer'in katartik yöntemle çalışırken en başta yaptığımız şeyin ta kendisiydi: Hastanın dikkatini doğruca hastalık belirtisine yol açan travmatik yaşantı üzerine çekiyor, ruhsal çatışmanın nedenini ilgili yaşantıda arayıp bulmaya ve baskı altına alınmış içtepiyi özgürlüğüne kavuşturmaya savaşıyorduk. Söz konusu çabalanın sonucu gerçekleştirdiğimiz bir bulgulama da, nevrozlulardaki ruhsal süreçlerin karakteristik özelliği sayılan olaydı, ben sonradan geriye dönüş (regresyon) diye nitelemiştim bu olayı. Üzerine eğildiğimiz vakalarda hastanın çağrışımları, açıklığa kavuşturmak istediğimiz yaşantılardan

kalkarak daha öncelerde kalmış yaşantılara uzanıyor, bu ise, aktüel rahatsızlığını tedaviye çalışan bizleri onun geçmişiyile ilgilenmeye zorluyordu. Geriye dönüş, boyuna daha gerilere götürüyordu bizi; ilkin buluş çağına gelip dayandığını sanmıştık. Derken gerek tedavide karşılaştığımız başansızlıklar, gerek hastalığı doğru dürüst anlamada başgösteren boşluklar, çocukluğun daha gerilerde kalıp şimdiye kadar hiçbir araştırmacının kapısından içeri ayak atmadığı yıllarını da psikanaHtik inceleme kapsamına alma düşüncesini uyandırdı bizde. Uğraşlarımızda izlediğimiz bu yöntem, psikanalizin karakteristik bir özelliğini oluşturdu. Psikanalizin aktüel (güncel) hiç bir durumu geçmiş dikkate almaksızın açıklayamayacağı, hatta her patojen (hastalandırıcı) yaşantının, daha önceden kalmış kendisi patojen olmayan, ama patojen yaşantıya ilgili özelliğini kazandıran bir başka yaşantıdan kaynaklandığı görülmekteydi. Ama aktüel neden üzerine saplanıp kalma ayartısı o kadar güçlüydü ki, daha sonraları başvurduğum kimi ruhçözümsel (psikanalitik) tedavilerde söz konusu ayartıya karşı duramadığımı söylemeliyim. 1900'de Dora7 adındaki hastamı psikanalizden geçirirken, kendisindeki rahatsızlığın patlak vermesine yol açan nedeni biliyordum. Psikanaliz süresince sayısız kez ilgili yaşantıyı çözümleme konusu yapmaya çalıştım, ama benim çağrı ve isteklerime karşılık hastam her seferinde boşluklarla dolu aymkink dökük bilgiden başka bir şey buyur edip çıkaramadı önüme. Ancak ilk çocukluk yılları üzerinden geçen dolambaçlı bir yol izledikten sonradır ki hastam bir düş gördü, ilgili düşün yorumu sırasında hastalığını doğuran travmatik yaşantıya ilişkin ayrıntıların anımsama olanağına kavuştu ve böylece nedenleri anlaşılan aktüel çatışmanın ortadan kalkması sağlanabildi. Dolayısıyla, daha önce sözü edilen psikanalitik kuralın ne kadar yanıltıcı nitelik taşıdığı ve psikanaliz tekniğinde geriye dönüşün (regresyon) ilgili kural dolayısıyla ihmale uğramasının bilimsel bakımdan ne büyük bir gerilemeye yol açtığı, bu örnekten anlaşılacaktır.

Breuer'le aramdaki ilk görüş ayrılığı, isterinin gizli mekanizmasının belirlenmesi sorunda açığa vurdu kendini. Breuer, ilgili konuda bir bakıma hâlâ fizyolojik denebilecek bir kurama eğilim duyuyor, isterililerdeki ruhsal bölünmeyi değişik ruhsal durumlar, o zamanki deyimiyile değişik bilinç durumları arasındaki iletişim olanağının yitimiyle açıklamak istiyordu; dolayısıyla «ipnoid» durumlar kuramını ortaya atmıştı ki, bu kurama göre ipnoid bilinç durumların ürünleri tıpkı özümlememiş yabancı cisimler gibi «ayık bilinç» içine uzanmaktaydı. Bense işi pek onun kadar bilimsel açıdan ele almıyor, isterik durumlarda boyuna günlük yaşamdakine benzer eğilim ve yönelimler buluyor, ruhsal bölünmeye ise bir itip uzaklaştırma olayının ürünü diye bakıyordum, ilgili olaya da o zamanlar «savunu» adını vermiştim, sonradan «geriye itim» demeye başladım. Gerek Breuer'inki, gerek benimki, her iki görüşün de bir arada varlığını sürdürmesine ses çıkarmadım; ama bu çabam uzun ömürlü olmadı, deneyimler hep bir tek görüşün, yani benim görüşümün haklılığını ortaya koydu; dolayısıyla, pek k'sa bir süre sonra Breuer'in «ipnoid» kuramıyla, benim «savunu» öğretim birbirine karşıt bir durum aldı.

Ama aramızdaki ilişkilerin çok geçmeden kesilmesinde bu karşıtlığın bir rol oynamadığına yüzde yüz eminim. Birbirimizden kopuşumuzun nedeni daha derinlerde saklı yatıyordu. Gelgelelim öyle olmuştu ki, başlangıçta ilgili kopmayı neye bağlayacağımı bilememiş, ancak sonradan elimdeki güvenilir ipuçlarına dayanarak bunu açıklayabilmiştim. Breuer'in, o ünlü ilk hastasıyla ilgili olarak, cinselliğin hastada şaşılacak ölçüde gelişmemiş durum gösterdiğini ve kızın o zengin hastalık tablosuna asla bir katkıda bulunmadığını söylediği anımsanacaktır sanırım. Her vakit hayret ettiğim bir şey varsa, bana cephe alanların Breuer' in bu sözlerini, nevrozların cinsel nedenlere dayandığı yolunda benim ileri sürdüğüm savın karşısına nasü olup çıkarmadıklarıdır. Onların bu davranışını bir saygı eseri mi, yoksa bir dikkatsizlik sonucu mu görmem gerektiğine bugün bile karar verebilmiş değilim. Breuer'in hastasına ilişkin hastalık öyküsünü (anamnez), son yirmi yılın kazandırdığı psikanalitik deneyimlerin ışığı altında yeniden okuyan kimse, yılanlar, kaslarda kasılıp kalmalar, kolda felçlerle kendini açığa vuran simge dilini anlamada yanılgıya kapılmayacak, hasta babanın yatağının başındaki durumu dikkate alıp ilgili belirtileri gereği gibi yorumlayabilecek ve cinselliğin kızın ruh yaşamında oynadığı role ilişkin olarak sonunda vereceği yargı, kızı tedavi eden Breuer'in yargısına hayli uzak düşecektir. Hastasının tedavisinde Breuer, bizim aktarım» (transfert) diye nitelediğimiz olayın ta kendisi sayılabilecek alabildiğine yoğun telkinsel bir rapport'a başvurmuştu. Bazı zorlayıcı nedenlerin beni sürüklediği kaniya göre, Breuer, hastasındaki semptomları ortadan kaldırdıktan sonra ilgili aktarımın cinsel nitelik taşıdığım, kendini bu kez açığa vuran bazı yeni belirtiler dolayısıyla ister istemez görmüş, ancak belirtilerdeki genellik dikkatinden kaçmış, dolayısıyla tedavi sürecinin bu evresinde sanki bir «untoward ivent»* karşısında ne yapacağını şaşırmış gibi araştırı ve incelemelerini yanda kesmişti. Kendisi ilgili konuda doğrudan bir açıklamada bulunmamasına karşın, böyle bir düşünceye kapılmamı haklı göstermeye yetecek ipuçlarını çeşitli zamanlarda vermişti bana. Sonradan ben, nevrozların oluşumunda cinselliğin önemini daha bir kesin savunmaya kalkınca, ilk tepkiyi Breuer gösterdi; ileride

kendilerine enikonu aşinalık kazandığım bu tepkilerin, benim artık bozulmaz bir yazgım sayılacağını henüz o zamanlar anlayamamıştım.

Bütün nevrozların tedavisinde ne hastanın, ne'hekimin doğmasını arzuladığı sevgi ya da düşmanlık dolu kaba cinsel

- Tatsız olay. (Ç.N.)

karakterde bir «aktarım» ile karşılaşılması, bana nevrozlara yol açan nedenlerin her vakit cinsel yaşamda aranması gerektiğinin sarsılmaz kanıtı gibi göründü. Bu konu üzerine hâlâ yeterli bir ciddiyetle kimse eğilmiş değildir; çünkü öyle olsa, araştırmacılar için söz konusu aktarımın gerçekliğini benimsemekten başka çıkar yol kalmazdı. Bense aktarım'a psikanaliz çalışmalarının özel başarıları dışında, hatta onların da üzerinde her vakit kesin önem taşıyan bir gözle baktım.

Nevrozların cinsel nedenlere dayandığı savımın dost bildiğim üç beş kişi arasında da iyi karşılanmamasının —çok. geçmeden olumsuz bir hava esmeye başlamıştı çevremde— yol açtığı üzüntü nedeniyle beni avutan bir şey varsa, yeni ve özgün bir düşünce uğrunda savaşa atılmamdı. Ne var ki, günün birinde bazı anımsamalar bir araya gelerek böyle bir avuntudan yoksun bıraktı beni; ama buna karşılık ilgili gerçeğin nasıl bulgulandığım ve bu bilgiye nasıl ulaşıldığını pek güzel görüp kavramamı sağladı. Varlığından sorumlu tutulduğum düşünce asla bende doğmuş değildi;; Breuer'in kendisi, sonra Charcot ve Viyana'daki hekimlerin belki de en üstünü sayılacak üniversitemizin jinekologu Chrobak olmak üzere, görüşlerine alabildiğine saygı beslediğim üç kişi tarafından bana iletilmişti. Adı geçen üç kişi beni öylesine derin bir görüşün sahibi kılmışlardı ki, kendileri doğrusu böyle bir görüşten yoksundu. Bunlardan ikisi, bana bir zaman söylediklerini sonradan kendilerin© animsatmak istediğimde yadsıma yoluna saptı. Üçüncülerine, yani Üstat Charcot'ya gelince: belki kendisini sonradan yeniden görmem kısmet olsaydı, o da aynı yola başvuracaktı. Ama her üçünün ağzından çıkıp benim henüz içyüzünü kavrayamadan benimsediğim birbirine özdeş açıklamalar yıllar boyu uyuklayıp kaldı içimde ve günlerden bir gün özgün bir düşünce kimliğiyle dünyaya gözlerini açtı. Hastanede hekimliğe yeni başlamıştım; bir gün kentte bir gezintiye çıkıyordu, beni de yanına aldı Breuer. Yolda giderken ileriden bir adam yaklaşıp kendisiyle konuşmak istediğini, söyleyeceklerinin pek önem taşıdığını belirtti. Ben geride kaldım. Adamla konuşması bitince, Breuer dönüp geldi ve kendisine özgü, o nazik öğretici edayla, adamın bir hastasının kocası olduğunu ve karısıyla ilgili bir haber ge Girdiğini açıkladı. Sonra hasta kadının eş dost arasında pek acayip davranışlarda bulunduğunu, dolayısıyla sinir haspası diye görülüp tedavi edilmek üzere kendisine yollandığını ekledi ve *Alkoven'in sırlan* diyerek konuşmasına son verdi. Ben şaşırmış, bununla ne anlatmak istediğini sordum. O ise, benim bunu işitilmemiş bir şey gibi karşılamamı anlamadığı için, Alkoven'in («evlilik döşegi») anlamına geldiğini açıkladı.

Bundan birkaç yıl sonra, Charcot'nun konuklarını kabul •ettiği akşamların birindeydi. Sayın Üstadın yakınında bulunuyordum; Brouardel'e, 7 o gün muayenehanesinde karşılaştığı pek ilginç bir olayı anlatıyordu. Başını pek iyi •duymamıştım, ama anlatılanlar giderek beni ilgilendirdi. Çok uzaktan, Ortadoğu'dan gelmiş genç bir çift söz konusuydu; kadın ağır hasta, erkek ise iktidarsız ya da cinsel birleşmede beceriksiz biriydi. Tâchez done* sözlerini tekrarladığını işittim Charcot'nun, arkadan şöyle dedi: Je vous assure, vous y arriverez.»** Charcot'dan daha alçak sesle konuşan Brouardel, söz konusu koşullarda kadında ilgili belirtilerin görülmesinden ötürü şaşkınlığını belirtmiş olmalıydı ki, Charcot'nun dudaklarından ansızın büyük bir canlılıkla şu sözler döküldü: *Mais dans des cas pareils • e'est toujours la chose gânitale, toufours... toujours... tou/ours.»*** Bu arada üstat ellerini karnının önünde kenetleyip kendine özgü o zindeliğiyle birkaç kez çabuk çabuk gidip geldi. Kâlâ anımsarım, bir an beni adeta her türlü devinimden alıkoyan bir şaşkınlığa kapıldım, peki Üstat bunu "biliyor da neden hiç açığa vurmuyor? diye sordum kendi : kendime. Ama ilgili olayın bende bıraktığı izlenim çok geçmeden silinip gitti; beyin anatomisine yönelik çalışmalar ve isteri felçlerinin' deneysel yoldan ortaya çıkarılması konusu, bütün ilgimi üzerine çekmişti.

Bir yıl sonra sinir hastalıkları eylemsiz doçenti olarak Viyana'da hekimliğe başladım; nevrozların oluşumu konusunda, kendisine umutla bakılan bir akademi mensubunda

- Gayret ediniz kuzum. (Ç.N.) *• Sızı temin ederim başaracaksınız. (Ç.N.)
- Ama bu gibi durumların nedeni her zaman dmsellik, her zaman... her zaman... (Ç.N.)

aranacak bir bilgiyle donanmış değildim. Bir gün Chrobakt bana telefon edip, bir kadın hastasının tedavisini üzerime almamı rica etti, üniversitede yüklendiği öğretim görevinin kendisine hasta için ayıracak zaman bırakmadığını bildirdi. Hemen yola koyularak, Chrobak'tan önce hastanın yanına vardım ve onun anlamsız korku nöbetleri geçirdiğini,, ancak günün her saati hekiminin bulunduğu yer tastamam kendisine bildirildiği zaman nöbetlerde bir yatışma sağlanabildiğini öğrendim. Daha sonra

Chrobak gelince beni bir kenara çekti ve hastasındaki korku nöbetlerine, on sekiz, yıllık bir evliliğe karşın kadının hâlâ virgo intahta* olmasının yol açtığını açıkladı. Kadının kocasının tam bir cinsel iktidarsızlığından ve böylesi durumlarda hekime kan koca. arasındaki uyumsuzluğun faturasını kendi saygınlığıyla ödemekten ve sağda solda omuz silkilerek hakkında söylenecek: «Onun da bir şeyden anladığı yok, anlasa kaç yıldır iyi ederdi kadıncağızı» gibi sözleri sineye çekmekten başka yapacak şey kalmadığını belirtti. «Bu gibi rahatsızlıklar için yazılacak reçete bizce malum ama yazılmaz», dedi, arkadan reçeteyi söyledi:

Rp. Penis normalis dosim Repetatur!

Ben, böyle bir reçete işitmemiştım hiç. Velinimetimin buince alayına başımı sallayıp geçmek istemiştım doğrusu.

Hani adı kötüye çıkmış cinsellik düşüncesinin yüce kaynaklarını, ilgili düşüncenin sorumluluğunu başkalarının üzerine yıkmak istediğim için açığa vurmuş değilim. Bu düşüncüyü bir ya da birkaç kez nükteli bir söz kılığında dile getirmekle üzerine ciddi bir tutumla eğilmenin, gereği gibi üzerinde durmanın, onu tutup kendisine karşı çıkan tüm ayrıntılar içinden geçirmenin ve benimsenmiş doğrular arasında onu hakettiği yere oturtmanın birbirinin aynı şeyler sayılmayacağını biliyorum. Bütün ödev ve güçlükleriyle tam bir evlilik ve kolayından bir flört gibi birbirinden ayrı şeylerdir her ikisi. Hiç değilse Fransızca'da kullanılan bir deyim vardır: Epouser les idğes de...**

• Bakire. (Ç.N.) •• — in düşüncesiyle evlilik. (Ç.N.)

İçalışmalarımın katartik yöneme eklenerek onu psikanalize dönüştüren birçok ögesi arasında geriye itim (refoulement) •ve karşıkoyma (resistance) öğretisi, çocuk cinselliğinin benimsenmesi, bilinçdışım tanımak için düşlerin yorumlanması başta geliyor.

Geriye itim öğretisinde kuşkusuz bağımsız bir çalışma izledim; beni ilgili öğretiye yaklaştıran, onu bulmama yardım eden bir dış etki olmadı; geriye itim düşüncesine uzun süre orijinal bir gözle baktım; ancak günlerden bir gün, Otto liank.» bana filozof Schopenhauer'in Welt als Wille und Vorstellung adlı yapıtında cinnetin açıklanmaya çalışıldığı yeri gösterince iş değişti. İlgili yerde gerçeğin hoşsa .gitmeyen bir parçasını kabule karşı direniş üstüne söylenenler, benim geriye itim deyimindeki içerikle o kadar eksiksiz çakışıyordu ki, yine pek fazla okuyan bir kimse olmadığım için bir bulgulamayı gerçekleştirebildiğimi anladım. Oysa söz konusu yeri başkaları okumuş, üzerinde durmayıp geçmiş, böyle bir bulgulamayı gerçekleştirememişlerdi. Önceki yıllarda felsefi yapıtları okumaktan daha çok zevk alsaydım, belki aynı soy benim de başıma gelecekti. Ayrıca, ileride Nietzsche'nin yapıtlarını okumanın hazzm•dan da kendimi bilerek uzak tutmuş, kafamda birtakım •önbekleyişlerin gelişerek psikanalitik gözlemlerin değerlendirilmesinde bana ayak bağı olmasını istememiştım. Ama buna karşılık, o zahmetli psikanaliz araştırmalarının, filozoflarca sezgisel yoldan elo geçirilmiş gerçekleri doğrulamaktan öteye gitmediği sık görülen durumlarda, öncelik iddiasından vazgeçmeye ister istemez hep hazırlıklı bulundum ve bulunmaktayım.

Geriye itim öğretisi, psikanalizi taşıyan temel direktir; öte yandan psikanalizin en önemli parçasıdır ve nevrozların ipnotizmaya başvurulmaksızın yapılacak ruhçözümsele sağaltımında her zaman karşılaşılabilecek bir durumun kuramsal yoldan dile getirilişinden başka bir şey değildir. Nevrozlulann ipnotizmasız psikanalizinde, hastada bir karşıkoymanın kendini açığa vurduğu görülür; karşıkoyma, psikanaliz çalışmasını engeller ve onu başarısızlığa uğratmak için hastanın anımsama zincirinde boşluklar yaratır. Hasta üzerinde ipnotizmanın uygulanması ise söz konusu karşı koymayı yalnızca maskeler; dolayısıyla, psikanalizin tarihi, nerozluların sağaltımında uygulanan yöntemde bir değişikliğe gidilerek ipnotizmadan el çekilmesiyle başlar. Karşıkoymanın anımsamada boşluklarla birlikte görülmesine yönelik kuramsal çalışmalar, bizi bilinçsiz bir ruhsal yaşamın varlığı görüşünü ister istemez benimsemeye zorlamıştır; bu görüş, psikanalize özgüdür ve bilinçdışı üzerindeki filozofik spekülasyonlardan belirgin olarak ayrılır. Dolayısıyla, psikanalitik kuram, nevrozlulardaki hastalık belirtilerinin geriye doğru izlenip nedenlerinin ele geçirilmeye çalışılması sırasında karşılaşılan beklenmedik iki olayı, aktarım ile karşıkoyma'yı açıklama denemesidir. Bu iki olayın gerçekliğini benimseyen ve kendisine çıkış noktası yapan her araştırmayı, benimkilerden ayrı sonuçlara varsa bile psikanalitik diye nitelendirebiliriz. Ama bu iki önkoşuldan sapma gösterip işin başka yanlarına el atan bir kişi kendine psikanalist demekte ayak direrse, öykünme yoluyla yabancı bir mülke sahip çıkmak istediği suçlamasından yakasını bir türlü kurtaramayacaktır.

Geriye itim ve karşıkoyma öğretisini psikanalizin verileri değil de önkoşulları arasına katmak isteyenler, beni bütün .gücümle karşılarında bulacaktır. Genel psikolojik ve biyolojik nitelikte bu gibi önkoşullar vardır ve bir başka zaman bunlardan söz açmak daha yerinde olur. Ancak, geriye itim öğretisi psikanaliz çalışmalarıyla elde edilmiş bir kazanç, sayılamayacak kadar çok deneyimler sonucunda yasal yoldan ele geçirilmiş kuramsal bir basandır.

Çok daha sonraları ele geçirilen bir başka başarı da, çocuk cinselliği deyiminin psikanaliz tarafından ortaya atılışıdır. Psikanaliz çalışmalarının henüz el yordamıyla ilerlemeye çabaladığı ilk yıllarda sözü edilmeyen bir deyimdi, bu. Çocuk cinselliği konusunda ilk dikkati çeken şey, aktüel yaşantılardaki etki gücünün geçmişe bağlanması zorunluluğu olmuştu. Ancak «arayan, bulmayı dilediğinden çokluk fazlasını ele geçirmekteydi.» Giderek geçmişin daha çok derinliklerine dalınmış, sonunda buluş çağına ulaşarak cinsel içtepilerin bu geleneksel uyanış döneminde karar kılınacağı umulmuştu. Ama boşuna bir umuttu bu; izlenen izler daha gerilere, çocukluğa ve çocukluğun da ilk yıllarına doğru uzanıp gitmişti. Bu yolda ilerlenirken, psikanaliz gibi körpe bir bilimi adeta uçuruma sürükleyecek bir yanılgıdan kurtulmak gereğiyle karşılaşmıştı, ü zamana kadar isteri konusunda Charcot'nun ortaya attığı travma kuramının etkisiyle hastaların anlattıklarını gerçek sayıp etiyolojik (nedensel) bakımdan önemli görmeye daha çok eğilim gösterilmekteydi. Hastalar ise, kendilerindeki belirtileri ilk çocukluktaki pasif cinsel yaşantılara, yani kaba bir deyişle baştan çıkarılıp ayartılmalara bağlıyordu. Adı geçen etiyolojik görüş pek akla yakın gelmediği, ikincisi kesinlikle saptanan durumlara uygun düşmediği için yıkılıp gidince, bunun yol açtığı başlıca sonuç tam bir çaresizlik oldu. Psikanaliz, gereği gibi bir yol izleyerek çocukluktaki sözü edilen travmalara kadar uzanmış, bunların uydurma olduğunu kanıtlamıştı, yani ayaklar altındaki gerçeklik zemini yitirilmişti. Benden önce Breuer'in o hoşlanmadığı durumla karşılaşmasındaki gibi, içimden çalışmaları yüzüstü bırakmak geçmemiş değildi hani. Ama direnip çalışmaları sürdürdümse, belki de benim için yapılacak başka şey olmadı gündandı. Sonunda aklımı başıma toparlayıp şöyle düşündüm: İnsan bir çalışmadan belli bazı sonuçlar bekler de bekledikleri çıkmayıp düş kırıklığına uğrarsa, cesaretini yitirmeye hakkı yoktur; yapacağı şey, beklediği sonuçlarda bir düzeltmeye gitmektir. Eğer isterililer hastalık belirtilerini kafalarından uydurdukları birtakım travmalara bağlıyorsa, buradan çıkarılacak yeni gerçek şu olabilirdi: Demek ki söz konusu yaşantıları sayıklıyorlardı. Böyle olunca, ruhsal gerçeğe pratikteki gerçeğin yanı sıra değer vermek, bu gerçeğin üzerine eğilmek gerekirdi. Çok geçmeden de bir nokta açıklığa kavuştu: İlgili sayıklamaların amacı ilk çocukluk yıllarındaki bensevisel (otoerotik) etkinliği gizlemek, ayıp ve utancını örtmek ve ona daha bir yücelik kazandırmaktı. Sayıklamaların ötesine geçildi mi, çocukluktaki cinsel yaşam bütün boyutlarıyla kendini belli ediyordu.

İlk çocukluk yıllarına ilişkin cinsel yaşamda, çocukların doğarken dünyaya birlikte getirdikleri bünyesel özellikler de rol oynamaktaydı. Bünyesel yatkınlıklar, hiç bir olağanüstülüğü bulunmayıp genelde etkileyici bir güçten yoksun kalacak yaşantılara fiksasyon gücünü içeren kamçılayıcı travmalar niteliğim kazandırıyor, beri yandan bireyin yaşantıları normalde uzun süre uyuklayıp kalacak, belki de hiç bir zaman gelişme olanağı bulamayacak bünyesel etkenleri uykusundan uyandırıyor, böylelikle yatkınlık ve yaşantı bir araya gelerek nedensel (etiyolojik) bakımdan kopmaz bir bütün kimliğiyle kendini açığa vuruyordu. Baza olağanüstü yaşantıların, yani travmaların ortaya çıkışında çocuktaki cinsel bünyenin uyarıcı rol oynadığını ileri sürerek, travmatik etiyoloji konusundaki son sözü 1907'de Abraham'm söylediğini burada belirtmek isterim.

Çocuk cinselliği konusunda benim ortaya attığım görüşler, hemen yalnız erişkinler üzerinde yapıлып geriye doğru bir yön izleyerek geçmişin derinliğine dalan psikanaliz çalışmaları tarafından verilerine dayanmaktaydı; henüz fırsat bulup çocuklar üzerinde doğrudan gözlemleri gerçekleştirememiştim. Bu yüzden, pek küçük çocuklar üzerinde yıllar sonra .giriştiğim dolaysız gözlemlerin, yıllar önce büyükler üzerindeki çalışmalarla vardığım sonuçlardan büyük bir bölümünü doğruladığını görmek, benim için eşsiz bir zafer oldu. Ama ele geçirdiğim başarılı sonuçlardan ötürü aslında utanmam gerekiyormuş gibi, söz konusu zafer giderek önemini yitirdi. Çocuklar üzerindeki psikanalitik gözlemlere daldıkça, çocuk cinselliği o kadar daha doğal nitelik kazanıyor, beri yandan bu gerçeği görmezden gelmek için şimdiye kadar ne çok çaba harcandığım düşünmek insana o ölçüde garip görünüyordu.

Ancak bir çocuk cinselliğinin varlığı ve önemine kesinlikle inanılmak isteniyorsa, psikanaliz tedavisinde tutulan yolu izlemek, nevrozlardaki belirti ve özelliklerden kalkarak geriye doğru yol almak ve en son kaynaklara ulaşmak gerekir. Bu kaynaklar, söz konusu belirti ve özelliklerden hangilerinin açıklığa kavuşturulabileceğini, hangilerinde bir değişikliğe gidilebileceğini bize gösterir. Kısa bir süre önce C. G. Jung'un yaptığı gibi, ilkin çocuktaki cinsel içgüdünün karakteriyle ilgili kuramsal bir görüş geliştirilip ortaya konur da, bu görüşten yola çıkılarak çocuğun cinsel yaşamı kavranılmak istenirse, daha değişik sonuçlara varılmasının şaşılacak yanı kalmaz kuşkusuz. Önceden hazırlanan böyle bir görüş, sapa düşünceler göz önünde tutularak ya da keyfi bir yol izlenerek belirlenmiş olmak gibi bir nitelik taşıyacak ve uygulanmak istenilen alana uygun düşmemek gibi bir sakıncayı içerecektir. Elbet psikanaliz de, cinsellik ve cinselliğin kişinin tüm yaşamıyla ilişkisi bakımından henüz çözümleyemediği birtakım sorunlarla karşı karşıyadır, birtakım karanlık noktalara gelip dayanmıştır. Ne var ki, bunlar kurgusal düşüncelerle (spekülasyon) ortadan silinip atılamaz; yapılacak daha başka gözlemler ya da

daha başka alanlarda girişilecek inceleme ve araştırmalarla bir çözüme ulaştırmaya kadar varlıklarını sürdürmeleri yerinde olur.

Şimdi sözü uzatmadan düş yorumuna geçeceğim. İçimdeki belli belirsiz bir sezginin ardından giderek psikanaliz tekniğinde bir değişikliğe başvurup ipnotizmanın yerine serbest çağrışımı geçirdikten sonra, düş yorumu bu konudaki çabalarımın ilk meyvası oldu. Hani bilip öğrenme merakun, hiç de işin başından beri düşleri anlamaya yönelik değildi. Beni etkileyerek ilgimi bu alana çeken, bu alandaki çalışmalarda başarı elde edeceğim umudunu bana veren bir şeyle karşılaşmamıştım. Breuer'le ilişkilerimizin kesilmesinden önce, kendisine bundan böyle düşleri yorumlayabildiğimi bir tek cümleyle açıklayabilecek zaman bulabilmişim ancak. Yorum tekniğini ele geçirmenin böyle bir tarihçeye dayanmasından ötürü düş dilindeki simgeler en son kavrayabildiğim şeyler olmuştu, çünkü düşü görenin çağrışımlarının simgelerin anlaşılmasına fazla bir yardımı dokunmamaktaydı. İlk olayların kendilerini incelemek, ancak sonradan kitaplara bir göz atmak alışkanlığım elden bırakmadığım için, düş simgelerini kesinlikle ele geçirdikten sonradır ki, Scherner'in bir yazısında ilgili simgelerin söz konusu edildiğini gördüm. Düşteki simgesel dışavurumu ancak daha sonradan fırsat bulup ele alabildim; bu da, başlangıçta pek değerli çalışmalarla kendini gösteren, ama ileride işi büsbütün tavsatan W. Stekel'in etkisiyle oldu biraz. Psikanalitik düş yorumuyla bir zaman pek el üstünde tutulan antik düş yorumu arasında sıkı bir ilişkinin varlığını ancak çok yıllar sonra gördüm. Benim düş kuramındaki kendine en özgü ve en önemli parçaya, yani düşlerdeki biçim değişimlerinin bir iç çatışmadan kaynaklandığı, dürüstlikle bağdaşmayacak içsel bir yönelimden ileri geldiği görüşüne, tıbbı yabancı, ama felsefeye aşina biri olan ünlü mühendis J. Popper'in Lynkeus takma adıyla 1899'da yazdığı Phantasien eines Realisten (Bir Gerçekçinin Sayıklamaları) adlı yapıtında yeniden rastladım. Psikanaliz çalışmalarının o ilk çetin yıllarında nevrozların karşına çıkardığı hem teknik, hem klinik, hem de sağaltımsal (tedaviye yönelik) sorunların aynı zamanda üstesinden gelmem gerekip, büsbütün tek başıma uğraşmak zorunda kalarak güçlüklerin karmaşası içinde çokluk yolumu şaşırırmaktan ve özgüven duygumu yitirmekten korktuğum bir sıra, düş yorumu benim için bir avuntu kaynağı ve tutunacağım bir dal olmuştur. Bir nevrozun psikanalizle anlaşılabilirliği konusunda ileri sürdüğüm varsayımın doğruluğunu hasta üzerinde görebilmem için çok vakit, insanın sabrını taşıracak kadar uzun süre beklemem gerekiyordu; oysa hastalık belirtilerinin bir eşi gözüyle bakılabilecek düşlerde ilgili varsayımın hemen her vakit hiç yaşmaksızın doğrulandığını görüyordum.

Ancak elde ettiğim bu başarılarıdır ki, bana yılmadan sabretme gücünü verdi, psikoloji alanında çalışan bir araştırmacının kavrayış yeteneğini, düş yorumuna karşı takındığı tutumla ölçmek gibi bir alışkanlığın içimde doğup gelişmesine yol açtı; psikanalize karşı çıkanlardan çoğunun kısaca bu bölgeye ayak atmaktan çekindiğini ya da böyle bir şeye kalkıştığında alabildiğine beceriksiz davrandığını gözlemlemek bir memnuniyet salıyordu içime. Zorunluğuna çok geçmeden inandığım kendimi psikanalizden geçirme işini, çocukluk yıllarımda tüm olayları içinden vurup giden bir dizi düşe dayanarak gerçekleştirdim. Hatta bugün bile doğru dürüst düş gören ve fazla anormalliği içermeyen kimselerde bu çeşit bir psikanalizin amaca elvereceği kanısındayım¹⁰. Psikanalizin tarihçesini böylece alıp göz önüne sermekle, sanıyorum onun içyüzünü sistematik anlatımlardan daha iyi ortaya koydum. Doğrusu buluşlarımda özel bir nitelik taşıdığını ilkin farketmemiştim. Hekim olarak çevremde yavaş yavaş uyandırdığım sempatiyi ve sinir hastalarının muayenehaneme akın akın gelmesinin sağladığı maddi kazancı gözden çıkararak, nevrozların cinsel kökenlerini hiç şaşmaksızın araştırıp inceliyordum. Bu çalışmalar sonucu, kanımca cinsel etkenin pratikteki önemini kesinlikle saptamamı sağlayan epey bilgi ve deneyim edindim. Başıma geleceklerden habersiz V. Krafft-Ebing'in başkanlığındaki Nörologlar Derneği'nde bir konuşma yaptım;¹¹ meslekdaşlarımla konuşmamla şahsıma gösterecekleri ilgi ve takdirin, kendi gönül rızamla üstlendiğim maddi kayıpların acısını bana unutturacağını sanıyordum. Duygusalıktan uzak bir şekilde ele alınması gereken bilimsel katkılar gibi söz açtım bulgularlarımdan; karşımdakilerin de benim gibi davranacakların umuyordum. Ne var ki, konuşmamın arkasından başgösteren sessizlik, çevremde oluşan boşluk, şans ma karşı yöneltilen kinayeli sözler, nevrozların etiyojisi içinde cinselliğin rolüyle ilgili olarak öne sürülecek savların, başka bildiriler gibi karşılanmasının umulamayacağını yavaş yavaş anlatmıştı bana. Bundan böyle, Hebbel'in bir deyişiyle «uyuklayan dünyayı sarsıp uyandırmaya çalışanlar» arasına karıştığımı, dolayısıyla çevremden tarafsızlık ve hoşgörü bekleyemeyeceğimi kavradım. Ama gözlemlerimde ve bunlardan çıkardığım sonuçlarda ortalama bir doğruluk derecesinin varlığına inancım giderek sağlamlaştı. Ayrıca, kendi yargı gücüne karşı güvenim azımsanacak gibi değildi ve moralim hayli düzgündü. Dolayısıyla, içinde bulunduğum durumdan başarıyla sıyrılıp kaçacağım kuşkusuzdu. Pek önemli birtakım gerçekleri bulgulara şansının kendisine bağışlandığı bir kimse sayılacağım inancını kafama yerleştirmiştim ve ilgili buluşların bir alinyazısı gibi karşıma çıkaracağı tatsız sonuçları da yüklenmeye hazırdım.

Geleceği ise şöyle tasarlıyordum: Yeni yöntemin tedavi alanında sağlayacağı başarılarla belki kendimi ayakta tutabilecektim, ama hayattayken bilim dünyası beni umursamayacaktı. Derken aradan birçok yıl geçip bir başkası çıkacak, şimdiki zamanın uygun görmediği gerçekleri şaşmaz bir tutumla bulgulayıp yeniden ortaya koyacak, bunları çevresine benimsetecek ve beni ilgili alanda ister istemez yenilgiye uğrayan bir öncü kimliğiyle elimden tutarak şerefli bir mevkiye oturtacaktı. Beri yandan, bir Robinson gibi yalnız adamda günlerimi elden geldiğince rahat geçirmeye bakıyordum. Şimdi içinde yaşadığım zamanın çapraşık sorunları ve sıkıntılarından başımı çevirip geriye bir göz atınca, bana öyle geliyor ki kahramanlık kokan nefis bir dönemdi bu; splendid isolation* birtakım üstünlükler ve çekiciliklerden yoksun değildi. Literatür izlemem, konu üzerinde doğru dürüst bilgisi bulunmayan psikanaliz düşmanlarının söylediklerine kulak vermem gerekmiyor, hiç bir etki altında kalmayıp beni belli bir yöne itmeye çalışacak hiç bir gücün varlığını üzerimde hissetmiyordum. İçimdeki kurgusal eğilimleri (spekülasyon) baskı altında tutmayı ve Üstat Charcot'nun bir öğüdüne uyarak, kendiliklerinden bana bir şey söyleyene kadar üzerlerine eğildiğim konulan dönüp dolaşıp gözden geçirmeyi öğreniyordum. Yayınlayacak yer bulmakta biraz zahmet çektiğim yazıların her vakit bilgilerimin gerisinde kalmasının, bunların okuyucuların önüne çıkarılmasını dilediğim bir tarihe ertelemenin sakıncası yoktu; çünkü sağlamlığı su götürür bir «önceliği» savunma diye bir zorunluluk benim için bulunmuyordu ortada. Örneğin Düş Yorumu'nu daha 1896 yılında kafamda ana hatlarıyla geliştirmişken, ancak 1899 yılında yazmaya başladım. Dora'nın tedavisi 1900 yılında sona ermiş, bunu izleyen iki hafta gibi bir sürede hastalık öyküsünü kaleme almıştım; ama kaleme alınan öykü ancak 1905'te yayınlandı. Bu arada tıp literatüründe yazdıklarım üzerinde pek durulmuyor, nasılsa böyle bir yola gidildiği zaman alay ya da acmaklı bir yukarıdan bakışla yergi konusu yapılıyordu. Kimi vakit* meslekdaşlardan biri, yayınladığı bir eleştiride kaçık, aşın, pek acayip gibi çok kısa ve hiç. de hoş gidecek yanı bulunmayan birkaç laf ediyordu hakk'ında. Bir ara, sömestrelere derslerimi verdiğim klinikte çalışan bir asistan, derslere katılmak için benden izin istedi, büyük bir dikkat ve ilgiyle dinledi derslerimi. Son dersten sonra klinikten çıkmış gidiyordum ki yanıma geldi, bana yolda biraz eşlik etmek üzere müsaademi rica etti. Bu yürüyüş sırasına da, savunduğum öğretiyi aleyhinde bir kitap yazdığını, klinik direktörünün de bundan haberi olduğunu, ancak dinlediği derslerden sonra öğretimi doğru dürüst anlayabildiğini, dolayısıyla böyle davrandığına üzüldüğünü belirtti, «derslerinizi dinleme fırsatını daha önce elde etseydim, kitaptaki

- Dört başı mamur yalnızlık. CÇ.N.)

.

birçok yeri başka türlü kaleme alırdım» gibi bir açıklamada bulundu. Gerçi kitabını yazmadan, Düş Yorumu'nu okuması gerekip gerekmediğini klinikte soruşturmamış değildi; ama zahmete değmez diyerek kendisini bundan vazgeçir* meye çalışmışlardı. Bir ara asistan bey benim öğretimin oluşturduğu yapıyı, şimdi anladığı kadarınca, iç sağlamlığı bakımından Katolik kilisesine benzetti. Hani ruhunun esenliği bakımından, bu benzetmesi dilerim biraz takdir duygusunu içeriyor olsun. Ama sonunda iş işten geçtiğini, kitabında artık bir değişikliğe gidemeyeceğini, çünkü çoktan basıldığını söyledi. Bu meslekdaşım sonradan psikanaliz konusundaki düşüncesinin değiştiğini çevresine duyurmayı gerekli bulmaması bir yana, sürekli muhabirliğini yaptığı bir tıp dergisine psikanalizin kaydettiği ilerlemelere ilişkin hep alaylı yazılar döşendi.

Kişisel alınganlığım, o yıllar benim yaranma körlenip keskinliğini yitirdi. Yalnız bırakılmış bütün kâşiflerin imdadına yettiği söylenemeyecek bir durum karşıma çıkarak, beni bir kızgınlığa kapılmaktan da alıkoymuştu; çünkü böyle yalnızlığa itilmiş biri genellikle kendini kahredip durarak, çağdaşlarının şahsına ilgisizliğinin ya da şahsından yüz çevirişinin nereden kaynaklandığını araştırır, bunu inançlarının sağlamlığına yöneltilmiş can sıkıcı bir itiraz görür. Oysa ben böyle bir yola sapmak gereğini duymadım; çünkü psikanalitik öğretiyi, bana çevrenin davranışını psikanalizin temel varsayımlarına dayanarak açıklama olanağını veriyordu. Tarafımdan ele geçirilen gerçeklerin birtakım duygusal karşıkoymalarla hastaların bilinçlerinden uzakta tutulduğu varsayımı doğruysa, bilinçdışına ittikleri nesneler getirilip gözleri önüne konduğu zaman aynı karşıkoymalarla sağlamlarda da rastlanması doğaldı. İçlerinde oluşacak duygusal karşıkoymaların sağlamların birtakım ussal nedenlere dayandırmaya çalışmalarında şaşılacak bir taraf yoktu. Nitekim hastaların da aynı ölçüde sık olarak söz konusu davranışa başvurduğu görülmekteydi. İleri sürülen nedenler de —hani Falssatff'ın* bir deyişle nedenler böğürtlenler gibi harcâlem şeylerdi— yine aynıydı, öyle parlak bir zekâ ese

- Shakespeare'ın IV. Henry oyununun kahramanlarından. (Ç.N.) 200

ri de değillerdi. Arada bir aynım varsa, hastaların içlerindeki karşıkoymaları görüp yenmelerini sağlayacak bazı çarelerin elde bulunması, sözde sağlıklı kişilerde ise böyle bir şeyin söz konusu olmamasıydı. Karşılarına çıkarılan konular üzerine bu sağlıklıların serinkanlı, bilimseltarafsız bir

tutumla eğilebilmeleri için nasıl davramlacağı henüz çözülmemiş bir sorundu; çözümünü en iyisi zamana bırakmak gerekiyordu. Başlangıçta salt itirazlara yol açmış bir savın bir süre sonra, yeni kanıtlar falan ileri sürülmeksizin kendiliğinden benimsendiği bilim tarihinde sık saptanabilen bir durumdu.

Psikanalizin savunuculuğunu tek başıma yaptığım bu yıllarda, dış dünyanın yargısına karşı bir saygının içimde uyanmış ya da düşünsel bir yumuşaklık eğiliminin içimde gelişmiş olmasını sanmm kimse benden beklemeyecektir.

II

1902'den başlayarak çevremde bir grup genç hekim toplandı;¹³ psikanalizi öğrenmek, uygulamak ve yaymak gibi açık ve belirgin bir amaçları vardı. Psikanaliz tedavisinin olumlu sonucunu kendi üzerinde yaşayan bir meslekdaş, ilgili konuda öncülük etmişti. Belirli akşamlar benim evde bir araya geliniyor, bazı kurallar çerçevesi içinde konuşulup tartışılıyor, yadırgatıcı bir yenilik gösteren psikanaliz alanında bilgi ediniliyor ve daha başka kişilerin de aynı konuya ilgi göstermesine çalışılıyordu. Günün birinde, sanat okulunu bitirmiş biri elinde bir manüskriyle çıkageldi; yazı olağanüstü bir anlayış ve sezgiyle kaleme alınmıştı. Kendisine ön ayak olup dışardan sınavlara girerek liseyi bitirmesini, sonra da üniversiteye yazılıp psikanalizin hekimlik öğrenimini gerektirmeyen uygulama alanında çalışmasını sağladık. Böylece küçük derneğimiz hamarat ve güvenilir bir sekretere kavuşmuştu; Otto Rank¹⁴ adındaki bu sekreter, zamanla benim en vefalı bir yardımcım ve çalışma arkadaşım oldu. Dar çevremiz kısa sürede genişledi, ilerki yıllar topluluktaki eski yüzler kaybolup yerlerini yenileri aldı, eskileri gitti, yenileri geldi. Yetenek zenginliği ve çeşitliliği bakımından diyebilirim ki, topluluğumuzun herhangi bir klinikteki öğretim üyesi kadrosundan pek kalır yeri yoktu. Sonradan psikanaliz tarihinde hep hoş giden roller olmasa bile pek önemli roller oynayan kişiler, daha baştan bu topluluk içinde bulunuyordu. Ancak, ilex ide böyle bir gelişimle karşılaşılacağı o zamanlar bilinemezdi kuşkusuz. Ortada memnunluk duymamam için bir neden yoktu ve şunu söyleyebilirim ki, bilgi ve deneyimlerimi karşımdakilere aktarmak için elimden geleni yaptım. Ama hiç de iyiye yorumlanamayacak iki olay, sonunda bu çevreye karşı içimde bir yabancılaşmanın doğmasına yol açtı. Bunlardan birincisi, aynı çetin işi birlikte sırtlanan kimseler arasında esmesi gereken dostça anlaşma havasını bir türlü egemen kılamayıp, ikincisi ise ortak çalınma koşullarıda koruy bir neden bulup patlak verebilen öncelik çekişmelerini önleyemeyişimdir. Bugünkü ayrılıklarda birçoğunun ortaya çıkmasını hazırlayan uygulamalı psikanaliz öğretimindeki büyük güçlükler, daha Viyana'daki üzel psikanaliz derneğinde kendini açığa vurmuştu. Bente, gelişimim tamamlamamış bir teknikle sürekli bir akış içindeki bir kuramı, belki birçok kişiyi yanlış yollara sürüklenmekten ve sonunda eğri yollara sapmaktan alıkoyacak gibi bir otoriteyle karşımdakiere sunmayı göze alamıyor, böyle bir girişimi sakıncalı buluyordum. Mkir işçilerinin özgürlüklerine kavuşup zamanında öğretmenlerinden bağımsız duruma ulaşması, psikolojik bakımdan memnunluk verici bir olaydır; ancak, böyle bir bağımsızlık, söz konusu işçilerin pek sık rastlanmayan bazı kişisel koşulları gerçekleştirebilmeleri durumunda yarar sağlayabilir. Özellikle psikanaliz, uzun süreli sıkı bir eğitimi, insanın öz varlığında bir disipline ulaşabilmesi için zorunlu bir eğitimi gerektirir. Psikanaliz gibi böyle horlanan ve hayır çıkmaz bir gözle bakılan bir alanda canla başla sürdürülen çalışmalardaki gözüpeklilik dolayısıyladır ki, normalde hoşuma gitmeyen bazı durumları dernek üyelerinde görerek ses çıkarmadım. Ayrıca dernek yalnız hekimleri kapsamına almıyor, başka bilim adamlarını, yazarları, sanatçıları vb. de sinesinde barındırıyordu. Düş Yorumu ve Nükte gibi kitaplar, psikanaliz öğretilerinin yalnız tıp çevresiyle sınırlı kalmayacağını, ilgili öğretilerin manevi bilimlerin öbür değişik dallarında uygulanabilirliğini daha baştan göz önüne sermekteydi¹⁵. 1907 den başlayarak durumda bütün tahminlerin tersine ansızın bir değişme başgösterdi. Psikanalizin büyük bir sessizlik içinde etkisini sürdürüp birçok kişinin ilgisini kazanarak kendisine hayli dost edindiği, hatta onu benimsemeye haz.r bilim adamlarının bulunduğu anlaşılmıştı. Daha epey önce Bleuler¹⁰ bana bir mektup yazarak, çalışmaları Burghölzli'de incelenip değerlendirilmekle olduğunu bildirmişti. 1907'de Zürih kliniğinden ilkin bir kişi, Dr. Eitingon¹⁷ Viyana'ya geldi, çok geçmeden bunu daha başka ziyaretler izledi ve arada yoğun bir düşünce alışverişinin gerçekleşmesi sağlandı. Sonunda, o vakitler burghölzli'de küçük bir memur olan C. G. Jung'un çağrısı üzerine 1908 baharında Salzburg'ta ilk kez bir psikanalistler kongresi toplandı; psikanaliz taraftarları viyana dan, Salih'ten ve diğer yerlerden kalkıp gelerek kongreye katıldı, bu ilk kongrenin meyvası, Bleuler'le benim 1901* yılında Psikanalitik ve Psikopatolojik Araştırmalar Yıllığı, ilmiyle ç.karmaya başladığımız dergiydi; yazı işleri müdürlüğünü Jung üstlenmişti. Böylelikle, Viyana ve Zürih arasında sıkı bir işbirliği doğmuş oluyordu.

Psikanalizin yayılması uğrunda Zürih psikiyatri ekolünün, özellikle Bleuler ve Jung'un gösterdiği büyük hizmetlerden ötürü şimdiye kadar tekrar takdir ve teşekkürlerimi belirttim. Koşulların alabildiğine

değişik olduğu bugünkü durumda da aynı şeyi yapmaktan geri kalmak istemem O zamanlar bilim dünyasının dikkatini psikanaliz üzerine çeken başlıca etken, Zürih ekolünün psikanalize arka ç kmasıdır, _ diye bir şey elbet söylenemez. Gerçek etken, kuluçka döneminin sona ermesi ve dört bir yanda psikanalize giderek artan bir ilginin gösterilmeye başlamasıydı. Ama her yerde bu ilgi, psikanalizi çokluk şiddetle yadsıma kılığında kendini açığa vururken, Zürih'te psikanaliz karşısında takınılan tutumun temelini tam bir benimseme oluşturmuştu. Ayrıca başka bir kentte Zürih'teki gibi mükemmel bir taraftar kitlesi bir araya gelmemiş, başka hiç bir yerde resmi bir klinik psikanaliz araştırmalarının hizmetine verilmemiş, psikanalizi bağımsız bir ünite olarak psikiyatri öğretim kapsamına alan bir klinik hocası başka hiç bir kentte çıkmamıştır. Dolayısıyla, Zürihliler, psikanalizin benim senip tutunması için uğraşan küçük topluluğun çekirdeğini oluşturdu. Ancak Zürih'te bu yeni tekniği öğrenip uygulama olanağı vardı. Bugünkü tarat tadarımdan çoğu, hatla bunların coğrafi bakımdan Viyana'ya İsviçre'den daha yakın bölgelerde oturanları bile Zürih üzerinden kalkıp bana geldi. Uygarlığımızın büyük metropollerini sinesinde barındıran Batı Avrupa için eksantrik bir yeri elinde bulunduran Viyana, birçok yıldan beri birtakım ağır önyargılarla saygınlığına gölge düşürülmüş bir kent durumundaydı. Alabildiğine değişik ulusların temsilcileri akın akın seğırtip düşün yaşamı pek hareketli İsviçre'de bir araya geliyordu; Hoche'nin* Freiburg'taki konuşmasında kullandığı bir deyimle ruhsal salgının yayılması bakımından İsviçre'de bir enfeksiyon odağı özellikle önem taşıyacaktı. Burghölzli'deki psikanalitik gelişim sürecine kendisi de katkıda bulunmuş bir mesiekdışın anlattıklarına göre, bu bilimin adı geçen kentte daha çok erken yıllardan başlayarak ilgi uyandırdığı sonucuna varabiliriz. Jung'un 1902'de gizli (okkult) olayları konu alan "1 kitabında benim Düş Yorumu'na ilk kez dikkatin çekildiği görülür. 1903 ya da 1904 yılından bu yana, yine benim mesiekdışın anlattığına göre, psikanaliz yine aynı kentte ön planda ilgi görür. Viyana ile Zürih arasında kişisel ilişkilerin kurulmasından sonra, 1907 yılının ortasında Burghölzli'de de bir dernek doğmuş, düzenli üyeler arasında psikanalizin sorunları konuşulup tartışılmaya başlanmıştır. Viyana ve Zürih ekolleri arasında bir birliğin sağlanmasından sonra, İsviçreli asla bu birliğin salt alıp kabul eden parçasını oluşturmamış, kendileri de psikanalizin yararlandığı birtakım bilimsel çalışmalar ortaya koymuştur. Wundt ekolünce başvurulmuş çağrışım deneyi, İsviçreli tarafından psikanalizin hizmetinde, kullanılmış ve beklenmedik değerlendirmelere konu edilmiştir. Böylece psikanalitik bulguların doğruluğu deneysel yoldan hızla kanıtlanıp, o zamana kadar psikanalistlerin yalnız okuyup işitmekle yetindiği birtakım gerçekler, söz konusu bilimi öğrenenlere artık örneklerle sunulabilmiştir. Ve bütün bu çabalar sonucu, deneysel psikolojiyle psikanaliz arasında ilk köprü kurulmuştur. 'Çağrışım deneyi psikanalitik tedavide her ne kadar ilgili vakanın geçici olarak niteliksel analizine imkân verirse de, psikanaliz tekniğine önemli bir katkıda bulunmaz ve psikanaliz uygulamalarında ille de kendisine başvurulması zorunlu değildir. Zürih ekolü ya da bu ekolün öncüleri sayılan Bleuler ile Jung tarafından bulgulanmış bir diğer .gerçek çok daha büyük bir önem taşır. Bleuler, o zamana kadar tamamen psikiyatri kapsamına alınan bir sürü vakanın, psikanalizin düşlerde ve nevrozlarda varlığını kanıtladığı mekanizmaların (Freud mekanizmaları») dikkate Alınmasıyla ancak açıklığa kavuşturulabileceğini saptamıştı. Jung ise, psikanalitik yorum yöntemini erken bunama (Dementia praecox) kapsamına giren en acayip ve en karanlık vakalar üzerinde uygulamış, hastaların yaşam öyküleriyle yaşamsal yönelimlerinden bunların nasıl doğup çıktığını açık seçik göstermeyi başarmıştır. Dolayısıyla, psikanalizi artık daha uzun zaman göz ardı etmek psikiyatristler için olanaksız duruma gelmiştir. 1911'de şizofreni üzerine yayınlanıp, psikanalitik gözlemi kliniksistematik gözlemle eşdeğer tutan Bleuler'in yapıtı, bu yoldaki başarıları adeta taçlandırmıştır. Ancak, daha o zamanlar her iki ekolün çalışma doğrultusu •arasında kendini açığa vuran bir ayrılığı burada belirtmeden geçemeyeceğim. Bir şizofreni vakası üzerinde uyguladığım psikanaliz denemesinin başarılı sonuçlarını daha 1897'de20 yayınlamıştım; ama vaka paranoid karakter taşıyordu, dolayısıyla Jung'un başvurduğu psikanaliz uygulamaları bakımından bir öncelik davasına kalkışamazdım. Ayrıca, benim için söz konusu vakada önemli olan, hastalık belirtilerinin açıklığa kavuşturulabilmesi değil, hastalığın ruhsal mekanizması, Özellikle bu mekanizmanın o zamanlar artık bilinen isteri mekanizmasına uygunluğu sorunuydu. Her iki hastalık mekanizması arasındaki ayrımlara henüz o zamanlar bir açıklık getirilmemişti. Çünkü o dönemde ben, nevrozlara ilişkin bir libido kuramını geliştirmeye yönelik çalışmalarda bulunmaktaydım; ilgili kuram, bütün nevrotik ve psikotik olayları libidonun normal dışı serüvenine, yani normal tüketim yollarından saptırılmasına dayanarak açıklayacaktı. Böyle bir bakış açısı ise, İsviçreli araştırmacılara yabancıydı. Bildiğim kadar, bugün bile Bleuler, erken bunama çeşitlerinin organik bir nedenden kaynaklandığı kanısını elden bırakmamıştır. Yine aynı hastalık üzerindeki kitabı 1907'de yayınlanan Jung ise, 1908'd? Salzburg'taki kongrede toksik bir kuramı savunmuştu. Bu da, libido kuramını kapı dışarı etmese bile üzerinden atlayıp geçen bir

görüştü.²¹ İlk başvuruya yanaşmadığı bir malzemeden daha sonra fazlasıyla yararlanma yoluna gittiği için, Jung, ilgili konuda bir başarı sağlayamamıştır. İsviçre ekolünün psikanalize yaptığı belki bütünüyle Jung'a maledilebilecek bir üçüncü katkısına, işin uzağındaki kimseler gibi pek değerli bir gözle bakamayacağı m. Bu katkı, 1906 ve 1910 arasında sürdürülen diagnostik (tanısaU çağrışım deneyleri'nden doğmuş kompleksler öğretisidir. İlgili öğretinin ne kendisi psikolojik bir kurama varılmasını sağlamış, ne psikanalitik öğretiler bütünü içine bir zorlamaya, başvurulmaksızın alınabilmiştir. Buna karşılık «kompleks» sözcüğü, psikolojik gerçeklerin tanımlanmasında başvurulmuş rahat ve çok vakit vazgeçilmez bir deyim olarak psikanaliz ülkesine gelip yerleşmiştir. Psikanalitik bir gereksinme nedeniyle ortaya atılan yeni isim ve deyimlerden hiç biri kompleks kadar geniş çapta rağbet görmemiş, kompleks kadar kötüye kullan'lararak psikanalitik terimlerin oluşturulmasına zararı dokunmamış tır. Zamanla psikanalistlerin normal konuşmalarında «kompleks dönüşümü» diye bir söz geçmeye başlamış, bununla «bilinçdişına itilmiş nesnenin yeniden dönüp gelişi» anlatılmak istenmiş, doğrusu «ona karşı içimde ailerjim var» olması gerekirken, «ona. karşı bir kompleksim var» demek yavaş yavaş alışkanlık, durumunu almıştır. 1907" den başlayarak, Viyana ve Zürih ekollerinin birleşmesini izleyen yıllarda psikanaliz, günümüzde içinde bulunduğu bir atılımı sağlamıştır. Gerek bu bilime ilişkin yazılardaki yaygınlıkla onu uygulayan ya da öğrenmek isteyen hekim sayısındaki artış, gerek kongreler ve bilimsel derneklerde psikanalize karşı yöneltilen saldırıların çoğalması bunun kesin bir kanıtıdır. Psikanaliz alabildiğine uzak ülkelerin kapısından içeri ayak atmış, vardığı her yerde yalnız psikiyatristleri ürkütüp uyandırmakla kalmayarak, hekim dışı çevrelerdeki aydınlar n ve öbür bilim dallarında çalışan kimselerin de kendisine kulak kabartmasını sağlamıştır. Hiç bir vakit açıktan açığa psikanaliz taraftan görünmemesine karşın, bu bilimin gelişimini sempatiyle izleyen Havelock Ellis,² Avustralya Asya T p Kongresi'ne sunduğu bir raporda şöyle demektedir: «Freud's , psychoanalysis is now championed and carried out not only in Austria and Switzerland, but in The United States, in England, in India, in Canada and, I doubt not, in Australacia»^V 1910 ylında Şili'nin Buenos Aires kentinde yapılan uluslararası kongrede, Alman asıllı olduğunu sandığım bir Şili'li hekim, çocuk cinselliği tezini savunmuş ve saplantı nevrozlarında psikanalitik tedavinin başarılarını övmüştür. Merkezi Hindistan'dan BerkeleyHill4 adında bir İngiliz sinir hekimi, Avrupa'ya gelen nazik bir meslekdaşı aracılığıyla, psikanalitik yoldan tedavi ettiği müslüman Hindu'lardaki nevrozların t'pkı bizim Avrupa'lı hastalardaki nevrozlar gibi bir etiolojiye sahip olduğunu bildirmiştir.

Psikanaliz, Kuzey Amerika'ya pek onurlandırıcı bazı durumların eşliğinde girdi. Boston yakınındaki Worcester üniversitesinin rektörü Stanley Hail tarafından Jung'la ben, üniversitenin yirminci kuruluş yıldönümü dolayısıyla yaP'lması planlanan törende psikanaliz üzerine Almanca konferanslar vermek için Amerika'ya çağırılmıştık. Pedagoji ve felsefe öğretimi yapan o küçük, ama saygınlığı yüksek üniversite camiasına mensup peşin yargılardan uzak kişilerin, psikanaliz alanındaki bütün çalışmalarını izlediklerini ve öğrencilerine psikanaliz konusunda dersler vererek bu çalışmaların önemini ortaya koyduklarını büyük bir hayretle gördük. Aşırı erdemli Amerika'da hiç değilse akademik çevreler, günlük yaşamda müstehcen gözle bakılan bütün sorunları serbestçe konuşup tartışıyor, bilimsel açıdan ele alabiliyordu. Worcester üniversitesinde önceden hazırlıksız verdiğim beş konferans, daha sonra American Journal of Psychologie'de (Amerikan Psikoloji Dergisi) İngilizce yayınlandı, arası çok geçmeden aynı konferanslar Psikanaliz Üstüne (Über Psychoanalyse) adı altında Almanca basıldı. • Freud Psikanalizi bugün artık yalnız Avusturya ve İsviçre'de değil, Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, Hindistan, Kanada ve kuşkusuz Güneydoğu Asya'da savunulup uygulanmaktadır. (Ç.N.)

Jung ise teşhiste çağrışım ve «çocuk ruhundaki çatışmalar»üzerinde konuştu.

Verdiğimiz konferanslara karşılık L.LX>. şeref payesiyle onurlandırıldık. Worcester'deki o şenlik haftasında, psikanaliz beş kişiyle temsil edilmişti. Jung ile benden başka. Amerika gezisinde bize eşlik eden Ferenczi, ayrıca o zamanlar Toronto (Kanada) üniversitesinde çalışıp şimdi Londra'ya yerleşmiş bulunan Ernest Jones ve daha o vakitler New York'ta psikanalitik uygulamalara girişmiş A. Brill vardı.³⁵ Worcester'deki en önemli kişisel ilişki, Harvard üniversitesinde nöropatoloji hocası yapan J. Putnam'la. benim aramda kurulmuştu. Yıllar önce psikanaliz konusunda olumsuz bir yargıyı açığa vuran J. Putnam, sonradan çarçabuk psikanalize ısınmış, onu gerek içerik ve gerek biçim bakımından güzel konferanslarla kendi hemşeri ve meslekdaşlarına salık vermeye başlamıştı. J. Putnam'ın yüksek ahlâk görüşü ve gözüpek bir gerçek sevgisine dayanan karakterine karşı Amerika'da duyulan saygı psikanalize yarar sağlamış, belki psikanalizi erkenden felce uğratacak suçlamalara karşı Putnam bu bilimi savunmuş, ona arka çıkmıştır. Ancak ilerde kendi mizacından kaynaklanan güçlü etik ve filozofik eğilimin fazlasıyla etkisinde kalmış ve psikanalize kanımca gerçekleştiremeyeceği bir istek yönelterek, onun belli bir ahlâksalfilozofik dünya görüşünün, hizmetine girmesi gerektiği tezini savunmuştur: ama

yine de Putnam'ın, vatani olan Amerika'da psikanalizin başlıca dayanaklarından biri olarak kaldığını söyleyebiliriz.²⁶

Psikanalizin yayılmasında ayrıca Brill ve Jones'in alabildiğine büyük hizmetleri geçmiş, kendilerini hiç düşünmeden hani harıl sürdürdükleri çalışmalarla gündelik yaşama, düşlere ve nevrozlara ilişkin kolaylıkla gözlemlenebilecek temel gerçekleri tekrar tekrar vatandaşlarının gözleri önüne sermişlerdir. Brill kendi uğraşlarının başarısını, hekimlik yapıp benim yazılarımı çevirerek, Jones ise öğretici konferanslar verip, Amerika'da yapılan kongrelerde hazırcevaplık taşan konuşmalar yaparak pekiştirmiştir.²⁷

Kökleşmiş bilimsel bir geleneğin eksikliği ve resmi otoritelerin gevşekliği. Stanley Hall'ın Amerika'da psikanalizi yaymak için sürdürdüğü çalışmaların işine yaramıştır. Ayrıca Amerika'da işin başından beri karakteristik olan şey,, akıl ve ruh hastalıklarındaki yönetici ve profesörlerin bağımsız pratisyenler gibi psikanalize ilgi göstermeleridir.. Ama işte bu yüzden, psikanaliz çevresinde sürdürülen savaşın akıbeti, bu bilime karşı daha büyük bir direniş gösteren eski kültür merkezlerinin barınağı Avrupa'da belirlenecekti.

Zürih'li A. Maeder'ü övülecek çalışmalar Fransız okuyucusu için psikanaliz öğretilerine açılan rahat bir kapı sağlamasına karşın, Avrupa ülkeleri arasında Fransa psikanalize en kapalı bir ülke olarak kaldı. Bu bilime karşı ilk ilgi kıpırdanışları Fransız taşrasında açığa vurdu kendini. Morichau Beauchant (Poitiers) açıktan açığa psikanalizi: savunan ilk Fransız oldu. Bordeaux'dan Regis ve Hesnard ise daha bu yakınarda (1914)²⁸ ayrıntılı, ama yer yer gerekli anlayıştan yoksun ve özellikle simgelere takılan²⁹ bir inceleme³⁰ yayınlayarak, bu yeni öğretiye karşı kendi vatandaşlarındaki önyargıları dağıtmaya çalışmışlardır. Paris'te hâlâ, Janet'nin 1913 Londra Kongresi'nde ustalıklı dile getirdiği kanı, yani psikanalizde iyi ve güzel adına ne varsa hep kendi görüşlerinin birazcık değiştirilmiş şekilleri olduğu, bundan öte bu bilimin hiçbir işe yaramadığı kanısı, egemenliğini sürdürüyorsa benzemektedir. Janet, adı geçen Londra Kongresi'nde, kendisinin psikanalizi gerektiği gibi bilmediğini ileri sürerek bunu örnekleriyle kanıtlamaya çalışan E. Jones'in bir dizi suçlamasını sineye çekmekten başka çıkar yol bulamamıştı. Janet'nin savlan doğru> sayılmasa bile, onun nevrozların psikolojisinin araştırılması, konusundaki hizmetleri yine de unutulamaz. İtalya'ya gelince, burada çok şeyler vaat eder gibi görüneni başlangıçtaki adımlar ileriye götürülerek daha geniş çevrelerin psikanalize karşı ilgisi sağlanamamış, oysa kişisel, bağların yardımıyla psikanaliz henüz erkenden Hollanda, topraklarına ayak atmıştır; van Emden'in, van Ophuijsen'in, van Renterghem'in (Freud ve Ekolü)*¹ ve Stârcke kardeşlerin burada gerek kuramsal ve gerek pratik alanda başarıyla psikanaliz çalışmalarında bulunduklarını görmekteyiz.*³ İngiltere'de ise bilimsel çevrelerin psikanalize karşı. ilgisi pek ağır bir gelişim izlemiştir. Ancak, ortadaki belirtilere bakılırsa, İngilizlerin inceliş gerçeklik duygusu ve adaleti savunma tutkuları dolayısıyla, psikanalizin özellikle bu ülkede enikonu yayılma göstereceği anlaşılmaktadır. İsveç'te hekimlik çalışmasında Wetterstrand'in yerini alan P. Bjerre, psikanalitik tedavilerde ipnotik telkini hiç değilse şimdilik bir kenara bırakmıştır. İsveç in Kristiania kentinden R. Vogt, 1907'de çıkan Psykiatriens gruntraek adlı kitabında psikanalize de yer vermiş, dolayısıyla psikanalizin varlığını görmezlikten gelmeyen ilk psikiyatri kitabı Norveç dilinde yayımlanmıştır. Rusya'da ise psikanaliz hayli yayılmış olup, hemen bütün çevrelerce bilinmektedir. İse;•deyse benim bütün incelemelerim ve psikanaliz taraftan daha başka kimselerin yazıları Rusça'ya çevrilmiştir. Ne var ki, psikanalitik öğretilerin Rusya'da henüz derinliğine bir anlayışa konu olduğu söylenemez. Rus hekimlerinin bu > oldaki katkıları şu sıra pek önemsenmeyecek giui değildir. Yalnız Odesa kenti, M. Wulff un şahsında usta bir psikanalisti sinesinde barındırıyor. Psikanalizin Polonya bilim ve edebiyat na girişini en başta L. Jekel'in çabalarına borçlu bulunmaktayız. Avusturya'ya coğrafi bakımdan pek bağlı, ancak bilimsel bakımdan ona pek uzak Macaristan ise şimdiye kadar psikanalize bir tek kimiyi, yani S iereaczi'yi armağan etmiştir; ancak Ierenczi'nin de bir topluluğa bedel bir kişi sayılacağı belirtmek gerekiyor.³³ Almanya'daki durum ise, psikanalizin henüz bilimsel tartışmaların odak noktasını oluşturduğu, gerek tıp, gerek tıp •dışı çevrelerde alabildiğine kesin bir direnişin görüldüğü, bu direnişin henüz son bulmadığı, dönüp dolaşıp yeniden tazelendiği, hatta zaman zaman güçlendiği söylenerek özetlenebilir. Hiçbir resmi öğretim kurumu şimdiye kadar psikanalize kapısını açmış değildir. Almanya'da. Psikanaliz uygulamasında bulunan başarılı pratisyenler üç beş kişiyi aşmıyor. Ancak, İsviçre toprağında kalan Kreuzling'te Biswanger'in, Holstein'da Marcinowski'nin yönettiği psikiyatri klinikleri gibi birkaç klinik psikanalize kapılarını aralamıştır. O kritik Berlin toprağında ise daha önce Bleuler'in asistanlığını yapan ve psikanalizin en seçkin temsilcilerinden biri olan K. Abraham'ın başarıyla tutunduğu görülmektedir. Şimdi burada anlattıklarımızın ancak dış görünüşü yansıttığı bilinmese, durumun aradan bir hayli yıl geçmesine karşın değişmeden kalmasına şaşmamak elden geimezdi. Oysa bilimin resmi temsilcileriyle klinik yöneticilerinin ve Dunlara ister istemez bağımlı durumdaki genç elemanların direnişlerini fazla önemsememek gerekiyor. Psikanalize karşı olanların seslerini

enikonu yükseltirken, psikanaliz taraftarlarının ürküp sinerek seslerini çıkarmamalarının anlaşılmayacak bir yanı yoktur. Psikanaliz ça1 ^malarına olan ilk katkıları gelecek hesabına hayli umutlar uyandıran psikanaliz taraftarlarından birçoğu, içinde yaşad klan koşulların baskısı karşıs.nda kendilerini çekip geriye almıştır. Ancak psikanaliz akımı önüne geçilmez bir güçie, ortalığı velveleye vermeden ilerleyerek gerek psikiyatristler, gerek tıp dışı çevrelerden kendisine yeni yeni dostlar edinmekte, bu konudaki yayınlar sayısı habire artan bir okuyucu kitlesini kendisine çekmekte, dolayısıyla, ilgili ak m karşıt gövüştekileri savunı çabalarını giderek iv. tt rmaya zorlamaktadır. Örneğin ben, söz konusu yıllar içeLinde belli kongrelerle bilimsel dernek oturumlarındaki tartışmalara ilişkin haberlerde veya bazı yayınlara ilişkin eleştirilerde, psikanalizin artık öbür dünyayı boyladığı, bundan böyle bir daha belini doğrultamayacağı, işinin bilirdi,,i giji Gözler okumuşumdur. Bunlara verilecek en güzel yanıtın, öldüğünü yanlışl kla ilan eden bir gazete^ Mark Twain'in çektiği telgraftaki şu cümle olması gerekirdi: «Ölüm haberimde aşırı abartma vardır.» Ölümünün her ilan edilişinden sonra psikanaliz kendisine yeni taraftarlar ve çalışma arkadaşları kazanmış, sesini duyuracak yeni yayın organlarına kavuşmuştur. Nihayet öldü olarak ilan edilmenin, sükûtle geçiştirilmeye yeğ tutulması gerektiğini söyleyebiliriz.

Yukarıda anlatılan yersel yayılmaya paralel olarak, nevrozlar öğretisi ve psikiyatriden yola koyulup öbür bilim dallarına sıçramasıyla, psikanalizin içeriğinde de bir açıl'p yayılmanın gerçekleştiği görülür. Ancak psikanalizin gelişim tarihçesinin bu yönünü inceden inceye ele alamayacağın; çünkü Lowenfeld'in «Sınır Sorunları» adındaki kitap dizisinde çıkan Rank ve Sachs'in mükemmel bir incelemesi,³⁴ psikanalitik çalışmaların özellikle bu bakımdan sağlad ğı başarıları ayrıntılı biçimde okuyucuya sunmaktadır. Hem bu doğrultudaki çalışmalar başlangıç döneminde, ileri bir aşamaya ulaşmış durumları yoktur, çoğu çıkış noktası oluşturacak niteliktedir henüz, bazıları da tasarıdan başka bir şey değildir. Akı başında bir kimsenin ilgili duruma psikanalizi suçlamak için bir neden gözüyle bakmaması gerekir. Üstesinden gelinmeyi bekleyen pek çok ödev var ortada, ama bu işte görev alanların hepsi bir avuç insanı geçmiyor. Söz konusu kimselerin çoğunluğunun da asıl mesleği hekimlik değildir; dolayısıyla, karşılarındaki yabancı bilimin uzmanlık alanına giren sorunlarına ister istemez amatörce eğilmek zorunda bulunuyorlar. Psikanalizden gelen bu elemanların amatörlüklerini saklayıp gizledikleri de yok; bütün istedikleri, sonradan gelecek uzmanlar için yolgösterici ve önceden yer tutucu bir rol oynamak, ilgili uzmanların kendileri işe koyulmak istediklerinde gereken psikanalitik teknik ve koşulları onlara salık verebilecek duruma gelmektir. Daha şimdiden azımsanmayacak bilgiler ele geçirilmişse, bu bir yandan psikanalitik yöntemin başarısından, beri yandan hekimlikle ilişkileri bulunmazken psikanalizi manevi bilimlere uygulamayı yaşamlarının <en büyük amacı bilen birçok araştırmacının şimdiden psikanaliz alanında çalışmaya başlamasından kaynaklanmıştır.

Söz konusu uygulamaların çoğunluğunda, anlaşılacağı üzere, benim ilk psikanaliz çalışmaları ön ayak olmuştur. Nevrozluların ve normallerdeki nevrotik belirtilerin psikanalitik yoldan incelenmesi, yalnız bu alan için geçerli sayılamayacak ruhbilimsel birtakım gerçekleri kabul zorunda bırakmıştır bizi. Örneğin, psikanaliz salt patolojik olayları açıklığa kavuşturmakla kalmayarak, bunların normal ruhsal yaşamla ilişkisini ortaya koymuş, psikiyatri ile ruhsal olayları konu alan pek değişik diğer bilim dallarındaki sezilmedik ilişkilerin varlığını gün ışığına çıkarmıştır. Bunun gibi, bazı tipik düşlerden yola koyularak kimi mitleri ve masalları anlama olanağı sağlanmıştır. Riklin'le Abraham, «le geçirilen ipuçlarını izleyerek, mitlere ilişkin araştırmalara başlangıç oluşturan çalışmalarda bulunmuşlar, sonradan ilgili araştırmalar Rank'm³⁵ mitoloji konusunda sürdürdüğü ve bu alandaki bütün uzmanca araştırmaları aratmayacak nitelikteki çalışmalarla bir mükemmelliğe ulaşmıştır. Düşimgelerinin izlenmesi, araştırmacıları götürüp mitoloji, folklor (Jones, Storer) ve dinsel soyutlamalarla ilgili sorunların ortasına bırakmıştır. Psikanaliz kongrelerinin birinde Jung'un bir öğrencisinin³⁶ çıkıp, şizofrenlerdeki sayıklamalarla ilkel çağların ve ilkel kabilelerin evren anlayışları arasında bir uygunluk bulunduğunu kanıtlaması, dinleyicileri hayli etkilemiştir. Daha sonradan, nevrozlarla dinsel ve mitolojik düşlemleri (fantazy) uzlaştırmak isteyen Jung'un çalışmalarında mitolojik malzemenin bugün için artık kusursuz denemeyecek, ama pek ilginç bir biçimde işlendiği görülür.

JDüş araştırmalarından kalkan bir başka yol, sanat yapıtlarının ve nihayet ozanlarla sanatçıların psikanalizine götürmüştür. Bu çalışma doğrultusundaki ilk aşamada ozanların düşlemleriyle gerçek düşlerin çokluk bir ayrımı içeLmediği, psikanalitik incelemeler sonucu ortaya konmuştur (Gradiva)³⁷. Bilinçsiz bir ruhsal yaşam görüşü, sanatsal yaratıcılığın içyüzü konusunda bir ilk görüşe ulaşılmasını sağlamıştır; nevrozlarda ister istemez varlığı benimsenen içgüdüsel kıpırtıların gereği gibi ele alınması, sanatsal yaratıcılığın kaynaklanm tanımamıza olanak vermiş ve içinden yükselen içgüdüsel uyarılara sanatçının nasıl bir tepki gösterdiği, ilgili tepkiyi ne gibi yollara başvurarak bir başka kılıkta göz önüne serdiği³⁸ sorularının ortaya atılmasına yol açmıştır. Psikanalizin genel olarak tüm sorunlarıyla ilgilenen psikanalistlerden çoğu, yaptıkları çalışmalarla yukarıdaki sorunların çözümüne çeşitli katkıda

bulunmuştur. Kuşkusuz bu konuda da psikanalize aşına olmayanlar tarafından itirazlara kalkışılınakta gecikilmemiş, itirazların tıpkı psikanalizin anayurdundaki gibi aynı yanlış anlamalar ve şiddetli direnişlerle kendini açığa vurduğu görülmüştür. Ama her ayak attığı yerde, psikanalizin o yerin sakinleriyle savaşa tutuşmak ve savaşı kazanmak zorunda bulunduğu daha baştan bilinen bir şeydi. Ne var ki, psikanalizin yayılma girişimleri henüz bütün alanlarda varlığını hissettirmemiş, bunların bir bölümü ileriye bırakılmıştır.

Psikanalizin tam anlamıyla edebiyata yönelik uygulamaları arasında Rank'm yasaksevi (Inzest) üstüne pek güzel incelemesi başta gelmektedir³⁹. Yasaksevi'nin alabildiğine hoşnutsuzlukla karşılanacak bir konu olduğu kesindir. Psikanalizi temel alan dilbilimsel ve tarihsel incelemeler henüz birkaçı geçmiyor. Dinsel törelerin biçimsel yönünü nevrotik davranışlarla karşılaştırarak, dinsel psikolojik sorunlara değinmeyi göze alan ilk kimse 1907 yılında ben oldum.⁴⁰ Zürih'ten Rahip Dr. Pfister⁴¹, Kont von Zinzendorf'un dindarl ıyla ilgili incelemesinde ve diğer bazı ıal'şmalarında dindarl'k tutkusunun sapık sevgiden kaynaklandığını ortaya koydu; Zürih ekolünün son ıal'şmalarında ise, din konusuna psikanalizin sızması değil de, psikanalize dinsel tasarımların sızmasının söz konusu olduğu görölüyor. Totem ve Tabu¹² kapsamına giren dört incelememde, psikanalizden yola koyularak, bizi doğrudan o son derece önemli uygarlık kurumlarımızın, devlet düzenlerimizin, ahlâk ve din duyguları; m zın, ama beri yandan yasaksevinin (inze.ot) ve vicdanın kaynaklarına götüren kabile psikolojisinin sorunları üzerine eğilmeyi denedim. Bu konudaki ıabaların sonuçlarının eleştiriler karşısında ne ölçüde tutunabileceği, bugünden söylenebilecek gibi değildir.¹³

Psikanalitik yöntemin estetik konulara uygulanmasında, Nükte'* üzerine yazd'ğ m kitap ilk örnektir. Bunun dışındaki konular, henüz kendilerini ele alacak kişileri gözlemektedir; özellikle ilgili alanda zengin bir ürüne kavuşmayı haklı olarak bekleyebiliriz. Estetiğin çeşitli kollarında ıalışacak uzman kişiler hiç de yeteri kadar elde bulunmuyor; dolayısıyla, söz konusu kişileri yetiştirmek için, Hans Sachs, 1912'do Rank'la beraber Imago dergisini kurmuştur.. Dergide Hitschmann'la V. Winterstein tarafından felsefi sistem ve filozofların kişiliklerine psikanalitik aç'dan yaklaşım sağlama konusunda ilk adm atılmıştır. Bu durumda insana söz konusu ıabaların sürdürölmesini ve derinleştirilmesini dilemek kalıyor.

Psikanalizin ıocuktaki ruhsal yaşama, cinsel işgüdülerin bu yaşamdaki rolüne (V. HugHellmuth)⁴⁵ ve üreme işlevinin hizmetinde kullanamaz duruma gelen cinsel öğelerin akıbetine ilişkin devrimci bulguları, dikkatleri henüz çok erken bir dönemde pedagoü alanına çekmiş ve psikanalitik görüşleri bu alanda ön plana almak için ilgilileri ıaba harcamaya ıağırılmıştır. Psikanalizin pedagoji alanına uygulanması sorununa can ve yürekten el atarak, •din adamlarıyla pedagogları bunun gereğine inandırmak şerefi Rahip Pfister'indir*⁸. İsviçre'de bir hayli pedagoğu ikna etmiş, kendisiyle beraber bu sorunla ilgilenmelerini sağlamıştır. Ancak, meslekdaşları Pfister'in görüşlerini sözde paylaşır gibi yapmış, ama ne olur ne olmaz kendilerini geri planda tutmayı uygun bulmuşlardır. Viyana'lı psikanalistlerden birkaçı ise geriye doğru bir yol izlemiş ve tıbbî bir pedagojide karar kılmıştır.⁴⁷ Buraya kadar olan bütünlükten uzak değinmelerimle, tıbbî psikanaliz ve diğer bilim dalları arasında saptanmış başı sonu görülecek gibi olmayan ilişkiler topluluğuna dikkati çekmeye ıalıştım. İlerde gelecek bir araştırmacılar kuşamının ıalışmasına yetecek malzeme bulunuyor bu konuda ve kendi ana toprağında psikanalizin önüne ııkarılan karşıkoymalar bir kez yenilmeye görsün, söz konusu ıalışmanın da yapılacağından kuşku yoktur.⁴⁸

Bu karşıkoymaların tarihçesini yazmayı şu anda verimsiz ve zamansız saymaktayım; çünkü günümüzdeki bilim adamlarının pek yüzünü ağartacak bir şey olmayacaktır bu. Ama hemen şunu da ekleyeyim ki, psikanalize karşı ııkanlara, salt bu karşı ııkışlarından ötürü asla küçümsemeyle davranmadım; savaş zamanı, savaşa katılan iki tarafa da genellikle rastlanabilecek fırsatçı ve yağmacı bir kaç değersiz kişi d'şında böyle bir davranışa başvurmam Ne de olsa psikanalize cephe alanların niçin bu yola saptıklarını kendi kendime açıklayabilmekteydim. Beri yandan, psikanalizin insandaki en kötü tarafları gün ışığına ııkard'ğını öğrenmiştim. Ancak, saldırılara yanıt vermemeyi de kararlaştırmıştım bir kez, benim gibi başka arkadaşları da polemikten uzak tutmaya ıalıştım. Psikanaliz çevresinde sürdürölün kavganın koşullarında, dinleyici önünde ya da yayın organları aracılığıyla yapılacak tartışmaların hiç de yarar sağlayacağı kanısında değildim. Kongrelerde ve dernek oturumlarında ise psikanalize karşı ııkanların, üyelerden çoğunluğunun oyunu kazanacağı kesindi; ayrıca bu kimselerin adil ve jentilmence davranacaklarına asla pek güvenim yoktu. Gözlemlerin ortaya koyduğuna göre, bilimsel bir tartışmada çok az kimse centilmenliği elden bırakmamanın, hele tarafsız kalmanın üstesinden gelebilmektedir. Dolayısıyla, bilimsel polemiklerden öteden beri ürker, çekinirim. Sanırım bu davranışım yanlış anlaşılmış, bana aşın ölçüde ıelebi ya da sinik bir kimse gözölle bar kılmasına yol açmış olacak ki, zamanla beni umursamanın hiç gereği yokmuş gibi bir kanı doğmuştu. Haksız bir kaniydi hani; çünkü ben de başkaları gibi pekâlâ hakaretlerde bulunabilir, onlar gibi kızıp

köpürebilirim; ancak beceremediğim bir şey varsa, ilgili duyguların dışavurumlarını yazıya geçirmektir; bu yüzden de söz konusu tartışmalardan kendimi büsbütün geride tutmaktayım.

Kendimin ve çevremdeki kişilerin duygu ve heyecanlarını dizginlemeyip serbest bıraksaydım, kimi bakımdan belki daha iyi olurdu. Psikanalizin nasıl olup da Viyana'da doğduğu konusundaki ilginç açıklamayı işittik hepimiz; Janet, 1913 yılına gelinceye kadar psikanalizi küçümsemeyerek ondan yararlanmıştı; oysa elbette Parisli olmaktan gurur duyan biriydi kendisi; Paris'te ise Viyana'ya göre daha sert ahlâk kurallarının egemen olduğu pek söylenemez.*» Gelgelelim, nevrozların cinsel yaşamdaki bozukluklardan ileri geldiği gibi bir tezi ortaya atan psikanalizin ancak Viyana gibi bir kentte, buranın başka kentlere yabancı o şehvet ve ahlâksızlık taşan atmosferinde doğabileceği ve psikanalize düpedüz Viyana'daki durumları yansıtan bir ayna gözüyle bakılabileceği, adeta ilgili durumların kuramsal yoldan bir dışa yansıtılması sayılacağı parlak bir buluş gibi öne sürülmekteydi. Yerel milliyetçilikten uzak bir kimse olmama karşın; söz konusu tezin bana her vakit düpedüz saçma göründüğünü söylemek isterim. Hem de o kadar saçma ki, bazan Viyanalılığımdan ötürü uğradığım suçlamanın herkes önünde açığa vurulmak istenmeyen bir diğer tezi temsil ettiği, onun yumuşatılıp hafifletilmiş bir biçimi diye görülebileceği sanısına kapılmışımdır. Hani söylenildiğinin tersi olsa, o zaman değişirdi durum. Diyelim bir kent var da, ilgili kentte oturanlar cinsel doyum bakımından özel birtakım kısıtlamalar ortaya koymuş, bunlara uyuyor, beri yandan ağır nevroitik hastalıklara karşı bir yatkınlık gösteriyorlar; bu durumda söz konusu kent, kuşkusuz bir gözlemcinin aklında, iki olayı birbirine bağlamak, birini öbürsüyle açıklamak düşüncesini uyandırabilirdi.

Gelgelelim adı geçen iki koşuldaki hiç biri Viyana için söz konusu değil; Viyanalılar başka büyük kent sakinlerine göre cinsel bakımdan ne daha perhizkâr, ne daha nevroitik kimselerdir, tnsanlararası cinsel ilişkiler, daha bir serbestlik gösterir burada; Viyana'da yaşayanların cinsel konulardaki çekingenliği, bekâretleriyle bu kadar gururlanan Batı ve Kuzey kentlerindekiinden daha azdır. Viyanalılarda rastlanan özellikler, bir gözlemciyi, nevrozların nedenleri konusunda bir açıklığa kavuşturmaktan çok, yanlış yollara sürükleyecektir. Ne var ki, Viyanalılar da psikanalUm doğup ortaya çıkışındaki kendi katkılarını yadsımak için •ellerinden geleni yapmaktan geri kalmamıştır. Aydın ve bilgin çevrelerde psikanalistlere karşı düşmanca umursamazlığın Viyana'daki kadar belirginlikle kendini açığa v.urduğu başka hiç bir kent yoktur yeryüzünde.

Geniş kitleler önüne çıkmaktan kaçınma politikamla, belki ben de böyle bir durumun ortaya çıkmasından sorumlu bulunmaktayım. Eğer psikanalizin Viyana'daki hekim derneklerini gürültülü oturumlarla meşgul etmesine yol açsam ya da rıza gösterseydim, bu oturumlarda herkes içini dökse, herkes dilinin ucunda taşıdığı ya da açığa vurmaya niyetlendiği bütün suçlama ve küçümsemeleri açığa vursaydı, belki bugün psikanalize karşı başvuru alan afarozun önü alınabilir ve psikanaliz kendi anayurdunda bir el davranışı görmezdi. Ama böyle bir yola sapmadığım için, VVallenstein adındaki kahramanının ağzından şu sözleri söyleten ozana hak vermemek elde değil:

»Viyanalılar dünyada bağışlamaz beni Böyle bir curcunadan ettim kendilerini»

Psikanalizin karşısında olanların haksız ve keyfi davranışlarını yüzlerine sauviter in modo* vurmak gibi benim üstesinden gelemediğim bir ödevi, Bleuler, 1910'da50 yayınlanan «Freud Psikanalizi, Savunusu ve Eleştirel Açıklamalar» adlı, kitapta yüklenmiş ve yüzünün akıyla ilgili ödevin altından kalkmıştır. İki bakımdan önemli bu çalışmanın tarafımdan övgü konusu yapılması o kadar doğal ki, övgüyü bir yana bırakıp, bir an önce ilgili çalışmada bulduğum

Yakışık alır biçimde (Ç.N.)

kusurlara geçmek istiyorum. Kitap, bu durumuyla bile bana taraf tutar gibi görünüyor; psikanaliz düşmanlarının, hastalarına karşı adeta fazlasıyla hoşgörölü, psikanaliz dostlarının yanılmalarına karşı fazlasıyla sert. Bu denli ünlü bir psikiyatristin, böyle kuşku götürmeyecek kadar kendi alanında otorite sahibi ve bağımsız bir kişinin, neden meslekdaşları üzerinde fazla bir etki yapmadığını da kitabın söz konusu özelliği bize açıklamaktadır. Affektivitat (1906) yazarının, bir incelemenin etki gücünü içerdiği kanıtların değerinden çok, taşıdığı duygusal havadan aldığına şaşmaması gerekiyor. Kitabın psikanaliz taraftarları üzerindeki olumlu etkisini ise, Bleuler, Freud Kuramlarının Eleştirisi (1913) adlı yapıtında psikanalize karşı önceki tutumuna ters bir tutumu açığa vurarak yine ortadan kald rmıştır. İlgili yapıtında, Bleuler, psikanalize o kadar yüklenmektedir ki, bu bilime düşman kişilerin, kendi savunmalarım üstlenmiş Bleuler'in yard'mından memnun kalmaması için bir neden yoktur. Ancak, Bleuler, psikanalize ilişkin olumsuz yargılarını dile getirirken yeni kanıtlara ya da eskisinden değerli gözlemlere başvurmaz, psikanaliz alanındaki kendi bilgi düzeyine dayanır yalnız, ama bunun söz. konusu yargılara varmak için yetmeyeceğini eski yazılarındaki gibi bir türlü itirafa yanaşmaz. Demek oluyor ki, Bleuler konusunda psikanaliz acısını kolay unutamayacağı bir kayıpla karşı karşıya kalmıştır. Ancak 1914'te yayınlanan Şizofrenilere Eleştirel Bir Bakış adlı incelemesinde, şizofreni kitabında

psikanalize yer verdiği için uğradığı saldırılar nedeniyle, Bleuler'in, «büyüklenme» diye nitelediği bir davranışa başvuracak kadar derlenip toparlandığı görülür: «Ama şimdi bir büyüklenmeyle diyeceğim ki, bugüne Kadar çeşitli psikolojik görüşlerin psikogenetik (ruhsal kökenli) belirti ve hastalıkların açılışı kavuşturulmasına acınacak kadar az katkısı olmuş, derinlik psikolojisi ise hastalarını anlamaları ve tedavi edebilmeleri için hekimlerin gereksinme duyduğu henüz kuruluş aşamasındaki bir psikolojinin bir bölümü olarak kendini tıbbın hizmetine sunmuştur. Hatta ben ilgili anlayış doğrultusunda küçük de olsa bir adımı attığımı söyleyebilirim. Bu sonuncusu bir yanılgıdır belki, ama ilk iki savın doğruluğuna kuşku yok.»

Derinlik psikolojisiyle psikanalizden başka bir şey anlatılmadığına göre, şimdilik Bleuler'in bu kadarcık da olsa psikanalizi savunma çabasından memnunluk duyabiliriz.

Kısa kes kıyamette Hepsisi boş bir nefes.

Goethe

Birincisinden iki yıl sonra, yani 1910 martında, bu kez Nürnberg'te psikanalistlerin ikinci özel kongresi yapıldı. Bu arada Amerika'da gördüğümüz iyi kabulün, Alman topraklarında ise psikanaliz düşmanlığındaki giderek artışın, beri yandan Zürihlilerin sağladığı o beklenmedik desteğin etkisi altında kafamda bir amaç belirmişti ve dostum S. Ferenczi'nin yardımıyla ikinci kongrede bu amacı gerçekleştirdim. Psikanaliz akımını bir örgüte kavuşturmak, merkezini Zürih'e taşımak ve psikanalizin geleceği üzerine titreyecek birini örgütün başına getirmek gibi bir plan kurmuştum. Bu planı uygulamam, psikanaliz taraftarları arasında bir hayli itiraza yol açtı; dolayısıyla, beni böyle bir davranışa sürükleyen nedenleri burada enine boyuna ele almak istiyorum. Akıllıca bir iş yapmadığım anlaşılabilir, davranışımda haklı olduğum görülecektir sanırım.

Viyana'yla bağlantısının psikanaliz gibi körpe bir akımı ileriye götürmekten çok ona ayak bağı olduğu gibi bir yargı vardı kafamda. Bir akademi öğretim üyesinin psikanaliz «institüsü açtığı Zürih gibi Avrupa'nın göbeğindeki bir kente, psikanalizin geleceği için daha umut verici bir yer gözüyle bakıyordum. Ayrıca psikanaliz akımının gelişimini önleyen ikinci engel olarak kendi şahsımı görmekteyim; taraf mı tutan ve tutmayanların sevgi ve nefreti karşısında hakkımda doğru dürüst bir yargıya varmak mümkün değildi. Ya Kolomp, Darwin ve Kepler'le karşılaştırılıyor, ya da beyni sulanmış bir kimse olduğum ileri sürülerek küçümseniyordum. Dolayısıyla, psikanalizin doğduğu kent olan Viyana gibi kendim de arka plana çekilmek niyetindeydim. Hem genç sayılmazdım artık; oysa önümde geride bırakılması gereken daha uzun bir yol görüyordum, ileri yaşımda başkanlık sorumluluğunu fazla ağır bir yük gibi hissediyordum. Ama başta birinin olması gerektiğini de düşünmekteydim. Psikanalizle uğraşanları pusuda ne gibi tehlikelerin beklediğini çok iyi biliyor, başa bir otorite geçirilir de bu otorite gerektiği vakit yol göstericilik ve uyarıcılık görevini yaparsa, hataların bir çoğuna düşmekten üyelerin esirgenebileceğini umuyordum. Başkalarıyla aramda aşağı yukarı on beş yıllık bir deneyimin oluşturduğu kapatılamayacak bir ara vardı; dolayısıyla, böyle bir otorite rolünü oynamak o zamana kadar bana yüklenmişti. Kuşkusuz şimdi bu görevi, başkanlıktan ayrılmadan önce yerimi tutacak genç birisine devretmem gerekiyordu. Bu kişi de olsa olsa C. G. Jung olabilirdi. Bleuler benim yaşıtımdı çünkü; oysa Jung üstün yetenekli biriydi, yayınladığı yapıtlarla psikanalizin gelişimine hatırı sayılır katkılarda bulunmuştu. Ayrıca, sosyal bakımdan bağımsızdı, insanda güven taşıyan enerjik bir kişi izlenimini bırakıyordu. Üstelik benimle dostluk ilişkileri kurmaya ve bu dostluk uğrunda, o zamana kadar içinde yer vermekte sakınca görmediği ırksal önyargılardan vazgeçmeye hazır bir tutumu vardı. Başkanlığa Jung'u seçmenin, bütün bu sayıp döktüğüm üstünlüklere karşın alabildiğine isabetsiz bir davranış sayılacağını,, böylelikle bir başkasının otoritesine katlanamadığı gibi,, kendisi de bir otorite kurmasını asla beceremeyen ve tüm çabasını kimsenin gözünün yaşına bakmaksızın çıkarlarını savunmak uğrunda harcayan bir kimseyi başa getirdiğimizi o zamanlar sezememiştik.

Dernekler arasında resmi bir birleşmeyi zorunlu görüyor, çünkü bir kez popülerlik kazandıktan sonra psikanalizin başına musallat olacak kötü kullanımlardan korkuyordum. Bu birleşme gerçekleştirilmeli, ortada zamanı gelince: «Bütün bu saçmalarla psikanalizin bir ilişkisi yoktur, bunlar psikanaliz değildir!» demeye yetkili bir organ bulunmalıydı. Uluslararası Psikanalistler Derneği'nin yerel kolları tarafından yapılan toplantılarda psikanalizin nasıl ele alınacağı öğretilmeli, hekimler buralarda psikanaliz uygulamaları için yetiştirilerek psikoterapi çalışmalarında bulunabilmeleri güven altına alınmalıydı. Ayrıca, resmen tanınmış bilimlerin psikanalizi afaret ettikten ve onu uygulayan hekimlerle klinikleri boykot konusu yaptıktan sonra, psikanaliz taraftarlarının dostça geçinip birbirlerini desteklemek amacıyla bir araya gelmesi, bana arzu edilmeye değer bir davranış görünüyordu.

Uluslararası Psikanalistler Derneği'nin kurulmasıyla elde etmek istediklerimin hepsi işte bu kadardı, bunun dışında bir şey yoktu. Galiba elde edilebilmesi mümkün olandan fazla bir şeydi bu da. Nasıl bana cephe alanlar psikanaliz, akımının durdurulamayacağını tecrübeyle anlamışlarsa, ben de kendilerini istediğim tarafa çekemeyeceğimi sonunda tecrübeyle anlamıştım. Gerçi Ferenczi'nin

Nürnberg'teki kongreye sunduğu öneri kabul edilerek Jung başkanlığa; Riklin de sekreterliğe getirildi; ayrıca merkezin yerel derneklerle ilişkisini sağlayacak bir iletişim dergisinin çıkarılması kararlaştırılmış, birleşme amacı olarak da şöyle bir açıklama yapılmıştı: «Freud tarafından kurulan psikanalizin gerek yalnızca psikoloji olarak, gerek tıp ve manevi bilimlere uygulanması bakımından ele alınıp geliştirilmesi; psikanalitik gerçeklerin bulgulanmasında ve yayılmasında üyeler arasında bir dayanışmanın sağlanması.» Ancak Viyana'dakiler, öneriye şiddetle karşı çıktı. Adler ateşli bir konuşma yaparak, «bilimsel özgürlüğe bir sansür ve kısıtlama» getirilmek istendiğinden söz açtı. Birlik merkezinin Zürih değil, her seferinde iki yıl için seçilecek başkanın yaşadığı kent olmasını isteyen Viyanalılar, istediklerini kongreye kabul ettirdikten sonradır ki, birleşme önerisine rıza gösterdi. Kongre "de üç yerel dernek temsil edilmekteydi; Berlin'de Abraham'ın başkanlığındaki dernek, kendi başkanları yeni kurulan Uluslararası Derneğin başkanlığına getirilmiş Zürih'teki dernek ve bir de benim yönetimimi Adler'e bıraktığım Viyana'daki dernek. Budapeşte'deki dördüncü bir dernek ise ancak daha ileride kuruldu. Bleuler, hastalığı nedeniyle kongreye gelemedi, sonradan da Uluslararası Derneğe girme konusunda prensip bakımından çekimser davrandı. Gerçi kendisiyle şahsen yaptığım bir konuşmadan sonra düşüncesini değiştirdi ama çok geçmeden Zürih'teki tatsız olaylardan ötürü yine dernekten ayrıldı, Zürih'teki yerel dernek ve Burghölzli Kliniği arasındaki bağlantı da böylelikle koptu. Nürnberg Kongresinin bir sonucu da Psikanaliz Merkez Derneği'nin CDas Zentralblatt für Psychoanalyse) kurulması oldu ve dernek Adler'le Stekel'i bir araya getirdi. Kuşkusuz başlangıçta muhalif bir tutumu vardı derginin, Jung'un başkanlığa getirilmesiyle tehlikeye düşen Viyana'nın psikanaliz alanındaki hegemonyasını yeniden ele geçirmek gibi bir amaç güdüyordu. Ancak dergiyi çıkaran Adler'le Stekel. yayinevi bulmakta güçlükle karşılaşınca bana geldi; barışçı amaçlar taşıdıkları konusunda güvence verip, gerçekten böyle düşündüklerinin bir kanıtı olarak bana dergide bir veto hakkı tanıyınca, yayın işini üzerime aldım ve ilk sayısı 1910 eylülünde çıkan psikanalizin yeni basın organında canla başla çalışmaya koyuldum.

Biz, şimdi yine psikanaliz kongrelerinin tarihçesine dönelim. Üçüncü kongre 1911 eylülünde Weimar'da yapıldı ve kendisinden önceki kongreleri gerek hava, gerek bilimsel çalışma bakımından geride bıraktı. Kongreye katılan J. Putnam, sonradan Amerika'ya döndüğünde, kongre üyelerinin mentalitesi (the mental attitude) karşısında duyduğu memnunluğu ve saygıyı dile getirdi, benim bu üyelerle ilgili olarak kullandığını söylediği bir söz alıntıladi: «Doğru'nun birazına katlanmasını öğrendiler».r> Gerçekte bilimsel kongrelere katılmış bir kimsenin üzerinde psikanaliz kongresinin olumlu bir izlemin bırakması düşünülecek gibi değildi. Daha önceki iki kongreyi de ben yönetmiş, her konuşmacıya konuşması için yetecek zaman bırakmış ve konuşma üzerindeki tartışmaların üyeler arasında özel bir düşünce alışverişi çerçevesi içinde yapılmasını belirlemiştim. Weimar'da başkan olarak kongre yönetimimi elinde bulunduran Jung ise, tartışmaların konuşmaların hemen arkasından yapılması geleneğini yeniden kurdu, ancak bu davranışının olumsuz sonuçları Weimar'da henüz kendini belli etmedi.

Bundan iki yıl sonra 1913 eylülünde Münih'te yapıldı, üyelerin henüz taze olarak belleklerinde yaşayan dördüncü kongrede ise bambaşka bir görünümle karşılaşıldı. Kongre, Jung tarafından hoşla gitmeyecek ve dürüstlükten uzak bir biçimde yöneltildi; konuşmalar süre bakımından sınırlandırılıp, uzun boylu tartışmalar tarafından geri plana itildi.

Talihin kahpe bir cilvesi olarak, kongrenin yapıldığı binaya Hoche'nin⁵³ kötü ruhu gelip postu sermişti; başlarındaki adamın körü körüne arkasından giden yobaz bir tarikatın mensuplarıyla ilgili olarak saptadığı karakteristik özelliklerin bu toplantılarda ad absürdüm* gerçekleştirildiğini, zahmetsizce görüp inanabilirdi, Illoche. Yorucu olduğu kadar sıkıcı konuşma ve tartışmalar ardından Jung, yeniden Uluslararası Psikanalistler Derneği başkanlığına seçildi. Kongrede hazır bulunanların beşte ikisinin kendisinden güven oyunu esirgemesine aldırmayarak başkanlığı kabullenmekte duraksamadı. İleride tekrar toplanarak konuşup görüşmek gereksinmesini duymayan üyeler birbirinden ayrıldı. Uluslararası Psikanalistler Derneği şöyle bir durum gösteriyordu o tarihte: Viyana, Berlin ve Zürih yerel dernekleri daha Nürnberg kongresinde temsil edilmişti. 1911 mayısında Münih'te Dr. L. Seif'ın< başkanı olarak kurulan bir dernek uluslararası derneğe katıldı. Aynı yıl A. Brill'in başkanlığında The New York Psychoanalytic Society adı altında Amerika'da ilk yerli derneğin temeli atıldı. Weimar kongresinde ise Amerika'da ikinci bir yerli derneğin kurulması önerisi benimsendi. İçinde Kanada'dan ve bütün Amerika'dan üyelerin yer aldığı, başkanlığına Putnam'ın, sekreterliğine ise E. Jones'in getirildiği bu dernek, bir sonraki yıl American Psychoanalytic Association adı altında gözlerini dünyaya açtı. 1913 Münih kongresinden az önce, S Ferenczi'nin başkanlığında Budapeşte yerli derneği faaliyete geçti. Kısa bir süre sonra da, Amerika'dan Londra'ya gelip yerleşen E. Jones, burada ilk İngiliz psikanalistler derneğini kurdu. Böylece şu anda varolan derneklerin sayısı sekize yükselmiş bulunuyor; ancak

bunların toplu üye sayısı, psikanalizin örgütlenmemiş öğrencileriyle taraftarlarına sayısı konusunda kuşkusuz bir fikir vermekten uzaktır.

Psikanalize ilişkin süreli (periyodik) yayınlardaki gelişime de burada kısaca değinmek yerinde olacaktır san'ırım Psikanalizin ilk süreli yaym orpanı Ruhbilimscl Uygulamalar Derneği (Schriften zur angewandten Seelenkunde) olup, hivbir güçlkle karşılaşmaksızın 1907'den beri çıkmakta ve

- 'I Um ayrıntılarına kadar (Ç.N.)

•

tşu an onbeşinci sayışma gelmiş bulunmaktadır. İlkın Viyajia'da H. Heller tarafından yayınlanmış, daha sonra F. Deuticke tarafından yayını sürdürölmüştür. Bu derginin 1. ve 7. sayılarında Freud'un, daha başka sayılarında Riklin ve Jung'un, 4. ve 11. sayılarında Abraham'ın, 5. ve 13. sayısında Rank'm, diğer bazı sayılarında Sadger'in, Pfister'in, M. Graf'in, Storfer ve V. HugHellmuth'un, lö. ve 14. sayılarında Jones'in yazılan yer alıyordu.88 İlerde sözünü edeceğimiz Jmaflfo'nun kurulması, bu yayın organını bir ölçüde değerden düşürmüştür. 1008'de Salzburg'taki toplantıdan sonra Psikanalitik ve Psikopatolojik Araştırmalar YıllıÖi'nın (Jahrbuch für psychoanalytische und psychopathologische Forschungen) doğması sağlanarak, Jung yazı işleri müdürlüğüne getirilmiş, beş yıl kadar yayınlandıktan .sonra Psikanaliz Yıllığı (Jahrbuch der Psychoanalyse) olarak adı değiştirilip, yeni yöneticilerin elinde okuyucu karşısına çıkmıştır. Amacı da, bundan böyle son yıllardaki gibi değerli çalışmaları sinesinde toplayan bir arşiv rolü oynamak değil, psikanaliz alanındaki bütün olaylara ve ilgili alanda sağlanan başarılarla gereği gibi yer vermektir.86

Daha önce açıklandığı üzere, 1910'da Nürnberg'te Uluslararası Demeğin kurulmasından sonra Adler ve Stekel tarafından tasarlanıp gerçekleştirilen Psikanaliz Merkez Dergisi (Zentralblatt für Psychoanalyse) kısa zamanda bir sürü olaya sahne olmuş, daha onuncu sayısında en başta yer verilen bir haberle Dr. Alfred Adler'in, yayımlayıcıyla arasında çıkan bilimsel görüş ayrılıklarından ötürü dergi yönetim kurulundan kendi isteğiyle ayrıldığı açıklanmış, o, günden, yani 1910 yılı yazından beri de Dr. Stekel dergiyi tek başına yönetmeye başlamıştır. Weimar kongresinde57 Merkez Dergisi, Uluslararası Derneğin resmi yayın organı yapılarak yıllık ödentilerde bir artırmaya gidilmiş ve dergi laütün üyelere yollanmaya başlanmıştır. Yayınlanmasının ikinci yılında58 üçüncü sayıdan, yani 1912 kışından bu yana ıdergi içeriğinin sorumluluğunu tek başına Stekel yüklenmeye başladı. Onun kamuoyu önünde güçlkle açıklanabilecek tutumu, beni dergiyi yayınlama görevinden ayrılmaya ve bir an önce davranarak Hekimler İçin Uluslararası Psikanaliz Dergisi'ndo (Internationale Zeitschrift für ärztliche Psychoanalyse) yeni bir yayın organı bulmaya zorladı. Hemen bütün çalışma arkadaşlarımın ve yayımlayıcı H. Heller'in yardımıyla derginin ilk sayısı 1913'de çıkabildi ve Uluslararası Psikanalistler Derneği'nin resmi yayın or.ganı olarak Merkez Dergisinin yerini aldı. Bu arada, 1912 başında Dr. Hans Sachs ve Dr. Ottö Rank, Heller Yayınevi tarafından yayınlanan Imago adında yeni bir dergi kurdu; ıdergi, yalnız psikanalizin manevi bilimler üzerine uygulanmasını konu alan yazılara ayrılmıştı. Şu sırada yayın hayatının üçüncü yılının ortalarında bulunup gittikçe artan bir ilgiyle karşılanmakta, ilgi gösterenler arasında hekimsel psikanalizin uzağındaki okuyucular da yor almaktadır.5* Ruhbilim Uygulamalar Dergisi, Yıllık, Uluslararası Dergi ve Imago dışında Almanca olarak ya da yabancı dillerde çıkarılan daha birçok dergi var ki, bunlarda psikanaliz literatüründe haklı olarak yer alması gereken çalışmalar yayınlanmaktadır. Morton Prince tarafından çıkarılan Anormal Psikoloji Dergisi'ndo . {Journal of Abnormal Psychology) o kadar çok kaliteli psikanalitik incelemeler yer almaktadır ki, dergiye Amerika'da psikanaliz literatürünün başlıca temsilcisi gözüyle bnkılabilir. 1913 kışında ise Whito'la Jeliffo, New York'ta yalnız psikanalitik yazılara yer veren Psikanalitik Panorama (The Psychoanalytic Review) adında bir derginin doğmasını sağlamışlardır; anlaşıldığına Köre, derginin çıkarılmasında, Amerika'da psikanalizle ilgilenen hekimlerden çoğunun karşısına Alman dilinin bir engel olarak çıktığı gerçeğinden yola koyulunmuşlur.*o

Sırası gelmişken psikanaliz taraftarları arasında başgösteren iki kopma olayına da değinmek isterim. Bunlardan birincisiyle 1910"da Uluslararası Derneğin kurulmasıyla 1011 Weimar kongresi arasındaki zaman diliminde karşılaşmış, ikincisi ise daha sonra kendini göstermiş, 1913'de patlak vermiştir. Psikanaliz tedavisi için bana başvuran hastalardaki benzeri olaylara daha çok dikkat etseydim, bu kopmalar beni belki fazla bir düş kırıklığına uğratmayacaktı. Çünkü sevimsiz bulduğu psikanalitik gerçeklerle ilk kez yüz yüze gelen bir kimsenin hemen kaçmaya yeltenebileceğini çok iyi anlamaktayım ve kendim de, bir kimsedeki kavrayış gücünün o kimsedeki geriye Kimlerle, bir başka türlü söylemek istersek, onları ayakta tutan karışkoymalarlu sınırlandırıldığını, dolayısıyla psikanalize karşı ilişkilerinde o kimsenin belli bir noktadan öteye geçemediğini hep ileri süregelmişim. Ancak psikanalizde belli bir derinliğe inebilen kimsenin, sonradan bu konuda sağladığı başarılarla sırt çevirip onları elden çıkarabileceğini doğrusu beklemezdim. Ne var ki, tedavinin gayet güçlü bir direnişle karşılaşılan ileri

aşamalarının her birinde daha önce edinilmiş psikanalitik bilgilerden düpedüz geriye dönülebileceğini her gün hastalar üzerinde görüp yaşıyorduk. Diyelim bir hasta var da zahmetli bir çalışma sonucu psikanalitik öğretinin kimi parçalarını öğrenip kavraması ve bunlardan kendi malı gibi yararlanması sağlandı; bu durumda bazan içinde belirecek bir sonraki karşıkoymanın etkisiyle öyle olur ki, bütün öğrendikleri uçup gider, hasta yine o sırlıslıkla acemilik günlerindeki gibi kendini psikanalitik gerçeklere karşı savunmaya kalkar. Psikanalistlerde de durumun hastalardakinden başka türlü olmadığını böylece öğrenmiştim. Adı geçen iki kopma olayının tarihçesini yazmak hiç de kolay ve imrenilecek bir ödev değil; çünkü bir kez bunun için gereken itici güç yok bende uğraşlarımda şimdiye kadar ne kimseden minnettarlık bekledim, ne de kendimi büyük ölçüde öç alma duygusuna kaptırdım; öte yandan, böyle bir şeyi yapmakla, bana karşı pek saygılı diyemeyeceğim kişilerin aşağılayıcı sözlerine hedef olacağımı ve «psikanalistlerin kendi aralarında birbirlerinin gırtlığına sarıldıkları» gibi dört gözle bekledikleri bir bahaneyi psikanaliz düşmanlarının ellerine tutuşturacağımı biliyorum. Bugüne kadar psikanaliz düşmanlarıyla kapişmamaya enikonu çaba harcamıştım; bugün ise psikanalizin eski taraftarlarıyla ya da kendilerini hâlâ psikanaliz taraftarı gösteren kişilerle savaşmak durumunda bulunuyorum. Ancak benim için yapılacak başka bir şey de yok; susmam, işin kolayına kaçmak ya da korkaklık olur, kendisine indirilen darbelerin gün ışığına çıkarılmasından daha büyük ölçüde psikanalize zararı dokunurdu. Öbür bilimsel akımları izleyenler, bu akımlarda da tıpkı psikanalizdekine benzer bozgunculukların ve anlaşmazlıkların patlak verdiğini bilecektir. Ama öbür bilimsel akımlarda daha bir titizlikle örtbas edilir bunlar; bir sürü geleneksel ideali yadsıyan psikanaliz, bu bakımdan da daha açık yürekli bir davranışla ortaya çıkmaktadır.

Bana karşıt bir tutum takının her iki grup üzerine psikanalitik bir ışık düşürmekten de büsbütün kaçınmayışım, insanı pek üzen bir diğer tatsız durum oluşturmaktadır. Oysa psikanaliz polemik alanda uygulamaya pek elverişli değildir; analizden geçirilecek kimsenin rızasını, yol gösterecek bir kimseyle ona uyacak birinin varlığını gerektirir. Polemik uğrunda psikanalize başvuracak kişi, analizden geçirilerek kimsenin aynı silahı kendisine karşı yöneltebileceğini, dolayısıyla tartışmanın tarafsız bir üçüncü kişide şu ya da bu türlü bir kanının uyanmasına olanak vermeyecek bir yola sürüklenebileceğini düşünmeli ve buna göre kendisini hazırlamalıdır. Onun için, bu konuya el atarken psikanalize, dolayısıyla bazı mahremiyetlerin açıklanmasına ve saldırgan davranışlara elden geldiğince başvurmadan kaçınacak, ayrıca psikanalizden yararlanıp bilimsel bir _ eleştiride bulunmak istemediğimi belirteceğim. Karşı çıkılmasını zorunlu saydığım öğretilerdeki gerçek olabilecek içerikleri alıp çürütmeye çalışacak değilim. Bu, psikanaliz alanındaki diğer yetkili kimselerin yapacağı ve şimdiye kadar biraz da yaptığı bir iştir. Ben, yalnızca, bu öğretilerin hangi noktalarda psikanalizin ana ilkelerine aykırı düştüğünü ve psikanaliz adı altında bunları ele almanın olanaksızlığını göstereceğim. Yani psikanalizden sapmaların psikanalistlerde nasıl ortaya çıktığını anlaşılır duruma sokmak için yararlanacağım psikanalizden. Ancak sapma yerlerinde tamamen eleştirisel açıklamalara girişecek, psikanalizin düpedüz hakkı olan bir şeyi de savunmaktan geri kalmayacağım. Nevrozların açıklığa kavuşturulmasını ilk ödev olarak karşısında bulan psikanaliz, karşıkoyma ve aktarım gerçeklerinden yola koyulmuş ve bir üçüncü gerçek olan amnezi (unutma) olayını da dikkate alarak, nevrozları hazırlayan cinsel içtepillerin geriye itimi ve bilinçdışı kuramlarını geliştirmiştir. Bunu yapmakla, insandaki ruhsal yaşamın eksiksiz bir kuramını verdiği gibi bir savla asla ortaya çıkmamış ve bulguladığı gerçekleri başka yollardan ele geçirilmiş bilgilerin bütünlenmesi ve gözden geçirilmesinde kullanmaktan öte bir amaç gütmemiştir. Oysa Alfred Adler'in kuramı bu amacın hayli dışına taşmış, insanların davranış ve karakterlerinin nevroz ve psikozlardan yola koyularak anlaşılabilirliğini ileri sürmüştür. Oysa gerçekte hepsinden az nevrozlara uygulanabilecek bir kuramdır bu, nevrozları oluşum sürecinden koparıp öne alır. Uzun yıllar Dr. Adler'in inceleme ve araştırmalarını izlemiş, özellikle kuramsal alanda güçlü bir zekâsı bulunduğunu hep söylemişimdir. Benim tarafımdan şahsına karşı girişildiğini ileri sürdüğü «takip» eylemlerine⁶¹ gelince, böyle bir savun yersizliğine örnek olarak, Uluslararası Psikanalistler Derneği'nin kurulmasından sonra Viyana'daki yerel derneğin yönetimini kendisine bıraktığını belirtmek isterim. Ancak, dernek üyelerinin ısrarlarına karşı duramayıp, bilimsel konular görüşülürken başkanlığı yine üstlenmeyi kabullendim. Dr. Adler'in özellikle bilinçdışının değerlendirilmesinde pek yetenekli sayılamayacağını görür görmez, kendisine beslediğim güveni bir başka alana kaydurdum, bir gün gelip psikanalizle ruhbilim ve içgüdüsel olayların biyolojik temelleri arasındaki bağlantıları bulgulayıp açıklığa kavuşturabileceğini ummaya başladım; çünkü organsal yetersizlik konusunda yaptığı değerli inceleme⁶², bir bak: ma kendisine karşı haklı olarak böyle bir umut beslememe yol açıyordu. Gerçekten de Adler'in ilgili doğrultuda bir yapıt ortaya koymadığı söylenemez; ancak bu yapıt öyle bir özellik taşıyor ki, sanki kitabın kendi diliyle konuşacak olursam psikanalizi bütün savlarında haksız çıkarmak ve cinsel içgüdülere verilen önemin nevrozluların anlattıklarına sajça inanmaktan ileri geldiğini kanıtlamak için yazılmıştı. Dr. Adler'in söz konusu yapıtı

kaleme alışındaki kişisel nedene de burada değinmekte sakınca görmüyorum, çünkü zaten kendisi Viyana derneği üyelerinden oluşan küçük bir topluluk karşısında ilgili nedeni belirterek şöyle demiştir: «Sanıyor musunuz ki, bütün ömrüm boyu gölgenizde yaşayıp gitmek benim için pek büyük bir zevktir?» Doğrusu genç birinin çıkıp, kitabının kaleme alınmasına yol açan nedenlerden biri olduğu zaten kitap okunduğu zaman görülecek bir açgözlülüğü kendisinde barındırdığını saklamadan itiraf etmesi, hiç de küçümsenecek bir davranış değil. Ancak, böyle bir açgözlülüğün elinde tutsak bile olsa, İngilizlerin o ince nezaket duygusuyla unfair diye niteledikleri, Almanların ise çok daha kaba bir sözcükle anlattıkları bir kişi durumuna düşmekten sakınmak gerekirdi. Bu bakımdan Adler'in ne büyük bir başarı sağladığını, çalışma lannı çirkin duruma sokan küçük hesaplardan gelme bir sürü ihaneti ve ilgili çalışmalarda kendini açığa vuran dizginlenemez bir öncelik tutkusunun belirtileri ortaya koymaktadır. «Nevrozlardaki tutarlılık» ve bunlara «dinamik bir açıdan bakış» konularındaki önceliği kendisine malettiğini, bir ara Viyana Psikanalistler Derneği'nde kendi kulağımla işitmişim. Doğrusu, bu benim için büyük bir sürpriz oluşturmuştu; çünkü her iki ilkeyi de henüz Adler'i tanıımıyorken kendimin savunduğumu sanmışım hep.

Adler'in kendine ön sırada bir yer kapmak için gösterdiği çaba, yine de psikanalizin haynna yorumlanması gereken bir sonuç doğurmuştu. Aramızda uzlaşmaz bilimsel ayrılıklar başgösterip, kendisini Merkez Dergisi'nin yönetim kurulundan çekilmeye zorlamam üzerine Adler dernekten de ayrıldı, kendi başına bir dernek kurdu ve ilgili derneği önce özgür Psikanaliz Derneği gibi doğrusu zevkli bir isimle donattı. Gelgeldim biz Avrupalıların iki Çinli yüzünü birbirinden ayıran nüansları seçemeyişimiz gibi, psikanalizin uzağında yer alan kimseler de iki ayrı psikanalistin görüşleri arasındaki ayrılıkları da sezecek yetenekten yoksun bulunuyor. Dolayısıyla «özgür» psikanaliz, «resmî» ve «otoriter» psikanalizin gölgesinde yaşamını sürdürdü ve ona yalnızca bir ek diye görüldü. Derken Adler, şükranla karşılanacak bir adım atıp psikanalizle bağlantısını büsbütün kopardı ve Bireysel Psikoloji diye nitelediği öğretilerini psikanalizden ayırdı. Nihayet Tanrı'nın bu dünyasında yerden çok bir şey yoktur, herkesin sere serpe gezip tozması elbette hakkıdır. Ama birbirini anlamayan ve birbiriyi geçinemeyen kimselerin de aynı çatı altında kalması özlenir bir şey değildir. Şu anda Adler'in «bireysel psikolojisi» psikanalizin karşısında yer alan, dolayısıyla' ileride izleyeceği gelişim çizgisi psikanalizin ilgi alanı dışına taşan bir sürü psikoloji akımından biridir.

Adler kuramı, baştan beri bir sistem görünümünü taşımaktaydı; oysa psikanaliz, bir sistem oluşturmaktan titizlikle kaçınmıştır. Ayrıca adı geçen kuram, örneğin uyanık yaşamdaki düşüncenin düş malzemesi üzerinde uyguladığı ikincil (sekunder) işleme mükemmel bir örnektir. Bu kuramda düş malzemesinin yerine psikanalitik malzeme geçirilmekte, ilgili malzemeye ise düpedüz «ben» açısından bakılarak ben'in aşınası bulunduğu kategoriler arasına sokulmakta, bir başka dile aktarılmakta, tersine dönüştürülmekte ve tıpkı düşsel ürünlerdeki gibi yanlış anlamalara konu yapılmaktadır. Adler kuramının bir başka belirleyici özelliği de, ileri sürdüklerinden çok yadsıdığı savlardır. Dolayısıyla, bu kuramın hiç de eşdeğer sayılmayacak şu üç ayn öğeden oluştuğunu söyleyebiliriz: Benpsikolojisi isine olumlu katkıları; psikanalitik gerçeklerin yeni bir dile gereksiz, ama bir sakıncayı içermeyen çevirisi; ben'in koşullarına uymadığı zaman adı geçen gerçeklerde başvuru deformasyon ve ters yorumlamalar. Adler'in ilk öge kapsamına giren çalışmalarının psikanaliz tarafından fazla bir ilgiyle karşılandığı söylenemese bile asla yadsınmış da değildir. Psikanalizi daha çok ilgilendiren şey, ben'den kaynaklanan tüm isteklere libido bileşenlerinin karıştığının kanıtlanmasıydı. Adler ise tam tersini ileri sürmüştü, libido içgüdülerinde ben'sel bir katkının bulunduğunu açıklamıştır. Eğer Adler bensele içgüdü bileşenlerini savunmak için libido içgüdülerini yadsımaya kalksaydı, belki böyle bir saptama elle tutulur bir başarı diye gösterilebilirdi. Ne var ki, söz konusu davranışıyla bütün hastaların, kısaca bilinçli düşüncemizin yaptığı bir şeyi yapmış, yani hastalığa yol açan bilinçdışındaki etkeni örtüp gizlemek üzere Jones'in deyimiyle ussallaştırma (rasyonalizasyon) eylemine başvurmuştur. Adler ilgili konuda öylesine ileri gitmiştir ki, erkeğin egemenliğini kadına gösterme, yani üstte bulunma arzusunu cinsel birleşmenin en güçlü nedeni olarak öne sürdüremeye kadar vardırırmıştır işi. Bu acayiplikleri yazılarında da savunup savunmadığını doğrusu bilmiyoruz.

Psikanaliz, nevroz belirtisinin varolma şansını bir uzlaşmaya borçlu bulunduğunu daha çok önceden görmüştü. Böyle bir belirtinin varolabilmesi için, geriye itim mekanizmasını elinde tutan ben'in isteklerine de karşılık vermesi, ben'e bir avantaj, bir yarar sağlaması gerekiyordu, oysa başta geriye itilen içtepinin karşılaştığı akıbetle kendisi de karşılaşılabildi. Bu gerçek dikkate alınarak, «hastalık kazancı» terimi ortaya atılmıştı. Ayrıca, nevrotik belirtinin doğuşunda ben için söz konusu birincil (primer) kazancı, ben'in güttüğü daha başka amaçlar bakımından kendisine gelip katılarak belirtinin tutunmasını sağlayan ikincil (sekunder) kazançtan ayırma yoluna gidilmiştir. Öte yandan, realitedeki bir değişiklikten ötürü ilgili hastalık kazancının ben'den çekilip alınması ya da sona ermesinin, belirtiyi giderebilecek mekanizmalardan birini oluşturabileceği de psikanalizin çoktan bulguladığı bir şeydi.

Adler'in öğretisinde ana ağırlık, işte kolaylıkla saptanabilecek ve zahmetsizce anlaşılacak söz konusu ilişkiler üzerinde bulunmaktadır; gelgelelim, bu arada büsbütün gözden kaçırılan bir şey varsa, ben'in pek sık olarak bükülemeyen elin öpülmesi örneğindeki gibi bir yola sapması ve hiç de kendisinin istemeyip dışarıdan benimsemek zorunda bırakıldığı belirtiyi, kendisine sağladığı yarar nedeniyle sineye çekmesidir; korkunun güvenlik aracı diye benimsenmesinde olduğu gibi örneğin. Böyle bir benimsemede ben, tıpkı sirkteki seyircileri, manejdeki değişikliklerin kendi direktifiyle gerçekleştiğine inandırmaya çalışan bir palyaço gibi komik bir rol oynamakta, ama yalnız küçük seyircileri kendisine inandırmayı başarabilmektedir.

Adler öğretisinin ikinci ögesine gelince: Tıpkı kendi malıymış gibi buna sahip çıkması gerekiyor psikanalizin. Zaten ilgili öge psikanalizin çeşitli bulgularından topluluğundan başka bir şey değildir; bunları Adler, on yıllık ortak çalışmamızda ele geçirebildiği tüm kaynaklardan sağlamış, ancak sonradan isimlerini değiştirip üzerlerine kendi malıymış gibi bir damga vurmuştur. Örneğin ben, «güvenlik» deyimini kendi kullandığım «koruyucu önleme» göre daha yerinde bulmakta, ama söz konusu deyimde yeni bir anlam görmemekteyim. Bunun gibi, fingiert (uydurulmuş), fiktiv (uydurma, fiktif) ve Fiktion (uyduru, fiksiyon) sözcüklerinin yerine başlangıçtaki «hayali» ve «hayal» sözcükleri geçirildi mi, Adler'in savlarında öteden beri bilinen bir yığın özelliğin kendini açığa vurduğu görülecektir. Adler'in kendisi artık yıllardır çalışmalarımıza katılmıyorsa da, aradaki bu özdeşliği psikanalizin belirtmesi gerekiyor.

Adler öğretisinin, hoş görülme psikanalitik gerçeklerin ters yorumlanması ve deformasyonu sayılacak için cü bolüm, günümüzdeki durumuyla bireysel psikoloji'yi kesinlikle psikanalizden ayıran noktaları içeriyor. Bireyin özyaşamı ayakta tutma amacının, «güçlü olma isteğinin», «erkeksel protesto» kılıfına bürünüp gerek yaşayış biçimi, gerek karakter oluşumu, gerekse nevrozların etiolojisinde başta gelen bir rol oynaması, bilindiği gibi, Adler sisteminin temel düşüncesidir. İlgili sistemin belkemiği sayılan «erkeksel protesto» ise, psikolojik mekanizmasından soyulup alınmış bir geriye itim'den başka bir şey değildir; üstelik cinselleştirilmiş (seksüalize) bir karakter taşır; dolayısıyla, Adler'in, ruh yaşamından cinselliğin rolünü kapı dışarı ettiği övünçle bağdaşacak yanı bulunmamaktadır. Erkeksel protestonun gerçekliğine elbette kuşku yoktur; ama Adler bunu ruhsal yaşamın motor gücü yaparken, gözlemde salt bir atlama tahtası olarak yararlanır. Çocukta temel isteklerden birini, yani büyükler arasındaki cinsel birleşmeyi gözlemleme isteğini alalım ele. Yaşamöyküleri sonradan hekimi meşgul eden kişiler üzerinde uygulanan psikanaliz, henüz ergenlik çağına girer miymiş çocuğun ruhuna böyle bir gözlem sırasında iki ayrı duygunun egemen olduğunu kanıtlamaktadır; duygulardan biri, çocuk oğlansa, aktif' babanın yerini alma, ikincisi buna karşıt bir eğilim, yani pasif annenin yerine geçme isteğidir. Cinsel birleşmedeki haz olanakları, her iki istekle açığa vurur kendini. «Erkeksel protesto» deyiminin bir anlam taşıması isteniyorsa, söz konusu iki istekten ancak birincisinin ilgili deyim kapsamında yer alması gerekir. Oysa Adler'in tanımadığı ya da akıbetini umursamadığı ikinci istek, çocukta başgösterebilecek nevrozlar bakımından daha büyük önem taşımaktadır. İlgili davranışıyla Adler, benin hoşuna gidip onun arkasına çıkacağı içtepileri dikkate alan kıskanç bir ben dargörüşlülüğüyle davranmakta, özellikle nevrozlarda bene başkaldıran içtepilerin rol oynadığı gerçeği görüş alanının dışında kalmaktadır.

Öğretinin ana ilkesini çocuğun ruhsal yaşamına bağlama çabası, psikanalizce yadsınmaz bir gerçek niteliği taşıyan böyle bir girişim, Adler'de gözlem gerçeğinden en ağır sapmalara ve en geniş kavram karışıklıklarına yol açmış, «erkeksel» ve «kadınsal!» sözcüklerine yüklenen yaşambilimsel anlamlar, içinden çıkılmaz bir karmaşa oluşturmuştur. Oğlan ya da kız çocuklarının, kadın cinsiyetine karşı başlangıçta duydukları küçümsemeye dayanarak yaşamlarını yönlendirmeleri ve «tam bir erkek olma» isteğini yaşamlarının bir laytmotifi yapmaları düşünülemez; nitekim gözlemler de böyle bir şeyin olanaksızlığını kanıtlamaktadır. Çocuk, cinsiyetler arasındaki aynının önemini ilkin sezmez, yani cinsellik konusundaki araştırmalarına cinsiyetler arasındaki aynın anlamakla başlamaz, kadını toplumsal bakımdan erkekten aşağı görmekten büsbütün uzaktır. Yakalandıkları nevrozun etiolojisinde bir erkek olma isteğinin hiç rol oynamadığı kadınlar vardır. Erkeksel protesto denilen şeyin ta baştaki bensevide içi korkusuyla ortaya çıkan bir aksaklıktan ya da cinsel alandaki ilk etkinliklerin karşılaştığı engellemelerden kaynaklandığı kolaylıkla anlaşılacaktır. Nevrozların oluşumu konusunda tüm tartışmaların, nihayet çocuk nevrozları alanında çözüme ulaştırılması gerekiyor, ilk çocukluk yıllarında ortaya çıkan bir nevrozun psikanalizi, nevrozları etiolojisiyle ilgili bütün yanılgıları yokedecek ve cinsel içtepilerin söz konusu nevrozların doğuşunda rol oynadığı gerçeğine karşı duyulan kuşkuları silip atacaktır. Zaten bu yüzden Adler, Jung'un Çocuk Ruhundaki Çatışmalar (rövnilikte der kindlichen Seele) adındaki yazısını eleştirirken, ilgili konudaki malzemenin belirsiz «baba» tarafından tutarlı bir biçimde düzenlendiği iltirasma başvurmuştur.03 ,

Adler kuramının yaşambilimsel (biyolojik) yönü üzerinde daha çok durmayarak somut organsal aşağılık kompleksinin ya da bunun öznel algılanmasının hangisi belli değil Adler sistemini gerçekten taşıyabilecek bir temel oluşturup oluşturamayacağını araştırarak değilim. Ancak şu kadarını belirtiyim İd, her iki durumda da nevroza, organsal bir yetersizliğin kendisine sağladığı bir yan kazanç gözüyle bakılması gerekecektir; oysa çirkinlerin, ucubelerin, sakatların ve düşkünlerin büyük çoğunluğunun, organizmalarındaki kusurlara bir nevrozla tepki göstermediğini gözlemler ortaya koymaktadır. Adler'in söz konusu organsal yetersizliği büyüklerden alıp çocuk ruhuna aktarmak gibi ilginç tutumunu da yine bir yana bırakmak isterim. Nihayet bu bize, psikanalizce hayli üzerinde durulan çocuksallığın (infantilizm), bireysel psikitojide nasıl kılık değiştirerek karşımıza çıktığını gösterir. Buna karşılık, belirtmeyi gerekli bulduğum bir şey varsa, psikanalizin bulguladığı ruhbilimsel gerçeklerin Adler tarafından göz ardı edildiğidir. Adler, Nevrotik Karakter** adlı kitabında bilinçdışını kurduğu sistemle herhangi bir ilişkiden bağımsız psikolojik bir özellik niteliğinde ele alır. Daha sonraları ise, bir düşünce ya da duygunun bilinçli mi, bilinçsiz mi doğduğunun kendisi için hiç farketmediğini bu tutumuna tam bir uygunluk içinde açıklamış, geriye itim olayını ise daha baştan beri anlamaya yanaşmamıştır. 1911 şubatında ViyanaPsikanalistler Derneğinde verilen bir konferansa ilişkin eleştirisinde şöyle der: «Bir vaka üzerinde kanıtlandığına göre, hasta kendisini karşısında sürekli güvenlik altına almaya çalıştığı libidosunu ne geriye itmiş, ne de...»oo Çok geçmeden yine Viyana'da bir toplantıda şu açıklamada bulunur: «Bu geriye ilim nereden kaynaklanıyor? diye sormaya kalkarsanız, alacağınız yanıt uygarlıktan olacaktır. Ama uygarlık nereden kaynaklanıyor? dersiniz, o zaman da size geriye itimden yanıtı verilecektir. Yani görüyorsunuz, sözcüklerle bir oyun hepsi. Adler, Nevrotik Karakter'indeki kendini savunma oyunlarının maskesini düşürebilmesini sağlayan keskin zekâsının küçük bir parçasına başvursaydı, laf canbazzından başka bir şey sayılmayacağını ileri sürdüğü kanıtlar arasında bir çıkış yolu bulabilirdi kendine. Gerçek durum, uygarlığın önceki kuşaklarca gerçekleştirilmiş geriye ilimlerden kaynaklanmasından ve her yeni kuşağın aynı geriye itimleri gerçekleştirerek uygarlığı ayakta tutmakla yükümlü kılınmasından başka bir şey değildir. Yumurta nereden çıkıyor? sorusuna tavuktan yanıtını alan, tavuk nereden çıkıyor? sorusuna ise yumurtadan yanıtını alıp, kendisiyle alay edildiğini sanarak ağlamaya başlayan bir çocuktan söz açıldığını işitmiştim. Oysa bu yanıtlarda söz oyununa da gidilmemiş, çocuğa doğru bir açıklamada bulunulmuştu.

Adler'in düş konusunda, yani psikanalizin bu «alâmeti farika»sıyla ilgili olarak bütün söyledikleri de yine içerikten yoksun acınacak şeylerdir. Adler, ilkin düşü kadınsal çizgiden erkekse çizgiye bir geçiş diye değerlendirmişti ki, bu da düşlerin bireyin isteklerini gerçekleştirici bir işlev gördüğü öğretisinin «erkekse protesto» diline çevrilmesinden başka bir şey değildir. Daha sonra, Adler. bilinçli durumda elde edilemeyen nesnenin bilinçsiz durumda gerçekleşmesini sağlayan bir mekanizma gözüyle bakmıştır düşe. Ayrıca, düşü gizli düş düşüncesiyle karıştırma önceliğini de yine elinde bulundurmakta ve «prospektif eğilim» görüşü de bu karıştırmaya dayanmaktadır, ileride ise Maeder aynı konuda Adler'i izlemiştir. İlgili konuda görmezden gelinmek istenen bir şey var ki, o da açık (manifest) içeriğiyle bize anlaşılır bir şey söylemeyen her düşün, varsayım ve sonuçları benimsenmeye yanaşılmayan düş yorumu tekniğiyle kavranabileceğidir. Karşıkoyma'nın ise, hastanın hekim karşısında tutunmasına hizmet ettiğini söyler, Adler. Elbet doğru bir söz; bu şu demeye gelir ki, hasta karşıkoymanın hizmetindedir. Ancak, nereden ileri geliyor bu karşıkoyma ve nasıl oluyor da hastanın amacının emrinde bulunuyor? «Ben» için ilginç görmediğinden bunun üzerinde durmaz, Adler. Öte yandan, semptom ve hastalıkların ayrıntılı mekanizmalarını, hastalıklarla onların dışavurumlarındaki zengin çeşitliliğin nedenlerini hiç dikkate almaz; çünkü bütün bunlara yine erkekse protestonun, özyaşamı sürdürme çabasının, kişiliği yüceltme amacının hizmetinde nesneler gözüyle bakar. İşte tümüyle Adler sistemi budur. Bu sistemde, Adler, psikanalitik gerçekleri yeni bir yoruma kavuşturmak için alabildiğine çaba harcamış, karşılığında bir tek yeni gözlem getirmemiştir. Şimdiye kadar anlattıklarımız, Adler sisteminin psikanalizle hiç bir alıp vereceği olmadığını kanıtlamıştır sanıyorum. Adler sisteminin sunduğu yaşam tablosu, bütününü saldırganlık içgüdüğü temeline dayanmaktadır; sevgi denen şeye yer verilmez bu tabloda. Böylesi acınacak bir dünya görüşünün az da olsa ilgiyle karşılanmasına şaşmamak doğrusu elde değil. Ancak şurası unutulmamalıdır ki, cinsel gereksinimlerin sultanı altında ezilen insanlık kendisine sunulan her görüşü benimsemeye dünden hazır bekler; yeter ki, bu görüş «cinselliği» yenme sözverisini oltanın ucunda bir yem gibi buyur edip atsın önüne. Adler'in psikanalizden kopma olayı 1911 yılındaki Weimar kongresinden önce açığa vurmuştu kendini; bu taritten sonra ise İsviçrelilerin kopma olayıyla karşılaşıldı. Bunun ilk belirtilerini de ne tunafsa iiiiikün'in İsviçre literatüründe yayınlanan popüler yazıları oluşturmuş, ilgili yazılarla kamuoyu Rickiin in en yakın meslekdaşıandan önce psikanalizi gözden düşürecek bazı üzücü yanılgılardan bu akımın kurtarıldığını öğrenmişti. Jung'a gelince, 1912'de Amerika'dan yolladığı bir mektupta, psikanalizde

yapmaya kalktığı değişiklikleri şimdiye kadar benimsemeye yanaşmayan birçok kişinin sonunda direnişten vazgeçtiğini övünerek yazıyordu. Ben, kendisine bunun bir kıvanç nedeni sayılamayacağım, çünkü psikanalizin güç belâ eldo ettiği başarılarından ne kadar çoğunu gözden ç.karırssa, bu bilime karşı direnişlerin o ölçüde kaybolacağını bildirdim. İsviçrelilerin psikanalizde gerçekleştirmekle o kadar gurur duydukları değişiklik ise, yine cinsel etkenin kuramsal alanda geri plana itilmesi idi. İtiraf edeyim ki, bu sözde ileri adımı daha İzl11 başından beri güncelliğin gereklerine geniş çapta bir uyum gözüyle gördüm, liurada birbiriyle kar3.1la5tırd1g.rn, gerice aogru tin yon izlenip psikanalizden uzaklaşan her iki akımın, sub specie aeternitatis* yollu bazı yüce görüşlerle kamuoyunda kendileri lehinde bir önyargının doğmasını sağlamaya çalışmak gibi benzer bir yanları da vardı. Adler'de ilgili rolü, bütün bilgilerin göreceliği ve kişinin bilgi malzemesini bireysel sanatçı bir tutumla ele almaya hakkı olduğu görüşü oynamaktaydı. Jung'ta ise, gençliğin uygarlık tarihi açısından sahip olduğu hak üzerinde duruluyor ve gençler görüşleri donmuş zalim yaşlılar tarafından kendilerine vurulmak istenen zincirleri silkip atmaya çağırılıyordu. Gerek Adler, gerek Jung'un izledikleri yol için başvurdukları bu nedenlere ilişkin yadsıyıcı bir kaç söz söylememin gerektiğini sanıyorum. Bilgilerimizin göreceliğine dayanılarak psikanalize yapıldığı gibi, onun dışındaki her bilim dalma da eleştiriler yöneltilebilir. Bilgilerimizin göreceliği düşüncesi, günümüzün bilime düşman tutucu akımlarından alır kaynağını ve bize yakışmayacak sözde bir üstünlüğün ar

Ölimsüzlüğün alt düşünceleri (Ç.N.)

dında koşar. İçimizde, kuramsal çalışmalarımıza ilişkin olarak insanlığın ileride vereceği en son ve kesin yargıyı önceden bilecek kimse yoktur. Örneğin bir kuram karşısında diyelim üç kuşak boyu gösterilen yadsıyıcı tutumda bir sonraki kuşak tarafından düzeltmeye gidildiğini ve söz konusu yadsımanın bir benimsemeye dönüştüğünü örnekler bize göstermektedir. Böyle olunca, bir araştırmacı için yapılacak en doğru şey, içindeki eleştirisel sese gereği gibi kuak verip, kendisine karşıt düşüncedekilerin söylediklerini de biraz dikkatle dinledikten sonra, deneyimlere dayandıracağı görüşünü bütün gücüyle savunmaktır. Araştırmacı dürüstlük çerçevesi içinde işini yapmakla yetinmeli, bir büyüklük duygusuna kapılarak ileri bir geleceğe aynlanmış yayg.çhk koltuğuna oturmaya kalkmamalıdır. Bilimsel konularda kişisel keyfiliğe kaçmak, kötü bir davranıştır; böyle bir keyfiliğin ise, daha önceki sözlerle değer kaybına uğratılan psikanalize bilim olma şanını çok gördüğü açıktır. Bilimsel düşünüyü üstün önem veren kimsenin, kişiselsanatçı keyfiliğini rastladığı yerde elden geldiğince önleyecek çare ve yollar araması gerekir daha çok. Hani savunmada fazla hamaratlığa kaçmanın yersizliğini de vaktiyken anımsamak doğru olacaktır. Adler'in başvurduğu kanıtlar ciddilikten uzaktır, yalnız karşıt düşüncedekilerle savaşıırken yararlanılır bunlardan, yoksa Adler'in kendi kuramlarını bağlamaz. Ayrıca, ilgili kanıtlar, taraftarlarının Adler'i, geleceğine pek çok öncünün insanlığı hazırladığı bir Messias gibi karşılayıp baştacı etmekten alıkoymamıştır. Anlaşılan Messias'a görece bir açıdan bakılmamaktadır.

Jung'un başvurduğu ad captandam benevolentiam görüşü ise, insanlığın, uygarlığın ve bilimin gelişimi hep kesiksiz bir çizgi üzerinde gerçekleşmiş gibi bir varsayıma dayanmaktadır. Sanki hiç duraklama dönemleri yaşanmamış, sanki her devrimi çeşitli tepkiler ve eskiyi hortlatma girişimleri izlememiş, sanki kendilerinden önceki bir kuşağın elde ettiği basanlara geriye sayan adımlarla sırt çeviren kuşaklar çıkmamıştır. Jung'un kitlesel görüşe yak

- Tevrafta Tanrı tarafından yollanacağı söylenen kurtarıcı. (Ç.N.)

•

laşma, kitleye sevimsiz gelen yenilikten el çekme çabası ise, onun psikanalizdeki düzeltme (islahat) girişiminin, özgürlüğü gerçekleştireceğini söylediği bir gençlik eylemi sayılacağına daha baştan olasılık dışı bir gözle bakmamızı zorunlu kılmaktadır.

Burada ele alınan her iki akımdan Adler'inki, Jung'un öncülük ettiği akımdan kuşkusuz daha değerlidir, temelden yanlışlığına karşın vargı (konsequenz) ve tutarlılık açısından mükemmel bir karakter taşır. Jung'un psikanalizde başvurduğu değişiklik, olayların içgüdüsel yaşamla ilişkisinde bir gevsemeye yol açmıştır. Ayrıca, Abraham, Ferenczi ve Jones gibi kişilerin de belirttiği gibi, bu değişiklik o kadar açıklıktan uzak, o kadar bulanık, o kadar çapraşık bir şeydir ki, karşısında söyle ya da böyle bir tutum takınmak kolay değildir. Neresinde bir kusur balsa, orasını yanlış anladığı suçlamasının şahsına yöneltileceğine insanın kendisini önceden hazırlaması gerekmekte, ilgili değişikliğin doğru olarak nasıl anlaşılacağı da bir türlü bilinmemektedir. Zaten değişikliğin kendisi de tuhaf bir dalgalanma gösteriyor, zaten «psikanalizden bu kadar yaygara koparılmasını gerektirmeyecek hafif bir sapma» (Jung) gibi ortaya çıkıyor, bazan da psikanalizde yeni bir çığır açan, hatta bütün insanlar için yeni bir dünya görüşü getiren tanrısal bir bildirim kılığında açığa vuruyor kendini.

Jung akımı mensuplarının özel ve resmi dışavurumları arasındaki uyumsuzlukları görünce, bu akımdaki açıklık ve dürüstlükten uzak karakterin söz konusu dışavurumlarda ne ölçüde rol oynadığını, insan kendi kendine sormadan duramıyor. Ancak şurasını itiraf etmeli ki, yeni öğretinin temsilcileri güç durumda bulunmaktadır. Daha önce kendilerinin de savundukları nesnelerle şimdi savamıyor, üstelik bunu kendilerine yeni şeyler öğreten yeni gözlemlere dayanarak değil, daha önce gördüklerini şimdi kendilerine başka kılıkla gösteren yorum değişikliklerinden ötürü yapıyorlar. Bu yüzden, temsilcisi olmakla kendilerine ün sağladıkları psikanalizle bağlarını koparıp atmıyor, psikanalizin değiştiğini öne sürmeyi daha uygun sayıyorlar. Münih kongresinde bu alacakaranlığı ister istemez aydınlatmaya çalıştım ve İsviçreliler tarafından başvuru alan yeniliklere, çıkışını benden alan psikanalizin yasal yoldan bir sürdürülüşü ve geliştirilmesi gözüyle bakmadığımı açıkladım. Furtmüller⁸ gibi işin dışındaki eleştirmenler, durumun nereye gittiğini daha önceden sezmişti. Abraham, Jung'un psikanalizden tam bir gerileyiş durumunda bulunduğunu haklı olarak belirtir. Kuşkusuz herkesin istediği şeyi düşünüp yazmak hakkını yürekten teslim etmek isterim; gelgelelim, kendini çevresine olduğundan başka türlü tanıtmaya gelince, buna kimsenin hakkı yoktur.

Nasıl ki Adler'in psikanalitik araştırmaları ortaya yeni olarak biraz «bireysel psikoloji» koymuş ve psikanalizin bütün temel öğretilerini ayak altı ederek bu birazcık şeyi fazlasıyla pahalıya satmak istemişse, Jung ve taraftarları da, psikanalize karşı açtıkları savaşı ele geçirdikleri yeni bir başarıya yaslamışlardır. Kendilerinden önce Pfister'in yürüdüğü yolu izleyerek, aile kompleksi ve yasaksevisel (inzeştiös) obje seçimiyle ilgili cinsel malzemenin, nasıl insanlığın en yüce ahlaksal ve dinsel yönelimlerinin hizmetinde kullanıldığını ortaya koymuş, yani insan ruhundaki sovisel dürtülerin yüceltilmesi ve bundan böyle sevisel diye nitelendirilmeyecek eğilimlere dönüştürülmesi gibi önemli bir olayı ayrıntılı çalışmalarla açıklığa kavuşturmuşlardır. Ancak, psikanalizin beklentileriyle tam bir uyumu içeriyordu söz konusu bulgular, bu ve benzeri yüceltmelerin (sublimasyon) düşlerle nevrozlarda geriye dönüş sonucu ortadan kalktığını savunan psikanalizin görüşüyle eksiksiz bağdaşabilmekteydi. Ne var ki, böyle bir şey tarafımızdan daha önce açığa vurulsaydı, bütün dünya ahlâk ve din cinselleştiriliyor diye ayağa kalkardı. Burada «finalist»⁸⁷ bir tutumla söz konusu gerçeği bulgulayanların kendilerini böyle bir gazap fırtınasına karşı durabilecek güçte hissetmediklerini düşünmeden yapamayacağım. Belki bu gazap fırtınası kendi içlerinde de esmeye başlamıştı. Nasıl ki Adler'in bağlı bulunduğu sosyalist görüş bireysel psikolojisini geliştirmede etkisiz kalmamışsa, İsviçrelilerin çoğunda rastlanan dindarlık da onların psikanalize karşı takındıkları tutumu etkilemiştir. Burada saatinin başından geçenleri dile getiren Mark Twain'in öyküsünü ve öykünün son sözlerinde açığa vurulan o merak duygusunu anımsamamak elde değil: «Hayatta başarıya ulaşamamış bütün o teneke ve tüfek tamircilerinin, ayakkabıcıların ve nalbantların şimdi ne olduğunu merak edip dururdu hep; ama bunu ona söyleyecek kimse yoktu.»

Şimdi bir karşılaştırmaya başvurarak şöyle diyeceğim: Turalım ki bir toplumda sonradan görmüş biri var. Yaşadığı yerde kimselerce bilinmeyen bu adam çok, ama çok eski ve soylu bir aileden geldiğini anlatıp övünüyor sürekli. Gel zaman, git zaman, anne ve babasının yakınlarında bir yerde yaşayıp hiç de öyle soylu olmadığı ortaya çıkarılıyor. Sonradan görmüşün eline, soy ve sopunu öğrenmek için bir fırsat geçmiştir artık, ilgili fırsattan yararlanıp araştırıyor ve gerçeği öğreniyor. Bu durumda söz konusu kimseler için anne ve babam değildir diyemeyerek, onların da aslında pek soylu kimseler olduklarını, ancak sonradan düştüklerini öne sürüyor ve devlet dairelerinin birinde rüşvet karşılığı kendine bir soy sop belgesi uyduruyor. Öyle sanıyorum ki, İsviçrelilerin davranışı da buna benzemektedir. Ahlâk ve dinin cinselleştirilmesi doğru görülmemekle, daha başından bunlara «yüce» bir gözle bakılması mı gerekiyor, beri yandan bunlardaki düşüncelerin aile ve Ödipus kompleksinden çıkışları yadsınacak gibi bir durum göstermiyor mu, yapılacak tek şey var: Söz konusu komplekslerin öteden beri taşıyor göründükleri anlamı taşımadıklarını, bunların Silberer'iri bir deyişle anagogih yüce bir anlamı⁸⁸ içerdiklerini, bu anlam dolayısıyla ahlâk ve gizemciliğin soyut kavramları arasında kendilerine özgü yeri aldıklarını ileri sürmek.

Hani bunları söylediğim için, YeniZürich öğretisini yanlış anladığım suçlamasını yine buyurup tarafıma yöneltebilirler; böyle bir suçlamaya hazırlıklı bulunuyorum. Ancak ilgili ekolün yayınlarında benim anlayışla çelişen noktaların onlara değil de bana maledilmesine asla göz yumamayacağımı daha baştan belirtmek isterim. Jung'un yeniliklerini başka türlü anlamam; bunlara kendi içlerinde tutarlı bir bütün gözüyle bakmam olanaksız. Jung'un psikanalizde yaptığı değişikliklerin tümü de aile komplekslerinden çirkin görünen şeyi atmak, dolayısıyla din ve ahlâk alanında bunlarla yüz yüze gelmemek gibi bir amaçtan alır kaynağını. Söz konusu yeniliklerde libido kaldırılarak yerine akıllılar için de, aptallar için de gizemsellik ve kavranılmazlığı koruyan bir kavram geçirilmiş, Ödipus kompleksi «simgesel» olarak ele alınmıştır; bu komplekste anne, uygarlığın gelişimi uğrunda kendisinden el çekilmesi gereken erişilmezi anlatmakta, Ödipus efsanesinde öldürülen baba ise, bireyin bağımsızlığını elde etmek için

kendisinden kurtulması gereken «içsel» bir babayı göstermektedir. Cinsel düşünce ve duygu malzemesinin öbür parçaları da, kuşkusuz zamanla benzeri yorum değişikliklerine uğrayacaktır. Ben'e aykırı sevisel (erotik) isteklerle ben'sel egemenlik dürtüsü arasındaki çatışmanın yerini ise, «yaşamsal ödev» ile «ruhsal adalet» arasındaki çatışma alır Jung'ta; nevrotik suçluluk bilincinin yerine ise yaşamsal ödevin üstesinden gelemediği yolunda bireyin kendi kendine yönelttiği suçlama geçirilir. Böylece dinselahlâksal bir sistem hazırlanıp öne sürülmüştür; tıpkı Adler sistemi gibi bu sistemde de ister istemez psikanalizin gerçek verileri bir yorum değişikliğine uğratarak eciş bücüş bir duruma sokulmuş ya da kaldırılıp bir kenara, atılmıştır. Gerçekte ise dünya olaylar senfonisinden uygarlık tarihiyle ilgili tiz perdeden birkaç tona kulak verilmekle yetinilmiş, o muhteşem içgüdüsel melodi işitilmezlikten gelinmiştir.

Böyle bir sistemi ayakta tutmak, gözlem ve psikanaliz tekniğine tam bir sırt çevirisi gerektirmektedir. O yüce öğretiyeye karşı gösterilen hayranlık, nevrozların etiyolojisinde Jung'un Ödipus kompleksini yeterince «spesifik» bulmaması ve bu spesifikliği süredurumda (atalet), yani canlı ve cansız nesnelerin bu en genel özelliğinde görmesi gibi bilimsel mantığı küçümseyen davranışlara olanak veriyordu. Bu arada şurası unutulmamalıdır ki, ödipus kompleksinin kendisi «ruhsal süredurum» gibi bir güç olmayıp, bireydeki ruhsal güçlerin ölçütü sayılan bir içeriği anlatır. Tek tek kişiler üzerindeki araştırmaların kanıtladığına veher vakit de kanıtlayacağına göre, cinsel kompleksler ilk başlangıçtaki anlamlarıyla insan ruhunda canlı olarak varlığını sürdürür. Bundan dolayıdır ki, bizim çalışmalarımızda bireye yönelik araştırmaların sağlayacağı verilere göre bir yargıya varma yolu izlenmiştir. Jung ekolüne mensup psikoterapisti en başta bekleyen tehlike, olduğundan başka türlü yorumlanan komplekslerin ilk çocukluk yıllarındaki gerçek ve yalın anlamıyla yüz yüze gelmektir. Dolayısıyla, hastanın geçmişini elden geldiği kadar az dikkate almak, tedavinin ağırlık noktasını aktüel çatışma üzerine kaydırmak, Jung yöntemine göre psikoterapide kural saptanmıştır; aktüel çatışmada ise Jung ekolüne göre en önemli nokta, tesadüfi ve kişisel etkenler değil, genel özellik, yani yaşamsal ödevin yerine getirilemeyişidir. Ancak biliyoruz ki, nevrozlulardaki aktüel çatışma, ancak gerisin geriye izlenip hastanın geçmişine doğru ilerlendiği ve hastalığın oluşumunda libidonun tuttuğu yol gözden kaçırılmadığı zaman anlaşılmakta ve ortadan kaldırılabilmektedir.

Zürih ekolüne uygulanan yeni psikoterapide, yukarıda anlatılan eğilimler nedeniyle nasıl bir yöneme başvurulduğunu, böyle bir psikoterapiden geçirilen bir hastanın açıklamalarına dayanarak söyleyebilirim. «Bu yeni yöntemde ne geçmişin, ne aktarım olayının üzerinde en ufak bir şekilde durulmakta. Aktarım olayının kendini açığa vurduğunu bir ara sezer gibi olmuştum ki, bana bunun libido simgesinden başka bir şey olmadığı söylendi. Ahlsal öğütlere diyecek yoktu ve bir süre bunlara sadakatle uyarak yaşadım. Ama sağlık durumumda hiç bir düzelme görülmedi; durum hekim için olduğundan daha da tatsızdı benim için, ancak elimden ne gelirdi?... Psikanaliz beni ferahlığa kavuşturacakken, tedavi kürünün her seansında tarafıma yeni yeni güçlü istekler yöneltiliyor, yakalandığım nevrozun ortadan kaldırılması, bu istekleri yerine getirmem koşuluna bağlanıyordu. Örneğin bir içe yönelişle (introversiyon) dikkatimi kendi üzerimde toplamam, dinsel uygulanmada derinleşmem, sevgi dolu bir teslimiyetle bir kadına bağlanıp onunla ortak bir yaşamı sürdürmem gibi öğütler bunlar arasındaydı. Adeta gücümü aşan bir şeydi bu, nihayet insandaki iç yapının tümüyle değişmesi gibi bir anlam taşıyordu. Psikoterapi için belirlenmiş her seansın sona erişinde, alabildiğine güçlü pişmanlık duyguları ve en iyi kararlarla, ama cesaretim kırılmış olarak muayenehaneden ayrılıyordum. Hekimin yapmamı öğütlediği şeyleri herhangi bir rahip salık verebilirdi bana, ama bunları yerine getirecek güç neredeydi?» Hasta, psikanalitik tedavide geçmiş yaşamla aktarım olayı üzerinde durulduğunu işitmişti. Ancak, tedaviyi yürüten hekim tarafından bunların yeterince ele alındığı söylenmişti kendisine. Hastanın durumunda bir iyileşmesağlanamadığına bakılırsa, geçmiş yaşam ve aktarım olayının yeteri kadar psikanaliz konusu yapılmadığı sonucunu çıkarmak haksız bir davranış sayılmaz sanırım. Geçmiş yaşam ve aktarım olayının, izlenen tedaviye psikanalitik tedavi adını vermeyi haklı gösterecek yoğun bir dikkatle ele alındığını asla ileri süremeyiz. Dubois'nın, nevrozları moral takviyesiyle daha kollayıp gözetici bir yoldan iyileştirmeye çalıştığı pek yakındaki Bern'e varmak için Zürihlilerin Viyana üzerinden geçen uzun ve dolambaçlı bir yolu geride bırakmaları şaşılacak şeydi hani. Söz konusu yeni doğrultunun psikanalize bütünüyle sırt çevirisi, Jung'un yazılarında pek yer vermediği geriye itim'e karşı takınılan tutumda, Adler'in yaptığı gibi düş psikolojisinden el çekilmesi ve gizli (latent) düş düşünceleriyle karıştırılan düşün yanlış anlaşılmasında, bilinçdışına karşı gösterilen anlayışın elden çıkarılmasında, kısaca psikanalizin temel direkler olarak ortaya koyduğu bütün konularda da kuşkusuz kendini açığa vurmaktadır. Jung'un, yasaksevi kompleksinin salt «simgesel» karakter taşıyıp gerçek bir varlıktan yoksun bulunduğu, bir vahşinin bir kocakarıyı içi çekmeyip genç ve güzel bir kadına yöneldiği yolundaki sözlerini işitince, insan, «simgesel» ve «gerçek bir varlıktan yoksun» deyimleriyle, dışavurumları ve hastalandırıcı etkileri göz önünde tutularak psikanalizde

«bilinçdışı varlık sahibi» diye nitelenenden başka bir şey anlatamadığım düşünmek ve böylelikle aradaki sözde çelişkiyi ortadan kaldırmak isteğini duyuyor.

Düşün, işleyip değerlendirdiği gizli (latent) düş düşüncelerinden daha başka bir şey sayılacağı dikkate alınır, hastaların düşlerinde ister «yaşamsal ödev», ister «üstte ve altta yer almak» gibi şeyler olsun, psikoterapi sırasında kafalarına doldurulan nesneleri gördüklerine şaşmamak gerekir. Nasıl ki normal düşler çeşitli uyarılarla deneysel yoldan etki altına alınabiliyorsa, psikanalizden geçirilen kimsenin gördüğü düşler de bir bakıma yönetilebilmektedir. İçereceği malzemenin birazı her ne kadar bu yoldan belirlenebilirse de, düşün özü ve mekanizmasında bir değişiklik sağlanamaz. Ayrıca «özyaşamsal» (biyografik) denen düşlerin psikanalitik tedavi süreci dışında görüldüğü inancında değilim. Buna karşılık, tedavi öncesine rastlayan düşler yorumlanır ya da tedavi sırasında başvuru uyanlar sonucu hastanın gördüğü düşe ne gibi eklemeler yaptığına dikkat edilir veya düşü görene bu gibi ödevler yüklemekten kaçınılırsa, yalnız yaşamsal ödev'e ilişkin çözüm denemeleri sunmanın düşlerin çok uzağında bulunduğu kanısına varabiliriz.

Nihayet düş, bir düşünüyü biçiminden başka bir şey değildir; ilgili biçim asla düşün kapsadığı düşünceler yard:ma çağrılarak anlaşılamaz; bunu düş oluşumu'nun dikkate alınması sağlar ancak. Jung'un yanlış anlamalarını ve psikanalizden sapmalarını olgulara dayanarak çürütmek güç değildir. Doğru dürüst her psikanaliz uygulaması, hele çocuklar üzerinde başvurulacak uygulamalar, psikanaliz kuramının dayandığı görüşleri pekiştirir ve gerek Adler, gerek Jung sistemindeki yorum değişikliklerinin yanlışlığını ortaya kor. Jung'un kendisi, sistemini henüz geliştirmeden, bir çocuk üzerinde böyle bir psikanaliz uygulamasına girişmiş ve bunu kaleme alarak yayınlamıştır. Adler'in bir deyimiyle, «olgulardaki bir diğer tutarlılığa» başvurarak, Jung adı geçen psikanaliz denemesine ilişkin yeni bir yorum öno sürecek mi, sürmeyecek mi, beklemek gerekiyor. Yüce» düşüncelerin düş ve nevrozlarda cinsel yoklan dışavurumunun arkaik bir dışavurum biçiminden başka bir şey sayılamayacağı görüşüne gelince, bunun, nevrozlardaki cinsel bileşenlerin (komponent) gerçek yaşamdan uzak tutulan libido enerjileri olmasıyla bağdaşacak yanı yoktur. Eğer burada yalnız cinsel bir dil sorunu söz konusu olsa, libidonun ekonomisinde hiç bir şey değişmezdi. Jung'un kendisi bunu daha Psikanaliz Kuramı Üzerine adlı kitabında itiraf etmekte ve ilgili bileşenlerden libido yükünün çekilip alınmasını sağaltımsal (terapötik) bir ödev diye göstermektedir. Ne var ki, dikkati bu komplekslerden başka yana çekmek ya da yüceltme (sublimasyon) üzerinde diretmeyle, adı geçen ödevin asla üstesinden gelinemez. Ancak onların alabildiğine titiz bir incelemeden geçirilip, bütün genişliğiyle bilinçli bir duruma sokulmasıyla başarı sağlanabilir. Hastanın dikkate alacağı ilk realite parçası, kısaca kendi hastalığıdır. Onun bu ödevden kurtarılmak istenmesi, tedaviyi yürüten hekimin, hastanın karışkoymalarıyla başa çıkmadaki güçsüzlüğünü gösterir ya da hastanın bu yolda yapacağı çalışmaların sonuçlarından çekindiğini anlatır. Sözlerime son verirken, Jung'un psikanalizde yaptığı «değişiklikle» ortaya Lichtenberg'in ünlü bıçağı gibi bir yapı:t koyduğunu belirtmek isterim. Bıçağın sapı değiştirilmiş, madeni kısmı da yenilenmiştir; ancak üzerine aynı marka kazındığı için, bizden onu eski bıçak gibi görmemiz istenmektedir.

Oysa, psikanalizin yerine geçmeyi amaçlayan yeni öğretinin psikanalizden bir el çekiş, ondan bir konuş anlamına geldiğini şimdiye kadarki sözlerimle gösterdim sanıyorum. Belki bu kopuşun, psikanalizin geleceği düşünülürse, başka herhangi bir kopuştan daha tehlikeli sonuçlara yol açacağı endişesi uyanacak, çünkü psikanaliz akımında pek büyük rol oynamış ve onu hayli ileriye götürmüş kişilerden kaynaklandığı düşünülecektir. Ben, böyle bir endişeyi paylaşmıyorum.

Güçlü bir düşünceyi savundukları sürece güçlüdür insanlar; bu düşünceye karşı çıktılar mı, hiç bir şey yapamaz duruma gelirler. Psikanaliz önce sözünü ettiğimiz kaybın altından kalkacak, yitirdiği taraftarların yerini yenilerini kazanacaktır. Sözlerimi yalnız bir dilekle bitirmek istiyorum; psikanalizin yeraltı dünyasında eğleşmekten artık sıkılmış olanlar, inşallah yine rahatçacık yeryüzüne çıkarlar da, geride kalanlar derinlerde sürdürdükleri çalışmaları kimse tarafından rahatsız edilmeden sonuçlandırma olanağına kavuşur.

NOTLAR

1. [Freud «yalpalar, ama batmaz, anlamına gelen Paris kentinin gemi resmiyle donatılmış armasında, gördüğü bu söze, daha önce kendi kendini karakterize ettiği bir yazıda değinir. Von Gebattel 1957'de yazdığı Sigmund Freud adlı yazısında bu sözü «(Psikanalizin Parolası)» olarak niteler.]
2. Über Psychoanalyfe (Psikanaliz Üstüne), 1910. Amerika'da Massacut eyaletinin Worcester kentinde Clark Üniversite'si'nin yirminci kuruluş yıldönümü şenliği dolayısıyla verilen ve üniversitenin rektörü Stanley Halle lthaf edilen beş konferans.
3. Bakınız s. 207
4. [James Strachey bunun besbelli bir yanılgı eseri olacağını, İsteri Üzerine İncelemeler'in, Fischer Yayınevi cep kitapları dizisinde çıkmış 1970 baskısında yer alan «Kuramsal» yazısında, Breuer'ın Kouversion (dönüşüm) deyimini birçok defa kullandığını, ama bu deyim ilk kez kullanışında Freud'un adını yanına ayrıç içinde eklediğini belirtir. Strachey'in sanısına göre, Freud, «Kuramsal» adlı yazının basılmadan önceki bir başka manüskrisini görmüş ve adını birden çok yerde anmamasını Breuer'den rica etmiştir.]
6. [Erb, W.; Handbuch der Elektrotherapie (Elektroterapi El Kitabı), 1882, Leipzig.]
6. [Freud 1889 yazısında Nancy'ye gitmiş ve orada Ambrose Auguste Lébault die Hippolyte Bernheim'in yanında ipnotizma tekniğini geliştirmeye çalışmıştır.]
7. [1879'dan beri Paris Üniversitesi Adli Tıp kürsüsü profesörü.]
5. [Otto Bank 1911'de Schopenhauer über den Wuthsinn (Schopenhauer'in Cinnet Üzerine Görüşleri) adıyla Zentralblatt für Psychoanalyse dergisinin 1. cildinde bir yazı yayınlamıştır. Bu yazıda Schopenhauer'ın Die Welt alt» wille und Vorstellung yapıtının Über den Wahnsinn (Cinnet Üzerine) başlıklı 32. bölümü ele alınır.]
9. [Scheffer, K.A.; Das Leben des Trannies (Düş Yaşamı), 1861, Berlin.]
110. [Ancak Freud, Fliess'e yazdığı 14 Kasım 1897 tarihli bir mektupta, insanın kendi üzerinde uygulayacağı psikanalizi konusunda daha kuşkulu bir dil kullanır. Bu kuşku sonraları onun özanalize kargı tutumunda belirleyici bir rol oynar.]
11. [2 Mayıs 1896'da verdiği konferans Zar Etiologie der Hysterie (İsterinin Etiyolojisi) başlığını taşıyor. Jones, Freud Yaşam Öyküsü'nde, sonraları Freud'un kocası Meynert'in yerini almış psikiyatrist Krafft-Ebing'in konferansla ilgili olarak «Bilimsel bir masala benzeyen» demekle yetindiğini belirtir.]
12. [Freud, Sigmund; Bruchstück einer Hysterie-Analyse, 1905 (Bir İsteri Analizinden Parça), Bütün Eserleri, c.5, s.163 vd. Gerek şimdiye kadarki baskılarda, gerek manüskride 1900 yerinde yanlışlıkla 1899 tarihi bulunmaktadır.]
13. [Bunların arasında Alfred Adler ve bir sonraki cümlelerin kendisiyle ilgili olduğu Wilhelm Stekel de bulunmaktadır.]
14. [Psikanalizin Tarihçesi'nin 1924 baskısında yer alan not:] Şu anda kendisi Uluslararası Psikanaliz Yayınevi'nin yöneticisi ve Die Internationale Zeitschrift für Psychoanalyse (Uluslararası Psikanaliz Dergisi) ile Imago dergilerinin baştan beri redaktörü.
15. [Freud, Sigmund; Das Intresse an der Psychoanalyse (Psikanalize İlgi) Bütün Eserleri, c.8s.390 vd.]
16. [O zamanlar Eugen Bleuler'in direktörlüğünü yaptığı Zürih psikiyatri kliniği.]
17. [Psikanalizin Tarihçesi'nin 1924 baskısında yer alan not:] Daha sonra Berlin'de bir psikanaliz polikliniğini kurdu.
18. [Freiburg'ta psikiyatri profesörü olan Alfred Hoche, 1920 mayısında Baden-Baden'deki bir kongrede, «Hekimler Arasında Psikoloji Salgını» konulu bir konferans vermiş, bu konferansta psikanalizin gizemsel geleneğe bağlı bir yöntem olup hekimliğin saygınlığına gölge düşürdüğü ve temsilcilerinin delillerevine tıklacak bir duruma geldikleri görüşünü belirtmiştir.]
- [Jung, C. G.; Zur Psychologie und Pathologie sogenannter
- 19.
20. Phanomene (Gizbilimsel Olayların Psikolojisi ve Patolojisi Üzerine), 1902, Leipzig.]
- [James Strachey manüskride de aynı olan bu tarihin yanlışlığına, Freud'un bu hastalık öyküsünü daha 1896 yılının mayıs ayında Weitere Bemerkungen über die Abweichungen der Neuropsychose (Savunu Nöropekozların Üzerine Daha Başka Açıklamalar) adlı yazısında yayınladığına dikkati çekmiştir.]
21. [Manüskride paragrafın bundan sonraki bölümü şöyledir: «Nihayet günün birinde kendisi şizofreniyi libido kuramıyla açıklamaya girişerek karşıt doğrultuda ilerlemeye koyuldu; ama libido kavramını öylesine değiştirdi ki, ortaya koyduğu kuramın o zamana kadar psikanaliz tarafından

geliştirilen kuramla isimden başka ortak bir yanı kalmadı. Gerçekte bu ismi de alıkoyması yersiz bir davranıştı Jung'un, çünkü şizofreniyi dinamik yoldan açıklamak isterken başvurduğu İlkeye libido adını vermenin gereği yoktu. Psikanalizin libido kuramının adına sahip çıkmak her ne kadar üzerinde durulmaya değer bir olay değilse de, Jung'un karakterindeki kendisiyle ortak b'r çalışmayı olanaksız kılan özelliğin bir dış sızması, hoşlanmadığı kimseyi ne bahasına olursa olsun saf dışı bırakma eğiliminin bir kendini açığa vurmasıdır.»]

22. [Ellis, Haveleck; The Doctrines of the Freud School (Freud Ekolünün Öğretileri); Zcntralblatt für Psychoanalyse dergisinde (c. 2., s. 21 vd.) Dlel Lclhrcn der FreudSchulc adı altında 1912'de yayınlandı.]

23. [Grece, G.; Sobrc Psicologia y Psicoterap'a de ciorto* Estados angustiosos; Zentralblatt für Psychoanalyse, c. 1, s, 540.]

24. [Owen BerkeleyHills adını Freud 1924'te yazısına eklemiştir.]

25. [Manüskride bunu şu cümle izlemektedir: «Hepsi de psikanalizle Zürh'te tanınmış kimselerdi.»]

26. [1924 tarihli baskıda yer alan dip notu: S.J.J. Putnam, Addresses on PayclicAnalysis, Internat. PsychoAnalytical Library, Nr. 1, 1921. . Putnam 1918'de ölmüştür.] •

27. [İler iki yazarın yapıtları toplu olarak yayınlanmış bulunuyor: Brill, Psychoanalysis, Its Theories and Practical Appl'cations, [Philadelphia] 1921, ve E. Jones, Papers on Psychoanalysis, [New York] 1913.

Birinci kitabın 1914'de, ikinci kitabın 1918'de pek genişlemiş İkinci baskıları yapıldı (1938'do dördüncü baskı). Son cümle Psikanalizin Tarihçesi'nin ilk baskısında bulunmamakta, İncelemenin daha sonraki baskılarında yer almaktadır.]

28. [Şimdiye kadarki baskılarda yanlış olarak 1913 tarihi bulunmaktaydı.]

29. [Manüskride ve 1914 ile 1918 baskılarında cümlelerin bu bölümü şöyledir: «... Sadece psikanalizin başvurduğu sembollere takılan ayrıntılı ve anlayış dolu bir İnceleme yayınlayarak...»]

30. [IWgis, E., ve Hesnard, A.; La psychoanalyse dcs nevroses et lies psychoses, 1914, Paris.]

31. [Renterghem, A.W.v.; Freud en zlpn School (Freud ve Eko1U), 1913, Baarn]

32. [Avrupa'da düş yorumunu ve psikanalizi ilk kez resmen benimseyen kimse psikiyatrist Jclgersma olmuş, 9 Şubat 1914'de Leiden Üniversitesi rektörü olarak yaptığı konuşmada bunu açıkça belirtmiştir. Daha sonra konuşma Uluslararası Psikanaliz Dergisi'nin (Internationale Zeltschrift für Psychoanalyse) 1 notu eki olarak Bilinçsiz Ruhsal Yaşam adı altında yayınlanmıştır.]

33. [Metne 1923'de eklenmiştir:] 1014'de kaleme alınmış Psikanalizin Tarihçesi'ni up to date (günümüze kadar) sürdürmek gibi bir niyetim yok burada. Sadece arada geçip dünya savaşını içerisine alan zaman süresinde psikanaliz alanındaki görünümün ne gibi bir değişikliğe uğradığına birkaç sözle değineceğim. Her ne kadar bazan böyle olduğu kabul edilmese bile, Almanya'da psikanaliz öğretileri yavaş yavaş p.'kiyatri kliniklerine sızmaya başlamıştır; son yıllarda Fransızca'ya çevrilip yayınlanan yazılarım nihayet bu ülkede de psikanalize karşı güçlü bir ilginin «yanmasını sağlamıştır; günümüzde bu ilgi, edebiyat çevrelerinde bilimsel çevrelerdekinden daha da etkin durumdadır. İtalya'da M. Levi'yle (Nocera sup) Edoardo Weiss (Trieste) psikanalitik yapıtların çevirmenleri ve psikanaliz akımının öncüleri olarak ün yapmışlardır (Bibllooteca Psicoanalitica Italiana). İspanyolca konuşulan ülkelerde psikanalize karşı duyulan canlı ilg'ye paralel olarak (Lima'da Prof. H. Delgado), bütün yapıtlarım LopezBallesteros tarafından çevrilip Madrid'de yayınlanmıştır. İngiltere için daha önce dile getirilen kehanet sürekli bir gerçekleşme durumunda bulunuyora benzemektedir. Hindistan'ın Britanya İmparatorluğu içerisine giren bölümü (Kalküta), psikanaliz için hatırı sayılır bir barınak oluşturmıştır. Kuzey Amerika'da psikanalla alanında derinleşme, bu bilimin ilgili ülkede eriştiği popüterliğe hâla ayak uyduramamıştır. Rusya'da ise devrim sonrasında birçok merkezlerde yeniden psikanaliz çalışmaları başlamıştır. Halen Polonya dilinde Polska Bibljoteka Psyehoanalitczna adıyla bir dergi yayınlanmaktadır. Macaristan'da Ferenczi'nin yönetimi altında parlak bir psikanaliz okulu yeşerip çiçeklenmiştir. İskandinav ülkeleri İse, günümüzde psikanalize karşı olabildiğine yadsıyıcı bir tutumla karşı çıkmaktadır.

34. [Rank, O., Sachs, H.; Die Bedeutung der Psychoanalyse für die Geisteswissenschaftcn (Manevî Bilimler Açısından Psikanalizin önemi), 1913, Wiesbaden.]

35. [Rank, O.; Der Mythos von der Geburt des İlciden (Kahramanın Doğuş Efsanesi), 1909, Leipzig ve Viyana.]

36. [James Strachey, Freud'un, 1911'de Weimar'da yapılan Psikanaliz Kongresinde Jan Nelken'in verdiği bir konferansı kastettiğini ve bu konferansın daha sonra genişletilerek Nelken tarafından kitap halinde çıkarıldığını belirtir. Nelken, J.; Analytische Beobachtungcn iiber die Pliantusien eines Schizophrenic (Bir Şizofrenin Sayıklamalarına İlişkin Psikanalitik Gözlemler), çıktığı yer: I'sikaualitik ve Psikopatolojik Araştırmalar Yıllığı, c. 4, s. 504 vd],

37. [Freud, Sigmund; Der VVahn imd die Träutne in W. Jensens «Gradiva» (W. Jensen'in Gradiva'smda Sayıklama ve Düş), Toplu Eserler, c. 7, s. 31 vd.]

- 3fl. Bkz. Rank, Der Künstler (Sanatçı) [1907]; Sadgerin Ozanlara İlişkin Analizleri [Ör. : Aus dem Liebesleben Nicolaus Lenau (Nicolaus Lenau'ın Sevi Yaşamı Üzerine), 1909, Leipzig ve Viyana], Reik [Ör. : Flaubert und seine «Versuchung des heiligen Antonius», 1912, Minelen]; bu arada benim Leonardo da Vinci'nin bir çocukluk anısına ilişkin küçük yazım, Abraham'ın Segnntini üzerindeki psikanaliz denemesi [Abraham, K. ; Giovanni Srgantini: Eiu psychoanalytischer Versuch (Giovanni Segantini: Bir. Paikanalis Denemesi), 1911, Leipzig ve Viyana.]
39. [Rank, O.; ImcstMotiv in Dichtung und Sage (Edebiyat ve Efsanede Yasaksevl Motifi), 1912, Leipzig ve Viyana.]
40. [Freud, Sigmund; Zwangshandlungen und Kcltgiousübungen (Saplantı Davranışlar ve Dinsel Törelere), 1907. Gerek manüskride, gerek Psikanalizin Tarihçesi'nin şimdiye kadar çıkmış baskılarında 1907 yerinde yanlış olarak 1910 tarihi bulunuyor.]
41. [Pfister, O. ; Die Frömmigkeit des Grafea Ludwig voa Zinzendorf (Kont Ludwig von Zinzendorfun Dindarlığı), 1910, Leipzig ve Viyana.]
42. [Freud, Sigmund; Totem ve Tabu (Totem ve Tabu), 1912/1913.]
43. [Manüskride paragrafın sonu şöyledir: «... ama benim kulağıma gelip, benzer aile oluşumu koşullarında yabancı atların ilk İnsanlara ilişkin varsayımında kabul ettiğim gibi davranmadıklarını ileri süren itirazları, kuşkusuz masum saçma itirazlar olarak bir kenara bırakabileceğimi sanıyorum.»]
44. [Freud, Sigmund; Der Witz und seine Beziehung zum Unbewussten (Nükte ve Bilinçdişiyile İlişkisi, 1905.)
46. [HugHellmuth, H.v.; Aus dem Leben des Kindes (Çocuğun Ruhsal Yaşamından), Leipzig ve Viyana 1913.]
46. Die psychoanalytische Methode (Psikanaliz Yöntemi), 1913. Meumann ve Messmer tarafından yayınlanan padagogium'un birinci cildi.
47. Adler ve Furtnüllcr (çıkarımlar), Heüen und Bilden, 1914. 488. Ayrıca bkz.: Benim Scientia'daki (c. 14, 1913) her iki yazım: «Das Interesse an der Psychoanalyse» (Psikanalize İlgisi) 49. [Cümlelerin Paris'te ise'den başlayan bitim bölümü sonradan 1924 tarihli baskıya eklenmiştir.] 60. [Manüskride ve şimdiye kadarki Almanca baskılarda yanlış olarak 1911 tarihi bulunmaktadır.]
51. [Manüskride bu cümle şöyledir: «İkinci engelin de kendi sahsım olduğu görüşündeydim; şahsımla ilgili değer yargısı tarafların sempatisi ya da antipatisi dolayısıyla birbirini tutmayan bir durum gösteriyor, ya bir Darwin ve Kepler'e benzetiliyor, ya da beyni sulanmış bir kimse gözüyle bakılıyordum...» Kolomb adı 1924 baskısında metne eklenmiştir.]
52. «On Freud's Psychoanalytic Method and its Evolution» (Freud'un Psikanaliz Yöntemi ve Bu Yöntemin Gelişimi), Boston Medical and Surgical Journal, 25 Ocak 1912.
63. [Manüskride «Hoch'un pis ruhu» bulunmaktadır. Kari Abraham'ın bir öğüdüne uyan Freud baskı sırasında «pis» sözcüğünü çıkarıp, onun yerine «habis» sözcüğünü geçirmiştir.]
64. CDaha sonradan C. G. Jung'a katıldı.]
65. [1824 baskısında dip notu:] Daha sonra 16. ve 18. sayılarında Sadger'in, 17. sayısında Kielholz'un yazılan yayınlandı.
56. [1824 baskısında dip notu:] Savaşın başlamasıyla faaliyetini tatil etti.
57. [Kongre 1911 eylülünde yapıldı.]
58. [James Strachey, doğrusunun «üçüncü yılının» olması gerektiğine dikkati çekmiştir.]
59. [1924 baskısında dip notu:] Her iki dergi 1919 yılında Uluslararası Psikanaliz Yayınevi'ne dönüşmüş olup, halen (1923) 9. yıllarını idrak etmektedir. (Aslına bakılırsa Uluslararası Dergi 11, Imago ise 12 yıldır çıkıyor; bununla beraber savaş koşulları dolayısıyla Uluslararası Dergi'nin IV. cildi bir yılı aşkın bir süreyi, yani 1916/1918 arasını, ImaKo'nun V. cildi ise 1917/1918 yıllarını kapsamaktadır.) VI. ciltle birlikte Uluslararası Psikanaliz Dergisi'ndeki «hekimler için» sözü atılmıştır.
60. [1924 baskısında dip not:] 1920'de E. Jones İngiltere ve Amerika için Uluslararası Psikanaliz Dergisi'ni (International Journal of PsychoAnalysis) kurdu.
61. [Abraham, Freud'a yazdığı mektupların birinde şöyle der: «Adler s'zln kendisini takiplerinizden yakındığını yazıyorsunuz. Korkarım bu söz tatsız olaylara yol açabilir. Adler, bir paranoyalı olarak nitelendirilmesine karşı savunacaktır kendini. Bunun yerine «husumet» falan gibi daha az patolojik hava taşıyan bir sözcük koymak sanırım doğru olurdu» Freud ise, Abraham'a şu yanıtı vermiştir: «Takipler Adler'in kendi ağzından çıkan bir söz; ama ben yine de onu sizin isteğinize uyarak bir başkasıyla değiştireceğim.» Ancak ilk baskı, Freud'un başlangıçta kullanmak istediği sözcükten vazgeçmediğini gösteriyor.]
62. [Adler, Alfred; Sturlie Minderwertigkeit von Organen (Organasal Yetersizlik Üzerine Araştırı), 1907, Berlin ve Viyana.)
63. [Zentralblatt für Psychoanalyse (Psikanaliz Merkez Dergisi), c. 1, s. 122.]

64. [Adler, Alfred; Über den nervösen Charakter (Nevrotik. Karakter), ;1912, Wiesbaden.)
65. [Korrespondenzblatt no. 5, Zürich, Nisan 1911.]
66. [Cari Furtmüller 1906'da Viyana Üniversitesinde Freud'un derslerini dinledi. Adler'in tarafını tutanlardan biriydi, daha sonradan politikaya atıldı.]
67. [Freud'un sözde reduksiyonist pozitivizm görüşüne karşı Adler'in ileri sürdüğü finalizm görüşü ima ediliyor. Adler'in finalizmine göre, ruhsal olayların, kalıtsal etkenlere, çocukluktaki travmatik yaşantılara, fikse olmuş içgüdüsel durumlara vb. dayanılarak nedensellik (kozalite) İlkesi uyarınca değil, bu gibi etkenleri bireyin değerlendirme biçimineve bireyin geleceğini hazırlayan onun kendi içindeki değer ve amaçlara dayanılarak teleolojik yoldan açıklanması gerekmektedir.]
68. [Freud, Psikanalize Giriş Dersleri'nde (Vorlesungen zur Einführung zur Psychoanalyse) bu isimle ilgili açıklamada bulunarak, her düşün iki çeşit yorumlanabileceğini, bunlardan birinin psikanalttik, ötekisinin ise ruhsal yaşamda yüce etklİnlüklerin varlığı olduğu görüşünden kalkan ve içtepileri dikkate almayan «anagogik» yorum olduğunu söyler.]
69. [Bir hastanın söylediklerine dayanmanın sakıncalarını benimsemiyor değilim. Ancak şurasını kesinlikle belirtiyim ki, bana bu bilgileri veren hem güvenilir, hem de akıllı başında biriydi. Kendisinden islemeden söz konusu bilgileri verdi bana ve ben de bu bilgileri açığa vurdum, çünkü psikanalizde sır saklama ilkesinin geçerliğini kabul etmemektedirim.)
70. [Jung, C. G.; Experiences Concerning the Psychic Life of the child, 1910.]
71. [Jung, C.G.; Versuch einer Darstellung der psychoanalytischen Theorie (Psikanaliz Kuramı Üzerine), 1B13, Leipzig. ve Viyana.]
72. [Manüskride, ilk baskıda ve 1818 baskısında metin altında. Şubat 1914 tarihi bulunmaktadır.]

Psikanalizin Kısa Özeti

(1924/1928 [1923])

Kitabı Baskıya Hazırlayanın Açıklamaları

Ernest Jonesin bildirdiğine göre, Psikanalizin Kısa özetini Freud 1923 ekim ve aralık aylarında geçirdiği ilk büyük kanser ameliyatından sonraki nekahet döneminde yazmıştır. "Encyclopedia Britannica Company (Londra/New York) tarafından psikanalizin kısa bir özetini kaleme alması kendisinden rica edilmişti. Ancak yazı Freud'un pek takdir ettiği ünlü ansiklopedi için istenmemiştir. Ansiklopedide Freud'un kendi öğretisini açıklayan bir incelemesi ancak 1926'da Psychoanalysis adıyla yayınlanmıştır, These Eventful Years, The Twentieth Century in the Making. As Told by Many of its Makers isimli bir antolojide yer alacaktı. Yirminci yüzyılın başındaki çalışmaları adeta yansıtmaya amacı güden iki ciltlik bir antolojiydi bu, yazarları politikacılar, diplomatlardan, bilim adamlarından, sanatçılardan vb. oluşmaktaydı. Freud'un incelemesi A. A. Brill tarafından İngilizce'ye çevrilerek 1924 yılında Psychoanalysis: Exploring the Hidden Recesses of the Mind başlığıyla ikinci cildin 73. bölümü olarak çıktı (s. 51123). Bu cilt (krş. Freud'un Franklin Henry Hooper'e yazdığı 4 Eylül 1924 tarihli mektup) çeşitli ülkeler üzerine çok sayıda yazıyla başlamakta, daha sonra müzik, edebiyat, bilim, spor vb. alanlarda yazılar ve Madame Curie üzerine bir incelemeyi içermektedir. Freud'un yazısının kendisinden Freud diye söz açtığı Almanca aslı Psikanalizin Kısa .Özeti gribi sade bir başlıkla ancak daha sonradan 1928'de Toplu Eserler'de yayınlandı. 1940 yılından bu yana Bütün Eserleri'nin 13. cildinde de yer almaktadır. İngilizce verziyondaki redaksiyon işini yürüten kimselerin elinden çıkmış olabilecek ara başlıklar Almanca orijinalde bulunmamaktadır.

Freud, yazının hemen başında psikanalizin tarihçesini kaleme alırken bu bilimin doğmasında kesin rolü oynamış etkenlerin anlatımıyla işe başlamak gerektiğini söylemesi, belbelli ilgili yazısına psikanalizin kısa bir tarihçesi gözöyle baktığını göstermektedir. Psikanalizin Kısa özetini konusu bakımından bu hitaba alındığı gibi kolay okunabilir bir nitelik de taşımakta ve psikanalizin ne olduğu konusunda yalın tanımlar getirerek büyük bir okuyucu kitlesine seslenmektedir.

Yirminci yüzyıla dünyaya gözlerini açtığı söylenebilecek psikanalizin bir yenilik olarak dünya önüne çıkmasını sağlayan yapıt, benim 1900'de yayımlanan Düş Yorumu'dur. Ama hiç kuşkusuz psikanaliz yerden fıskırmış ya da gökten düşmüş değildir. Kendinden önceki bilgilerden yola koyularak bunları sürdürmüş, kendinden önceki uyarılan çıkış noktaları yaparak geliştirmiştir. Dolayısıyla, psikanalizin

tarihçesini kaleme alırken bu bilimin doğmasında kesin rolü oynamış etkenlerin anlatımıyla işe başlamak, beri yandan daha önceki zaman ve durumları dikkate almayı da unutmamak gerekiyor. Psikanaliz, daracık bir toprak parçası üzerinde serpilip boy attı. Bir tek amaç güttü başlangıçta: fonksiyonel sinir bozuklukları diye nitelenen hastalıkların yapısını biraz açıklığa kavuşturmak, bu hastalıkların sağaltımında şimdiye kadar hekimlerin gösterdiği tam bir çaresizliği yenebilmek. Zamanın nörologları, kimyasalfiziksel ve patolojikanatomik olgulara üstün değer veren bir eğitim görmüştü; nihayet Hitzig, Fritsch, Ferrier, Golz vb. tarafından yapılan bulguların etkisi altındaydılar; söz konusu bulgular, kimi ^fonksiyonların beyindeki belli bölgelere sıkı sıkıya, hatta belki büsbütün bağıllığını kanıtlar gibiydi. Adı geçen nörologlar ruhsal faktöre nasıl bir gözle bakacaklarını bilmiyor, ruh denen nesneye bir türlü akıl erdiremiyerek onunla uğraşmayı filozoflara, mistisizm meraklılarına ve şarlatan ruh hekimlerine bırakıyor, ilgili konu üzerine eğilmeyi bilimsellikten uzak bir davranış sayıyorlardı. Dolayısıyla, nevrozların gizlerine açılan bir kapı, ama hepsinden önce nevroz grubuna örnek gösterilecek isteri bilmecesinin çözümü bir türlü ele geçirilemiyordu. Henüz 1885*le Salpêtrière'de konuk hekim olarak bulunduğum zaman, isteri felçlerinin beyin kimi bölgelerindeki bozukluklardan ileri geldiği, bu bölgelerdeki ağır hasarın ilgili organlarda felçlere yol açabileceği kamsıyla yetinildiğini görmüştüm.

Kuşkusuz adı geçen hastalıkların tedavisinde do yine bir anlayıştan eser yoktu. Tedaviye yönelik tüm çabalar, hastanın gücünü artırıcı önlemlerden, ona falan ya da filan ilâci vermelerden, korkutmalardan, alaya almalardan, bütün istemini kullanıp kendini toparlaması gibi ruhsal etkisi çokluk pek elverişsiz ve iç açıcı denemeyecek uyarılardan öteye gitmiyordu. Nevrotik rahatsızlıklarda uygulanacak özel bir tedavi yöntemi diye elektroterapi öne sürülüyor, ancak W. Erb'in' ayrıntılı açıklamalarına uyarak ilgili tedaviye başvurular, sözde kesinlik isteyen bilimsel konularda bile hayale ne geniş yer verildiğini görerek şaşıp kalıyordu. Ancak 1890'larda ipnotizmanın yeniden, bu kez Licbault, Bernheim, Heidenhein, Forel gibi araştırmacıların elinde öncekileri aşan bir başarıyla tıp biliminin kapısını zorlaması, durumda kesin bir değişikliğe yol açtı. Söz konusu zorlamanın amacı, ipnotik olayların gerçekliğini tıp bilimine benimsetmektir. Bir kez bu sağlanınca, ipnotizmadan unutulmayacak iki temel sonuç çıkarıldı. Birincisi, dikkati çeken birçok bedensel değişikliği, bizzat hastanın etkin duruma geçirdiği ruhsal faktörlerin yarattığına güven getirildi, ikincisi, özellikle deneklerin ipnoz sonrası davranışlarından kalkılarak, ancak «bilinçsiz» diye nitelendirilebilecek ruhsal olayların varlığına ilişkin kesin bir kanıta ulaşıldı.

Gerçi kuramsal bir deyim olarak bilinçdışı üzerinde öteden beri filozoflar tarafından konuşulmaktaydı; ama ilk kez ipnotik olaylar sayesinde ilgili deyim bir somutluk, elle tutulup gözle görülür bir canlılık kazanmış, deneysel çalışmalara konu yapılmıştır. Ayrıca, ipnolik olaylarla kimi nevrozların dışavurum biçimleri arasında yadsınamayacak bir benzerliğin bulunduğu belirlenmiştir. Psikanalizin tarihçesinde ipnotizma üzerinde ne kadar önemle durulsa yine azdır. Gerek kuram, gerek sağaltım (tedavi) yönünden psikanaliz, ipnotizmadan devraldığı bir mirası elde bulundurmaktadır.

Ayrıca nevrozları, özellikle isteriyi incelerken, ipnotizmanın başvurulabilecek değerli bir yol sayılacağı kesinlik kazanmıştır. Travmalardan (kaza) sonra başgösteren bazı felçlerin isterik karakter taşıdığını ve ipnoz durumunda hastaya travma telkininde bulunularak yapay yoldan aynı karakterde felçlerin doğmasının sağlanabileceğini düşünen Charcot'nun bu alanda girişliği deneyler büyük bir yankı uyandırmıştır. İsteri belirtilerinin ortaya çıkışında travmatik etkenlerin genellikle rol oynadığı görüşü, Chnrcot'nun ilgili çalışmalarından alır kaynağını. Ne var ki, Charcot'nun kendisi isleri nevrozunu psikolojik yoldan anlamaya pek çalışmamış, ancak öğrencisi P. Janet hocasının çalışmalarını kaldığı yerden alarak ileriye götürmüş ve isteri belirtilerinin bazı bilinçsiz düşüncelerle (saplantılar = idées fixes) sıkı bir bağlantı içinde bulunduğunu ipnotizmaya başvurarak kanıtlamıştır. Janet, insan yapısındaki ruhsal olayları bir birlik ve bütünlük durumunda tutabilme güçsüzlüğünün ruhsal yaşamda bir çözölüp dağılmaya (dissosyasyon) yol açtığını ileri sürmüştür.

Ancak psikanaliz asla Janet'in çalışmalarından yola koyulmamış, bu bilim kolu için başheya uyarısı Breuer'in bir çalışması oluşturmıştır; Breuer, yabancı etkilerden uzak çalışmasıyla, isteriye yakalanmış pek yetenekli bir kızı ipnotizmaya başvurarak 18ül'de incelemiş ve yeniden sağlığına kavuşturmuştur, Breuer'in bulgular, aradan ancak onbeş yıl gibi bir zaman geçip, Freud'u yanma çalışma arkadaşı almasından sonra kamuoyuna açıklanmıştır. Nevrozların anlaşılması bakımından taşıdığı eşsiz önemi bugüne kadar koruduğu için, Breuer'in vakası üzerinde ister istemez biraz duracağız Vakadaki özelliklerin içyüzünü önce açık seçik bilmek gerekmektedir. Kız, çok sevdiği babasına bakarken hastalanmış, Brcucr tüm belirtilerin söz konusu dönemle ilgili bulunduğunu ve bu dönemdeki olaylara dayanılarak açıklanabileceğini gün ışığına çıkarmıştır. Yani o bilmecemsi nevroz grubuna giren bir vaka ilk kez böyle bütün çıplaklığıyla görülebilmiş, hastalık sürecinde kendini açığa vuran belirtilerden her birinin bir anlam taşıdığı kanıtlanabilmektedir. Ayrıca bir içtepinin eylemsel amacına ulaşamadığı ve

birtakım nedenlerden ötürü baskılandığı durumlarda patlak vermelerinin söz konusu belirtilerin genel özelliğini oluşturduğu, yani önlenen eylemlerin yerini söz konusu belirtilerin aldığı saptanabilmiştir. Böylece isteri belirtilerinin doğuşu, duygusal yaşama (affektivite) ve ruhsal güçlerin etkinliğine (dinamizm) bağlanmış, bu iki görüş açısı sonraki çalışmalarda da artık elden bırakılmamıştır. Belirtilerin doğuşunu hazırlayan nedenler Charcot tarafından travmalara benzetilmiştir*. Burada dikkati çeken bir başka nokta, bütün travmatik olayların ve bunlara bağlı ruhsal içtepilerin sanki daha önce hiç varolmamış gibi hastanın aklından çıkması, bunların tepkisel ürünleri olan belirtilerin ise, sanki kendileri için zamansal bir aşım ve yıpranma söz konusu değilmiş gibi hiç bir değişikliğe uğramadan yaşamını sürdürmesidir. Yani ilk kez ipnoz sonrası telkinlerde (suggestiyon) karşılaşılan bilinçsiz, dolayısıyla o kadar daha güçlü ruhsal süreçlerin gerçekliğini gösteren yeni bir kanıt ele geçirilmiştir. Breuer'in uyguladığı sağaltım yöntemi, ipnoz durumundayken hastaya unutulmuş travmaları anımsatmaktan ve güçlü duygusal d'savurumlarla hastanın bunlara tepki göstermesini sağlamaktan oluşuyor ve söz konusu tepki sonucunda o zamana kadar bir duygusal dışavurumun yerini almış belirti silinip gidiyordu. Yani adı geçen sağaltım yöntemiyle hem hastalığın nedenleri araştırılıyor, hem hastalığın kendisi ortadan kaldırılıyordu. Her iki amacın aynı sağaltım sürecinde birleştirilmesi ise daha sonraki. psikanaliz çalışmalarında uygulanmış bulunuyor. Freud, 1890'ların ilk yıllarında çok sayıda hasta üzerindeki deneyimlerinden yararlanarak Breuer'in vardığı sonuçların doğruluğunu saptamış, Breuer'le 1895'te isteri Üzerinde İncelemeler adında bir kitap çıkarmıştır; kitapta her iki hekimin isteri konusundaki deneyimleri yer almakta ve bu deneyimlere dayanılarak bir kuram geliştirilmeye çalışılmaktadır. İlgili kurama göre, ruhsal bir olaydaki güçlü duygu yükünün normal bilinçli işlemden uzak tutulup ters bir yola iletilmesi, isteri belirtilerini doğurur. Söz konusu duygu, isteri vakalarında dönüşüm (konverziyon) yolunu izleyerek olağanüstü bir bedensel innervasyon kılıfında kendini açığa vurmakta, ancak ipnoz durumunda yaşantının yeniden diriltimiyle (reproduksiyon) aynı duygunun başka bir akış izlemesi ve enerji yükünün bir boşalma kavuşabilmesi sağlanmaktadır. Breuer'le, Freud, bulguladıkları yöntem katarzis (arınma, sıkışıp kalmış duygudan kurtulma) adını vermişlerdir.

Psikanalize doğrudan doğruya öncülük eden katartik yöntem, sonradan kazanılmış geniş deneyimlere ve kuramın geçirdiği bütün değişikliklere karşın, hâlâ psikanalizin çekirdeği niteliğiyle varlığını sürdürmektedir. Ama doğrusu bazı nevrotik rahatsızlıkların hekim denetimi altına alınmasında izlenmiş yeni bir yoldan başka bir şey değildi bu yöntem; alabildiğine genel bir ilgiyle karşılanıp son derece sert itirazlara konu oluşturacağı kimsenin aklından geçmezdi.

II

İsteri Üzerine incelemeler'm. yayınlanmasından pek az sonra Breuer'le Freud arasındaki işbirliği son bulmuştur. Aslında bir dahiliyecisi olan Breuer sinir hastalıklarının tedavisinden vazgeçmiş, Freud ise yaşça kendisinden büyük meslektaşından devraldığı yöntemi geliştirme çabasını sürdürmüştü, başvurduğu teknik yenilikler, gerçekleştirdiği bulgularla katartik yöntemin psikanaliz aşamasına ulaşmasını sağlamıştır. Freud'un teknik araç olarak ipnotizmayı bırakması, kuşkusuz alabildiğine önemli sonuçlara yol açan bir adım olmuştur. Bunu da iki nedenden yapmıştır Freud; birincisi, Nancy'de Bernheim'm yanında bir ipnotizma kursuna katılmasına karşın hastalardan bir haylisini ipnoz durumuna sokamaması, ikincisi ipnotizma temeline dayalı katartik yöntemin sağladığı basanlardan memnun kalmamasıydı. Gerçi pek dikimle değer basanlardı bunlar ve kısa bir tedavi uygulamasından sonra ortaya çıkıyordu; ancak geçici nitelik taşıyor, hastayla hakim arasındaki kişisel ilişkiye gereğinden çok bağımlılık gösteriyordu. İpnotizmadan el çekiş, katartik yöntemin o /amana kadar izlediği gelişim çizgisinden bir ayrılına ve yeni bir tedavi yolunda atılmış ilk adımdı.

Ancak ipnotizma, unutulmuş olayların hasta tarafından bilinçli bir anımsama konusu yapılmasını sağlamak gibi bir hizmette bulunmuştu. Dolayısıyla, aynı işi görecektir bir başka tekniğin ele geçirilmesi gerekiyordu. Derken, ipnetizmaıun yerine serbest çağrışımı geçirmek düşüncesi uyandı iVeud'da; yani Frcud. hastalarından bütün bilinçli* düşünüyü bırakıp, sükunet içinde dikkatlerini toparlamalarını ve kendiliğinden listem rol oynamksızın) akıllarına gelecek düşünceleri izlemelerini, bir başka deyişle «bilinçlerinin üst yüzeyini taramalarını» istiyordu. Hastalar akıllarına gelecek düşünceleri hekime bildirecekler, ilgili düşüncelerin pek tatsız, pek saçma ya da pek önemsiz olduğu, konuyla ilgisi bulunmadığı yolunda içlerinde beiirobiiccek ilirazlnra aldırmayacaklardı, liiünçdişındaki unutulmuş olayların araştırılıp bulgulanmasında bir teknik yol olarak serbest çağrışımından yararlanılması öylesine yadırgatıcı bir davranış görünüyor ki, ilgili davranışın haklılığını birkaç sö/le belirtmekte yarar vardır sanıyorum, ıreud, böyle bir tekniğe başvururken, serbest çağrışımın gerçekle serbest sayılamayacağı, çünkü bilinçli düşüncelerin bastırılmasından sonra hastanın aklına gelecek düşüncelerin bilinçsiz mal/emeco belirleneceği görüşünden yola koyulmuştu. Böyle Mı* görüşün doğruluğu ise

deneyimlerle anlaşılmıştır. Daha önce açıklanan psikanalitik «temel kurala» uyuhip serbest çağrışma başvurulması, hastanın unuttuğu nesnenin ele geçirilmesine olanak veren zengin bir aklageliin malzemesine kavuşulmasını sağlamıştı. Söz konusu mızlemo unutulmuş nesnenin kendisini kapsamında barındırmamakla birlikte, bu nesneye ilişkin o kadar açık ve bol imaları içeriyordu ki, hekim bazı bütünlemelerden ve yorumlamalardan yararlanarak unutulmuş nesneyi bulgulayabiliyor, yani onu yeniden inşa edebiliyordu (rekonstrüksiyon). Böylece serbest çağrışım ve yorum tekniği, daha önce hastayı ipnotize etmenin gördüğü işi görmekteydi.

Dıştan bakınca hekimin çalışmaları pek zorlaşmış ve karışık bir durum almışa benziyordu; ancak, serbest çağrışımın sağladığı paha biçilmez bir kazanç varsa, ipnoz dolayısıyla hekimin gözünden saklı kalan bir ruhsal etkinliğin kapısından içeri enine boyuna bir göz atabilmesidir. Böylelikle, unutulmuş patojen nedenleri ortaya çıkarma çabasının, hastada sürekli olarak pek güçlü bir direnmeyle karşılaştığı ve bu direnmenin yenilmesi gerektiği anlaşılmıştır. Direnme, aklına gelenleri açıklamaktan hastayı geri tutmak isteyen ve psikanalizin ana kuralına aykırı düşen itirazlar kılığında kendini açığa vurmaktaydı. Derken ilgili olay üzerindeki çalışmalar, psikanalizin nevrozlar öğreüsindeki temel direklerden birinin, yani geriye itim kuramının doğmasına yol açtı. Psikanalitik tedavi sırasında hastalandıran (patojen) malzemeyi bilinç alanına çıkarmaya karşı koyan güçlerin aym karşı koymayı daha önceleri üç başarıyla gerçekleştirmiş olması akla yakın bir düşünceydi. Böylece «nevroitik belirtilerin oluşumundaki (etiyooloji) bir boşluk doldurulmuşla: Hastada yerini belirlilerin aldığı yaşantı ve ruhsal içtepücr durup dururken ya da Janct'nin ileri sürdüğü gibi bir bireşim yetersizliğinden unutulmuyor, daha başka ruhsal güçlerin etkisiyle geriye itime uğruyordu; bunun sonucu da bilinç alanından u'aktı tutulmaları, anımsamalar dışında bırakılmalarıydı. Söz konusu yaşantı ve içtopiler patojen karakterlerini bu geriye itimden alıyor, yani normal dışı yollar izleyerek çeşitli belirliler kılığında kendilerine dışavurum sağlıyorlardı.

Geriye itimin, dolayısıyla her nevroitik hastalık nedeninin iki grup ruhsal eğilim arasındaki çatışmada aranması gerekmekteydi. Derken deneyimler, birbiriyle boğuşan ruhsal güçlerin içyüzüne ilişkin büsbütün yeni ve şaşırtıcı bir gerçeğin ele geçirilmesini sağladı: Geriye itim, hor vakit hastanın bilinçli kişiliği (ben) tarafından gerçekleştiriliy. of, etik ve estetik faktörlere dayanıyordu. Geriye itime uğrayan duygular da, genellikle kötü diye nitelenecek olan bencillik ve gaddarlık duyguları, ama en başta alabildiğine yalın ve yasak biçimiyle cinsel içgüdülerdi. Buna göre, semptomlar (hastalık belirtileri) yasaklanmış doyumların yerini tutuyor ve hastalık hasta içindeki ahlâka aykırı duygularla düşüncelerin denetim altına alınmasındaki bir yetersizlik anlamını taşıyordu.

Psikanalizin kaydettiği gelişmeler cinsel isteklerin ruhsal yaşamda ne büyük rol oynadığını giderek daha açık seçik göz önüne serdi, cinsel içgüdü'nün karakter ve gelişiminin enine boyuna incelenmesine yol açtı. Bu arada gerçekleştirilen düpedüz pratik nitelikteki bir bulgula, çocukluk yıllarındaki yaşantı ve çatışmaların bireyin gelişimini .umulmadık ölçüde etkilediğini ve geride erginlik dönemi için birçok yatkınlıklar (dispozisyon) bıraktığını ortaya koydu. Böylece, şimdiye kadar bilimin büsbütün.görmeden geçtiği bir gerçek gün ışığına çıkarılmıştı: En körpe yaşlardan başlayarak gerek bedensel tepkiler, gerek ruhsal yönelimlerle kendini açığa vuran çocuk cinselliği. Çocuk cinselliğiyle erişkinlerdeki normal ve sapıklardaki anormal cinsellik arasında bir bağlantı kurulabilmesi için, cinsellik deyimi, haklılığını söz konusu içgüdü'nün gelişim serüveninden alan bir düzeltim işlemine konu edilip kapsamı genişletildi.

İpnotizmadan el çekilip yerine serbest çağrışım tekniğinin geçirilmesiyle Breuer'in katartik yöntemi psikanalize dönüştü; Freud, ilgili yöntemi bütünüyle geliştirip ortaya koyabilmek için on yılı aşkın bir süre çaba harcadı. Bu dönemde psikanaliz yavaş yavaş ilerledi; nevroitik belirtilerin doğuşunu, anlamını ve amacını yeteri kadar aydınlatılabil hastalığın sağaltımına yönelik uğraşlara ussalhekimsel temel sağlayan bir kuram niteliğini kazandı. Bu kuramın içerdiği öğeleri bir kez daha özetleyelim: İçgüdüsel yaşamın ve ruhsal dinamizmin vurgulanması, görünürdeki en karanlık, en keyfi ruhsal olayların bile her vakit bir anlam taşıdığı ve bir nedensellik ilkesi uyarınca gerçekleştiği üzerinde ısrarla durulması, ruhsal çatışmaya ve geriye itimlerdeki patojen karaktere ilişkin öğreti, hastalık belirtilerine yerdeş doyumlar gözüyle bakılması, cinsel yaşamın, özellikle çocuk cinselliğindeki ilk dışavurumların hastalığın etiyojisindeki öneminin ortaya çıkarılması. Felsefi açıdan bu kuram, ruhsal yaşamın bilinçli yaşam anlamına gelmediği, ruhsal olayların aslında bilinçdışında geçtiği ve ancak özel birtakım mekanizmaların çabasıyla bilinçli duruma sokulabildiği gibi bir görüşü savunur. Yukarıda saydıklarımıza katılması gereken birkaç şey daha var: Çocukluğun duygusal dışavurumları arasında anne ve babaya karış davranışın, yani Ödipus kompleksinin hepsinden çok önem taşıması, her nevroitik rahatsızlığın temelinde Ödipus kompleksi çekirdeğinin saklı yattığının giderek daha açık seçik anlaşılmaları, psikanalizden geçirilen hastanın hekime karşı davranışında çok geçmeden psikanalizin

gerek kuramı, gerek pratiği bakımından büyük bir ağırlık kazanan bazı duygu aktarımlarının başgösterişi.

Bu durumuyla nevrozlara ilişkin psikanalitik kuram ortadaki egemen görüş ve eğilimlere aykırı düşerek, psikanalizin uzağındaki kimselerde yadırgama, antipati ve inançsızlık duygularının uyanmasına yol açmakta, bilinçdışı karşısındaki tutumu, çocuk cinselliği diye bir şeyin varlığını benimsemesi, kısaca ruhsal yaşamda cinsel etkenlere ağırlık vermesi ve daha başka bazı davranışları, psikanalizi adı geçen duygularla karşı karşıya bırakmaktadır.

III

Isterili bir kızda yasaklanmış bir cinsel isteğin nasıl olup ıstırap verici bir belirtiye dönüştüğünü az buçuk anlayabilmek için, ruhsal aygıtın yapı ve malzemesine ilişkin derinliğine ve karmaşık bir sürü varsayımın geliştirilmesi gerekmişti. Bu ise, harcanan çaba ve ulaşılan başarı arasında açıkça bir uyumsuzluğu ortaya koymaktaydı. Eğer psikanalizin bulguladığı gerçekler doğruysa, bunların temel bir karakter taşıdığı ve isteriden başka rahatsızlıklarda da gözlemlenebileceği düşünülebilirdi. Bu durumda psikanaliz yalnız nörologlar için ilginç olmaktan çıkacak, ruhsalbilimsel araştırmalara meraklı herkesin dikkatini üzerine çekebilecek bir nitelik kazanacaktı. Vardığı sonuçlar yalnız sayısal (patolojik) ruhsal yaşam için geçerlik taşımakla kalmayacak, normal ruhsal işlevlerin kavranabilmesi için de göz ardı edilemeyecek bir önem taşıyacaktı.

Salt patolojik karakter taşıyanların değil, daha başka ruhsal etkinliklerin de anlaşılmasında iş: yararlılığını, psikanaliz, daha çok önceleri iki olay üzerinde ortaya koymuştur; bunlardan birincisi, günlük yaşamda pek sık rastlanan yanlışlar, unutmalar, dil sürçmeleri, bir yerden alınan eşyayı yanlışlıkla başka yere koymalar vb., ikincisi ise sağlam ve ruhsal bakımdan normal insanların gördükleri düşlerdir. Genellikle bilinen özel isimlerin kimi zaman akıldan çıkması, dil ve kalem sürçmeleri vb. küçük çapta yanlışlıkların araştırılması konusunda o kadar hiç bir çaba gösterilmemiş ya da bunlar yorgunluk ve dalgalanma gibi nedenlerle açıklanmak istenmiştir. Freud, (Jüni 1856 - 23 Eylül 1939) Yaşamın Psikolojisi adlı yapıtında bol örnekler dayanarak bu çeşil olayların bir ailesi taşıdığını göstermiş ve bilinçli bir isteğin amacına ulaşmasının çok vakit doğrudan doğruya bilinçdışıdaki baskılanmış diğer bir istek tarafından engellendiğini ve bunun da ilgili olayların doymasına yol açtığını kanıtlamıştır. Üzerinde biraz derinliğine düşünülür ya da kısaca bir analizden geçirilirse, yanlışlığın nedeni anlaşılır çokluktur. Dil sürçmelerinin sıklığı karşısında üslup üzerinde gölgeleyecek herkesin bilinçsiz ruhsal olayların varlığını ve bilinçdışı'nda bulunmalarına karşın yine de etkilerini sürdürdüklerini, hiç değilse bireyin amaçladığı diğer eylemleri destekleyerek ya da değiştirerek seslerini duyurduklarını benimsemesi kolaylaşacaktır.

Freud'un 1900'da okuyuculara sunduğu Düş Yorumu adlı yapıt psikanalizi daha da ileriye götürmüş, düşlerin nevroitik belirtilerden başka bir yapı göstermediğini ortaya koymuştur. Görünürde düş de nevroitik belirli gibi acayip ve saçma bir izlenim uyandırır insanda; ancak psikanalizdeki serbest çağrışımdan pek farksız bir teknikle araştırıldığı zaman, açık (manifest) içeriğinden gizli anlamına, yani latent düş düşüncesine ulaşılır. Bu latent (gizli) anlam da, her vakit, düş aracılığıyla kendisini halde gerçekleştirmiş gösteren içtepsisel bir istektir. Küçük çocukların düşlerini ve bedensel gereksinimlerin zorlayıcı etkisiyle görülen düşleri saymazsak, söz konusu gizli istek düşlerde asla tanınabilir bir kılıfta açığa vurmaz kendini; önce düş görenin ben'inde sınırlayıcı ve sansür edici güçlerin yol açtığı bir biçim değişikliğine çaresiz boyun eğerek. Ancak bu yoldan, uyanıkken anımsadığımız açık düş doğup ortaya çıkar; düş sansürüne verilen ödünler sonucu tanınmayacak gibi bir dolguyla uğramıştır. Ama düş yorumu açık düş içeriği üzerindeki maskeyi kaldırarak bunun bir doyum sağlama, bir isteği gerçekleştirme, tıpkı isteri belirtilerinde gördüğümüz gibi birbiriyle boğuşan iki grup ruhsal eğilim arasında bir uzlaşma ürünü sayılacağını ortaya çıkarır. Düş (yeriye üslup) bir isleyin (kılık değiştirmiş) bir gerçekleştirmenin sözü, bu olayın içyüzünü hepsinden güzel yansıtır. Bilinçsiz ruhsal yaşamla ilişkin bilgilerimizin en önemlilerini, gizli düş isteğini açık düş içeriğine dönüştüren sürecin incelenmesine borçlu bulunmaktayız.

Bu konuda bildiklerimize göre, düş nevroitik bir belirli değil, liormi il ruhsal yaşamın bir ürünüdür; f»ort, f»klejini; gösterdiği istekler ise, nevrozlarda geriye ilim konunu yansıtan isteklerden başkama değildir; doğup ortaya çıkabilmelerini, insanın devinim mekânı/mastur (mollilik) felce uğratan uykunun geriye itim gücünü azaltıp bir düş sansürüne dönüştürmesine borçludur. Ama yine de düş oluşumu belli sınırları aştı mı, düşü gören, gördüğü düşü aon vererek uykusundan uyanır. Doğalcukle, sayasal ruhsal yurdumla, karşılaşılan güçlerin ve bu güçler arasında geçen olayının normal ruh yaşamında da etkinliği aşılmıştır. Dii.1» yorumu psikanalize iki ayrı önem kazandırmış, bir yandan psikanalizi nevrozların sağaltımında başvurulan bir yün Umu niteliğine kavuştururken, öte yandan onu yeni bir

psikoloji aşamasına ulaştırmış, yalnız hekimler dc/vii, manovi bilimlerle uğraşan herkesçe haklı olarak dikkate alınmak gibi bir istekle ortaya çıkmasını sağlamıştır.1

Ancak bilim dünyasında psikanalize karşı takınılan tulum, başlangıçta hiç do dostça değildi. Hemen on yıl gibi , bir süre kimse Freud'ım çalışmalarına ilgi göstermedi. Yaklaşık 1907'de bir grup İsviçreli psikiyatrislin (Zürih'to Bleuler'le Jung) sürdürdüğü çabalar, dikkatlerin psikanaliz üzerine çekilmesini sağladı. Ama derken, özellikle Almanya'da psikanalize karşı bir gazap fırtınası esmeye başladı. Psikanalize karşı duyulan bu öfkenin dışavurumunda seçilen araçların ve kanıtların hiç de centilmence olduğu söylenemezdi. Böylece, benimsenmesi için aradan ancak belli bir sürenin geçmesi gereken bütün yeniliklerin başına gelenler psikanalizin ete başına geldi. Ne var ki. psikanalizin pek sert itirazlarla karşılaşması özünden dolayıydı; özü gereği, pek nazik bazı noktalarda uygar insanların önyargılarını incitmiş, genel anlaşmalarla bilinçdişma itilmiş nesneleri ortaya çıkardığı için herleeste bir tepkinin doğmasına yol açmış, bu yüzden çağdaş insanları, psikanaliz tedavisinde içlerindeki karışkoy maları açığa vuran hastalar gibi davranmak zorunda bırakmıştır. Şûrasını da itirai' etmeliyiz ki, psikanaliz öğretilerinin doğruluğuna başkalarını inandırma ya da psikanalistlik payesini elde edebilmek için bir yerden ders alma, eğitim görme bu dönemde kolay değildi.

Ne var ki, psikanalize karşı gösterilen genel düşmanlık, onun bir sonraki on yd içinde sürekli gelişip yayılmasını önleyemedi. Bu gelişmelerden biri harita üzerinde gerçekleşmiş, boyuna yeni ülkelerde psikanalize ilgi duyan kimseler ortaya çıkmıştır. İkinci gelişim, manevi bilimlerde kendini açığa vurmuş, durmadan yeni bilim dallar.na psikanalizin uygulandığı görülmüştür. 1909'da Başkan G. Stanley, Hali, ıreud ile Jungu Mass eyaletinin Worcester kentindeki Clarc Üniversitesi'nde psikanaliz konusunda konferanslar vermeleri için Amerika'ya davet etmiş, iki araşt rıcıya burada dostane bir kabul gösterilmiştir. Bir hayli sığ davranış ve kötüye kullanımlara konu yapılmasına karşın, bu tarihten başlayarak psikanaliz Amerika'da popüler karakterini her vakit için korumuştur. Daha 19H'de (Almanca çeviri: 1912) Havelock Ellis'in bir yazısında belirtildiğine göre, psikanaliz yalnız Avusturya ve İsviçre'de değil, Amerika Birleşik Devletleri'nde, İngiltere'de, Hindistan'da, Kanada'da ve yine kuşkusuz Avusturalya'da kendisine inceleme ve uygulama alanı bulmuştur.

Psikanaliz uğrundaki savaşımın bu dönemi ve psikanalizin bu ilk çiçeklenme mevsiminde, yalnız psikanalitik yazıların yer aldığı birçok yayın organının doğduğu görülmektedir. Bunlar, Bleuler'le Freud'un 1909 ve 1914 yılları arasında çıkarıp, redaksiyon işini lüng'un yürüttüğü ve Dünya Savaşı'nın kopmasıyla faaliyetini tatil eden Psikanaliz ve Psikopatoloji Araşt ırıları Yıllığı, redaksiyon işini Adler ve Stekel'in üstlendiği ve çok geçmeden 1913'te yerini bugün onuncu yılını yaşayan Uluslararası Psikanaliz Dergisine bırakan Psikanaliz Temel Dergisi, ayrıca 1912'de nank ve Sachs tarafından çıkarılmaya başlanıp, psikanalizi manevi bilimlere uygulama amacı güden Imago dergisiydi. AngloAmerikan hekimlerinin psikanalize gösterdiği büyük ilgi, kendine White ve JelliiTe tarafından 1913'te kurulup hâlâ yayınını sürdüren Psychoanalytic ReviWaa bir yay^n organı bulmuştu. Daha sonraları 1920de. Ernest Jones in yazı işlen müdürlüğünü yaptığı International Journal of PsychoAnalysis (Uluslararası Psikanaliz DergiiIJ dünyaya gözlerini açtı; özellikle İngiltere'ye seslenen bir dergiydi bu. Uluslararası Psikanaliz Yayınevi vo bunun ingiltere deki bir eji PsA. Press, Uluslararası Psikanalitik Yayınlar Kitaplığı (Int. PsA.Library) adı altmda pbiKiuiailiz konusunda sürekli kitaplar yayınlamaya başıamışt.. İvuşkusuz psikanaliz literatürü, yalnız periyodik olarak yayınlanan ve çokluk psikanaliz derneklerinco i'iname edilen süz konusu dergilerle sınırlı kalmamış, dünyanın daha başka pek çok yerinde gerek edebi, gerek bilimsel nitelikte bir sürü incelemeler yayıniianmışt.r. Psikanaliz üzerine özel bir dikkatle eğilen Romen dünyasındaki dergiler arasında, Peru'nun Lima kentinde H. Delgado'nun yönettiği Rivista de Psiquiatria'yi özellikle belirtmeliyiz. Psikanalizin gelişim sürecinde ikinci on yılı birincisinden ayıran başlıca özelliklerden biri, bu inceleme yazarı ireud'un psikanaliz akımının tek temsilcisi durumundan çıkmasıydı. Sayısı durmadan artan bir öğrenci ve taraftar grubu Freud'un çevresinde kümelenmiş, çalışmalarıyla psikanalitik öğretilerin yayılmasını sağlamış, daha sonra sözkonusu öğretileri geliştirip ileriye götürmüş, eksiklerini tamamlayarak onlara bir derinlik kazandırmıştır. Derken yıllar geçmiş, öğrenci ve taraftarlarından bazıları ister istemez Freud'dan ayrılarak kendi başlarına bir yol izlemeye koyulmuş ya da psikanalizin gelişim sürekliliğini tehdit eden muhalif bir tutum takınmışlardır. 1911 ve 1913 yılları arasında Zürich'te C. G. Jung'la Viyana'da Alfred Adler psikanalitik gerçekleri başka türlü yorumlama denemelerine ve dikkati psikanalizin görüş açılarından saptırma çabalarına girişerek bir sarsıntının doğmasına zemin hazırlamış, ancak bu ayrı başçekişlerin psikanalizin gelişmesine pek büyük zararı dokunmadığı çok geçmeden ortaya çıkmıştır. Ayrı başçekenlar zaman zaman kimi başarılarla uylaymışsa da, bunun, psikanaliz tarafından kendilerine yöneltilen isteklerin baskısından kurtulmak için insanların gösterilen her yolu izlemeye seve seve koşmasından ileri geldiği kolaylıkla anlaşılmaktaydı. Ama yine de Freud'un çevresindeki çalışma arkadaşlarının büyük bir çoğunluğu yürüdüğü yolda direnmiş ve psikanaliz uğrundaki çabalarını

kendilerine açıklanan doğrultuda sürdürmüştür. Psikanalizin çeşitli uygulama alanlarında vardığı sonuçları şimdi kısaca gözden geçirirken, bu arkadaşların isimleriyle sık sık karşılaşacağız.

IV

Tıp dünyasının psikanalize karşı gösterdiği o yaygaracı muhalefet, bu akımın taraftarlarını, günümüzde bile henüz büsbütün üstesinden gelinebilmiş bir işe el atmadan, yani psikanalizi geliştirip başlangıçta güdülen amaca uygunluk içinde özellikle nevrozların bir patolojisi ve tedavisi aşamasına ulaştırmaktan alıkoyamamıştır. Tedavi alanında o zamana dek erişilenleri kat kat aşan inkâr edilmez başarılar, psikanaliz taraftarlarının aralıksız yeni atılımlarda bulunmalarını kolaylaştırmış, konuya gittikçe daha derinliğine girmenin doğurduğu güçlükler psikanaliz tekniğinde geniş kapsamlı değişikliklere gidilmesini zorunlu kılmış, konularda (postulat) önemli düzeltimlere başvurulmasına yol açmıştır. Adı geçen gelişim süreci, psikanalize tıbbın diğer uzmanlık dallarındaki kesinlik ve güçbeğenirliği kazandırmıştır. Özellikle Amerika'da ilgili gerçek görmezden gelinip bir sürü yanlış adım atılmakta, psikanaliz konusundaki bütün bilgisini okudukları kitaplara bdrçlü kimseler özel bir eğitimden geçmeksizin kendilerini psikanaliz tedavisine kalkışacak yetenekte sanmaktadır. Böyle bir davranış gerek bilim, gerek hastalar için tehlikeli sonuçlar doğurmakta, psikanalizin saygınlığına gölge düşürülmesinde büyük rol oynamaktadır. Bu yüzden 1920'de Berlin'de M. Eitin.gon tarafından ilk psikanaliz polikliniğinin kurulması pratik bakımdan hayli önem taşır. Adı geçen klinik, bir yandan psikanaliz tedavisinin kapısını geniş halk çevrelerine açmaya çalışmakta, öte yandan hekimleri kurstan geçirip pratisyen psikanalist olarak eğitilmelerini sağlamaktadır; «.ncak, kurslara katılabilmek için, adayların önce kendilerinin psikanalizden geçirilme koşulunu kabullenmesi gerekmektedir. Hekimin elinin altında bulunup, psikanalitik malzemenin işlenmesini sağlayacak yardımcı kavramların başında libido gelir. Libido, psikanalizde bir kez kaynağını psikanalitik kurumdan alan geniş anlamıyla objeye yönelik cinsel içgüdülerdeki değişken ve ölçülebilir bir nicelik diye tasarlanan enerji anlamını içermektedir.

Daha sonraki araştırmalar, bu obje libidosundan ayrı olarak, bireyin kendi ben'ine yönelik bir «narsistik ya da bensel libidonun» varlığının benimsenmesini gerektirmiş, bu iki güç arasındaki etkileşimden kalkılarak gerek normal, gerek patolojik bir sürü ruhsal olayın istenildiği gibi anlaşılması sAü'lanmıştır. Çok geçmeden «aktarım nevrozları» denen nevrozlarla narsislik (bonsevisel) nevrozlar arasında kabaca bir ayrına gidilmiştir; aktarım nevrozları (isteri ve saplantı nevrozları) psikanalitik tedavinin asıl konusunu oluşturmakta, narsistik (bensevisel) nevrozlar ise psikanalitik yoldan inceleme konusu yapılabilmelerine karşın, sağaltım (tedavi) çalışmalarının karşısına çok çetin güçlükler çıkarmaktadır. Psikanaliz tarafından öne sürülen libido kuramının henüz bir bütünlük kazanmadığı ve bu kuramla genel içgüdü öğretisi arasındaki ilişkinin henüz açıklığa kavuşturulamadığı doğrudur; bir sürü eksikleri olup hızlı bir gelişim sürecini yaşayan henüz körpe bir bilimdir psikanaliz. Ancak, ikide bir psikanalize yöneltilecek tüm cinsellik (panseksüalizm) suçlamasının da haklı hiç bir nedene dayanmadığını burada belirtmek isteriz. Suçlama, psikanaliz tarafından savunulan kuramın ruhsal yaşamda salt cinsel güçler tanıyıp, başka hiç bir gücün varlığını benimsemeye yanaşmadığı savından yola koyulmakta ve bunu yaparken cinsellik deyimini psikanalitik değil, halkın benimsediği bir anlamda kullanarak beylik önyargılardan yararlanmaya çalışmaktadır.

Psikanalizin görüşüne göre, psikiyatri tarafından «fonksiyonel psikozlar» diye nitelenen bütün hastalıkların da narsistik nevrozlar içerisine sokulması gerekmektedir. Nevroz ve psikozların, tıpkı sağlıklı ve nevrotik gibi kesin bir sınırla birbirinden ayrılmadığına kuşku yoktur. Bu durumda, henüz çetin bir bilmece niteliğini koruyan psikozların açıklığa kavuşturulması bakımından, şimdiye kadar aynı şekilde karanlık nevrozlara ilişkin araştırmaların verilerinden yararlanmak ilk akla gelen yoldu. Bu incelemenin yazarı, çalışmalarını yalnız başına sürdürdüğü bir dönemde bir paranoid vakasını psikanaliz yardımıyla yan anlaşılır bir duruma soktu ve ilgili psikoz vakasında da tıpkı basit nevrozlardaki içeriklerin (komplekslerin) ve nevrozlardakine benzer etkenlerin söz konusu olduğunu kanıtladı.⁵ E. Bleuler ise, üzerine eğildiği bir yığın psikoz vakasında «Freud mekanizmaları» diye nitelediği süreçleri izleme olanağını buldu. C. G. Jung 1907'de° Dementia praecox'un son döneminde rastlanan alabildiğine acayip belirtileri, söz konusu hastaların bireysel yaşam öyküleriyle açıklayıp, psikanalist olarak pek kısa zamanda kendine büyük bir ün sağladı.⁷ Derken Bleuler'in şizofreni konusunda sürdürdüğü geniş kapsamlı çalışmalar (191 D,8 bu psikozların anlaşılmasında psikanalitik bakış açılarının doğruluğunu belki de kesinlikle ortaya koydu. Böylece, psikanalizin ilk uygulama alanını oluşturan psikiyatri, o gün bugün de korudu bu durumunu. İçlerinden en seçkinlerin adını vermek istersek, Berlin'den K. Abraham ve Budapeşte'den S. Ferenczi gibi nevrozlar konusundaki bilgileri psikanalize başvurarak zenginleştirmek için alabildiğine çaba harcayan araştırmacılar, psikozların psikanalitik yoldan açıklığa kavuşturulmasında da öncülüğü elden bırakmadı. Kendilerini

nevrotik ve psikotik fenomenler kimliğiyle açığa vuran bütün bozuklukların tutarlı bir bütün oluşturduğu kanısı, psikiyatristlerin bütün direktmelerine karşın giderek tutunmaktadır. Nevrozlar üzerine salt psikanalitik yoldan eğilmenin psikozların anlaşılması için gerekli ön verileri sağlayacağı, acayip hastalık tablolarını ve hastalıkların akri erdirilemeyecek seyirlerini tanımlamakla ve kaba anatomik travmaların henüz açıklığa kavuşturamadığımız ruhsal aygıt üzerindeki etkilerini izlemekle yetinmeyecek bilimsel bir psikiyatrinin kurulmasına psikanalizin olanak vereceği, belki hepsinden açık seçik Amerika'da görülmeye başlanmıştır.

Ancak, psikanaliz, yalnız psikiyatri için taşıdığı önem bakımından entellektüel dünyanın dikkatini asla üzerine çekemez, Çağımızın Tarihi'nde (The History of Our Times) kendine bir yer sağlayamazdı. Psikanaliz, bu başarısını sayısal değil, normal ruh yaşamıyla ilişkisine borçludur. Başlangıçta bazı patolojik ruh durumlarının oluşum mekanizmasını (patogenez) bulgulamaktan başka bir amaç gütmüyordu; ama bu yoldaki çabaları onun temel nitelikte önem taşıyan gerçekleri ortaya çıkarmasını, adeta yeni bir ruhbilim yaratmasını sağladı; öyle ki, ele geçirilen bulguların bilim dünyasında patoloji alanıyla sınırlı kalamayacağı çaresiz kabul edildi. Böyle bir sonucun doğruluğunu gösteren kesin kanıtın ne zaman ortaya konduğunu bugün bilmekteyiz. Düşlerin psikanaliz tekniğine başvurularak yorumlanabilmesiyle gerçekleşmişti bu; bilindiği üzere normallerin ruh yaşamı kapsamına giren, ama sağlıklı koşullarda düzenli oluşabilen patolojik ürünlerdi düşler.

Düşlerin incelenmesiyle ele geçirilen bilgi ve gerçekler dikkate alındığı zaman; psikanalizi, bilincin doğrudan ulaşmadığı derin ruhsal katmanlarda geçen psişik olaylar öğretisi olarak, «derinlik psikolojisi» olarak ilân etmek ve onu bütün manevî bilim dallarına uygulamak bundan böyle atılacak tek bir adıma bakıyordu. Bu adım da bireyin ruhsal etkinliğinden insan toplulukları ve kavimlerin ruhsal etkinliklerine, yani bireysel psikolojiden kitle psikolojisine geçmekle gerçekleştirilecekti ve aradaki şaşırtıcı birtakım paralellikler de bizi böyle bir adımı atmayazorluyordu. Örneğin bilinçdışı düşünsel etkinliğin derin katmanlarında karşıtlıkların birbirinden ayrılmadığı, tersine aynı öğeyle dışavurumlarının sağlandığı anlaşılmıştı. Ama dil araştırmacısı K. Abel daha 1834'te Über den Gegensinn der Unvorte' (İlk Sözcüklerdeki Karşıt Anlamlar Üzerine) adlı incelemesinde, bildiğimiz en eski dillerin de bu konuda başka türlü davranmadığını öne sürer. Diyelim eski Mısır dilinde güçlü ve güçsüz için başlangıçta tek bir sözcük vardır; ancak ileride hafif değişiklikler sonucu karşıt anlamda iki uç birbirinden ayrılıp ç kar ortaya. Almanca'da hem tavanarası, hem bodrum anlamını taşıyan Boden. Lâtince'de hem yüksek, hem alçak anlamına gelen altus sözcüğündeki gibi, en modern dillerde bile hâlâ bu karşıt anlamların açık kalıntılarına rastlayabilmekteyiz. Dolayısıyla, düşlerde karşıtlıkların özdeşliği de insan düşüncesinin genel ve arkaik bir özelliğidir.

Başka bir alandan bir örnek daha vermek istersek, bazı saplantı ncrozlularının davranışıyla dindarların dinsel etkinlikleri arasında bütün dünyann saptadığı lam bir uygunluk görmezden gelinecek gibi değildir lo Bazı saplantı nevrozları insan üzerinde adeta kendilerine özgü karikatürize bir din izlenimi uyandırır; dolayısıyla, bütün resmi dinlere, içerdikleri genellik özelliğinin hafifletip yumuşattığı saplantı nevrozları gözüyle bakabiliriz. Bütün dindar kişiler için kuşkusuz son derece tatsız bu karşılaştırma, ruhbilimsel bakımdan pek verimli sonuçlara yol açmıştır; çünkü saplantı nevrozu konusundaki araştırmalar sonucu psikanaliz, bu hastalıkta ne gibi güçlerin birbiriyle çatıştığını ve çatışmaların nasıl saplantıdavranış seremonüleriyle kendilerine acayip bir dışavurum sağladığını gün ışığına çıkarmıştır. Dinsel seremoni konusunda buna benzer bir sam öne sürülemediği; ancak, dinsel duygunun dayandığı en derin kökenin baba ilişkisi olarak görülmesi gerektiği kanıtlanabildikten sonra iş değişti.¹¹ Ele aldığımız bu örnek de, psikanalizin tıp dışındaki alanlara uygulanmasının o zamana kadar el üstünde tutulan önyargıları incitmeden, kökü pek derinlerde nazik noktalara dokunmadan, dolayısıyla hatırı sayılır ölçüde duygusal düşmanlıklara yol açmadan gerçekleştirilemeyeceğini okuyuculara gösterecektir.

İçgüdüsel çatışmalar, geriye itimler ve yerdeş doyumlar gibi bilinçsiz yasama ilişkin bu alabildiğine genel fenomenlerin her tarafta varlığını benimseyebilirsek ve ayrıca elimizde ilgili durumların anlaşılmasını sağlayacak bir derinlik psikolojisi varsa, psikanalizin düşünsel etkinliğin alabildiğine değişik alanlarına uygulanmasıyla şimdiye kadar dört bir yanda bulgulanmadan kalmış önemli gerçeklerin gün ışığına çıkarılabileceğini ummak yersiz bir davranış sayılmaz.

Otto Rank'la H. Sachs'ın enikonu özlü bir incelemesi,¹² psikanalistlerin uğraşlarıyla 1913 yılına kadar ilgili konudaki umutların ne ölçüde gerçekleştirildiğini okuyucuya açıklamışta'. İncelemede sayılıp dökülen psikanalitik basanlar listesini, arada sağlanan yeni başarılarla bütünlememe yer darlığı olanak vermemektedir. Yeni ele geçirilen başarılar arasında ancak en önemlisini burada ele alacak ve bazı ayrıntılar üzerine eğileceğim.

Üzerinde pek bir bilgimiz bulunmayan içgüdüleri dikkatö almazsak, uygarlık gelişiminin dayandığı ana motorun, doğal gereksinmelerin rahatçacık doyumunu insandan esirgeyip, onu alabildiğine

büyük tehlikelerle yüz yüze bırakan dıştaki reci zorunluk sayılacağını söyleyebiliriz. Dışta karşılaştığı güç durum insanı realiteyle savaşıma, zorlamış, bu savaşma onun bira/, realiteye uymasını, biraz da realiteyi egemenliği altına almasını sağlamış, ama. yine de dış güçlük insanın kendi gibi başka bireylerle yan yana gelip bir yaşam ve çalışma ortaklığına gitmesini gerektirmiş, bu toplu yaşamayla daha başla sosyal bakımdan doyurulamayacak kimi içgüdüsel isteklerden el çökme zorunluğu benimsenmiştir. Uygarlığın ilerlemesine koşul olarak geriye itim mekanizması da gücünü artırmış, çünkü: uygarlık kısaca içgüdülerden el çekme temeli üzerine kurulmuştur. Her birey çocukluktan erginliğe götüren yolda ilerlerken, insanlığın bu akla yakın içgüdüsel vazgeçi aşamasına varıncaya kadar geçirdiği gelişim sürecini kendi. üzerinde yineleyecektir. Psikanaliz, özellikle cinsel içgüdülerin uygarlık baskısına kurban gittiğini ortaya koymuştur. Cinsel içgüdülerin bir bölümünde bulunan değerli bir özellik, onların ulaşmaya çalıştıkları en yakın amaçlardan saptırılabilmesini <ve «yüceltilmiş (sublime) eğilimler kimliğiyle enerjilerinin uygarlık gelişiminin hizmetine sunulmasını sağlar. Ancak, aynı içgüdülerden bir bölümü doyurulmamış istekler olarak bilinçdışında varlığını sürdürür ve kendilerine başlangıçta amaçladıkları doyumdan bir biçim değişikliğiyle ayrılan bir yerdeş doyum sağlamaya bakar.

İnsandaki düşünsel etkinlikten bir bölümünün dış dünyanın denetim altına alınmasını amaçladığını daha önce belirtmiştik. Şimdi buna şu psikanalitik gerçeği ekleyeceğiz: Ruhsal çabanın özellikle üstün değerde bir başka parçası, isteklerin gerçekleşmesini, herkesin ruhunda çocukluk .yıllarından başlayarak bir doyuma kavuşmaksın varlığını sürdüren geriye itilmiş isteklerin yerdeş bir doyuma kavuşturulmasını sağlamaya yönelir. Kavranılmaz bir bilinçdışıyla ilişkisi öteden be. i sezilen bu amaca yönelik çabaların ürünleri arasında çeşitli mitler, edebiyat ve sanat yapıtları da yer almaktadır. Ve gerçekten psikanalistlerin uğraşları mitolo i, yazınbilim ve «inatçı p;;ikolo.jisi konularına hayli açıklık getirmiştir. Bir örnek olarak burada O. Rank'm çalışmalarını gösterebilirim. İlgili çalışmalar sonucu mitlerle masalların tıpkı düşler gibi yoruma açıklığı ortaya konmuş, bilinçdışındaki isteğin dürtüsünden kalkarak bu isteğin sanat yapıtında gerçekler;imine götüren iç içe geçmiş çapraşık yollar izlenmiş, sanat yaptının okuyucu ya da seyirci üzerindeki duygusal etkisi açıklığa kavuşturulmuş, beri yandan bizzat sanatçıyla nevrozlu arasındaki yakın akrabalık ve sanatçının nevrozludan ayrıldığı noktalar, sanatçının doğuştan beraberinde getirdiği yeteneklerle tesadüfi yaşantıları ve ortaya koyduğu yapıtlar arasındaki ilişki açıklığa kavuşturulmuştur. Gerek sanat yapıtının estetik değerlendirilmesi, gerek sanatçı yeteneğinin açıklığa kavuşturulması psikanalizin ödevleri arasında yer almaz gerçi, ama öyle görülüyor ki, insandaki hayal yaşamını ilgilendiren bütün sorunlarda psikanaliz kesin sözü konuşabilecek durumdadır.

Şimdi de bir üçüncü noktaya değinelim: Psikanaliz, Ödipus kompleksi denen kompleksin, yani çocuğun anne ve babasıyla arasındaki duygusal ilişkinin insanın ruh yaşamında ne büyük rol oynadığını, bizi giderek daha büyük şaşJunlıklara sürükleyen bir başarıyla kanıtlayıp göz önüne sermiştir. Ancak, Odipus kompleksinin temel nitelikte iki yaşambilimsel (biyolojik) gerçeği yansıttığını, yani insanoğlunun annesibasma uzun süreli bağımlılığının ve cinsel yaşamın üçbeş yaş arasında doruğuna ulaşip, bir tutukluk evresinden sonra buluşla yeniden etkin duruma geçmesi jibi' o garip olayın ruhtaki paraleli niteliğini taşıdığını kavradığ mız zaman, şaşkırlılığımız yatışacaktır. Derken psikanalitik uğraşlar sonucu bir başka gerçek bulgulanırş, insandaki düşünsel etkinliğe ilişkin alabildiğine önemli bir üçüncü parçanın, yani din, hukuk, ahlâk gibi büyük kurumları ve devletin varlığını kanıtlayan tüm organları yaratan gücün, aslında bireyin Ödipus kompleksini denetim altına almasını ve libidosunu çocuksal bağlardan kopararak toplumsal ilişkiler örgüsü içine yerleştirebilmesini sağlama amacı güttüğünü ortaya çıkarmıştır. Bizi bu sonuca götüren psikanalizi dinbilim ve toplumbilim üzerine uygulama çalışmaları (bu inceleme yazan, Th. Reik, O. Pfister) henüz yeni olup gereği gibi yoğunlukla sürdürülememektedir; ama kuşku yok ki, gelecekteki çalışmalar bu alanda elde edilen bilgilerin doğruluk ve kesinliğini çürütmek değil, yalnızca pekiştirecektir. Buraya kadar söylediklerime adeta bir ek olarak şunu da belirtiyim ki, eğitimbilim de (pedagoji) çocuğun ruhsal' yaşamı konusunda psikanalitik araştırmaların sağladığı verilerden yararlanmadan edememektedir. Ayrıca, psikoterapistler arasında birçoğu (örneğin Groddeck, Jelliffe) seslerini yükselterek, ağır organik rahatsızlıkların da psikanalitik yoldan başarıyla tedavi edilebileceğini açıklamış, çünkü bu rahatsızlıkların birçoğunda ruhsal bir faktörün de rol oynadığını ve söz konusu faktörün etki altına alınabileceğini ileri sürmüşlerdir. Dolayısıyla izlediği gelişim yolu ve şimdiye kadar sağladığı başarılar burada pek kısa ve yetersiz biçimde anlatılan psikanalizin, önemli bir maya niteliğiyle gelecek onyıllann uygarlık gelişim sürecine katılacağına, dünyayı daha bir derinliğine anlamamızı sağlayacağına ve şimdiye kadar yaşamda zararlı diye bilinen bazı şeylerin zararlı sayılamayacağım benimsememize yardım edeceği umudunu besleyebiliriz. Ancak, psikanalizin dünyanın eksiksiz bir portresini tek basma çizip ortaya koyamayacağı da unutulmamalıdır.

Benim bu yakında önerdiğim ayırım kabul edilir do, ruhsal aygıtın dış dünyaya yönelik ve bilinçle donatılmış bir ben ve içgüdüsel gereksinimlerin egemenliği altında bilinçsiz bir es diye ikiye ayrımı benimsenirse, psikanalizi e!»•'in ve onun ben üzerindeki etkilerinin bir psikolojisi olarak niteleyebiliriz. Buna göre psikanaliz, her bilim dalı için yalnızca birtakım veriler sunar bize, bunların Bonı'oikolojisi açısından bütünlertmeieri gerekir. Söz konusu veriler çokluk bir durumun en önemli yanını içeriyorsa, bunun tek nedeni, bizim uzun süre bilinmeden kalan ruhsal bilinçdışı'nın yaşamımızda haklı olarak tasıd.'ğı önemlidir kuşkusuz.

NOTLAK:

1. I Erb, W., I lanâbnch der Klektrotjierapie (Elektroterapi Elkitabı), Leipzig 1882.]
2. [Krş. Froylayn Anna O.'nun hastalık öyküsü (Freud, Sigmund ve Rreuer, J., Studicn über Ilystrie (İsteri Üzerinde İncelemeler), 1895.]
3. {Freud, Sigmund, Drei AbhandluuRcn zur Scxualthcorie (Cinsellik Kuramı Üzerine Üç İnceleme), Bütün Eserleri, c. 5, s. 163 vü.]
4. I Krş. Freud, Sigmund, I las Interesse un der Psychoanalyse (Psikanalize Karşı İlgi), Bütün Eserleri, c. 8, s. 320 vd. cep kitabı olarak: Darstellungcn der Psychoanalyse, Frankfur a.M. 1909.]
5. [Freud, Sigmund, Weitcre Bemerlmngpn über AbwebrNeuropyschosen (Savunu Nöropsikozları Üzerine Daha başka Açıklamalar), Bütün Eserleri, c. 1, bölüm III: Kronik Bir Paranoia Vakasının Analizi, s. 392 vd.]
6. UaiiMs Strachey'in işaret ettiğine göre, şimdiye kadarki Almanca baskılarda yanlışlıkla 1901 tarihi bulunmaktadır.]
7. [Jung, C. G., Über die Pyschologie der Uementia praecox (Dementia praecox'un Psikolojisi Üzerine), Halle 1Co7.]
8. [Bleuler, E., Dementia praecox, micr Gruppcc der Schizophrenicn (Dementia praecox ya da Şizofreni grubu), Leipzig ve Viyana 1911.]
- «. (Abel, K., Über den Gcgensltn der tJrworlc <Hk Sözcüklerdeki Karşıt Anlam Üzerine), Leipzig 1884; ayrıca krş. Prettd'im aynı isimdeki yapıtı. Bütün Eserleri, c. 8, s. 214 vd.]
10. [Krş. Freud, " Sigmund, Zwangshandlningcn und Religionsiibungen (Saplantı Davranışlar ve Dinsel Töreler), Bütün Eserleri, c. 7, s. 129 vd.]
11. {Bkz. Freud, Sigmund, Totem und Tabu (Totem ve Tabu), Bütün Eserleri, c. 9; cep kitabı olarak; Frankfurt a.M. 1956.]
12. [Rank, O. ve Sachs, H., Die Bedentunp de Fyschaanalys* fiir die Geislcsnissenscliaften (Manevi Bilimler İçin Psikanalizin Önemi), Wiesbaden 1913.]

Kitabı Baskıya Hazırlayanın Açıklaması

Psikanalize Karşı Direnişler (Die Widerstndde gegen die .Psychoanalyse) ilk kez 1925 martında Fransızca çevirisiyle o zamanlar Cenevre'de yayınlanan Revue Juive dergisinde basıldı. İsmi dergiyi çıkaranlar listesinde yer alan Freud, redaktör Albert Cohen'in isteğine uyarak böyle bir yazıyı hazırlamıştı. Ernest Jones'in tahminine göre, 1924 eylülünde hazırlanan yazı Almanca olarak ilk kez yine 1925 yılında hem Imago dergisinde (c. 11, c. 222 vd.), hem Almanak 1926'do (s. 9 vd.) yayınlandı. 1948'den bu yana Bütün Eserleri'nin 14. cildinde yer alıyor.

Bazı tarihsel geriye bakışları içermesine karşın, Psikanalize Karşı Direnişler, ilk bakışta psikanalizin tarihçesine bir katkı izlenimi uyandırmaz. Ama yine de bu kitaba alınmasının nedeni, öğretisine karşı direnişlerin analizinin Freud'un ağzından önemli bir açıklama oluşturması, beri yandan konuya son derece tarihsel bir perspektiften bakılmasıdır.

Tanınmasından hemen sonra psikanalizin yol açtığı ve daha sonra da ikide bir neden oluşturduğu gazap fırtınası Freud'un yaşamında derin izler bırakmış, aynı zamanda Freud'un kendisi tarafından bulgularının, doğruluğunu gösteren bir kanıt sayılmıştır. Ne var ki, kişisel kavgaya dışında söz konusu direnişler büyük bir meydan okuyuş karakteri taşır; belki böyle bir meydan okuyuşu olmasaydı, psikanalizin gelişimi bir başka seyir izleyecekti. Freud. yazısında psikanalize karşı gösterilen direnişlerle ilgili olarak dört ayrı katmanın varlığını saptar; bunlar da, tüm yeni'ye karşı genellikle takınılan çelişik (ambivalent) tutum çağdaş hekim kuşağının hastalıkların oluşumunda rol oynayan ruhsal etkenler karşısındaki körlüğü ve okul filozoflarının dikkatlerini salt bilinç fenomenleri üzerine yöneltmesi, üniversitelerin hayli dışına taşan mantık dışı protestonun en önemli nedeni olarak da, bireylerden karşılık ödemeksizin çekip aldığı içgüdüsel özverilerin açıklanmasını istemeyen toplumdaki. *uygarlık ikiyüzlülüğü» ve nihayet Yahudi düşmanlığıdır (anlisemitizm).

Diyelim kendisine bakıp eden bir kişinin kucağında bir bobek yabancı bir yüz görüp ağlayarak çeviriyor başını, namazında niyazında biri yeni bir zaman dilimini bir duayla başlatıyor, yılın ilk ürününü de şükran sözleriyle kutuyor beri yarıdan, bir köylü markasını anne ve babasının bilmediği bir orağı satın almaya bir türlü yanaşmıyor; bütün bu olayları göze çarpan bir değişiklik ayırır birbirinden ve her birini götürüp bir başka nedene bağlamaya çalışmanın haksız bir yanı yok gibidir.

Ancak, söz konusu davranışlardaki ortak özelliği de görmezden gelmek haksızlık olur. Tümü de bir isteksizlikten alır kaynağını bu davranışların; isteksizlik çocukla konciino yalın bir dışavurum sağlamış, dindar kişide ustalıklı yumuşatılıp yatıştırılmış, köylüde is^ı alınan bir kararın nedenini oluşturmuştur. Ne var ki, böyle bir isteksizliğin kökeni, her Yeni'nin bireyin ruh yaşamı karşısına.çıkardığı yükümlülük, bunun gerektirdiği ruhsal çaba, bunun yol açtığı korkulu bir bekleyişe kadar varabilen kesinsizliktir. Hani Yeni'ye karşı ruhsal tepkiyi inceleme konusu yapmak çekici bir şey olurdu; çünkü artık birincil (primer) sayılamayacak kimi koşullarda karşıt bir davranış, yani her rastladığı yeni şey üzerine atılan ve bunu da rastladığı şeyin salt yeniliğinden yapan bir uyarı açlığını •da gözlemleyebilmekteyiz.

Doğrusu bilim alanında Yeni'den ürkmelerin yeri olmaması gerekirdi. Öteden beri sürüp gelen kırık döküklüğü ve yetersizliği nedeniyle bilim kendi kurtuluşunu yeni bulgular ve yeni görüşlerde arayacaktır ister istemez. Pek lde kolay düş kırıklığına uğramamak için şüphecilik zırhını üzerine geçirmesi ve sıkı bir sınavı başaramayan hiç bir Yeni'yi benimsememesi uygun bir davranıştır. Ama kimi zaman ilgili şüphecilikte beklenmedik iki karakter açığa vurur kendini. Bir yandan önceden bilineni ve kendisine inanılanı saygıyla kollayıp gözetirken, tüm gücüyle Yeni'nin karşısına dikilir bu şüphecilik, dolayısıyla bazan incelemeye gerek görmeksizin Yeni'yi ayak altı eder, kaldırıp bir kenara atar; bu davranışıyla Yeni'ye karşı o ilkel tepkiyi sürdürür, öbür yandan da şüpheciliğini onu ayakta tutmak için bir paravana gibi kullanır.

Yeniliklerin şimdiye kadar ne çok yoğun ve inatçı bir direnişle karşılandığı, ama sonradan değer ve öneminin benimsendiği, bilimsel araştırı tarihinden herkesin bildiği bir gerçektir. Genellikle Yeni'nin kendi bünyesindeki birtakım özellikler, söz konusu direniş için kamçılایıcı bir rol oynar; öte yandan, birden çok etken bir araya gelerek ilkel tepkinin patlak vermesine neden olur.

Bu inceleme yazarının hemen otuz yıl önce Viyana'da Dr. Breuer'in nevrotik belirtilerin oluşumu konusundaki bulgularından yola koyularak geliştirmeye çalıştığı psikanaüz'e karşı takınılan tutum, hiç de dostça diye nitelenemez. Kendi bulgularından ayrı olarak başka alanlara ilişkin bir yığın malzemeden, büyük nöropatolog. Charcot'nun öğretilerinden ve ipnotik fenomenler dünyasından yararlanmasına karşın psikanalizin yenilik karakteri tartışlamayacak gibi ortadaydı. Başlangıçta yalnız sağaltımsal (terapötik) bir önem taşıyordu psikanaliz, iyileştirmede etkili yeni bir yöntem geliştirme amacını güdüyordu. Ama ilkin sezilmemiş birtakım durumlar, psikanalizin başlangıçtaki bu amacından çok ötelere el atması zorunluğunu doğurdu. Sonunda ruhsal yaşam konusundaki görüşümüzü düpedüz yeni bir temele oturtmamızı gerektirecek bir aşamaya ulaştı;

dolayısıyla, ruhbilim temeli üzerine kurulmuş bütün bilim dalları için önem taşıdığı savıyla ortaya çıktı. On yıl gibi bir süre tam bir ihmale uğradıktan sonra ansızın herkesin ilgisini üzerine çeken bir konu oluşturdu ve gazap dolu bir yadsıma fırtınasının ortalıkta esmesine yol açtı.

Psikanalize karşı direnişin ne gibi yollardan kendisini açığa vurduğunu burada bir yana bırakacağız. Ancak bir noktayı belirtelim ki, söz konusu yenilik çevresinde sürdürülen savaşım henüz hiç de sona ermiş değildir. Ama ilgili savaşımın nasıl bir doğrultuda karar kılacağını şimdiden kestirebiliyoruz. Psikanalizin karşısında yer alanlar, b,u akımı engellemenin üstesinden gelememiştir. Benim yirmi yıl önce tek başıma temsil ettiğim akım, o zamandan beri kendisini nevrozlu hastaların tedavisinde bir yöntem diye kullanan, ruhbilimsel araştırı yolu olarak kendisine başvuran ve onu düşünsel yaşamın alabildiğine çeşitli alanlarındaki bilimsel çalışmalarda yardımcı bir araç gören hekim ya da hekim olmayan çok sayıda değerli ve hamarat taraftarlara kavuşmuştur. Biz, bu yazıda yalnızca psikanalize gösterilen direnişin nedenlerini ele alacak, özellikle bu direnişin bileşik yapısı ve bileşenlerinin taşıdığı değişik değerler üzerinde duracağız.

Klinik gözlemler, nevrozları ister istemez intoksikasyonlara ya da Basedow hastalığı gibi hastalıklara yakın bir yere yerleştirmeye zorlar bizi. Söz konusu hastalıklar da, ister vücudun kendisinde üretilsin, ister vücuda dışardan sokulsun, rok etkili bazı maddelerin organizmada aşırı fazlalığından ya da nisbeten azlığından kaynaklanır, yani şimik bozukluklar diye nitelediğimiz toksikozlardır. Nevrozların nedeni olabilecek madde ya da maddeleri yalıtıp göz önüne koymanın üstesinden gelen kimse, bulgularının hekim çevrelerinde itirazla karşılaşacağından tasa etmemelidir. Ancak, böyle bir başarıya götürecek bir yol şimdilik görünürde yoktur. Dolayısıyla, nevrozlar konusunda, diyelim isteride çıkış noktamız, bedensel ve ruhsal bozuklukların oluşturduğu belirtiler tablosudur ancak. Charcot'nun deneyleriyle Breuer'in hastalar üzerindeki gözlemlerinden, isterideki organik belirtilerin de psikojen karakter taşıdığını, yani bunların geçmiş ruhsal süreçlerin çökeltileri olduğunu öğrenmekteyiz. Denek'i ipnotik duruma geçirerek isterideki bedensel belirtilerin yapay yoldan ortaya çıkarılabileceği anlaşılmış bulunuyor. Psikanaliz bu yeni bulgulamaya el atmış ve geride böyle alışılmadık izler bırakan ruhsal süreçlerin içyüzünün ne olduğu sorusunu kendi kendine yöneltmiştir. Ancak bu bilim dalının' araştırmalarında izlediği doğrultu, yaşayan hekim kuşağının bon imleyeceği bir doğrultu olmaktan uzaktı.

Hekimler salt anatomik, fiziksel ve kimyasal nedenlere değer verecek gibi eğilim görmüştü. Ruhsal nedenleri benimsemeye hazırlık h değillerdi; dolayısıyla Ruhsal karşısında umursamaz ve soğuk bir tutum takındılar. Kısaca, ruhsal olayların bilimsel yoldan gereği gibi incelenebile" ceğine besbelli kuşkuyla bakıyorlardı. Doğa felsefesine ilişkin görüşlerin tıbbi egemenlik altında bulundurduğu gerilerde kalmış bir döneme karşı aşın bir tepkiden ötürü, ruhbilimin yararlandığı soyutlamaları fantastik ve gizemsel şeyler sayıyor, psikanalitik araştırmaların kendilerine çıkış noktası yapabileceği dikkate değer .olgulara ise inanmaya hiç yanaşmıyorlardı: İsteri nevrozunun belirtilen bir temaruz (simulasyon) eseni, ipnotik belirtiler ise bir göz boyamaydı. Kliniklerinde en alışılmadık ve en şaşırtıcı ruhsal olaylun gözleme olanağı bulan alışılmadık ve en şaşırtıcı ruhsal olayları gözlüme olanağı bulan psikiyatristieru bile ilgili olayların ayrıntıları üzerinde durmaya ve aralarındaki ilişkileri araştırmaya eğilim gösterdiği yoktu. Ü çok çeşitli hastalık belirtilerini tasnif etmek ve bir yolcnu bularak bunları organik, anatomik ya da kimyasal nedenlere bağlamakla yetiniyorlardı. Söz konusu materyalist, daha doğrusu mekanik dönemde tıp devcileyin ilerlemeler kaydetti, ama yaşamsal sorunlardan en soylu ve çetin birini ele miyopça bir davranış sonucu görüp seçemedi.

Ruhsal olaylar karşısında takındıkları tutumdan ötürü heJ.imloin psikanalize bir türlü ısınarnayacaklarının. birçok fconudii eski bilgilerini yenileriyle değiştirip, kimi nesne tun; eskicinden değişik bir gözle bakmak gibi psikanalizin karşılarına ç.kardığı yükümlülüğü yerine getiremeyeceklerinin kavranılmayacak yanı yoktu. Ama buna karşılık filozofların yeni öğretiye büyük bir takdirle kucak açmışı beklenebilirdi; nihayet soyut kavramlara hani şom ağızlılar belirlenemeyecek sözcükler diye niteliyordu bu kavramları evren konusundaki açıklamalarının baş köşesinde yer vermeye alışıktilar ve ruhbilim alanının kapsamında psikanalizin sağladığı genişliği hoş karşılamaları .gerekiyordu. Celgolelim, bu konuda bir engel dikilmişti karşılarına. Filozofların tanıdığı Ruhsal, psikanalizin Ruhsal'ından nyırı bir şeydi; filozofların büyük çoğunluğu, salt bilinçli olaylara ruhsal adını vermekteydi. Bilinçli dünyayla Ruhsal'ın kapsamı birbiriyle çakışmaktaydı filozoflara göre. Güçlülkle kavranabilen «ruh» içinde bilinç dışında geçenlere, psişik süreçlerin ön koşullan ya da onlara paralel olaylar gözüyle bakıyorlardı. Ya da daha katı bir deyişle söylersek, filozoflara göre ruhun bilinçli fenomenlerden başka bir içeriği yoktu, dolayısıyla ruhun bilimi sayılan psikolojinin de söz konusu fenomenlerden ayrı bir objesi bulunamazdı.

Böyle olunca, Ruhsal'ın gerçekte daha çok bilinçsiz bir durum gösterdiği, bilinçliliğin ruhsal fenomenlere sonradan gelip eklenen bir nitelik sayılacağını, ama ilgili niteliğin ruhsal fenomenlere ille

de katılması gerekmediğini, böyle bir katılmayışın ruhsal olayda hiç bir şeyi değiştirmeyeceği savını öne süren psikanaliz gibi bir öğreti karşısında ne diyecekti filozofları? Bilinçsiz bir Ruhsal'm saçmalığından söz açarak, bunun bir contradicto in adjecto* olduğunu söyleyecek, kuşkusuz böyle bir yargıyla belki aşın ölçüde dar ruhsalhk tanımlarını yinelemekten ötebir şey yapmadıklarım farkctmeyeceklercH. Böylesine bir kesinliğe kaçmak güç değildir bir filozof için, çünkü incelenmesi psikanalisü bilinçsiz ruhsal eylemlerin varlığını kabule zorlayan malzemeden habersizdir. İpnotizmayı umursamamış, düş yorumu konusunda çaba harcamamış hiç, hatta tersine, tıpkı hekimler gibi düşlere uykuda etkinliği azalan zihnin saçma ürünleri diye bakmıştır; saplantı düşünce ve hezeyan diye bir şeyin varlığını sezmez pek ve böyle bir şeyi kendi benimsediği ruhsalimsel önko* şulîara dayanarak açıklaması istenmeye görsün, apışıp kalır. Gerçi bilinçdışmm no olduğunu psikanalist de söyleyemez, ama kendisini bir bilinçdışınm varlığını kabule zorlayan fenomenlere ilişkin açıklamalarda bulunabilir. İlgözlemdcn ayrı bir gözlem çeşidi bilmeyen filozof iso psikanalisti bu noktaya kadar izleyemez. Dolayısıyla, tıp ve felsefe ortasında elinde bulundurduğu yer psikanalize zarardan başka bir şey getirmez. Tıp, kurgusal bir sistem sayar psikanalizi ve onun da, başka doğabilimler gibi, algı dünyasına ilişkin fenomenlerin sabır ve zahmetle incelenmesi te

- Bir isim ve o fsittile birlikte kullanılan sıfat arasındaki çelişki; örneğin taUta demir. <Ç.N.>

meline dayandığına bir türlü inanmak istemez; psikanalizi ustaca kurduğu sistemlerinin ölçütüne vuran filozof ise, bu yeni bilimin akıl almaz varsayımlardan yola koyulduğunu öne sürer ve henüz gelişim üzere bulunan en üst kavramlarının bir açıklık ve dakiklikten yoksunluğu suçlamasını yöneltir ona. Yukarıda anlatılanlar psikanalizin bilimsel çevrelerde karşılaştığı soğuk ve çekimser davranışın nedenini açıklamaya yetecek, ancak psikanalize karşı estirilen o gazap, alay ve küçümseme fırtınalarının, tartışmalarda mantık ve nezaket kurallarını ayak altı etmenin hikmetini anlamamızı bir türlü sağlayamayacaktır. Söz konusu tepki, psikanalizin insanların içinde salt düşünsel denemeyecek daha başka karşıkoymaları canlandırdığını, güçlü duygusal etkenleri harekete geçirdiğini bize sezdirecektir; gerçekten de psikanalitik öğretinin kendisinde yalnız bilginlerin değil, ..genellikle insanların tutkularını böyle etkileyebilen yeteri kadar öge bulunuyor.

Bunların başında da psikanalizin insan yaşamında cinsel içgüdülere verdiği önem gelmektedir. Psikanaliz kuramına göre nevrotik belirtiler, içteki birtakım karşıkoymalar sonucu dolaysız doyuma kavuşmaktan alıkonulmuş cinsel iç.güdü bileşenlerinin kendilerine sağladığı kılık değiştirmiş yerdes doyumlardır. Psikanaliz başlangıçtaki uğraş alanından dışarı taşıp normal ruhsal yaşam üzerine de uygulanabilir duruma erişince, kendi doğal amaçlarından saptırılıp başka amaçlara yöneltilebilen bu içgüdü bileşenlerinin uygarlık alanındaki gerek bireysel, gerek toplumsal başarılarda en önemli katkıları oluşturduğunu kanıtlamaya çalışmıştır. Ancak ilgili savlar, yeni öne sürülüyor da değildi. Mlozof Schopenhauer, cinsel yaşamın eşsiz önemini unutulmayacak sözlerle vurgulamıştı;3 ayrıca, psikanalizin cinsellik diye nitelediği şey, değişik cinsiyetten bireylerin cinsel birleşme dürtüsüyle ya da genital organları uyarak kendilerine haz sağlama eylemiyle çakışmayarak, Platon'un Sympozyon'undaki daha çok bütün evreni kuşatan ve tüm varlığı ayakta tutan Eros'a özdeşlik gösteriyordu.

Ancak, psikanaliz düşmanları bu yüce öncülerini akıllarına getirmiyor, sanki insan soyunun onuruna bir darbe indirmiş gibi bu bilim koluna veryansın ediyor, örneğin psikanalize «tüm cinsellik» suçlamasını yöneltiyorlardı; oysa psikanalizin ortaya koyduğu içgüdü öğretisi, her vakit sıkı bir «ikicilik»e (dualizm) bağlı kalmış, hiç bir zaman cinsel içgüdülerin yanı sıra daha başka içgüdülerin varlığını benimsemekten geri durmamış, zaten cinsel içgüdülerin ,baskılanması için gereken enerjinin öbür içgüdülerce sağland.ğı görüşünü savunmuştur, ilkin psikanalitik kuram, cinsel içgüdüler ve bedensel içgüdüler olmak üzere bir karşıtlığa yer vermiş, ileri bir evrede ise bu ikicilik Eros (sevi) ve ölüm ya da yoketme içgüdüğü karşıtlığına dönüşmüştür. Psikanalize yöneltilen saldırılarda sanat, din ve toplumsal düzenin kısmen cinsel içgüdülerde saklı enerjiden kaynaklandığı yolunda psikanalizin ileri sürdüğü sava, adı geçen yüce uygarlık değerlerinin ayaklar altına alınması gözüyle bakılmış ve insanda yalnız cinsel içgüdüler bulunmadığı, onlar dışmda da insanın kimi yönelimlerle donatıldığı ısrarla öne sürülmüştür. Ne var ki, hayvanda da cinsellik dışı bazı yönelimlerin gözlenebileceği —nihayet hayvan, insan gibi sürekli bir cinsellik duygusu içinde yaşamaz, ancak belirli zamanlarda nöbet nöbet cinsellik etkinliğine açık bulunur—, insandaki bu yönelimlerin asla psikanaliz tarafından yadsınmadığı, başlangıçtaki hayvan.sal içgüdü kaynaklarından çıkışının kamtlanmasıyla uygarlık alanındaki basanların değerinde hiç bir şeyin değişmeyeceği, o ateşli tartışma havası içinde gözden kaçırılmıştır.

Böylesine aşın bir mantıksızlığın ve haksızlığın da bir açıklamaya kavuşturulması gerekmektedir. Bunun için işe nereden başlanacağım kestirmek de güç değildir. Uygarlık iki temel direk üzerine dayanmaktadır; bunlardan biri doğa güçlerinin egemenlik altına alınması, öbürsü bizim kendi

içgüdülerimizin sınırlanmasıdır. Zincire vurulmuş köleler, hükümdariçenin tahtını omuzlarında taşımaktadır. Bu yoldan hizmetkârlık bukağısına vurulan içgüdü bileşenleri arasında —dar anlamda— cinsel karakterdekiler güç ve azgınlıklanıyla öne çıkar. Vay haline onları özgürlüğe kavuşturanın! Omuzlarda taşınan taht kaldırılıp atılacak, hükümdariçeye tekmelerle girilecektir. Toplum bunu bilmekte ve bildiği için de bundan söz açılmasını istememektedir.

İyi ama, ne diye söz açılmasmdı? Bu konunun ele alınmasından ne zarar gelebilirdi? Nihayet psikanaliz, topluma zarar verebilecek tüm içgüdülerin zincirlerinin çözülmesini istememiştir hiç; tersine, insanları hep uyarmış, durumda bir düzeltmeye gidilmesini önermiştir. Ne var ki, toplum ilgili durumlar üzerindeki örtünün kaldırılmasının sözünü işitmeye asla yanaşmamakta, bu da vicdanının birçok bakımdan rahat olmayışından ileri gelmektedir. Bir kez yüksek bir ahlâk idealini ortaya koymuş — ahlâk içgüdüsel bir sınırlamadır—, bu ideale uygun davranılmasını bütün üyelerinden istemekte, böyle bir uygarlığın birey karşısına ne denli güçlükler çıkaracağını hiç umursamamaktadır. Beri yandan, içgüdüsel vazgeçişlerle uğradığı kaybın karşılığını bireye ödeyecek kadar da zengin ya da iyi örgütlenmiş değildir. Dolayısıyla, omuzlarına zorla yüklenmiş özveri karşısında ruhsal dengesini koruyabilmek için gerekli kompenzasyonu gerçekleştirme işi bireyin kendisine bırakılmıştır. Ama böylelikle birey psikolojik bakımdan kendi boyutlarını aşan bir yaşamı sürdürmeye itilmekte, doyuma kavuşturulmamış içgüdüsel istekler nedeniyle uygarlığın yükümlülüklerini sürekli bir baskı gibi üzerinde hissetmektedir. Dolayısıyla, toplum bir uygarlık ikiyüzlülüğü'yle davranmakta, ilgili davranış kendisini bir güvensizlik duygusuna sürüklemekte, yadsıyamadığı dengeyi eleştiri ve tartışmaların önüne yasaklar çıkararak korumak gibi bir gereksinimle karşı karşıya bırakmaktadır. Toplum, bu bakış açısına bütün içgüdülerde, yani bense içgüdülerde de başvurur; söz konusu bakış açısının yalnız şimdiye dek yaratılanlarda değil, akla gelebilecek bütün uygarlıklarda rastlanmasının nedenini burada ele almayacağız, öte yandan, dar anlamda cinsel içgüdülerin bir özelliği var ki, insanların çoğunda psikolojik bakımdan sakat ve yetersiz biçimde dizginlenmesi, dolayısıyla bir an gelip hepsinden çabuk patlamaya hazır bulunmasıdır.

Psikanaliz söz konusu sistemdeki çürük noktaları açığa çıkarmakta ve bu noktalarda bir değişikliğe gidilmesini salık vermekte, içgüdüsel geriye itimlerde aşırılıktan vazgeçilmesini ve daha gerçekçi davranılmasını önermektedir. Baskılanmasında toplumun işi aşırılığa vardığı kimi içtepilerin eskisinden daha çok doyuma kavuşmalarını sağlamak, kimi içtepileri ise geriye itimle baskı altına almanın elverişsiz yöntemini daha yerinde ve güvenilir bir başka yöntemle değiştirmek zorunludur. İşte bu eleştirisinden ötürü psikanaliz «uygarlık düşmanı» sayılmış, «toplumsal bir tehlike» diye bakılıp afarozlanmıştır. Ancak, psikanalize karşı bu direniş hep böyle kalacak değildir; hiç bir beşeri kurum yoktur ki, haklı eleştirilerin sesine kulaklarını sürekli tıkayabilsin. Ama henüz insanların psikanaliz karşısındaki davranışı, hâlâ tutkulara kapıları aralayan ve mantığın işlevini kısıtlayan bu tür bir eleştiri korkusunun egemenliğinden kendini kurtaramamıştır.

Ortaya koyduğu içgüdü öğretisiyle psikanaliz, kendini toplumun bir üyesi hisseden insanın onurunu incitmiş, kuramda yer alan bir başka öğretille de bireyleri ruhsal gelişimlerinin en can alıcı bir noktasından yaralamıştır. Cinsellik dışı (aseksüel) çocukluk masalına bir son vermiş, cinsel ilgi ve etkinliklerin küçük çocuklarda daha doğuştan başlayarak varlığını kanıtlamış, bunların ne gibi evrelerden geçtiğini, nasıl örneğin beş yaşında bir tutuklukla karşılaştığını ve ilerde buluş dönemiyle üreme fonksiyonunun hizmetine girdiğini göstermiştir. Erken çocukluktaki cinsel yaşamın Ödipus kompleksinde, yani annesinin aynı cinsiyetteki parçasına duygusal bağlılıkta doruğuna ulaştığını sezmiş, bunun söz konusu dönemde henüz bir engelle karşılaşmaksızın dolaysız cinsel istek kılıfında varlığını sürdüren bir eğilim sayılacağını anlamıştır. Hani bu doğrulanması öyle kolay bir olgudur ki, görmezden gelinebilmesi gerçekten büyük bir çabanın harcanmasına bakar. Doğrusu herkes öz yaşamında ilgili evreyi geçirmiş, ama sonradan kendini enikonu zorlayarak onu geriye itmiş, unutmaması yapmıştır. Bireysel yaşamın bu evresinden de yasaksevi karşısında bir ürkeklik ve bir suçluluk bilinci kalmıştır geriye. Belki insan soyunun ilk yaşamsal döneminde de durum pek değişik olmamış, ahlâkın dinin ve toplumsal düzenin ilk adımlarının atılması, bu ilk dönemin yenilip aşılmasına sıkı sıkıya bağlılık göstermişti. Birey, sonradan hiç göğüs kabartıcı görmediği ilk yaşamsal dönemin erişkinlik çağında kendisine anımsatılmasına karşı çıkmış, başvurduğu unutmaların örtüsünü psikanaliz çocukluk yılları üzerinden kaldırmak isteyince de kudurmuş gibi bir tutum takınmış ve bu durumda kendisi için bir tek çıkar yol kalmıştır: Psikanalizin savlarının yanlışlığını, sözde bu yeni bilimin hayal ürünleri ve gerçek bozmalarından oluştuğunu ileri sürmek.

Dolayısıyla, psikanalize karşı gösterilen güçlü direnişler düşünsel bir nitelikten yoksun bulunuyor, tersine duygusal kökenlere dayanıyordu. Tutkusal karakteriyle mantıksal cılızlığının nedeni de buradan kaynaklanmaktaydı. Bütün durum, basit bir formüle uygunluk göstermekle idi: kitle içinde insanlar, psikanaliz karşısında, tıpkı şikâyetlerinden ötürü tedavi altına alınan ve hastalık serüvenlerinin başta

ileri sürüldüğü gibi bir akış izlediği sabırlı çalışmalar sonucu kendilerine kanıtlanabilen bir nevrozlu gibi davranmaktaydı. Nihayet psikanaliz, nevrozlara ilişkin gerçekleri kendi kafasından uydurmamış, yıllar ve yıllar boyu uğraşıp nevrozları inceleyerek bunları ele geçirmiştir. Böyle bir durumun ise hem ürküten, hem de ferahlatan bir yanı vardı; ürkütücüydü, çünkü bütün insan soyuna hasta gözüyle bakmak önemsenmeyecek bir şey değildi; ferahlatıcıydı, çünkü her şey psikanalizin varsayımlarına göre nasıl gerekiyorsa, öyle olup bitmekteydi. Psikanalize karşı açığa vurulan direnişleri bir kez daha gözden geçirirsek, bunlardan ancak küçük bir bölümünün, biraz önem taşıyan bilimsel yeniliklerin büyük çoğunluğuna karşı genellikle gösterilen direnişler sayılacağını ister istemez söylememiz gerekiyor. Söz konusu direnişlerin büyük bölümü ise, psikanalitik öğretideki içeriğin insanlardaki duyguları incitmesinden alıyor kaynağını. Aynı şey. Darwin'in insanla hayvan arasındaki kibir duvarını yıkan türlerin kökeni kuramının da başına gelmiştir. Daha önce yazdığım küçük bir yazıda («Psikanalizin Bir Güçlüğü»)4 bu benzerliğe dikkati çekmiştim. İlgili yazıda bilinçli ben'in aşın güçteki bilinçdışıyla ilişkisi konusunda psikanalizin savunduğu görüşün insanın bensevisini ağır biçimde yaraladığını belirterek buna psikolojik darbe demiş ve arkadan türlerin kökeni öğretisi'yle söz konusu bensevi'ye indirilen yaşambilimsel (biyolojik) ve Kopernikus'un bundan daha eski bulgularıyla aynı bensevi'nin yediği evrenbilimsel (kozmozolojik) darbeden söz açmışım. Beri yandan, dış güçlükler de psikanalize karşı direnişlerin artmasına katkıda bulunmuştur; çünkü kendi üzerinde yaşamayınca ya da bir başkası üzerinde uygulamayınca, psikanaliz konusunda insanın bağımsız bir yargı verebilmesi kolay değildir. Pek karışık belli bir tekniği öğrenmeksiz de psikanaliz uygulamasında bulunulamaz; oysa daha düne kadar psikanalizi ve tekniğini öğrenmek için rahat bir fırsat ele geçirmek düşünülecek gibi değildi. Ama şimdi Berlin Psikanaliz Polikliniği ve Öğretim Enstitüsü'nün kurulmasıyla (1920) durum iyiye doğru gitmiştir. Arası çok geçmeden de (1922) Viyana'da Berlin'dekinin benzeri bir enstitünün dünyaya gözlerini açması sağlanmıştır. Nihayet, Yahudiliğini asla saklamamış bir Yahudi olarak bu inceleme yazarının, çevrenin psikanalize karşı gösterdiği antipatide kendi kişiliğinin de payı olup olmadığı sorusunu hayli büyük bir ihtiyatla ortaya atmasına izniniz rica ederim. Bu yolda bir neden ancak seyrek vurulmuştur açığa; ne yazık bizler o kadar kuşkulu bir duruma geldik ki, sözü edilen durumun da psikanalize karşı gösterilen antipatide büsbütün etkisiz kalmadığı sanısına kapılmaktan kendimizi bir türlü alamıyoruz. Psikanalizin ilk temsilcisinin bir Yahudi olması belki salt bir rastlantı değildi; psikanalizi bağrına basabilmek, muhalefet safında bir yalnızlık yazgısını, Yahudilerin başkalarından daha çok aşınası bulunduğu böyle bir yazgıyı yüklenmek konusunda enikonu bir gönüllülüğü gerektirmekteydi.

NOTLAR

1. [Jones, Ernest, Das Leben und Werk von Sigmund Freud (Freud'un Yaşam ve Yapıtları), c. 3, s. 145, Bern 1962]
2. [1931'de metne şunları ekler Freud: «Cinsel uyarılmanın bazı kimyasal maddelerden kaynaklandığı görüşünü yadsıyamayacağımız için, biyokimyanın günün birinde biri erkek, ötekisi kadın cinselliğini uyarıcı nitelikte iki maddeyi bulacağı umulabilir. Ancak mikroskop altında isteri, saplantı nevrozu, melankoli vb. rahatsızlıkların etkenlerinin tek tek saptanabileceği konusunda bir zaman beslenip şimdi vazgeçilmiş umut gibi bu umut da bir safdilliği içeriyor. Ayrıca cinsel kimyada işler çaresiz biraz daha karmaşıktır.» (Über die weibliche Sexualität = Kadın Cinselliği Üzerine, Bütün Eserleri, s. 517 vd.)]
3. [Schopenhauer'ın cinselliğin önemini ne kadar açık seçik kavradığına, Freud daha sonraki yapıtlarında birçok kez dikkati çeker, belli bir yerin adını vermeden Schopenhauer'ın «unutulmaz bir ısrarla» ilgili konuda söylediği sözleri ima eder. James Strachey'in tahminine göre, söz konusu yer büyük bir olasılıkla Schopenhauer'ın Die Welt als Wille und Vorstellung adlı yapıtındaki dördüncü kitabın «tütün yaşamı» başlıklı 42. bölümündeki gerçekten şaşırtıcı , bir pasajdır: «Cinsellik ilişkisinin dünyada oynadığı önemli rol bütün bunlara uygun düşmektedir; cinsel ilişki dünyada bütün etkinliklerin görünmeyen orta noktasını oluşturmakta, üzerine örtülen bütün örtülere karşın dört bir yandan başını çıkarmış çıldır çıldır bakmaktadır. Savaşın nedeni, baskın amacıdır bu ilişki; ağırbaşlılığın temeli, şakanın, esprinin kurumayan kaynağı, bütün İmaların anahtarı, bütün gizli işaretlerin, dile getirilmemiş bütün önerilerin, kaçamak bütün bakışların, gençlerin, beri yandan çokluk yaşlıların her günkü uğraşp didinmelerinin anlamı, İffetsizlerin kafalarında her saat yaşattığı düşünce, İffetlilerin istemlerine karşın dönüp dolaşıp kafalarında kurduğu düş, temelinde alabildiğine derin bir ciddilik saklı yattığından İlatife için her zaman hazırda bekleyen konudur. İşin ilginç ve en hoş tarafı da, tüm İnsanlar için böyle temel bir eylemin el altından yürütülmesi, görünürde İse elden geldiğince görmezden gelinmesidir. Oysa gerçekte söz konusu eylem, kendindeki o mükemmel güçten ötürü dünyanın gerçek ve kalıtsal efendisi kimliğiyle o kalıtsal taht* geçip oturmuş, oradan alaylı bakışlarla kendisini dzginlemeye. zindana kapatmaya, hiç değilse kısıtlamaya ve elden gelirse tümüyle üstünü örtmek ya da yaşamın çok önemsiz bir etkiİnİİğiymlş gibi kendini açığa vuracak biçimde onu denetim altına almaya yönelik çabaları 'izlemektedir. Ne var ki, cinsel İçgüdünün yaşam isteminin çekirdeğı, dolayısıyla tüm isteklerin yoğunluk kazanmış biçimi olmasına uygun davranışlardır bunlar. Zaten bu yüzden ben metinde cinsel organları istemin odak noktası diye «İteledim. Hatta denebilir ki, İnsan cinsellik İçgüdüsünün somutlanmış biçimidir; çünkü insanın oluşumu bir çiftleşme eylemi, İsteklerinin isteğı yine bir çiftleşme eylemidir ve İlgili İçgüdüdür ki, insanın varlığını sürdürür ve ayakta tutar. Gerçi yaşam istemi en başta bireyin varlığını sürdürme eğilimi olarak açığa vurur kendini; ne var ki, bu, türün varlığını sürdürme eğiliminin yalnızca bir basamağıdır. Türün yaşamı süre, kapsam ve önem bakımından bireyin yaşamını aştığı için, türün varlığını sürdürme eğiliminin de bireyin varlığını sürdürme eğiliminden o derece güçlü olması gerekir. Dolayısıyla, cinsel İçgüdü, yaşam isteminin en mükemmel dışavurumudur, en belirgin dile getirilmiş bir özelliğidir. Böylece, bireylerin bu İçgüdünden doğup çıkışı ve ilgili İçgüdünün doğal insanın bütün öbür isteklerine baskın oluşu eksiksiz bir uyum içindedir.» (Die Welt als Wille und Vorstellung, c 2, Wiwenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt 1961, s. 656 vd.) [Freud, Sigmund, Eioe Schwierigkeit der Psychoanalyse (Psikanalizin Bir Güçlüğü), Bütün Eserleri, c. 12, s. 3, vd.]

Kitapta Geçen Bazı Kavramların Kısa Açıklaması

(oral) evre: Psikanalizde kendisini anal (makatsal) ve faille (penissel) evrelerin izlediği ilk cinsel gelişim evresi. Belirleyici özeli. ği. ağız bölgesine karşı duyulan aşırı ilgi ya da bu bölge aracılığıyla aşırı haz sağlama eğilimidir.

Aktarım: Fr. transfert, İngl. transference; olumlu ya da olumsuz bir duygu yükünün bir insandan bir başka insan ya da nesneye kaydırılması. Dar anlamda, üzerinde ruhsal sağaltım (psikoterapi) uygulanan hastanın bir başkasına, çocukluk anne ve babasına karşı bir vakit içinde besleyip dışavuramadığı duygu ve düşünceleri, söz konusu kişilerin yerine hekimi geçirerek onun üzerinde açığa vurması.

Aktüel nevroz: Fr. neVrose actuelle, İngl. actuel neurosis; Freud'un psikonevrozlardan ayırdığı bir nevroz çeşidi. Çocukluktaki değil, halde yaşanan çatışmalardan alır kaynağını. Buradaki semptomlar bir zaman yaşanmış olayların simgesel dışavurumları değil, doğrudan doğruya cinsel doyum eksikliğinin ya da uygunsuzluğunun sonuçlandır. Gerek aktüel nevrozlar, gerek psi. konevrozlar cinsel bir nedene dayanmakla birlikte, aktüel nevrozlarda bu neden aktüel (güncel) cinsel yaşamdaki bozukluklar, psikonevrozlarda ise geride kalmış yaşam yıllarındaki travmatik olaylardır. Ayrıca, aktüel nevrozların etiyolojisi (nedeni) isteri ve saplantı nevrozunda olduğu gibi ruhsal değil, bedensel (somatik) bir karakter taşır. Freud. ilkin korku nevrozuyla nevrasteniye aktüel nevrozlar içerisine katmış, daha. sonra hlpokondri'yi (hastalık hastalığı) da bu gruba sokmuştur. Freud'a göre, korku nevrozunu doğuran neden, cinsel uyarılmanın uygun yoldan boşalımı kavustunulamaması, örneğin' mastürbasyon yoluna başvurulmasıdır.

Ambivalens: Birbiriyle' bağdaşmayan duygu, düşünce, istek ve amaçların aynı zamanda varlığı.

Ambivalens deyimini ilk kez E. Bleuler (1857-1939) ortaya atmıştır. Bleuler, üç ayrı alanda bir ambivalensin varlığını benimser. Bunlardan birincisi istem alanındadır (ambitendens), örneğin özne aynı zamanda hem yemek yemek ister, hem istemez. İkincisi düşünsel alandadır, örneğin özne aynı zamanda bir görüşü ve onun tersini savunur. Üçüncüsü ise duygu alanındadır, örneğin özne bir kişiyi aynı zamanda hem sever, hem ondan nefret eder.

Bleuler ambivalens'i şizofreninin primer (birincil) semptomu sayar, ama normal psikoloji alanında da bir ambivalensin varlığını benimsemezlik etmez. Ambivalens deyimini Bleuler'den a.an Freud, bunu daha çok duygusal alanda kullanmıştır. Buna göre, ambivalens gelişimin pregonital evrecinde ön plandadır. İlgili dönemde cinsel ve saldırgan (agresif) içtepiier bir arada varlığını sürdürür. Ambivalens kimi beilli duygularda, örneğin yas ve kıskançlıkta ya da belli durumlarda, örneğin psikojen depresyonda ya da saplantı nevrozunda pek belirgindir. Bütün psikanalistler, duygusal çelişkinin (duygusal ambivalens) nevrozla aa alabildiğine önemli bir rol oynadığı konusunda görüş birliğindedir. Atonezi: Yunanca olumsuzluk eki a ile mncsis'ten (anımsama) oluşmuş bir sözcük. Bellekteki bütün ya da bazı anıların geçici ya da sürekli yitimi. Psikanaliz dilinde 1) Çocuksa) amnezi, 2) İsteri amnezisi olmak üzere iki ayrı deyim bulunmaktadır.

Analsadistik evre : Freud'a göre. libido gelişiminin iki ilâ dört yaşlan arasına rastlayan ikinci evresi.

Belirleyici özelliği, libidonun analerojen bölgenin egemenliği altında örgütlenmesidir.

ez: Hastalık öyküsü; hastanın kendisinden ya da yakınlarından elde edilip, hastalığın teşhisinde yararlanılan bilgilerin tümü. örneğin hastanın adı. yaşı. cinsiyeti, mesleği, içinde yaşadığı koşullar, daha önce geçirdiği hastalıklar, ameliyatlar ve kazalar, aile durumu, şikâyetleri vb. bilgiler anamnez (hastalık öyküsü) kapsamına girer.

Animizm: Lâtince ruh anlamına anima'dan gelen bu sözcük, ilkel kabilelerde doğa olaylarının nedeni olarak ruhsal güçlere ve tüm doğa'nın canlılığına inancı anlatır.

Belirti: Semptom, araz.

Pr. mol, ingl. ego; psikanaliz kuramında ruhsal aygıtın bireyle realite, es (o) ile ustben arasında aracı rolünü oynayan katman. Ei'ln tersane bir karmaşa durumu göstermez, örgütlenmiş halde bulunur. Dış dünyayı algılama (persepsiyon) ve bu dünyaya uyum işlevini üstlenir. Ayrıca düşünce, bellek, devinimlerin denetimi ve emosyonlar (duygu ve heyecan) da ben'in fonksiyon sisteminin kapsamına girer. Dış ve iç dünyadan ben içine sızan bütün öğeler burada bir bireşime (sentez) kavuşturulur.

Böylece ben. intrapsik bir düzenleyici rolünü oynar, deneyimleri organize eder ve bu organizasyonu gerek içgüdülerin zamansız etkisine, gerek vicdanın aşırı güçteki baskısına karşı korur. Ben'in işlevleri doğuştan insanda bulunmaz, bireysel yaşamın akışı sırasında gelişip ortaya çıkar. G. Jung'a göre persona, gölge, anima ya da animus, arşetip gibi birtakım "altkişilikler ben kapsamına girer ve ben ile ilişkileri yaşam boyu değişip durur.

Bensevi: Bkz. narsizm.

Bensevisel nevroz : Bkz. Narsistik nevroz.

Cinsel Özdoymuru : Mastürbasyon, istimna; cinsel organların daha çok elle uyarılarak kendi kendine cinsel haz sağlanması.

Coitus interrupt!»: Bir gebeliğin önlenmesi amacıyla penisin boşalımdan (ejekulation) kısa süre önce vaginadan çekilerek cinsel birleşmeyi istemsel yoldan sona erdirmeye.

Çiftcinsellik: Pr. bteexualite', ingl. bisexuality; aynı kişide hem erkek, hem dişi özelliklerinin varlığı. t'reud, ruhsal çiftcinsellik düşüncesini W. Fiess'ten alarak geliştirmiştir. Dos Unbclagen in der Kultur adlı yapıtında şöyle der: «İnsan da kesinlikle bir çiftcinsel yatkınlığı içeren hayvansal bir yaratıktır. Birey iki simetrik yarımın kaynaşmasından oluşmakta, bunlardan biri araştırmacıların görüşüne göia tamamen erkeksel, ötekisi tamamen dişisei karakter taşımaktadır. İki yarımın her birinin de başlangıçta erdişi bir nitelik taşıması mümkündür.»

Derinlik Psikolojisi: Klasik bilinç psikolojisine karşılık bilinçdışını inceleyen psikolojiye Freud'un verdiği isim. Bugün Freud'un psikanalizinden, Adler'in bireysel psikolojisinden ve Jung'un analitik psikolojisi'nden doğmuş ruh hekimliği psikolojisinin genel adı. Ayrıca, ruhu değil, insan ve hayvan davranışını ya da salt İnsan davranış ve yaşantısını inceleyen genel psikoloji ya da okul psikolojisine karşılık ruh'u ve ruhsal'ı konu alan her türlü ruhsalbilimsel araştırın derinlik psikolojisi kapsamına girmektedir.

Dıgyansitim: Projeksiyon; ruhçözÜmsel (psikanalltik) terim olarak kişinin kendine özgü tasarım, İstek ve duygularını dış dünyaya yansıması. Bu yoldan kişi, nesnelere, kendilerinde olmayan özellikler yakıştırır. Öznel tasarımlara nesnel nitelik kazandıran bu süreç, ruhçözÜmsel açıdan savunı mekanizması olup. çok kez normal düşünüy eyleminde karşımıza çıkar, sanrılarda büyük bir rol oynar. Dıgyansitim ilkin paranoya'da bulgılayan Freud, bunu primer (birincil) savunı şekli olarak tanımlar; normal bir mekanizmanın bir kötüye kullanımını oluşturan bu savunı şeklinde birey kendisi için tatsız bir durumun kaynağını dış dünyada arar. Daha sonra, 1915 yılında Freud, fobileri içgüdüsel tehlikenin dış realiteye gerçek bir. projeksiyonu olarak açıklar: «Ben o türlü davranır ki. sanki korkuya yol açan neden bir içgüdü değil de bir dış algılamadır, dolayısıyla bu dış tehlikeye fobi biçimindeki kaçış çabalarıyla tepki gösterir.» (Bilinçtbşı, 1115. Bütün Eserleri, X, s. 283.) 1922'de kaleme aldığı Kıskançlık, Paranoya ve Eşcinsellikte Bazı Nevrot.k Mekanizmalar adlı yapıtında ise bir dıgyansitimai kıskançlık'tan söz eder ve bunu gerek normal kıskançlıktan, gerekse paranoyalılardaki kıskançlıktan ayırır: «Özne, içinde uyanan ihanet isteklerine karşı kendini savunarak onları dıgyansitimla cinsel eşine mal eder. Böyle bir davranışla dikkatini kendi bilinçdışından alarak eş'.nin bilinçdışına yöneltir.» Freud, dıgyansitimın normal bir karakteri içerdiğini tekrar tekrar belirtir, örneğin batıl inançta, m tolojide ve animizm'de dıgyansitim mekanizmasının etkinliğini görür.

Düş Azması: Aim. Pollution (f), fr. pollution (nocturne), Ingl. pollution, nocturnal emission, ar. ihtilâm; geceleyin genel olarak, cinsel içerikli düşlerin etkisiyle meni boşalımı.

Düşlem: Bkz. Gündüz düşü.

Eksog&mi: Dışevli'.lik; kan akrabalarının ve ilkel kabilelerde aynı toteme bağlı üyelerin kendi aralarında evlenmelerinin yasaklanması.

Erojen: Bkz. sevisel.

Es: Fr. ça, İngl. İd, türk, o; ruhsal aygıtın en eski ve en bilinçsiz, mekanizmasına Freud'un Groddeck'ten alarak verdiği isim. Freud'a göre, Es varlığımızın çekirdeğini oluşturmakta ve haz ilkesi'nin amansız egemenliği altında bulunmaktadır.

FoM: Belli nesne ve durumlar karşısında İnsanın saçma olduğunublmesuie karşın kapılmaktan kendini alıkoyamadığı korku. Boş alanlardan geçmekten' kapalı yerlerde bulunmaktan ve belli hayvanlardan duyulan korku, en sık rastlanan fobiler arasındadır. Bir nesne ya da auruma karşı fobis. bulunan kişi, o nesne ve durumla karşılaşmaktan kaçınarak korkudan kendini kurtarmaya çalışır. Nedeni, bilinçdışına kaymış bir çatışmadır, fcr.uda güie tobier, iierı bir ölçüye varan yalnızak, oıüm. hastalık korkusu gibi günlük yaşamda duyulan korkular ve ormanlardan korkmak, hayvanlardan korkmak, yüksek yerlere çıkmaktan korkmak gibi özel fobiler olmak üzere ikiye ayrılı..

Gerçeklik ilkesi: Fr. prİncipe de re'alite', ingl. realityprincipleV3, principle of teality; Freud'a göre ruhsal olaylara egemen olan iki ilnecen biri; öbür iiko ise h;z ilkesi'dir ve gerçeklik ilkesi ruhsal gelişim sırasında haz ilkesinin bir moailıkasyonu sonucu ona^a çıkar. l'reud bir yazısında, başlangıçta bedenın sanrı (halüsinasyon) yoluyla içgüdüsel gereksinimlerine dolaysız doyum sağlamaya çalıştığını belirtir. Ancak, bu doyumların sanrı yoluya eie geçirilemeyişi ve bu bakımdan uğranılan düş kırıklıkları, çocuğu dış dünyadaki reel durumları dikkate almayı ve işleklerine doyum sağlayabilmek için ilgili realitede değişiklikler yapabilmeyi öğretir, Uöylece gerçeklik (realite) ilkesi Laşlangıçta tok başına egemen haz ilkesinden ruhsal olayları düzenleyici bir ilke niteliğiyle doğup çıkar. Ne var ki, bu ilken.n dofeu^u, ruhsal aygıtı yönetecek bir dizi uyumun (adaptasyon) bireyde gelişmesine bağlıdır. Yine de bir başka yazısında ireud. haz p^inrie koşan ben'in gciceklik ilker.i'ni göz önünde tutarak bir içgüdüsel isteği

hemen duyulduğu anda doyuma kavuşturmanın mı, yoksa bunu bir başka zamana ertelemenin mi ya da kısaca söz konusu isteği bilinçdışına itip baskılamanın mı yerinde bir davranış sayılacağına karar verlt.

Ben bu işi yaparken iç realiteyle dış realiteyi birbirine karıştırmamak için de ruhsal aygıtın gerçeklik denetimi adındaki bir mekanizmasından yararlanır.

Geriye (bilinçdışına) itim: Fr. refoulement, İngl. repression; ben tarafından benimsenmeye değer görülmeyen içgüdüsel isteklerin ya da bunların temsilcilerinin düşünce, imge ve tasarım şeklinde bilinçten sürülüp atılmasını ve illeride dönüp bilinç alanına ayak atmalarının önlenmesini sağlayan özel bir savunma mekanizması. Freud'a göre, bilinçdışına itim olayına yaşantılar değil, bunların anıları üzerinde başvurulur. Amaç, elem duygusundan kaçınmaktır. Elem ve korkunun doğmasının önlenemediği geriye itimler başarısız kalmış sayılır. Geriye itim olayı daha çok isterlda gözlemlenebilirce de. diğer nevroz çeşitlerinde ve normal psikolojide de * görülebilir. Es ve ben'in bilinçsiz bölümleriyle üstben arasındaki çatışmada bir savunma olayıdır. Ekonomik açıdan bakıldığında, başlangıçtaki bir tasanma eslik eden psişik enerji başlangıçta ilgisiz bir tasarıma aktarılabilir, örneğin «ayakkabı» sözcüğü bir yaşantı kompleksinin yerini alabilir ve ilgili sözcük geçer geçmez belli bir kişide bir heyecan durumu ortaya çıkabilir.

Geriye itilmiş yaşantı malzemesi bir içgüdüsel enerjiyle yüklü bulunur ve kendine doyum sağlamak için sürekli çaba harcar. Öte yandan, ben. kendisindeki enerjinin bir bölümüyle bilinçdışına itilmiş malzemeyi orada tutmaya çalışır.

Gfindfiz düşü : Fr. rfrve diurne, reverie, ingl. daydream; uyanık durumda kişinin kafasında yaşattığı canlı hayaller. Kişinin istekleri bu hayallerde bütün çıpaklığıyla kendini belli eder, düşlerdeki gibi simgesel b.r kılığa bürünmezler.

Hastalık kazancı: Belli bir hastalıktan dolayı ya da dolayısıyla sağlanan her türlü doyum bu deyim kapsamına girmektedir. Birincil (primer) ve ikincil (sekunder) olmak üzere ikiye ayrılmakta, birincil hastalık kazancı nevrozların gerçek nedenlerini oluşturmakta, nevroz sığınılıp barınılacak bir nesne gibi görülmekte, nevroz Lehrtilerinden birtakım çıkar ve doyumlar sağlanmaktadır. İkincil hastalık kazancı ise belli hastalıktan sonra ortaya çıkmakla ya da bir kez var olan bir hastalıktan yararlanma amacı güdülmektedir. Birincil hastalık kazancında, hasta, nevroz belirtilerine sığınarak daha tatsız bulduğu bir durum ve çatışmadan kelndisini kurtarmaya çalışır. Ancak, her iki tür hastalık kazancı arasında kesin bir ayırım yapma olanağı da yok<,u>»

lfdia kompleksi: Fr. complete de castration, ingl. castration complex, çocuklarda Ödipus kompleksine bağh olarak ortaya çıkar. Annelerine aşırı cinsel bir eğilim gösterip, babalarına karşı içlerinde düşmanca duygular besleyen, hatta bu duygularında babalarının ölmesini isteyecek kadar ileri giden oğlanlar, bu tutumlarından ötürü babalarının kendilerini içdiş edeceği; yani erkeklik organından yoksun bırakacağı kompleksi ve korkusu içinde yaşarlar. Kızlar ise çokluk ilgili eylemin daha önce kendi üzerlerinde uygulandığı, penislerinin kendilerinden koparılıp alındığı duygusuna içlerinde yer verirler. Imago : Belli bir kişiye ait bilinçsiz olarak geliştirilen, bli'nçsiz kalan ve belli Özelliklerle donatılan içsel tablo. Bunlardan en önemlileri erken çocukluk döneminde anne ve babayla ilgili olarak oluşturulan tablolarıdır. Bu tablolar özellikle nevrozular tarafından dışa yansıtılarak başka kişilere maledilir, dolayısıyla bireyin çevreyle ilişkisinde önemli bir rol oynarlar.

tpnoid: (biline durumları için) uyku ya da ipnoza benzeyen.

Karjikoyma: Fr. resistance, ingl. resistance; bilinçsiz ruhsal içeriklerin bilinçli duruma getirilmesinden duyulan hoşnudsuzluk, dolayısıyla belirtilerin (septom) giderilmesine ve iyileşmeye karşı direniş. Bilinçsiz karşikoyma, örneğin hekimin yeteneklerine ve psikanaliz kuramlarına karşı yöneltilen eleştiri, inatla susup sağaltım çalışmaları sırasında hekime yardımcı olma— • ya yanaşmama vb. davranışlarla kendini açığa vurabilir. Amaç, nevrotlk semptomlarla sağlanmış kararsız dengeyi ayakta tutan çetin psişik özlerin analizini önlemektir. Dolayısıyla, Freud,. karşikoymanın psikanalizini tedavinin can alıcı noktalarından, biri sayar, başlangıçta psikanalize karşı çeşitli çevrelerde gösterilen tepki ve düşmanlığı da ilgili karşikoymayla açıklar.

Kastrasyon kompleksi: Bkz. içdiş kompleksi.

Katarsis: Fr. Catharsis, Ingl. catharsis; ttirk, arınma; Aristoteles'ini Poetica adlı yapıtından alınmış sözcük; ilgili yapıtta tragedyanın seyirci üzerindeki etkisini anlatır. Psikanalizde bilinçdışına itilmiş duyguların yaşanıp deşarj (boşalım) olanağına, kavuşturularak hastanın patojen duygulardan ve nevrotik semptomlarından kurtarılması.

Katart'k Yöntem : Tarih bakımından psikanalizin başlangıcında başvuru olan sağaltım yöntemi. J. Breuer'in Anna O. adındaki hastasının tedavisi sırasında bulguladığı bu yöntemi, J. Breuer ile S.. Freud 1895'te kitap halinde yayınladı: Hastayı ipnozla uyutarak (Freud'un başlangıçta uyguladığı yöntem) ya da «serbest» çağrıcım» yolu izlenerek (Freud'un daha sonradan uyguladığı yöntem) isteri belirtilerin;

hastanın yaşamöyküsünde geriye doğru izleyerek bunlara yol açan travmaları ele geçirmekten ve hasta tarafından bunların yeniden yaşanıp dışavurumlarının sağlanarak bir arınmanın (katarsis) gerçekleştirilmesinden oluşmaktadır.

Kompensasyon: Fr. compensation, mōchanisme de compeneat'on, ingl. compensation, os. telafi, türk, dengesiz giderim; psikanaliz terimi olarak bireyde varlığı kabul edilen bir mekanizmanın adı; bireyin etkinliğinde başgösteren bazı güçsüzlük ve bozukluklar. bu mekanizma yardımıyla yine bireydeki diğer kusursuz davranış biçimlerinin etkisinden daha güçlü ve etkin kendini açığa vurması sağlanarak giderilir ve böylelikle organizmadaki denge yeniden kurulmuş olur.

Konversiyon : Fr. conversion, ingl. conversion; bilinç dışına itilen libidoyüklü psikik içeriklerin somatik (bedensel) semptomlara dönüşümüne psikanalizde verilen isim; libidonun başlangıçtaki içgüdüsel amacından' el çekerek yerdeş amaçlara yönelmesi. bilinç dışına itilmiş istekler, konversiyon semptomlarıyla kendilerine simgesel yoldan bir dışavurum sağlarlar.

Konversiyon ikerisi: Bir nevroz çeşidi; semptomlarını konversiyon~~ semptomlarının oluşturduğu ikeri tablosu. Psikanaliz kuramına göre konversiyon ikerili hastalar, çimenlikleri çocuksal gelişim aşamasında kalmış, ödipus kompleksleri gereği gibi bir çözüm.o kavuşturulamamış kişilerdir, örneğin bir kız babasıyla cinsel birleşimde bulunmak isteğini içinde duyabilir, beri yandan bu isteğe şiddetle karşı koymaya çalışır. Konversiyon iste illerde bazan oral gelişim evresine Hksasyonlar (takılıp kalmalar) da görülebilir. Semptom oluşumunda başka kişilerle, bazan organsal rahatsızlıkları bulunan kimselerle özdeşleşmeler büyük rol oynar. Psikanaliz Üzeiinc adlı yazısında (Toplu Eserler, c. VII, s. 14) Freud şöyle der: «Hastalığın ortaya çıkmasının nedeni patojen durumlarda kişinin içinde oluşmuş he ocanlar normal bir dışavurum olanağına kavuşturulamamakta, sıkışıp kalmış bu duygular anormal bir kullanıma konu yapılmaktadır. Bir bölümü ruhsal yaşam için sürekli bir yük Oluşturmakta, sürekli uyarıcı kaynaklar durumunda varlıklarını korumaktadır. Bir bölümü de normal bedemel innervas'on'ara ve tutukluklara dönüşmekte, böylece hastalığın bedensel semptomları ortaya çıkmaktadır. Biz, bu ikinci olay için i..te.i konversiyon deyimini kullandık.»

Konversiyon ikerisinden ayrı olarak, semptomları konversiyon sonucu ortaya çıkmayan korku ikerisi bulunmaktadır.

Korku Nevroz; Başlıca belirtisi korku olan nevroz tablosu. Sk nöbe e | ya da uzunca zaman süren korkulu durumlar şeklinde kendini açığa vuran korku, yalnızlık, terkedilmiş ya da bunun yoi açtığı çaresizlikten kaynaklanır. Aşırı bekleme korkusu, boşlukta yüzen korku, karanlıktan, yılanlardan, kurbağalardan, fa e erden aşırı korku şeklinde kendini açığa vurabileceği gibi, kalp atışlarında hızlanma (taşikardi), solunum güçlüğü, başdönmesi. titreme, geceleri korkuyla i"kudan uyanma, sık sık idrara çıkma, genel bitkinlik gibi somatize (bedensel) korku şeklinde de görülebilir.

Freud tarafından nevrasteniden ayrılarak aktüel (güncel) nevrozlar arasına katılmıştır. Freud'a göre korku nevrozunun nedenini, normal olarak Coitus interruptus (cinsel birleşmenin yarıda kesilmesi), dulluk yaşamı, klmakterlum (adetten kesilme) ve İstimnadan (cinsel özdoymu) el çekme gibi cinsel alandaki aksamalar şeklinde kendini açığa vuran aktüel çanşmalarda aramak gerekir. Ne var ki, aşırı çalışma sonucu ortaya çıkan bitkinlik durumları da korku nevrozuna yol açabilmektedir.

libido: (Lât: haz, zevk); Freud'un cinsel içgüdü enerjisini anlatmak üzere psikanaliz diline malettiği terim. Freud'a göre. libido, karşıtı olan yoketme (destrüksiyon) içgüdüğü gibi biyolojik karakter taşıy, insan organizmasının hücrelerinde saklı yatar. Sevi kapsamına giren tüm duygular, libldo'nun içeriğini oluşturur. Freud. hem kendisine doym sağlama amacı güden cinsel istek, hem de bu isteğin içerdği enerji yükü gözöyle bakar libido'ya,

MajUt: Yunanca megain'den (sihir, büyü) gelen sözcüğün Türkçe karşılığı siliirsel'dir. Maji (sihir), doğal önlemlerin yardımına başvurmada nesneleri, insanları, hatta cinleri ve ruhları etkileyebildiğine inanılan gizsel güce verilen addır. Ruh çağırmalar, dualar, muskalar, maskotlar vb.'nin yardımıyla nedensellik ilkesi göz önünde tutulmaksızın dış dünyanın etki altına alınabileceğini benimseyen dünya görüşü de majik dünya görüşü diye nitelenmektedir.

Mastürbasyon; Bkz. cinsel özdoymu.

Narsizm: Fr. narcissisme, ingl. narcissism, türk, bensevi; terim, bir Yunan efsanesinde suda hayalini görerek kendi kendisine âşık olan ve aşkının gerçekleşmeyişinden ötürü canına kıyan Narkissos'tan kaynağını almaktadır. Yaşamının erken döneminde çocuğun libidosuna kendi ben'ini obje seçtiği primer (birinci) ve biyein dış objelerden libido yüklemelerini gerisin geri çekip alarak kendi ben'ini libidosuna obje yaptığı sekunder (ikincil) narsizm olmak üzere ikiye ayrılır. Primer ve sekunder narsizm deyimleri gerek psikanaliz l.teratüründe, gerek Freud'un kendi yapıtlarında değişik anlamlara konu yapılmıştır. Freud'da primer narsizm'le genel olarak ilk narsizm, yani çocuğun henüz dış objelere yönelmediği ve kendi kendini sevi objesi yaptığı narsizm anlatılır.

Narsistlik Nevroi: Fr. növrose narcissst'que, ingl. narclsstic nevrosis türk. bensevisel nevroz; libidonun dış olaylardan gerisin geri çekilerek ben kapsamına alınması ve aktarım oluşturma gücünü yitirmesi sonucu ortaya çıkan ruhsal bozukluk. Freud. başlangıçta şizofreni de içerisinde olmak üzere bütün psikozları narsistik nevroz diye niteleyerek bunları aktarım nevrozlarından ayırmış, daha sonra aynı kavramı manikdepresif hastalık için kullanmıştır.

Nevrasteni: Fr. neurasthenie, ingl. neurasthenia, türk sinir zafiyeti; 1869'da G. M. Beard'ın tanımladığı hastalık tablosu; sinir sistemi fonksiyonunda aşm çalışma sonucu başgösteren zayıflık ya da bitkinlik durumu. Nöropati ile arasındaki ayırım, nevrastenide aslında sağlam bir sinir sisteminin dış etkiler sonucu hastalanmasıdır. Çabuk yorulma, bedensel ve ruhsal güçsüzlük duygusu, başağrısı. kol ve bacaklarda ağrılar, ter boşanması, uyku bozukluğu nevrastenin belirtielerindendir. Freud. 1895 yılında nevrasteni tanımını Beard'dan alarak bunu 3 aktüel nevrozdan birisi için kullanmış, ama buna neden olarak cinsel içgüdü boşalımındaki bir yetersizliği görmüştür Günümüz tıbbında nevasteniden pek söz açılmamakta eskiden nev^asteni denilen hastalardan çoğunun aktüel nev'rozlu oldukları anlaşılmış bulunmaktadır.

Nevroz: Nevroz deyimi ilk kez İskoçyalı hekim William Cullen (1710-1790) tarafından ortaya atılmış olup. Yunanca neuron (sinir) kckunden gelmekteair. Eldeki teşhis olanaklarıyla ilgili dokulara» histoiolojik anatomik herhangi bir değişikliğe rastlanmamasına karcın kendini açığa vuran fonksiyon bozukluklarına verilen isimdir. Nevrozlar için fonksiyonel bozukluklar deyimi de kullanılmaktadır. Olmasa olmama» yapma: Fr. annulation (retroactive), ingl. undoing; özeükie saplunu nevrozlarında karşılaşılan bir savunma mekanizması. BilinçU ve bilinçsiz suçluluk duyguları, yasak davranışları ortadan kaldıran majik bir davranışla giderilir. Özne, sanki daha önce yaptığı davranışlar, söylediği sözler ve kalasından geçirdiği düşünceler iuç olmamış gibi davranır. Sevgilisinin arabasıyla geçeceği yolun üzerindeki bir taşı kaldırıp bir kenara koyan bir kimsenin biraz sonra aynı taşı,, alıp eski yerine koymasını buna örnek gösterebiliriz.

ödipns kompleksi: Pr. complexe d'Oedipe, Ingl. Oedipus complex; çocuğun anne ve babasına karşı beslediği sevgi ve aşmanlık duygularının bir bütün halinde örgütlenmesi. Olumlu ve olumsuz olmak üzere iki ayrı biçimde açığa vurur kendini. Olumlu (poz.tii) biçimi, kompleksin adını aldığı eski Yunan, efsanesine uygunluk gösterir, yani oğlanlar babalarına ve kızlar annelerine rakip kinue gözüyle bakıp, içten içe onların ölmes.ni ister, oğlanlar annelerine, kızlarsa babalarına aşın bir c.n..el eğil:m gösterir. Olumsuz biçimde ise durum tersidir. Freud'a göre, çocuklar penis (fallus) döneminde, yani üç ili beş yaşlarında bu kompleksi yaşar, beş yaşından sonra kompleks etkisini yitirir, bir uyuklama (latens) evresinin ardından buluşla birliktede yeniden canlanma gösterir ve dışta sevisel bir obje seçimiyle az ya da çok bir başarıyla yıkımı sağlar.

ölüm içgüdasü : Pr. pulsion de mort, Ingl. deathInstinct; Freud'a göre biyeyde varlığını sürdüren kendi kendini yoketme ve anorganik duruma dönme eğilimi. Saldırganlık, ölüm içgüdüünün öukunder (ikincil) olarak dışa yönelmiş biçimidir. Ölüm içgüdüü, Freud tarafından 1920 yılında yaşam içgüdüüne karşıt olarak ortaya atılmıştır. Böylece eski bensel içgüdülüeryaşam içgüdüü kuramı yerini ikili (dualist) bir içgüdü kuramına bırakmıştır. Yaşam içgüdüü (Eros) ve ölüm içgüdüü (Thanatos) normalde bir denge durumunda bir arada varlığını sürdürür. Ancak sadizm ya da melankoliklerin özcezaladın eğilimlerinde olduğu gibi sayrisal (patoloj.k) durumlarda bu birlik bozulup dağılır.

özdeşleşme: İdentifikasyon; kendini bir başkasıyla bir tutma, o kişiyi düşünce, davranış ve duygu bakımından kendine örnek alıp benimseme, o kişinin düşüneceği gibi düşünme, davranacağı gibi davranma, hissedeceği gibi hissetme, özdeşleşmenin kişiliğin gelişmesinde çok önemli bir yer vardır. Çocuğun anne ve babasındpn biriyle özdeşleşip onun aile içinde ovnadfrı rolü üstlenmesi birincil (primer) özdeşleşme diye nitelenir. Çocuğun kendisiyle özdeşleşeceği ilk kişüer olan. anne ve babanın bu sürecin gerçekleşmesinde yetersiz kalması ya da Özdeşleşmede karşılaşılabacak daha başka güçlükler, örneğin anne ve babanın evlilik yaşamındaki uyumsuzluk ve sürtüşmeler, cocuğun kişilik yapısında kimi bozukluklara yol açabilir. M. Kle'n'm ps'kinaliz diline soktuğu disyansitiv.?! özdeslrsm'e'de (Inel. projektive İdentif'cation) özdeşleşen kimse kendi özelliklerinden bir bölümünü ya da tümünü bir başkasına kaydırır, kendi "he«'!nin k'mi parçalarını o kislve aktarır. D'syansit'mral özdeşleşme, duygudaşlığın ve kendini bir başkasının yerine koymanın ilk biçimini oluşturur.

Paravan» mı: Pr. Souvenlrecran. Ingl. screen memory; ilk beş yaşam yılına giren çocukluk anısı.

Görümür'e anlamsız, açık seçik nitelikleriyle dikkati çekerler. Ps'kanaliz bunların kavdırma sonucu doğmuş son derece önemli anılar olduğunu bulguıamıştır. Freud'a göre bu anılar çocuklukta bütün önemli yaşantıları icerlr. manifest düşün düş düşüncelerini kapsamında barındırması gibi, unutulmuş çocukluk yıllarını tems'l eder'.er.

Patojen : Hastalandıncı.

Pavornocntrnns : Pr. terreur nocturne, ingl. nlgt terror, sleep terror; çocukların geceleri uykudan çığlık atarak korkuyla sıçrayıp uyanmaları, özellikle küçük çocuklarda uyuduklprnrtan bir. İki saat sonra görülür. Bir çığlıkla uyanan çocuk kalkıp yat!>kfa oturur ya da ayakta dikilir bozan da büyük bir ted'rglnllk içinde bağırarak odada ko?up durur. Çokluk odada birtakım hayvanların ve yabancı k'mseterin bulunduğunu şavklar. Oryantasyon (yönelim) gücü kaybolmuştur, çevresindeki kişileri tanımaz. Birkaç dak'ka sonra nöbot geçer, çocuk yen'den uvkuya dalar, ertesi sabeh uyandığında rece olun bitenleri h'ç anımsamaz. Kimi zaman uyurcezerllkle baftlantıdır. Eskiden bevlndeld organsal bir bozuklunun örneğin saranın belirtisi görölmüşse de srtIntimtizde cocuksal bir nevrozun ya da nöropatlnin bir semptomu sayılmaktadır.

Pollusyon : Bkz. düş azması.

Regresyon ; Geriye dönüő, gerileme; bireyin geride bıraktığı evre ve dönemlere özgü olup, İlkel ve cocuksal (infantil) diye nitelene bilecek davranıő, düőünce ve dıőavurum biçimlerinin iç ve dıő zorlamalar, birtakım çatıőmalar, ruh üzerine binen aőın yükler sonucu kendilerini yeniden ačíđa vurması, bireyin adeta bunlara gerisin geri dönmesi.

S*galımsal: Tedaviye ilişkin, tedaviyle ilgili.

Saplantı Nevroz: Fr. nevrose obsess'önelle, ingl. obsessional neurosis, obsessivecompulsive (pyscho) neurosis; hastanın kendisini boyuna belli duygulara kaptırmaktan, belli düşünceleri aklına getirmekten, belli davranışları bir tören (seremoni) havası içinde yinelemekten bir türlü yakasını kurtaramadığı nevroz türü. Kimi zaman çok ağır bir durum gösterebilir, kişinin mesleksel uğraőısını sürdürmesini engelleyebilir. Daha çocuklukta, ama en çok delikanlılık döneminde görölen saplantı nevrozlarının %15'ı bütünöyle iyileőir, o't45'inde bir düzelme sağlanabilir, %45'inde ise tedavi olanağı yoktur. Saplantı nevrozuna ilişkin bazı belirtiler daha önceleri de biliniyorsa da, ilk kez Freud 1894/95 yılında bu nevroz türüne ilişkin kuramını ortaya koymuştur. Saplantı nevrozu belirtileri içgüdüsel isteklerle bunların karşısına d kilen yasaklar, ÜstBen tarafından saplantı nevrozluya yüklenen kefaretle yerdeş doyumlar arasında varılan kılık değiştirmiş uzlaşma ürünleridir.

Savunu nevrozn: Fr. ne"vrosz de defense, ingl. defenseneurosis; blllnçdıőına itilmiş içtepi ve duygulara karşı kendini savunudan kaynaklandığını İleri sürdüğü nevrozlara Freud'un verdiği toplu isim. özellikle saplantı nevrozları, fobiler ve isteriler, ayrıca karakter nevrozları bunlar arasındadır. Belirtilerin temelinde saklı yatan çatışma, hasta için bir güncellik özelliği taşımaz, yani inaktüel'dir. çünkü erken çocukluk döneminde yaşanmış travmatlk bir olay söz konusudur. Savunu nevrozları, aktüel (güncel) nevrozlara karşıt bir grup oluşturur.

8«nlptom: Fr. sympöme, ingl. symptom, türk, belirti, hastalık belirtisi; bir fonksiyon deđiőikliđini haber veren bedensel ya da ruhsal belirti. Tıpta semptomlar genel olarak organlardaki patalojik (saynsal) değişikliklerle ilgilidir. Ama bunun dışında örneğin aklık gibi fizyolojik olaylarla, ayrıca iyileőmeyle ilgili semptomlar da vardır. Hekim tarafından gözlemlenen semptomlar nesnel, hasta tarafından gözlemlenen semptomlar ite öznel semptomlar diye nitelendirilir.

Semptomatolojl: Hastalık belirtilerini konu alan bilim kolu.

Sevisel: Fr. e"rogfen, ingl. erogenous; cinsel uyarılmaya ya da isteklere yol ačan, örneđin: sevsles (erojen) bölge.

Sünulasyou: Fr. simulation, ing. simulation, feigring, maligering; osm. temaruz; kendine hasta süőü vermek, başkaları üzerinde hasta olduğu izlenimini uyandırmak için hastalık belirtilerine bilinçli ve amaçlı biçimde öykünölmesi.

Subliirasyon: Yüceltme; Freud tarafından psikanaliz diline sokulan bu ter m, uygarlığın zorlaması karşısında bireylerdeki cinsel içgüdü'nün amacının cinsel olmayan ve toplumsal bakımdan, benimsenmeye elverişli bulunan daha yüce bir amaca dönüőtürölmesini anlatır. Freud'un varsayımına göre, sanatın, bilimin, her türlü idealin, yaratıcı ve düşünsel etkinliğin kaynağım yüceltmede aramak gerekir.

Taba: Fr. tabou, ingl. taboo, tabu; Pasifik Okyanusu'nun güneyindeki adalarda (Malenezya, Mkronezya, Endonezya) yaşayan yerlilerin dokunulmaz diye baktıkları nesnelere verdikleri ad. ilkeler, beili nesnelerin hayvanların, bitkilerin, ayrıca insanların pek büyük ruhsal güçleri içerdiklerine inanır, bunları majik (sihirsels) bir güçle donatılmış görür, ilgili varlık vo nesnelerle temasa gelmekten kaçınırlar. Kabile' başkanları, kabile içinde etkinlik gösteren sihirbazhekimler, lohusalar, adet gören kadınlar vb. yine ilkelerin inancına göre majik güç mana ila yüklüdü, yani tabu niteliğini taşıır. Tabu konusundaki görüşler deđiőiktir. İlkelerin özellikle cinsel tabularıyla saplantı nevrozlularındaki belirtiler arasında bir paralelilik saptayan Freud, tabuya çok eski bir yasak diye bakar ve onu otoriteyi elinde bulunduran bir kiş tarafından, insanların içindeki alabildiğine güçlü istek ve hevesleri frenlemek amacıyla topluma dışarıdan zorla benimsetilmiş görür. Ama tabu yasaklarını çiğneme konusunda da insanların bilinçdışında bir istek hep sürdürür varlığını. Tabu yasaklarına uyanlar,

tabusal nesnelere karşı çelişik (ambivalent) bir tutum takınır. Tabu'daki majik güç, onun insanları ayartıp kötü eylemlere sürükleyebilme yeteneğinden alır kaynağını. Tabu yasaklarını çiğneyenler, acımasız biçimde izlenir ve cezalandırılır.

Jung ise, Freud'un, önce insanları ayartıp kötü eylemlere sürükleyen, sonra da onları cezalandıran tabu anlayışına katılmaz. Jung'a göre, tabu bireylerin bilinç gelişimleri ve benliklerinde eriştikleri gelişim düzeyini korumak üzere başvurdukları psişik (ruhsal) bir önlemdir. Toplumun uyakta kalabilmesi bakımından bireyin kişiliği son derece önemlidir; dolayısıyla, bu kişiliğin gelişimini destekleyecek her şey birey tarafından bir tehlike olarak sayılır. En büyük tehlike de, Jung'a göre, kolektif ruhun bireysel ruh içinde egemenliği ele geçirmesidir. Oysa kişiliğin gelişimi, bireyin kendisini kolektif ruhtan kesinlikle ayırmasını zorunlu kılar; işte bu da tabu yasaklarıyla sağlanır.

Temaruz: Bkz. Simulasyon.

Tepkisel Ürün : Fr. formation reactionnelle, İngl. reaction formation; Freud'un 1905 yılında bulguladığı önemli bir ruhsal savunma mekanizması. Bu mekanizma aracılığıyla bir kimseye karşı beslenen öfke, saldırganlık duygusu v.d. tersine dönüştürülerek eylemsel yoldan açığa vurulur. Ancak, bu tür eylemler çıktıkları kaynağın şiddet ve enerjisini kenara bırakarak taşıyıcıları aştan bakılınca akıl almaz ölçüde aşırı (irrasyonel) bir izlenim bırakır. Örneğin bir kimseye karşı beslenen aşırı nefretin aşırı bir sevgi kılığında kenarına açığa vurmadı, bir annenin nettiği çocuğuna karşı aşırı bir özen göstermesi bu gib. tepkisel ürünlerdendir. Özellikle saplantı nevrozunda karşılaşılan tepkisel ürünler ilgili kişilerde karakter özelliklerine dönüşür, bu kişiler benlik dışı niş isteklerin dönüp gelme tehlikesi sürekli kendilerini bekliyormuş gibi bir davranış sergilerler. Freud, tepkisel ürünlerin normal karakterin ve toplumsal değerlerin oluşumundaki rolüne de işaret etmiştir.

Totem: Kuzey Amerika'da yaşayan yerlilerin dilinden alınmış sözcük, bir klanın koruyucu simgesi olarak kendisine tapınılan varlığı gösterir; bir hayvan, bir bitki, bir doğa olayı olabileceği gibi totem kazığı gibi tamgebe bir nesne de olabilir. Totem klanın koruyucusu gözüyle bakılır; normalde aynı klandaki kişilerin benlikleriyle cinsel birleşimde bulunmaları yasaktır. Freud'a göre («Totem ve Tabu», 1913) totem kendisine sığınan, aynı zamanda kendisinden korkulan ataerkil babayı simgeler. Ayrıca Freud'un geliştirdiği kurama göre, tarihin ilk çağlarında sürenin babası oğulları tarafından katledilmiş olup totemde simgesel yoldan canlandırılmaktadır.

Terapötik: Bkz. sağıltımsal.

Ussallaştırma: Rasyonalizasyon; kişinin gerçek nedenlerini bilmediği kimi davranış, düşünce ve duygularını mantık açısından tutarlı ya da ahlâk yönünden benimsenebilir bir nedene bağlaması.

Ussallaştırmayı uyutmada (ipnoz) açık seçik gözlemleyebiliriz. Örneğin uyutulan bir denek'e ceketini çıkarması söylense de ceketini çıkarırken uyandırılıp neden böyle yaptığı sorulursa, o an için uşa yakın bir nedene dayanmayan bu davranışımı ussal bir neden bulup açıklamaya çalışacak, diyelim havanın pek sıcak olduğunu ileri sürecektir.

Uyuklama evresi: Fr. période de latence, İngl. latency period; erken çocukluk cinselliğinin gelişim evrelerinin sonuncusunun bitiminden (5.6. yaş) buluşun başlamasına kadar olan süre. Ödipus kompleksinin sona ermesiyle başlayan bu süre içinde çocuktaki cinselliğin gelişimi bir duraklama geçirir; cinsel ve saldırgan (agresif) içgüdüsel dışavurumlarda azalma görülür; an, ne ve baba dışındaki başka kişilerle, örneğin oyun arkadaşları, öğretmenlerle ilişkiler kurulur; ben ve üstben gelişimini sürdürür ya da güçlenir. Erken çocukluk dönemindeki cinsel yaşantılar ve etkinlikler geriye itim konusu yapılır.

Üstben: Fr. surmoi, surmoi, İngl. superego, superego; (dikey vertikal) bir kişilik şemasında kişiliğin en yüksek merci. Bene karşı bir denetleyici ya da bir yargıç rolünü oynar, c'sten gelen isteklerin ben tarafından ya olduğu gibi ya da bazı değişikliklerle kabulüne izin verir ya da tümüyle geriye çevrilmesini buyurur. «Tüm ahlaksal kısıtlamaların temsilcisi, mükemmellik yolundaki çabaların savunucusudur» (Freud, Bütün Eserleri, c. XV.). 1311inçdışında etkinliğini sürdürür. Ahlaksal bir yasanın savunucusu, aynı zamanda ilgili yasaya uyulup uyulmadığının denetleyicisidir. Ödipus kompleksi'nin kaybolmasıyla doğup ortaya çıkar. Çocuk zamanla yasak dışı isteklerin doyumundan el çeker, anne ve babasıyla özdeşleşir ve yasakları bir içyansıtımla kendisine maleder. Öte yandan, eğitimle uygarlık yaşamının, ahlâkın vb. gerekleri üstbenin kapsamına alınır. Çocuklarda üstben'in kuruluşunda anne ve baba değil, onların üstben'leri model alınır. Böylece ültben, geleneğin taşıyıcısı işlevini görür.

Melanie Klein'a göre çocuklarda henüz gelişimin oral evresinde bir üstben oluşur, R. Spitz'e göre üstben'in oluşumu çocukluğun daha da öncelerinde başlar. Üstben ile o (es, id) arasındaki çatışmalar bazı nevrozlarda, örneğin fobilerle saplantı nevrozunda ve psikojen depresyonlarda konversyon nevrozlarından daha büyük bir rol oynar.

Yasaksevi: Fr. inceste, İngl. incest; baba kız, ana oğul, kız ve erkek kardeşler, sının toplumdan topluma değişen kan akrabaları arasında kurulan cinsel ilişki. Freud, Totem ve Tabu adlı yapıtında, oğlan

çocuklannın reşükleri ilk cinsel objenin anne ve kızkardeşlerden biri olduğu, dolayısıyla yasaksevisel bir karakter taşıdığı, anne ve babaya karşı yp.saksevisel ilişkinin bazı kişilerin bilinçsiz ruhsal yaşamında kaybolmadan varlığını sürdürüp nevrozların çekirdek kompleksini oluşturduğunu belirtir.

Yineleme saplantısı: Ingl. compute'on to repeat ya da repetition compulsion, fr. compulsion repetition; daha öncelerde kalmış tatsız durumların, tatsız yaşantıların, travmatik olayların boyuna yeniden canlandırılıp yaşanması, bunun br tiir'ü önüne geçilememesi. Geçmişteki tatsız durumlar etkin olarak canlandırılıp yaşanırken, bunların ilk no zaman kendini açığa vurduğu anımsanmaz, hatta y'nelenen tatsız durum yaşanan zaman içinde bir nedene dayandırılır ve bunda diretilir. Geçmişteki korku uyandıran durumlar kılık değ'stfrerck ya da simgesel yoldan yinelenebilir. Çocuklarda oyun biçiminde kendini açığa varabilir, örneğin yedikleri içnelerden canlan yanmış çocukların daha sonradan doktorculuk oynamaları böyle bir yineleme saplantısıdır.

Kaynakça:

1. Uwe Henrik Peters, Worterbucli der Psychiatric und mcıl'zîniscîieu Psychologe, Urban und Schwarzcenberg Verlag, MünchenWienBaiaimore 1977.
2. J. t.aplanche/J.B. Pontalis, X>as Vokabular tîcr Pysclioanalyso, Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main 1«J67.
3. Fried rich W. Doucet. Pysclioanalytiscue Ecgiiffe, Wilhelm Heyne Veilag, München 1972.
4. Ixxikon dcr Psychiatric, hcrasBCgege'oen von Ciiri&tian Miiller, Springer Vetag, Berin. Heidelberg. New York 1973.
6. Ielande E. Hinsie and Robert J. Campbell, Psychiatric Dictionary, Oxford university press, London 1970.

'YAŞAMIM ve PSİKANALİZ" aslında Freud'ün özel yaşamının değil, bilimsel çalışmalarının ve çatışmalarının anlatışıdır, insan düşüncesi için yepyeni bir çıkır açan bu yenilmez savaşı birçok direnmeler ve engellemelerle karşılaşır. Fakat o, yolundan hiçbir zaman sapmadığı gibi, daha da ileri gitmiş, yaşamı boyunca, insan ruhunun en karanlık noktalarına ışık saçan, konusunda devrim sayılan düşünceler ortaya koymuştur.

Bu kitap Freud'u, Freud öğretisini ve çalışma arkadaşları olan Jung ve Adler'in öğretileri arasındaki farkı verirken; Freud'çu analiz konusunda bilinmesi gereken temel ve özlü bilgiler içermesi bakımından da okurlarımız için vazgeçilmez bir eser.